

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM İLİMLERİ ANA BİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SON DÖNEM ÂLİMLERİNDEN
MOLLA SADRETTİN YÜKSEL
VE FETVÂLARI

MEHMET SADIK ELÇİ

DANIŞMAN
PROF. DR. ABDÜLKERİM ÜNALAN

DİYARBAKIR – 2010

ÖZET

Molla Sadrettin Yüksel, aslen Bitlis'in Adilcevaz ilçesinden olup babası Tahir Efendi (ö.1927) annesi Hatun Hanımdır (ö.1985). Birinci Dünya Savaşı esnasında Rus ordularının ermeni çeteleriyle birlikte Adilcevaz ve çevresine tasallutu dolayısıyla Tahir Efendi, bir kısım akrabalarıyla birlikte memleketini terk ederek Konya'nın Sarayönü ilçesine yerleşir.

Yüksel, 1336/1920 tarihinde Sarayönü'nde doğar. Kısa bir süre sonra, mütareke döneminin ardından aile memleketine döner. Henüz yedi yaşında iken babası hastalanarak genç yaşta vefat eder.

Sadrettin Yüksel 11–12 yaşlarında Arapça tedrisata başlar. Bitlis'in Norşin Nahiyesi, Mutki'nin Ohin ve Baykan'ın Havil köyünde okuyarak tedrisatını tamamlar ve Norşin'e dönüp burada ders vermeye başlar.

1951 yılında Şeyh Masum'un kızı Sarete ile evlenir. 1956 yılında, Ankara'da Müftülük imtihanını birincilikle kazanır. 1958 senesinde Siirt'in Baykan ilçesi müftülüğüne tayin edilir. Kısa bir süre sonra bu görevinden istifa edip Norşin'e döner ve ders vermeye devam eder. 1966 yılı sonunda ailesini alarak İstanbul'a yerleşir.

1968 yılında İstanbul Merkez vaizliğine tayin edilir. Vaazlarında gerçekten çok önemli ve günün ihtiyaçlarını karşılayacak konuları farklı bir tarzda ele alması dikkat çeker. Özünde var olan davetçiliği vaazlarında da kendini çok bariz olarak gösterir.

1975 yılında bu görevinden de istifa etme durumunda kalır. Yeniden tedrisata döner ve 1996 yılına kadar tedrisata devam eder. 7 çocuk babası olup, Kürtçe ve Türkçenin yanı sıra ileri düzeyde Arapça ve Farsça bilen Yüksel 13 Zilhicce 1425/25 Aralık 2004 tarihinde vefat eder.

İtikatta Eş'arî, amelde Şafiî olan Yüksel hararetli bir ehl-i sünnet müdafii olup mümkün mertebe düşünce ve fetvalarında bu çerçeveye sadık kalmaya özen gösterir. İslam Hukuku alanında geniş araştırmalar yapar, fetvalarını dört mezhep içtihadı ile sınırlı tutar, çok nadir onların dışına çıkar. Bu çizgiyi aşanlara reddiyeler yazar ağır eleştiriler yöneltir. Engin bir ilmi vukufiyyete sahip olan Yüksel gerçek manada bir muhakkik ve müdekkik olup birkaç eseri bu veçhesinin neticesidir.

İslam davetçiliği yönü dikkat çeken Yüksel, gerek vaazlarında ve derslerinde gerek eserlerinde bu hususa çok önem verir, cihad çağrısı yapar, bu konuda makaleler

yayımlar. İslam devleti fikrini savunur, başka sistemlerin çözüm olmayacağını ve asrımızda dahi saadetin İslam şeriatında olduğunu her fırsatta dile getirir.

İslam âleminin problemleriyle ilgilenir. İslam âlemi arasında birliği sağlayacak olan ümmet fikrini telkin eder. Fikri veya mezhebi farklılıkları bir tarafa bırakıp ümmet paydasında birliğe çağırır. Kendi çağındaki gelişmeleri yakından izler, yerel ve Arap basınına takip eder, çeşitli dergi ve gazetede yazı ve makale yayımlar.

Özel bir fetva kitabı hazırlamamakla beraber eserlerinde ve müsveddelerinde farklı konularda azımsanmayacak miktarda fetvaları mevcuttur. Bir medrese âlimi olmakla beraber çağındaki gelişmeleri, takip eder. Gerekli gördüğü, itikat, ibadet, muamelat, medeni hukuk, siyaset, cihat vs. gibi asri konular hakkında fetvalar yayımlar.

Tasavvufa, özellikle Nakşibendî tarikatına ve evliyaullah'a derin bir saygı duyar. Bediüzzaman'dan etkilenir, zaman zaman onunla mektuplaşır, iltifatına ve muhabbetine mazhar olur. Risale-i Nur'u bulundurmaktan yargılanır ve mahkemede Risaleyi savunur.

Türkiye'de Cuma ve bayram namazlarının Hanefi mezhebine göre günümüz şartlarında sahih olmadığını iddia eder. Bu ve benzeri çıkışlarından dolayı şimşekleri üzerine çeker.

Farklı alanlarda Türkçe ve Arapça irili ufaklı 33 eser kaleme alır. Bunların bir kısmı yayımlanır bir kısmı halen müsvedde halindedir.

Anahtar Kelimeler: Caiz, Fetva, İslam Hukuku, Haram, Vaaz.

ABSTRACT

Mullah Sadrettin YÜKSEL was originally from Adilcevaz in Bitlis. His father was Tahir Efendi and his mother was Hatun hanım. In World War 1 because of assault of Russian army and Armanian armed bands to the Adilcevaz and neighbour areas Tahir Efendi and some of relative left the Adilcevaz and went to Sarayönü in Konya. Mullah Yuksel was born at 1336/1920 in Sarayönü. Subsequent to armistace period, after short time later Yüksel's family was returned to their homeland. His father was died in his early life when Mullah Sadrettin was 7 years old. Sadrettin Yüksel started his education with learning arabic at about 11–12 years old. He continued his education at Norsin in Bitlis, Ohin in Mutki and Havil in Baykan. After his education finished he returned to Norsin for teaching. He married with Sarete in 1951, who is daughter of sheikh Masum. In 1956 he was best at mufti's exam in Ankara. At 1958 he was assigned to the Baykan at Siirt as mufti. Than he was resigned and returned Norsin. At the end of the 1966 he took his famly and come to rest for İstanbul. In 1968 he was assigned as preacher at İstanbul. He attracted attention with his different comments fort hat periods of time needdings in religious topics. He showed hi invitor side which is part of his personality at his preach. In 1975 he must resigned that work. And returned to teaching and he continued teach to 1996. He had seven children. He known kurdish, turkish arabic and persian perfectly. He was died at his home at 13 Zilhicce 1425/ 25 December 2004.

In his believe he was Eş'ari and at his action he was Shafi'i. He was an active defender of sunna, so he tried to stand this phylosophy at his sayings and thingings. He tried to limited his fatwas at Fıqh for four madhabs interpretation, but rarely digress that. He wrote scarched comments on his letter for criticize desicions, which was digress to four madhabs interpretation. His islamic knowledge was so deep and he was real researcher, some of writtenwork was proofing this. His islamic inviter side was seen in his preaches, lessons and his boks. He attached importance to this subject and call to jihad and he wrote lots of articles on this topic. He was stand up for islamic state thoughts and he always said there is no solution except islamic shari'a for ive Asry Saadet. He was interested in islamic problems at universe. He was suggested muslims community concept for provide islamic unity, except differentiation cause of madhab's

and spritual. He call for islamic unity with left the different thinkings which causes from madhabs and sipritual disparity.

He was followed the events and development of his period and read local and arabic press, and lots of his articles published some journal and newspapers. Although he hadn't got any special fatwa book belong to him, in his typescripts and writtenworks he gave lots of fatwa. He gave a lots of fatwa about conviction, worship, behaving, civil law, politics and Jihad, if he saw necesserety. He was respected to nakshabandi tariq and saints. He was affected from Bediuzzaman and occasionally corresponded with him. He was adjudicated cause of keep Risale-iNur and defend Risale at the court. He claimed that firday and eid namazs wasn't true in this period stuation according to Hanefi Madhab. Some scolds like this attracted vehement criticism on him. He had 33 big and little writtenwork in Turkish and Arabic. Some of them were published but some of them is on typescripts yet.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı / İslâm Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Abdülkerim ÜNALAN

Üye : Prof. Dr. Abdulaziz BEKİ

Üye : Prof. Dr. Abdurrahman Acar

Üye :

Üye :

Onay:

Yukarıdaki imzaların, adı geçene öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İslam tarihi boyunca Hz. Peygamber (SAV) in ümmetinden ilim bayrağını dalgalandıran nice şahsiyetler yetişmiştir. Bu zatların ekserisinin hayatı, eserleri, fikirleri vs. hakkında malumat sahibi olmamız mümkündür. Nitekim İslam tarihçi ve bibliyograficileri bize bu hususta çok değerli miraslar bırakmışlar. Ancak nice şahsiyetler de var ki –maalesef– haklarında ya hiçbir bilgiye ulaşamıyor ya da çok az bilgiye sahip olabiliyoruz. Bunun sebebi, o şahsiyetlerin ilmî çalışmalarının kayda değer olmaması değil, yaşadıkları veya hemen sonraki dönemlerde haklarında bir çalışmanın yapılmamış olması ve hayatları ile ilgili malumatların kayda geçirilmemesidir.

Genel olarak İslam toplumu için durum böyle iken, İslam âleminin bazı bölgelerinde durum biraz daha vahimdir. Nitekim bu bölgelerde tarih boyunca nice dahi şahsiyetler yetişmiş, nice değerli eserler yazılmış ancak zamanında onlara sahip çıkılmadığı için tarihin karanlığında kaybolup gitmişlerdir.

Şüphesiz ki bu talihsiz bölgelerden biri de ülkemizin yaklaşık 1400 sene evvel İslam’la müşerref olmuş olan doğu ve güneydoğu bölgeleridir. Zira gerek cumhuriyet öncesi gerek sonrasında bu bölgede yetişmiş binlerce İslam âlimi gelip geçmiş ki namları dahi anılmıyor. Yazılmış nice nadide eserleri var ki isimleri dahi bilinmiyor. Her ne kadar son dönemlerde gerek akademik gerek ferdi olarak yapılan bazı çalışmalar umut verse de bunların yeterli olmadığı ve gün yüzüne çıkmayı bekleyen çok değerlerin var olduğu muhakkaktır.

Bize düşen görev, tarihten de ders alarak, özellikle yakın tarihimizde yaşamış, henüz bilgi ve eserlerine ulaşma imkânı bulabildiğimiz bu tür zevatı tanıtacak ve eserlerinden ve birikimlerinden istifadeyi sağlayacak çalışmaların yapılması ve bunların gelecek nesillere aktarılmasıdır.

İşte bu görevin bir parçası olarak yüksek lisans tezimi için, danışman hocamın tensibiyle, genel ilmî çalışmalarının yanı sıra özellikle İslam Hukuku alanında yaşadığı dönemde kendinden söz ettiren, son dönem âlimlerinden Molla Sadrettin YÜKSEL’in hayatı, eserleri ve fetvalarını araştırmayı konu olarak seçtik. İnşallah bu çalışmamızla hiç olmazsa bir değerimizi kaybolmaktan, bir hazinemizi gizli kalmaktan kurtarmış oluruz.

Bu çalışmamız esnasında, her türlü rehberliği bizden esirgemeyen danışman hocam Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı sayın Prof. Dr. Abdülkerim

ÜNALAN, babası Molla Sadrettin YÜKSEL'in hayatı hakkındaki bilgileri ve gerek matbu gerek müsvedde halindeki eserlerinin temini hususunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayıp bize yardımcı olan araştırmacı yazar Müfit YÜKSEL'e şükran borcumu ifa etmeyi bir görev addediyorum.

KISALTMALAR

Age	:	Adı Geçen Eser
A.S	:	Aleyhisselam
Bkz.	:	Bakınız
BOA	:	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	:	Cilt
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ö.	:	Ölümü
S.	:	Sayfa
SAV	:	Sallallahu Aleyhi ve Sellem

YÖNTEM

Bu çalışmamızda, Molla Sadrettin Yüksel'in İstanbul'da ikamet eden ailesi, bir kısım öğrencileri ve yakın dostları ile görüşüp röportaj yaparak onun hakkında malumat edindik.

Ailesi, yayınevleri ve bazı sevenlerinden gerek matbu, gerek 3000 sayfaya ulaşan müsvedde halindeki bütün eserlerini temin ettik. Yüksel'in kendi eliyle Arapça olarak yazdığı müsveddelerin hepsini iki sefer tarayıp inceledik ve konularına göre tasnif ettik. Alıntı yapacağımız bölümleri tercüme ettik.

Yüksel'in müsveddeleri içerisinde önemli bir yeri olan ve gerçekten çok değerli bilgileri ihtiva eden 71 vaazının Türkçe özetlerini çıkardık.

Muhakkik ve müdekkik bir âlim olmakla beraber Yüksel, özellikle müsveddelerinde, delil olarak getirdiği nassların bir kısmının kaynağını hiç göstermemiş, bir kısmının ise sadece kitap ismini vermekle yetinmiştir. Biz bütün ayet ve hadislerin tahririni yaparak dipnotta gösterdik.

Bütün eserleri içerisinde "fetva" olabilecek bilgileri toplayıp klasik fıkıh kitaplarının tertibine göre dizerek gerekli gördüğümüz yerlerde değerlendirmelerimizi ekledik.

KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Bu çalışmamız Molla Sadrettin Yüksel ile ilgili yapılan ilk çalışmadır. Dolayısıyla konu hakkında istifade edebileceğimiz derli toplu bir kaynak bulma şansımız olmadı. Bunun için biz matbu eserlerini temin ettikten sonra Yüksel'in ailesi ve yakın çevresinden müsvedde halindeki çalışmalarını temin edip tümünün fotokopilerini çektirdik. Önümüze takriben 3000 sayfa tomar halinde materyal birikti. Yazıların çoğunun okunaklı olmayan bir yazı ile yazılmış müsvedde olması okumamızı oldukça güçleştiriyordu. Ayrıca önemli bir kısmında sayfa numaralarının olmaması da birbirinin devamı olan sayfaları tespit etmemizi zorlaştırıyordu. Bunun için biz önce bu malzemenin tümünü okuyarak tasnif ettik. Belge değerinde olanları numaralandırarak ayırdık.

Keza Yüksel, tamamına yakın notlarını ve müsveddelerini Arapça yazdığı için konumuzla ilgili bölümlerini tercüme ettik.

Müdekkik bir âlim olmakla beraber Yüksel, kaynak gösterme hususunda akademik bir metot izlemediğinden delil olarak getirdiği ayetlerin çoğu yerde sadece sure ismini vermekle iktifa etmiş kimi yerde ise sure ismini dahi vermemişti. Hadislerin de ya kitap ismini zikretmekle yetinmiş ya da onu dahi esirgemişti. Bu da bizim için yüzlerce ayet ve hadislerin tespitini yapıp tahriçlerini yapmak gibi bir külfete sebep oldu. Ayet meallerini Yüksel'in kendisi verdiği yerlerde kendi tercümesini olduğu gibi aldık. Sadece Arapçasını vermekle yetindiği yerlerde ise DİB mealini esas aldık.

Konumuzla ilgili bilgileri topladıktan sonra fetva olabilecek görüşlerini ayıklayıp klasik fıkıh kitaplarındaki sıralamaya göre konulara ayırarak okuyucuya sunduk. Okuyucuyu direk Yüksel ile buluşturmayı hedef edindiğimizden bütün konularda değil de sadece gerekli gördüğümüz bazı hususlarda değerlendirmelerimizi ekledik.

KONUNUN SUNULMASI

Çalışmamızı bir giriş ve üç bölümden oluşturduk. Giriş bölümünde Sadrettin Yüksel'in hayatını, ilmi kişiliğini ve belli başlı bazı konulardaki görüşlerini ortaya koymaya çalıştık.

Birinci bölümde, gerek Türkçe gerek Arapça Yüksel'in yazdığı eserleri tanıttık. Her eserin tanıtımında kitabın muhtevası hakkında kısa bilgiler vermeye çalıştık. Yüksel'in o eseri hakkında tanıtıcı bilgileri varsa kendi bilgilerimizi aktarmayı yeğledik. Eğer basılmış eser ise baskı bilgilerini de zikrettik. Ayrıca Yüksel'in yazdığı reddiye ve eleştiriler hakkında da kısa bilgileri bu bölümün sonuna ekledik.

İkinci bölümde, İstanbul'da vaizlik görevini ifa ederken hazırlamış olduğu ve Yüksel'in farklı cihetlerden tanıtımına ayna olabilecek olan vaazlarının kısa özetlerini sunduk.

Üçüncü bölümde, asıl konumuz olan Yüksel'in fetvalarını konu edindik. Bu bölümü de dokuz alt bölüme ayırdık. Birinci bölümde fıkıh usulü ile ilgili fetvalarını; ikinci bölümde itikat ile ilgili fetvalarını; üçüncü bölümde ibadet ile ilgili fetvalarını; dördüncü bölümde muamelat ile ilgili fetvalarını; beşinci bölümde miras ile ilgili fetvalarını; altıncı bölümde kadın, aile, nikâh ve boşama ile ilgili fetvalarını; yedinci bölümde mahkeme ve ceza ile ilgili fetvalarını; sekizinci bölümde cihad ve İslam devleti ile ilgili fetvalarını; dokuzuncu ve son bölümde de muhtelif konulardaki fetvalarını sunmaya çalıştık.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	IX
YÖNTEM	X
KONUNUN SINIRLANDIRILMASI	XI
KONUNUN SUNULMASI	XII

GİRİŞ

SADRETTİN YÜKSEL'İN HAYATI

1. AİLESİ VE DOĞUMU	2
2. TAHSİL HAYATI	3
3. EVLİLİĞİ VE RESMİ GÖREVİ	6
4. TEDRİSAT HAYATI	8
5. İLMÎ KİŞİLİĞİ	8
6. BAZI KONULARDAKİ GÖRÜŞLERİ	12
a. Ehl-i Sünnete Bağlılığı	12
b. Tasavvuf Hakkındaki Düşüncesi	13
c. Da'vetçi Yönü	18
d. Kendi Çağını Takip Etmesi	20
e. Said-i Nursî'ye Olan Sevgisi ile Said-i Nursî'nin Ona Olan Teveccühü	21
f. İran Devrimine bakışı	24
g. Vahabiliğe Bakışı	25
h. Muhammed İkbâl'e sevgisi, Araplara karşı Minnet Duygusu ve Duası	27
1. Beşerî Felaketlerin Sebepleri Hususunda Düşüncesi	27

BİRİNCİ BÖLÜM

SADRETTİN YÜKSEL'İN ESERLERİ

1. TÜRKÇE ESERLERİ	30
1.1. Dinî Ve İlmî İncelemeler	30
1.2. Asrî Kâmus, Arapça-Türkçe Lügat	31
1.3. Mevlâna Halid-i Bağdadi'nin Divanı Ve Şerhi	31
1.4. İslâmî Açından Lâiklik	32
1.5. Makaleler-I	33
1.6. Makaleler-II	33
1.7. Günümüz Meselelerine Kur'an'dan Cevaplar, Makaleler-III	33
1.8. Makaleler-IV	33
1.9. İslâmî Araştırmalar	34
1.10. Makaleler-V	34
1.11. Bir Kitap Hakkında İnceleme-1	35
1.12. Bir Kitap Hakkında İnceleme-2	35
2. ARAPÇA ESERLERİ	36
2.1. Şerh-ül Elğâz	36
2.2. Cuma Risalesi	36
2.3. Haşiyeye 'Ala Tefsiri İşârâtı'l-İ'caz Fi Mazanni'l-İcâz	37
2.4. İsağoci Ta'liki	37

2.5. El- Eş'ar'ul-Arabiyye Fi Kitabi Gülistan	37
2.6. Ka'be Baskını.....	37
2.7. Baketün Mine'l-Eş'âr (Bir Demet Şiir)	38
2.8. Ta'likâtün 'Ala Haşiyeti Kızıl İcâz fi 'İlmi'l-Mantık	38
2.9. Kitabü'l-Feraiz	38
2.10. Ru'yet-i Hilal Konferansına Sunum	39
2.11. Haşiyetun 'Ala Şarhi's-Sudûr Fi Şerhi Hâli'l-Mevta Fi'l-Kubûr	39
2.12. Tahkîk Ve Haşiyetun 'Ala Mecelleti'l-Ahkâmî'l-'Adliyye	39
2.13. Tahkîk Ve Haşiyetun 'Ala Kisasi'l-Enbiya	40
2.14. el-Hasedü Dâün 'Udâlün	40
2.15. Şumulü Da'veti'l-İslami li-Kaffeti'l Halki ve Asaruh'ül Meymune.....	40
2.16. Haşiyetun 'Ala Divân-i İbn-i Fâriz	40
2.17. Ta'lik Ala Akaidi'n-Nesefî	40
2.18. el-Fatiha ve el-Bakara suresinin ilk ayetlerinin tefsir ve meâli	40
2.19. Vahhabilere Reddiye	41
2.20. Molla Ebubekir es-Sorî'nin El-Luma' fi İlmi'l Vad' isimli kitabına ta'lik..	41
2.21. İmtihanü'l-Ezkiya Kitabına Ta'lik.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

SADRETTİN YÜKSEL'İN VAAZLARI

1. Vaazların Listesi	44
2. Vaazların Özetleri	46
2.1. İtikat İlgili Vaazları.....	46
2.2. İlmihal İle İlgili Vaazları.....	62
2.3. Ahlak İle İlgili Vaazları	70
2.4. İslam İdare Hukuku, İslamî Mücadele ve Muhtelif Konularla İlgili Vaazları.	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SADRETTİN YÜKSEL'İN FETVÂLARI

1. FIKIH ÜSÛLÜ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	112
1.1. Fıkıh Usulü Tarihi ve Şer'î Deliller	112
1.2. Şer'î Amelî Hükümlerin Çeşitleri.....	117
1.3. Hacıyat Haramları Helal Kılmakta Zarurat Gibi Kabul Edilir.....	118
1.4. Nesih	119
1.5. Hadis/Sünnet'in Bağlayıcılığı	120
2. İTİKAT İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	124
2.1. Ehl-i Sünnet Yolu Orta Yoldur	124
2.2. İmanın Artması ve Eksilmesi	124
2.3. Vahiy İle Aklın İlişkisi.....	125
2.4. Hâkimiyet ancak Allah'ındır	125
2.5. Kabir Azabı	126
2.6. Kıyametin Alametleri.....	127
2.7. Berzah (Kabir) Aleminde Sorgu ve Ceza	128
2.8. Kur'an-ı Kerim'in Ehl-i Kitaba Yaklaşımı	128
2.9. Ehl-i Kitap Cennetlik midir?	131
2.10. Kâfirlerin yaptığı iyiliklerin karşılığı?	140
2.11. Yahudiler.....	140
2.12. İsra Ve Mirac'ı İnkâr Etmenin Hükümü	141

2.13. Mucize.....	141
2.14. Keramet.....	144
2.15. Fetret Ehli.....	145
2.16. Dinde Reform.....	149
2.17. Tenasüh (Reenkarnasyon).....	152
3. İBADETLERLE İLGİLİ FETVALARI.....	155
3.1. Ezanın Türkçe Okunması.....	155
3.2. Namazın Kazası.....	155
3.3. Telkîn-i Meyyit.....	155
3.4. Okunan Kur'an'ın Sevabı Ölülere Ulaşır mı?.....	155
3.5. Cuma Namazı.....	156
3.6. Borcun Zekât Sayılması.....	157
3.7. Zekâtın Nakli.....	157
3.8. Verginin Zekâtın Sayılması.....	157
3.9. Kiraya Verilmiş Olan Gayrimenkullerin Zekâtı.....	159
3.10. Müellefe-i Kulûb.....	159
3.11. Fi Sebilillah.....	160
3.12. Zekât Oranının Yeniden Değerlendirilmesi.....	161
3.13. Zekâtla İlgili Muhtelif Konular.....	162
3.14. Mazeretten Dolayı Orucu Bozmak.....	163
3.15. Sahur Vakti Üzerine.....	164
3.16. Kadınların Haceri'1 Esvedî Öpmesi.....	167
3.17. Hayızlı Kadının Tavafı.....	167
3.18. Çocuğun Hac yapması.....	168
3.19. Mikattan İhramsız Girmek.....	168
3.20. İhramın Yasakları.....	168
3.21. Kıran Haccının Yapılışı.....	168
3.22. Kurban.....	169
4. MUAMELATLA İLGİLİ FETVALARI.....	170
4.1. İslam'da Mülkiyet Hakkı.....	170
4.2. Borcun Ödenmesinde Misliyyet.....	172
4.3. Banknot Paraların Hükümü.....	172
4.4. Karaborsacılık.....	173
4.5. İşçinin Sermayeye Ortaklığı.....	173
4.6. Müslümanların Geri Kalmasında Faizin Haram Oluşunun Bir Etkisi Var mı? Zarurete binaen faiz alınabilir mi?.....	173
4.7. Bir Dergide Çıkan Faizle İlgili Bir Yazıya Reddiye.....	175
4.8. Faizle İlgili Bazı Soru ve Cevaplar.....	177
4.9. Faizin Azı Helal mi?.....	178
4.10. Kâfirlerle Faiz Muamelesi.....	180
5. MİRASLA İLGİLİ FETVALARI.....	181
6. AİLE HUKUKU İLE İLGİLİ FETVALARI.....	182
6.1. İslam'da Örtünme (Tesettür).....	182
6.2. Kadının Elbisesi.....	184
6.3. Kadının Zineti.....	186
6.4. Mubah Bakışın Hudutları.....	186
6.5. Kadınlarla Musafaha Meselesi.....	187
6.6. İslam'da Evlilik Kaideleri.....	189

6.7. Dinî Nikâh ve Belediye Nikâhı	190
6.8. Çok Evlilik	191
6.9. Muvakkat Nikah (Nikahü'l Mut'a)	192
6.10. Aile Reisi	195
6.11. Aile Planlaması	196
6.12. Kadın'ın Çalışma Hayatı	196
6.13. Talakın Taaddüdü Meselesi	200
6.14. Öfke Halinde Talak	201
6.15. Boşanma Yetkisini Kadına Vermek	202
6.16. Kadının Boşanma Hakkı	202
7. MAHKEME VE CEZA İLE İLGİLİ FETVALARI	204
7.1. Hâkimin Kararını Bozması	204
7.2. İçkinin Cezası ve Azınlıkların Hakları	204
7.3. Hırsızın Elinin Kesilmesi	205
7.4. Yanlışlıkla Öldürme (Katl-i Hata'nin Cezası)	205
7.5. Yanlış Benzer Öldürme (Katl-i Şibhi Hata) nin Cezası	205
7.6. Kısas ve Diyet Hakkı	206
7.7. Bir Grup Katil Bir Maktul İçin Öldürülür	207
7.8. Katil Mirastan Mahrum Kalır	207
7.9. Fail-i Meçhul	207
7.10. Açlıktan Ölenin Diyeti	208
7.11. Mürteddin Öldürülmesi	208
8. İDARE HUKUKU İLE İLGİLİ FETVÂLARI	211
8.1. Emr-i Bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i 'an'il-Münker	211
8.2. İslam Hakikatlerini Anlatmak	212
8.3. Cihad (savaş) Niye ve Ne Zaman Yapılır?	212
8.4. Cihadı Müslümanlar Başlatabilirler mi?	213
8.5. "Cihad Kıyamete Kadar Geçerlidir" Hadisi ve Cihad'ın Hükümü	214
8.6. Cihad Zorlama Değildir	214
8.7. Cihad'ın Terk edilmemesi	214
8.8. İslam'ın Savaşa İzin Vermesi ve Bu Savaşın Şartları	215
8.9. Mal, Namus ve Toprak İçin Yapılan Savaş Cihad Değildir	217
8.10. İslamî Hareketlerin Başarısız Olmalarının Sebepleri	217
8.11. İslamî Açından Demokrasi	218
8.12. İslam'da teokratik devlet düşüncesi yoktur	221
8.13. Asrımızda Şeriat	222
8.14. Şura	229
8.15. Geçinemeyenlere Devletin Desteği	231
8.16. Ekonomik Dengenin Sağlanması ve Geçinemeyenlere Devletin Desteği	232
8.17. Dar-ül İslam ve Dar-ül Harp	233
8.18. Ordumuz	233
9. MUHTELİF KONULARDAKİ FETVALARI	234
9.1. Domuz Eti Tedavi Amacıyla Kullanılabilir mi?	234
9.2. Eğlencenin Bulunduğu Bir Ortamda Yemeğe Katılmak	235
9.3. Erkeklerin Altın ve İpek Kullanması	235
9.4. Heykel Yapmak	236
9.5. Resim Yapmak	239
9.6. Hile-i Şer'iyye	245

9.7. Kur'an-ı Kerim'deki Lafz-ı Celalleri Kırmızı Mürekkeple yazmak	246
9.8. Miladî Yılbaşı	246
9.9. Sinema ve Televizyon	246
9.10. Şarkı ve Çalgı Aletleri	247
9.11. Uzayda Canlı Varlıkların Bulunması ve Oraya Yerleşmenin İmkânı	248
9.12. Sigorta Meselesi	249
SONUÇ VE ÖNERİLER	251
KAYNAKÇA	253
ÖZGEÇMİŞ	255

GİRİŞ
SADRETTİN YÜKSEL'İN HAYATI

GİRİŞ

SADRETTİN YÜKSEL'İN HAYATI¹

1. AİLESİ VE DOĞUMU

Sadrettin Yüksel, aslen Bitlis'in Adilcevaz İlçesinin Koçeri (Bugünkü Erikbağı) Köyünden olup ailesi Kürtlerin Haydaran Aşiretinden gelmektedir. Babası Tahir Efendi (ö.1927) Haydaran aşiretinin Asiyan kolundan, Annesi Hatun Hanım ise (ö.1985) aynı aşiretin Marhuran kolundandır. Dedesi Ali Ağa Birinci Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesinde şehit düşer. Cihan Harbi esnasında Rus ordularının Ermeni çeteleriyle birlikte Adilcevaz ve çevresine tasallutu dolayısıyla Tahir Efendi bir kısım akrabalarıyla birlikte memleketini terk eder ve Konya'nın Sarayönü ilçesine gelip yerleşir.

Sadrettin Yüksel, 1336/1920 tarihinde Sarayönü ilçesinde doğar. Doğumundan sonra ebeveyni tarafından Konya'nın merkezine, Şeyh Sadreddin Konevî Camiine² götürülür. Bu camide postnişin olan bir şeyh tarafından kendisine “Sadreddin” adı verilir. Kısa bir süre sonra, mütareke döneminin ardından memlekete, Koçeri köyüne dönülür. Aynı köyde, Hamidiye alayları paşalarından ve aynı aşiretten, ünlü Haydaranlı Kör Hüseyin Paşa da bulunuyordu. Ailesi, bu paşanın maiyetinde bir aile olması dolayısıyla Sadrettin, Paşa'nın çocuklarıyla birlikte büyür. Henüz yedi yaşında iken babası Tahir Efendi hastalanarak Adilcevaz'ın Arın köyünde (bugünkü Göldüzü Köyü)

¹ Yüksel'in hayatı ile ilgili bilgiler İstanbul'daki evinde yaptığımız görüşmede oğlu Müfit Yüksel'den alınmıştır.

² Şeyh Sadreddin Konevî, aslen Malatyalı olup, Mecdüddin İshak'ın oğludur. Muhtemelen 606/1209 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası, daha sonra Konya'ya yerleştiğinden, Konevî olarak anılmıştır. Mecdüddin İshak Konya'ya Şeyh Muhiddin-i Arabî ve Şeyh Evhaduddin-i Kirmani ile birlikte gelmiştir. Şeyh Muhyiddin-i Arabî'nin yanında yetişmiş onun evlatlığı gibi olmuş. Şam'da da onunla birlikte olmuş. Bir rivayete göre, babasının vefatının ardından, Şeyh Muhyiddin-i Arabî onun vâlidesini tezvic eylemiş, bu suretle üvey babası olmuştur. Muhyiddin-i Arabî'nin vefatının (H. 1240) ardından Konya'ya dönmüş, bazı çağdaş yazarların iddialarının aksine Mevlâna Celâleddin-i Rûmî ile ilişkileri son derece iyi olmuştur. Mevlâna'dan sekiz ay sonra 16 Muharrem 673/1274 tarihinde Konya'da vefat etmiş olup, türbesi, Alaaddin Tepesinden Meram'a giden yol üzerinde kendi adıyla olan camiinin avlusundadır. Vahdet-i Vucûd ekolünün Muhyiddin-i Arabî'den sonraki en önemli temsilcisi olup, birçok eseri vardır. Sadreddin Konevî Camii 673 yılında türbesi ve kütüphanesi ile birlikte yaptırılmış olup, kütüphanesi de buraya vakfedilmiştir. Bu kütüphane binası bilahare yıkılmış olup, içindeki kitaplar Konya-Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. 673 tarihli inşa kitâbesi giriş kapısının üzerinde halen mevcuttur. Bu cami ve türbe en son Sultan İkinci Abdülhamit döneminde, 1317/1899'da o sırada Konya valisi olan Sadrazam Avlonyalı Ferit Paşa tarafından, asıl mimarisine dokunulmadan esash bir tamir görmüştür. Buna dair tamir kitabesi de yine giriş kapısının üzerinde yer almaktadır. Cami avlusunda, tefsir sahibi ünlü İmam Bağavî'nin de kabri yer almaktadır. Cami halen mamur olup ibadete açıktır. Detaylı bilgi için bkz. Ekrem Demirli, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, ilgili madde, İstanbul, 2008.

genç yaşta vefat eder. Vasiyeti üzerine cenazesi Koçeri Köyünde defnedilir. Bir yıl sonra da –1928’de– Hüseyin Paşa namaz kılarken, kendisinin eski adamlarından ve Huyti Aşireti Reisi Hacı Musa Bey’in oğlu Medeni Bey tarafından öldürülünce aile himayesiz kalır.

2. TAHSİL HAYATI

Sadrettin Yüksel 11–12 yaşlarında okumak üzere ailesinden ayrıлып Kur’an–ı Kerim’i hatmeder. Bir medresede çeşitli Kürtçe kitaplar okuduktan sonra, Arapça tedrisata başlar. İlkın, Muş’un Bulanık ilçesinin Purkaşın Köyünde Molla Zübeyr’in yanında biraz sarf–nahiv okur. Sonra, Resûlan Ve Koğak Köylerinde okumaya devam eder. 1934 yılında Bitlis’in Norşin Nahiyesine (bugünkü Güroymak İlçesi) gider. Burada, ünlü Kürt Nakşibendi–Halidî meşayihinden Şeyh Abdurrahman Et–Tahî’nin (ö.1304/1886)³ medresesine girer. Bu sırada, medrese, adı geçen Şeyh Abdurrahman

³ Şeyh Abdurrahman Et–Tahî Bin Molla Mahmud, Kürt Nakşibendi/Halidî meşayihinin ünlülerinden olup aslen, Şirvan kazasının Bervuj nahiyesinin Mâvî köyünde bulunan Hüsamân aşiretine mensup olup, babası Molla Mahmud’un Bitlis’in Hizan kazasının Tah köyüne yerleşmesi dolayısıyla, Tahî nisbeti ile anılmıştır. Kuvvetli bir medrese tahsili gördükten sonra tasavvufa intisap etmiştir. Önceleri Kadîrî–Rufa’î tarikatına intisap ederek, Şeyh Emin Şirvani’nin müridi olur. Ancak Şeyh Emin Şirvani bir süre sonra şeyhi olan ünlü Kerküklü Şeyh Abdurrahman Halis Et–Talebânî tarafından reddedilince, bu şeyhi bırakarak, Kadîrî şeyhlerinin büyük meşayihinden Şeyh Nureddin El–Berîkânî’ye intisap eder. Daha sonra ise, Nakşibendi–Halidi tarikatına meylederek, bu tarikatın ünlü şeyhlerinden Şeyh Sibgatullah El–Arvasî’ye (Vefatı:1287/1870) intisap eder. Tah köyünde büyük bir medrese kurar. Bu sırada, Tah’a yakın Nurs köyünden olan Bediüzzaman Sait Nursi de bu medresede tedrisata başlar. Sonraları ise şeyhinin işaretiyle Norşin’e giderek oraya yerleşir ve tarikat faaliyeti ile birlikte medrese faaliyetini de burada sürdürür. 20 Rebi’ulevvel 1304/1886 tarihinde 75 yaşında Norşin’de vefat eder. Burada hususi türbesinde medfundur. *Minah* ve *İşârât* adlı eserleri basılmıştır. Arapça–Farsça *Mektubat*’ı ise basılmamıştır. 4 Zilhicce 1302 Tarihinde, Murat Nehri üzerinde üç gözlü kârgir bir köprü yaptırmasından dolayı İstanbul hükümeti tarafından kendisine Üçüncü Rütbeden bir kıt’a Mecîdî Nişânı verilmiştir. (BOA. İDH. 76124). 19 halifesi olup şunlardır:

1. Şeyh Fethullah el–Verkanî’si’dir. (Vefatı:1317/1899).
2. Şeyh Muhammed Samî El–Erzincanî (Erzincanlı olup, türbesi Erzincan’ın şehir merkezindedir. Hâce–i Ezircani lakabıyla anılmıştır)
3. Şeyh İbrahîm El–Çokreşî (Erzurum Karayazı ilçesinin Çokreş köyündendir)
4. Şeyh Mustafa El–Bidlisî (Şeyh Abdurrahman Et–Tahî’nin aynı zamanda kâtibidir. Bitlisli Şeyh Seyyid Emin Efendi’nin torunu olan Şeyh Mustafa Efendi İstanbul’da vefat etmiş olup kabri, Eyüp sırtlarında Necip Fazıl’ın kabrinin yanbaşındadır.)
5. Hacı Süleyman El–Bidlisî
6. Hacı Yusuf El–Bidlisî (Bajarî)
7. Şeyh Abdülhâdî El–İspahîrî (Hizan’ın Çerçah Köyünden)
8. Şeyh İbrahîm En–Neynikî (Muş–Bulanık’ın Neynik Köyü)
9. Es–Seyyid Tahir El–Abrî (Muş–Bulanık’ın Abri Köyü)
10. Molla Ahmed Ed–Dumlî Taşkesenî (Erzurum)
11. Molla Abdullah El–Hizânî (Hizan’ın Hurus Köyünden)
12. Şeyh Abdullah Subaşı (Köse Halife, Norşinli)
13. Molla Reşîd Subaşı (Norşinli)
14. Es–Seyyid İbrahîm El–Es’ardî
15. Eş–Şeyh Abdülkahhar El–Es’ardî (Siirt–Kurtalan–Zokayd Köyünden)

Et-Tahî'nin torunu Şeyh Masum (ö.1971) tarafından idare edilmektedir. Bu medresede Şeyh Takiyuddin⁴ (ö.1968) ve Molla Abdalbaki⁵den ders alır.

Daha sonra, Norşin Medresesine bağlı, Mutki'nin Ohin (Şimdiki Yukarı Koyunlu) Köyündeki medrese'ye giderek, burada, medresenin sahibi ve Şeyh Fethullah El-Verkanisî'nin (ö.1317/1899)⁶ oğlu Şeyh Alâeddin Efendi (ö.1949)⁷ ve onun oğlu Mazhar (ö.1988)⁸ Efendi'nin yanında tedrisata devam eder. Ve Şeyh Alaeddin Efendi'ye intisap ederek Nakşibendi tarikatına girer. Daha sonra Baykan ilçesinin Havil köyüne gidip Molla Muhyiddin Efendi'nin (ö.1988)⁹ yanında tedrisatını tamamlar.

16. Eş-Şeyh Abdülhakîm El-Fürsafî (Siirt, Şeyh Muhammed El-Hazîn'nin (ö. 1308) yeğeni)

17. Şeyh Abdülkâdir El-Mollakendî (Muş-Bulanık Mollakend Köyünden)

18. Hacı Yusuf El-Koşkî (Erzurum-Hınıs Koşk Köyünden)

Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin tarikat silsilesi Mevlâna Halid-i Bağdadî'ye şu şekilde ulaşır:

1. Mevlana Halid-i Bağdadî (ö.1242/1827)
2. Seyyid Taha En-Nehrî El-Hakkârî (ö.1269/1852)
3. Seyyid Sibğatullah El-Arvasî (ö.1287/1870)
4. Şeyh Abdurrahman Et-Tahî (ö. 1304/1886)

⁴ Şeyh Takiyuddîn Efendi, Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin oğlu ve Şeyh Fethullah El-Verkanisî'nin halifesi olan Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi'nin (ö.17 Receb 1342/9 Şubat 1925) torunudur. Nakşibendi-Halidî halifelğini dedesinin halifelerinden Karaköylü Şeyh Mahmud Efendi'den almıştır. Vefatı 1968 yılındadır. Kabri Norşin'de Türbenin yanındadır.

⁵ Norşin'de bulunan Subaşı aşiretinden olup, vâlidesi tarafından Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin torunudur. Babası Köse Halife lakaplı Şeyh Abdullah Efendi ise Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin hulefasındandır. Medrese tahsilini Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi'nin yanında tamamlamış olup, tarikat icâzetini, Tah medresesinden beri medresenin müderrisi olan Kursincli Molla Muhammed Emin Efendi'den almıştır. (Molla Muhammed Emin Efendi, Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı'nda adı geçen Tah Medresesi müderrisi Mehmed Emin Efendi olup, Şeyh Abdurrahman Efendi'nin damadı da olmuştur. Tarikat hilâfetini Şeyh Muhammed Ziyauddin'den almıştır. Mela-yı Mazin "Büyük Molla" lakabıyla anılan, Mehmed Emin Efendi 1936 yılında vefat etmiş olup, kabri Norşinde Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin türbesi yanındadır. Bilinen bir çok eseri varsa da basılmadığından zamanla kaybolmuştur.). Abdülbâkî Efendi 1972 yılında Norşin'de vefat etmiş olup, kabri de oradadır.

⁶ Şeyh Fethullah El-Verkanisî, aslen Baykan'ın Verkanis köyündendir. Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin önde gelen halifesi ve damadıdır. Anılan tarihte vefat etmiş olup, türbesi Bitlis şehir merkezindedir. Çeşitli ilimlerde engin bilgi sahibi olup sadece tasavvufa ait, biri basılmış olan 30'u aşkın Arapça eseri vardır. Tasavvufa ait olan basılı eseri sonradan 1979 yılında Ahmet Şahin tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş olup, *Tasavvuf, Edep Ve Ahlâk Rehberi* adıyla yayımlanmıştır.

⁷ Şeyh Alaeddin Efendi, adı geçen Şeyh Fethullah Efendi'nin oğlu olup, Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi'nin halifelerindedir. Ohin köyüne yerleşmiş olup, buradaki medresesi bölgede şöhret bulmuştur. 1914'teki Molla Selim liderliğindeki Bitlis Hadisesi sırasında İstanbul hükümetine bağlı kaldığından Sultan V. Mehmed Reşad tarafından kendisine Beşinci Rütbeden Mecidiye Nişanı verilmiştir. 1925'te Şeyh Sait ayaklanması sonrasında Şeyh Masum ile birlikte İzmir'e sürgüne gönderilmiş 2 yıl sonra memleketine geri dönmüştür. 1930 yılındaki Zilan Deresi hadisesinden sonra ise, Şeyh Masum ile birlikte Gaziantep'e sürgün edilerek bir süre zorunlu ikâmete tabi tutulmuştur. 1949 yılında Ohin'de vefat etmiş olup, mezarı buradadır. Babası gibi alim bir zat olup, çoğu fetva mecmuaları şeklinde 60 civarında Arapça ilmi eserin sahibidir.

⁸ Şeyh Mazhar Efendi, adı geçen Alaeddin Efendi'nin oğlu olup, tarikat hilafetini babasının pirdaşı Karaköylü Şeyh Mahmud'tan almıştır. Çeşitli konularda yazdığı 40'a yakın Arapça eseri olup bunların en önemlisi, Nakşibendi tarikatı ve âdâbı üzerine yazdığı *En-Nehcetu'z-Zekiyye* adlı hacimli eseridir. 1988 yılında Ohin'de vefat etmiştir.

⁹ Molla Muhyiddîn Efendi, Baykan-Havilli olup, medrese tahsilini, Ohin ve Norşinde tamamlamıştır. Tarikat icâzetini Şeyh Muhammed Maşuk Efendi'den almıştır. Bölgenin en tanınmış ulemasından olup,

Bundan sonra Norşin'e dönüp burada ders vermeye, talebe yetiştirmeye başlar. 1947 yılında Şam'a gitmek ister. Şeyh Masum'un oğlu Şeyh Maşuk Efendi (ö.1975) ile Suriye'ye bir seyahatte bulunur. Burada, Şeyh Maşuk Efendi'nin¹⁰ şeyhi ve Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi'nin¹¹ hulefasından Şeyh Ahmed El-Haznevî'yi (ö.1950)¹² ziyaret eder. O sırada Şam'da bulunan Şeyh Muhammed İsa'nın¹³ isteğiyle Şam'a gidip yerleşmek istese de Şeyh Masum gitmesini istemediğinden vazgeçerek Norşin'de medrese hocalığı yapmaya devam eder. Bu sıralarda, 1945 yılında Bediüzzamanla tanışıp mektuplaşmaya başlar. 1952 yılında birkaç kez Emirdağ'da kendisini ziyaret eder.

fetva sahibi idi. 1988 yılında Havil'de vefat etmiş olup, Çeşitli ilimlerde 100'e yakın basılmamış Arapça eseri mevcuttur.

¹⁰ Şeyh Muhammed Maşuk Efendi, Şeyh Masum Efendi'nin oğlu olup, 1325/1906 yılında Norşin'de dünyaya gelmiştir. Medrese tahsili görmüş olup, uzun yıllar ders de vermiştir. Tarikat icâzetini Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi'nin halifelerinden, Suriye-Hiznalı Şeyh Ahmed El-Haznevî'den almıştır. Birçok halifesi olup, 1975 Aralık ayında, 2. kez Hacc farızasını ifa ederken Mekke-i Mükerreme'de vefat etmiştir. Kabri Hz. Haticenin kabrine yakın bir mesafede Mualla mezarlığındadır.

¹¹ Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi, Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin oğlu olup, 1272 tarihinde Hizan'da doğmuştur. Çok kuvvetli bir medrese tahsili vardır. Çok kimseye ilim icâzeti vermiştir. Bunlardan bazıları İstanbul'da şeyhülislâmlık arşivindedir. (Sadık Albayrak, Son Devir Osmanlı Uleması, 1996, Cilt 2, Shf. 99-100,427-430) Tarikat icâzetini babasının halifesi olan Şeyh Fethullah El-Verkanisî'den almıştır. Birinci Dünya savaşına Milis kuvvetlerinin başında katılmıştır. Savaş sırasında yaralanarak bir kolunu kaybetmiştir. Padişah Sultan V. Mehmed Reşad tarafından kendisine Beşinci Rütbeden Mecidiye Nişanı ve ardından Gümüş Muharebe Liyakat Madalyası, protez bir kolla birlikte gönderilmiştir. Bu hususlardaki, padişah beratları özel kütüphânımızda mahfuzdur. 13 Ağustos 1335 (1919) Tarihinde, Mustafa Kemal tarafından bir mektup gönderilerek Sivas Kongresine davet edilmiş (Bkz. Nutuk, Vesikalar Bölümü, Vesika, 52), 17 Recep 1342/ 9 Şubat 1924 tarihinde vefat etmiş olup, babasının yanına defnedilmiştir. 15 Halifesi vardır.

¹² Şeyh Ahmed El-Haznevî, Aslen Ağrı-Doğubeyazıt'lı olup, Nusaybinde doğmuş, çeşitli yerlerde medrese tahsili gördükten sonra, Şeyh Abdurrahman Et-Tahî'nin halifelerinden Şeyh Abdülkadir Hezanî'nin tarikat sohbetlerine katılır. Daha sonra ise Norşin'e gelerek Şeyh Muhammed Ziyauddin Efendi'ye intisap ederek tarikat icâzetini ondan alıp, Kuzey Suriye'de Hizna köyüne yerleşip, burada medrese ve tarikat faaliyetlerini yürüttü. 1369/1950 yılında burada vefat etmiştir. Birçok halifesi olup, Bunların en önemlileri Şeyh Muhammed Maşuk ve Kasrikli Şeyh Abdülhakim Efendi'dir. (Şeyh Abdülhakim Efendi, aslen Baykanın Bilvanis-Kasrik köyünden olup, hayatının son yıllarında Adıyaman'ın Kahta ilçesinin Menzil köyüne yerleşmiştir. Vefatı 25 Mayıs 1972'dedir. 1993'te vefat eden Şeyh Muhammed Raşid Efendi'nin de babasıdır.)

¹³ Şeyh Muhammed İsa; Norşinli Şeyh Muhammed Ziyauddin'in halifelerinden Varto-Karaköylü Şeyh Mahmud'un oğludur. Babasının Şeyh Sait ayaklanmasına destek vermesinden dolayı, babası ile birlikte küçük yaşta Türkiye'yi terk ederek Suriye'ye yerleşmiştir. Sonradan affa uğrasalar da, Suriye'de kalmışlardır. Şeyh Muhammed İsa sonradan siyasete girip, Kürdistan Demokrat Partisi'nin kurucusu Molla Mustafa Barzanî ile ilişki kurmuş ve onun Suriye temsilcisi olmuştur. 1940'lı yılların sonunda Norşin'e gelerek Norşin Şeyhlerinden Barzanî hareketine destek aramışsa da, bu desteği bulamamıştır. 1970'li yılların sonunda ise siyasi faaliyetlerini bırakarak, dini tedrisat ve tarikat faaliyetlerine yönelmiştir. Şam'daki bir camide Şeyhlik ve imam-hatiplik yapmıştır. 1997 yılında Şam'da vefat etmiştir.

3. EVLİLİĞİ VE RESMİ GÖREVİ

Şeyh Masum Efendi onu kendisine damat olarak seçer. 1951 yılında Şeyh Masum'un kızı Sarete ile evlenir. 1955 yılında askere gider. Menemen'de başladığı askerliğini Ankara'da tamamlar. Askerlik dolayısıyla Ankara'da iken, bazı subaylar kendisinden Arapça dersler alıp, yanında okurlar. Bunun yanı sıra Diyanet Teşkilatı ile de irtibat sağlar. Kendisine teşkilattan fetvalar sorulur. 1956 yılında, Ankara'da Müftülük imtihanına girer. O sırada Diyanet İşleri Reisi olan Eyüp Sabri Hayırlıoğlu tarafından imtihan edilir, imtihanı birincilikle kazanır. 1958 senesinde Siirt'in Baykan ilçesi müftülüğüne tayin edilir. Aynı yıl Bediüzzaman'ın talimatıyla, İşaratu'l-İ'caz tefsirini yayına hazırlayıp bir takriz ile birlikte Ankara'da yayımlar. Kısa bir süre sonra müftülük görevinden istifa edip Norşin'e döner ve ders vermeye devam eder. 1960 yılında, Muş'un Bulanık ilçesinin Neynik köyüne taşınıp burada fahri imamlık yapar. 1962 yılında yine Bulanık ilçesinin Liz Nahiyesine (bugünkü Erentepe beldesi) taşınarak burada da fahri imamlığa devam eder. 1963 yılında İstanbul'a gelir. Bir süre İstanbul ile memleketi arasında gidip gelir. Bu sırada, İstanbul'da neşredilen haftalık Yeni İstiklâl gazetesinde yazılar yazmaya başlar. 1964 yılında Diyanet İşleri Reisliği tarafından Kur'an-ı Kerim meâl ve tefsiri hazırlamakla görevlendirilir. Fakat bu proje yarım kalır. 1966 yılı sonunda ailesini alarak İstanbul'a taşınır. Sultan Ahmed Camii imamı Merhum Gönenli Mehmed Efendi'nin (ö.1991) kurslarında ve İsmail Ağa Kur'an Kursunda talebelere Arapça İslâmî ilimler okutur. Bu tarihlerde, Sultan Ahmed Camii eski imamlarından, Şeyh Muhammed Şefik Arvasi'den¹⁴ teberrüken ilim icazeti alır. 1968 yılında Diyanet İşleri Başkanlığınca İstanbul Merkez vaizliğine tayin edilir. Bu

¹⁴ Şeyh Muhammed Şefik El-Arvasî; Arvasî (Arvas, Van'ın Müküs-Bugünkü Bahçesaray- kazasının bir köyüdür) Seyyidlerinden olup, ünlü Şeyh Abdülhakim Arvasî'nin amcazâdesidir. Medrese tahsilini Norşin ve Ohinde yapmıştır. Norşin'de Şeyh Muhammed Ziyaeddin Efendi ve onun yeğeni Sultan Veled'in (ö.1936) yanında tahsil görmüş, sonra Ohin'de Şeyh Alaeddin Efendi'nin yanında tahsilini tamamlayarak icâzet almıştır. Tarikat icâzetini de yine Şeyh Alaeddin Efendi'den almıştır. Mütareke döneminde İstanbul'a gelerek Seyyid Abdülkadir'in kurduğu Kürd Teâlî Cemiyeti'ne girmiştir. İstanbul'da iken Kürtçe Mevlid-i Şerifi Ahmed Kamil Matbaası'nda bastırılmıştır. Bunun yanı sıra, Eyüp'teki Hüsrev Paşa Nakşibendi-Halidî tekkesinin son postnişini olmuştur. Bir ara, memlekete dönmüşse de Şeyh Sait ayaklanmasının ardından tekrar İstanbul'a sürgün olarak gönderilmiştir. Bediüzzaman'la da dostluk tesis etmiş olup, Denizli ve Afyon hapislerinde beraber bulunmuştur. Bedüzzaman'ın bazı risalelerine takriz yazmış olup, bazı risalelerde kendisinden sözedilmektedir. Sonradan Sultan Ahmed Camii'nin baş imamı ve hatibi olmuştur. 1967 yılına kadar bu vazifesine devam etmiştir. Hz. Peygamber'in (SAV) hutbelerini cem' eden *Divânu'l-Huteb* adlı Arapça eseri 1965 yılında İstanbul'da Sahhaf Muzaffer Özak tarafından bastırılmıştır. 1969 yılında, yıllarca özlemine çektiği memleketine gitmiş, Norşin ve Ohin'i ziyaret etmiştir. Bu seyahatten döndükten bir süre sonra 1970 Ocağında, Eyüp'teki tekkesinin bitişiğindeki evinde vefat ederek, Edirnekapı dışında Sakızağacı mezarlığında defnedilmiştir.

arada, İstanbul müftülüğü ile Yüksek İslam Enstitüsü'nde Tefsir dersleri vermeye başlar. Bu sıralarda, günlük Bugün gazetesinde yazı yazmayı da sürdürür. 1972 yılında, evinde Risale-iNur külliyyatı bulundurmaktan takibata uğrayıp mahkemeye sevk edilir. 1975 yılında o sırada İstanbul müftüsü olan Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı'nın kendisine olumsuz bir tavır takınmasından dolayı İstanbul merkez vaizliğinden istifa etmek durumunda kalır. Yeniden çok sevdiği tedrisata döner. 1996 yılında gözlerinde arız olan damar hastalığının artıp, tedrise engel olmasına kadar tedrisata devam eder. Bu dönemde, çeşitli usûl, fıkıh, tefsir, kelam, siyer ve mantık kitaplarıyla Sarf ve Nahiv kitapları okutur. Bunların yanı sıra, Mevlâna Celâleddîn-i Rumi'nin *Mesnevi*'si, Sa'dî'nin *Gülîstan*'ı, Molla Camî'nin Divanı ve *Baharîstan*'ı, İbn Fârîz *Divan*'ı, Hafız *Divan*'ı, Mevlâna Halid-i Bağdadî'nin *Divan*'ı, Birgivî'nin *Tarikat-ı Muhammediye*'si gibi önemli eserleri de okutur. Ayrıca, Bediüzzaman'ın, *İşaratu'l-İ'caz Fi Mezannî'l-İcâz* adlı tefsiri, *Mesnevi-i Nuriye* ve mantık üzerine yazdığı *Kızıl İcâz* adlı eserlerini de okutur.¹⁵ 7 çocuk babası olup, Kürtçe ve Türkçenin yanı sıra ileri düzeyde Arapça ve Farsça bilen Yüksel, 13 Zilhicce 1425/25 Aralık 2004 Tarihinde bir Cumartesi günü sabah saat 10.30 civarında evinde vefat eder.

Yüksel, bir notunda şöyle bir vasiyette bulunur:

“Kabrimin taşına şu beyitlerin yazılmasını rica ederim:

Dilerim bakmaya Rabbim yüzümün karasına,

Merhem-i rahmet süre masiyyetim yarasına.

Germenden her ne kadar mücrim isem kesmem ümid,

Giremez kimse efendiyle kulu arasına.

Sadrettin Yüksel”

Yüksel'in yazmasını istediği bu beyit Şehit Metin Yüksel'in ayağı ucunda metfun bir arkadaşının mezar taşına yazıldığı için artık kendisinininkine yazılmaz.

Lakin yine kendisinin yazılmasını vasiyet ettiği Mevlana Halid'e ait aşağıdaki farsça beyit mezar taşına yazılır:

“Can be istikbal-i canan mîreved

Teşne sûyı ab-ı hayvan mîreved

Bülbül-i şeyda şüd azad ez kafes

Sûyı gülgeşt-i gülîstan mîreved”

¹⁵ Okuttuğu bu derslerin çoğunun kayıtları ses bandlarına alınmış olup talebelerinde mahfuzdur.

Tercümesi:

(Nasıl ki) susuz kimse ab-ı hayat cihetine giderse

Can cananı(sevgiliyi) karşılamaya gidiyor.

Divane bülbül kafesten azat oldu,

*Güllerle dolu gül bahçesine doğru gidiyor.*¹⁶

4.TEDRİSAT HAYATI

Molla Sadrettin, medrese tahsilini tamamladıktan hemen sonra okuduğu ilimleri, çoğunluğu Norşin medresesinde olmak üzere ders, vermeye başlar. İstanbul'a geldikten sonra da Yüksel, aşığı olduğu ders verme hizmetini başta Fatih Camii olmak üzere İstanbul'un farklı camilerinde devam ettirir. Klasik ders halkası suretinde verdiği derslerini ömrünün sonuna kadar sürdürür. Kendi ifadesiyle elli sene tedrisat hayatı boyunca Arapçanın yanı sıra temel İslam ilimlerinin hemen hepsini ders verir. Resmi görev yaptığı dönemlerinde bir süre bu hizmetini İstanbul müftülüğü bünyesinde devam eder. Hatta daha çok Müslüman'ın istifade etmesi için gazete ilanı bile verir. Mesela Bugün gazetesinde yayınlanmak üzere Yüksel'in kendi eliyle yazdığı bir ilanı şu şekildedir:

“İstanbul Müftülüğü Tarafından Tertip Edilen Usul-ü Fıkıh Kursu Başlıyor.

İstanbul Müftülüğü tarafından açılan Usul-ü Fıkıh Kursu'na bugün başlanacaktır. Din görevlilerimizin mesleki ve dini kültürlerini artırmak gayesiyle açılan kursta ilk olarak İslam hukukunun metodunu öğreten kısım anlatılacaktır. İslam müftülüğünde bu gün ve Perşembe günü saat 9-11 arası yapılacak olan kurs İslam ilimlerine meraklı olan herkese açıktır. Kursun hocasını Fatih vaizi Bitlis'li Sadrettin Yüksel yapacaktır. 21 Eylül 1972 Pazartesi...”¹⁷

5. İLMÎ KİŞİLİĞİ

Molla Sadrettin, bölgenin en saygın eğitim kurumları olan Norşin ve Ohin medreselerinde köklü bir Arap dili ve edebiyatı ile temel İslam bilimleri tahsilini yapar. Yüksel'in, keskin zekâsı ve sarsılmaz azmi mizacında var olan disiplin anlayışına eklenince kısa sürede arkadaşları arasında kendini göstermeye, dikkatleri üzerine çekmeye, bölgede ilmi kişiliğiyle tanınmaya başlar. Bölgede onu tanıyan herkes onun zekâ ve derin ilmî vukufiyetini takdir eder.

¹⁶ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 125.

¹⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 132

Bölge medreselerinde yetişen ilim adamları Arapçanın teorik, yani kitap üzerinde ibareyi kavrama kısmını, belki de başka hiçbir yerde olmayacak derinlikte, çok iyi öğrenmelerine karşın pratik, yani yazma ve konuşma ciheti, için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Ancak Yüksel, teoride olduğu gibi pratikte de Arapçayı çok iyi kullanır, Arapçadan Türkçeye veya Türkçeden Arapçaya tercüme yapardı. Ayrıca yine bölge medreselerinde pek revaçta olmamasına rağmen Yüksel, özellikle İstanbul'a yerleştikten sonra, Arapçasını güncelleştirir, İslam âleminin Arapça gazete ve dergilerini imkân nispetinde takip eder. Hatta bu konuda, kendisi gibi, Arapçasını güncelleştirmek isteyen ve/veya Arapça asrî kitap ve Arap dünyasının basınına takip etmek isteyen kimselere yardımcı olmak için bir sözlük hazırlar.¹⁸ Arapçaya olan bu hâkimiyeti ve Latin yazı ile pek hemhal olmaması edeniyle eserlerinin çoğunu, vaaz ve notlarını hep Arapça yazar. Bütün bunları telif ettiği Arapça eserlerinde görmek zor değildir. Türkçe çalışmaları hemen hemen yayımlanmış eserleriyle münhasırdır.

Arapçanın yanında Molla Sadrettin, ileri düzeyde Farsça da bilirdi. Müsveddeleri arasında farsça alıntılarında ve dağınık bazı çalışmalarında da bu ciheti anlaşıyorsa da ileride tanıtımını yapacağımız Mevlana Halid'in Divanını tercüme ve şerh etmesi bunun en bariz delilidir.

Yüksel, ibarelerin sathi manalarıyla yetinmez, her okuduğunu hemen kabul etmez, derinlemesine tahkik eder, eleştirisel bir gözle inceler, gerektiğinde birkaç nüshayı karşılaştırır. Bunun için özellikle İstanbul'a geldikten sonra başta Süleymaniye Kütüphanesi olmak üzere büyük kütüphanelerin müdavimleri arasına katılır. Gösterdiği sıcak ilgiye karşı teşekkür etmek için Süleymaniye kütüphanesinin o zamanki müdürü Muammer Ülker'e iki aylığına ziyarete açılan el yazma eserler bölümünü gezdikten sonra 3 Nisan 1978 tarihinde ziyaretçi defterine şükran duygularını yazar.¹⁹

Molla Sadrettin, bazen, okuduğu matbu bir kitabın basılmış olanıyla iktifa etmez gerek gördüğü yerleri el yazma nüshalarıyla karşılaştırır. Süleymaniye kütüphanesinde zaman zaman Yüksel'le teşrik-i mesaisi olan Prof. Dr. Ahmet Süphi Fırat Bey ile yaptığımız görüşmede o da en çok bu cihetine dikkat çeker. Yüksel'in ciddi bir ilim adamının yapması gerekeni yaptığını, her zaman orijinal eserlere ulaşma çabası içerisinde olduğunu... İfade ederek takdirlerini izhar ediyordu. Keza Molla Sadrettin,

¹⁸ Bu eser hakkında ileriki sayfalarda bilgi verilecektir.

¹⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 130.

okuduğu bir tercümeyle gerekli gördüğünde aslıyla karşılaştırır, tercüme hatalarına dikkat çeker.

İşte bu muhakkikliği ve müdekkikliğinden dolayı Yüksel, bir taraftan okuduğu veya okuttuğu eserlerin tahkikini yapar, gerekli notları koyar,²⁰ günü gelince bu çalışmalarını düzene koyar ve kitaplaştırır. Eserleri konusunda göreceğimiz gibi bazı eserleri bunun semeresidir.

Tabi bütün bunlar Yüksel’de bir özgüven duygusunu oluşturur. Bunun için, mütevazı bir ahlaka sahip olmakla beraber, yeri geldiğinde kendisi için “İslam âlimi” tabirini veya “İslamî konularda yetkili bir kimse”²¹ yakıştırmalarını kullanır, kimi zaman meydan okumaktan da geri kalmaz. Örneğin bir vaazında Yüksel, şöyle seslenir:

“Ben Kur’an’ın en aciz bir talebesi olarak İslam ve Kur’an mevzuunda zerre kadar araştırma külfetine katlanmadıkları halde mukaddes kitabımız Kur’an-ı azim-üş şan’ı çağ dışı diye ilan eden profesörleri, eğer kendilerine güveniyorlarsa, münasip bir yerde bu mevzuda aleni ve ilmi bir münazaraya davet ediyorum. Buyursunlar onlara hürmet ederiz. Ne lüzumu var bu kadar birbirimizi incitmeye? Madem mesele ilmi bir meseledir, gelsinler meseleyi ilim yoluyla halledelim, ilmi cesaretleri varsa. Fakat emin olun onların ilmi cesaretleri yoktur.”²²

Molla Sadrettin, bir taraftan tedrisatla ve ilmi çalışmalarla iştigal ederken diğer taraftan, kimden ve/veya hangi kurumdan meydana gelirse gelsin, yanlış bulduğu fikir ve fetvalarla şiddetle mücadele eder ve reddiyeler yazar. Aslında Yüksel, bu tür uğraşların kendisini asıl mücadele alanı olan küfürle mücadele ve ilmî çalışma alanından alıkoyduğu düşüncesiyle uğraşmak istemese de buna mecbur kaldığını düşündüğü için bundan kendine vazife çıkarır. *Makaleler-1* isimli eserinin önsözünde bu konuda şöyle bir serzenişte bulunur:

“Bu mevzularda yazmayı hiç istemiyordum. Çok arzu ediyordum ki herhangi bir engelle karşılaşmadan, Müslümanların etrafını saran ve onların varlığını tehdit eden tehlikeleri incelemekle meşgul olayım. Kendimi ve kalemimi bu mühim meselelerden çekip, küçük, bedihi meselelerle uğraştırmak istemiyordum. Fakat ne yapabilirsin...? Birisi çıkıyor, bedihî meseleleri, ihtilafli meselelermiş gibi gösteriyor, sizin meşgul olmak istediğiniz asıl davalarla uğraşmanıza engel olmak için önünüze birçok mâniolar

²⁰ Yüksel’in kendisi, bu durumu kendi el yazısıyla ifade etmektedir. Belge no: 129.

²¹ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-3*, s.65.

²² Yüksel, Molla Sadrettin, *70. vaaz*, son sayfa.

yığıyor. Bugün Müslümanların maruz kaldıkları belâ ve fitneler, inançsızlık, şahsiyet zayıflığı ve esastan uzak düşmedir. Fikir ve kalem sahiplerine düşen, bu üç fitneye karşı cephe almaktır. Fakat bu önemli meselelerle nasıl meşgul olacaksın? Bir dönüp bakıyorsun ki, imanın cadde-i Kübra'sına davet ettiğin kimselerle iman arasına bir sürü lüzumsuz meseleler girmiştir. İslâm büyüklerini küçültücü ve Müslümanları onlardan soğutucu sözler, lâflar ve yazılar... Bu meseleyi de büyük meselelerimiz arasında saymalıyız. Belli bir grup bizi buna zorlamaktadır. Fakat susmayacağız. Onları yaptıklarında rahat bırakmayacağız. Hak ve gerçeği haykıracağız. En azından, onların batıl yoluna uymaması ve onlara aldanmaması için inanç hastalarının dikkatini çekeceğiz. Aksi halde hepimiz için büyük bir hüsrân mukadderdir. Cenab-ı Hak hepimizi doğru yola ilet sin ve kararmış gönüllerde iman meşalesini yaksın. Âmin...”²³

Ancak Yüksel'in karakter olarak celalli/sert bir mizaca sahip olması, derin ilmî birikimi ve İslâmî hamiyeti bu hatalar karşısında müsamaha göstermesine izin vermez, kimi zaman gereğinden fazla, tepkisinin çok sert ve istihzavari bir tavırla ortaya koyması sonucunu doğurur. Reddiyelerinin hemen hepsinde bu yönü kendini hissettirmektedir. Mesela bir reddiyesinin bazı bölümleri şu şekildedir:

“Ehl-i Beyt Yolu adlı dergisinde cehaletin zirvesine çıkmış olan Ali Akın... Dikkat! Saldırgan Ali Akın! Müslim adlı sahih hadis kitabına dil uzatamazsın!... şimdi haddi zatında çok cahil fakat neşrettiği dergisinde ilmin zirvesine çıktığını iddia eden Ali Akın, dünya çapındaki İslâm bilginlerine ve bütün ehl-i sünnet ulemasına bakıp utansın...bilmem ki bu zat hangi maddi menfaat düşüncesi ile bu kadar saldırgan olmuştur... artık bu zatların karşısında Ali Akın'ın ne değeri vardır ki bu kadar haddini aşıyor?.. Ali Akın'ın anlayışı ne kadar geri bir anlayıştır. Allah ona hidayet nasip etsin.”²⁴

Hele bir de karşısındaki kişi İslâm'a zarar veren biriye bu sefer imanî duyguları galeyana gelir, sözleri ve tavrı çok daha ağır olurdu. Mesela Osman Nuri Çerman hakkında şöyle bir ifade kullanır:

“Bu adamı kim susturacak! Reformculuk perdesi altında dine ve mukaddesata tecavüz eden Çerman iyice zıvanadan çıktı!.. Osman Nuri Çerman isimli adamı okuyucularımızdan birçoğu tanıyacaktır. Meşhur olmak için zezem kuyusuna işeyen sivri akıllı gibi bu zavallı da herkesin kendisinden bahsedeceği ünlü bir kişi olmanın

²³ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-1* s. 5-6.

²⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-5*, s. 26-35.

yolunu İslamiyet'e hücum etmekte bulmuştur. Tekrar ediyoruz, bu adamın yeri matbuat sahnesi değil tımarhanedir. Daha ne zamana kadar aramızda dolaşarak Atatürkçülük perdesi altında iğrenç küfürlerini neşredecektir.”²⁵

Sadece şahıslar değil mesela *Diyanet İşleri Başkanlığı* ve *Din İşleri Yüksek Kurulu* gibi bazı kurum ve kurullar da Yüksel'in eleştirilerine hedef olmuştur.²⁶

6. BAZI KONULARDAKİ GÖRÜŞLERİ

a. Ehl-i Sünnete Bağlılığı

Sadrettin Yüksel, yukarıda söylediğimiz gibi Norşin ve Ohin medreselerinde yetişmiştir. Bu iki medrese hem itikadî hem amelî yönden ehl-i sünnet geleneğine sıkı sıkıya bağlı iki müessesedir. Hatta bu iki medreseyi bu anlamda birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. İşte burada yetişmiş ve uzun yıllar ders vermiş olan Yüksel de doğal olarak bu geleneği sürdürür. Ancak Yüksel, doğuda iken sadece şafiî mezhebi fikhına yoğunlaşmışken İstanbul'a geldikten sonra çevresinin Hanefi mezhebi mensupları olmaları hasebiyle bu mezhebe daha fazla ehemmiyet verir. Bunun yanında dört mezhep fikhıyla da yakından ilgilendiği de eserlerinden anlaşılmaktadır. Bütün bunlara binaen Molla Sadrettin, fikhî fetvalarını dört mezhep âlimlerinin fetvalarına dayandırır, kendi reyine çok az yer verir, asrî meseleler dâhil fetvalarını hep nakillere dayandırır. İleride göreceğimiz üzere, mesela üç talakın bir seferle boşanması gibi, bazen dört mezhebin dışında kalan görüşe göre de fetva verdiği vaki olmuştur.

Ancak bütün bunlar Yüksel'in çağının problemlerinden habersiz ya da lakayt kaldığı anlamına gelmez. Bilakis o, gayet münevver bir İslam alimi olarak asrının problemleriyle ilgilenir, yeni ilmî gelişmeleri hep yakından izler, asrî kitapları imkânı nispetinde takip eder, adeta medrese klasiğini sürekli güncelleştirir. Bunu hemen bütün eserlerinde müşahede etmek mümkündür.

İtikatta Eş'ari mensubu olan Yüksel, itikadî meselelerde ehl-i sünnet düşüncesini savunur, diğer itikadi mezheplerin görüşlerini çürütmeye çalışır. Bununla beraber delilini zayıf bulduğu zaman hangi mezhep olursa olsun onu eleştirmekten ve kendince hak olanı söylemekten geri durmaz. Mesela, ilgili konuda görüleceği gibi, Fetret Ehlinin necatı konusunda Maturidi mezhebini eleştirir.

²⁵ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 124.

²⁶ Mesela bkz. *Makaleler-4 s. 20-22; İslamî Araştırmalar s. 205-218 ve 267-269; Makaleler-1 s. 67.*

b. Tasavvuf Hakkındaki Düşüncesi

Molla Sadrettin'in yetiştiği medreselerin aynı zamanda birer Nakşibendi tekkesinin muhtevası içinde olması ve ona ders veren üstatlarının da ehl-i tarik olması Yüksel üzerinde tasavvufa karşı derin olumlu bir tesir bırakır. Her ne kadar bir sûfi edasıyla zikir, evrad ve sülûk ile uğraşmamış ise da tasavvufa ve dolayısıyla medyunu olduğu Norşin'e hayatı boyunca hep saygı ve minnet duygularını besler, yeri geldikçe de bunu beyan etmekten geri kalmaz. Mesela: *Asrî Kamus* isimli eserinin ithafını şu şekilde yapar:

“Medrese mahsulü olan bu küçük eserimi, Bitlis'in Norşin köyünde manevi saltanatının tahtını kuran velinimetim merhum MASUM Efendi Hazretlerinin aziz ruhuna ithaf ediyorum. Cenab-ı Hak, onu cennet ve cemaliyle şad eylesin.”²⁷

Keza Nakşibendi meşayihinin menkıbelerini anlatan *Reşahat* isimli kitapta geçen bir kasidenin tercümesinin ithafını yaparken şunları söyler:

“Yüce Nakşî Tarikatı'nın büyük mürşitlerine naçiz bir hizmetim olsun diye bu kasideyi çeşitli yazma nüshalarıyla karşılaştırarak tashih ettim. Sonra harekeleyip tercüme ettim. Gaye, kendimi o büyük zatlara hatırlatmaktır. İnşallah himmetlerini esirgemezler. Bu tercümeli metni, Nakşilik meşrebiyle gerçek tasavvufu temsil eden zevata, hasetten Bitlis'in Norşin meşayihlerine armağan ediyorum.”²⁸

Molla Sadrettin'in karakteristik yapısını göz önünde bulundurduğumuzda bu düşüncelerin ne onların talebesi olma ne de akrabalık duygusundan değil, gerçekten buna yakinen inanmasından ileri geldiğini anlarız. Nitekim Yüksel'i inandığı bir şeyi söylemekten veya karşıtı olduğu bir düşünceyi dile getirmekten hiçbir şeyin alıkoymadığı bilinen bir gerçektir. Ayrıca tasavvufa olan sevgisinin en büyük kanıtı Mevlana Halid'in divanına yaptığı hizmettir.

Gerçek tasavvufu alaka olmayana bazı müteşeyyihlerin bu ismi istismar etmelerine tepki gösteren Yüksel, bazılarının vehmettiğinin aksine, tasavvuf ve tarikatı savunan bir âlimdir. Nitekim tarikatın bazı yönlerini töhmet altında bırakan bir zata yazdığı reddiyesinde şunları söyler:

“Müslümanlık adlı eserinin 154. sahifesinde Prof. Yusuf Ziya Yörükân şöyle yazmaktadır: “Hazreti Peygamberin gizli olarak Ebu Bekir'e veya Ali'ye el vermesi

²⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, *Asrî Kamus* s.8.

²⁸ İslamî Araştırmalar s. 321.

veya tarikat telkin etmesi sözü de doğru değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de **“Ey Peygamber, sana Rabbinden indirilen her şeyi açıkça tebliğ et. Eğer yapmazsan Peygamberliği yerine getirmemiş olursun.”**²⁹ buyrulmaktadır. Bu halde umuma açık olarak tebliğe memur olan Peygamber vazifesini kötüye kullanır da bazı hususları ümmetinden gizlemiş ve sevgili dostlarına vermiş olur mu?”

El-cevap: Bu itiraza karşı üç şekilde cevap verilebilir.

Birincisi:³⁰ Tarikatın ana çizgileri Kur'an ve hadisten alınmıştır. Bu takdirde Peygamberden gizli telkin yoluyla gelmesine hiç hacet kalmaz.

Evet, mezhep müçtehitleri gibi tarikat kurucuları da, tarikatlarını o iki kutsal kaynaktan istihraç etmişlerdir. Allah izin verirse bu cevabı başka bir yazımda genişletmek fikrindeyim.

İkincisi: Efendimizin Hazreti Ebu Bekir'e veya Hazreti Ali'ye gizli bir telkinde bulunuşu, ister profesörün zikrettiği ayet olsun, ister Hicr Süresindeki ayet-i kerimesi olsun, hiç birisiyle tezat teşkil etmez. Çünkü ayet-i kerimeden esas maksat şudur: Sen ya Muhammed! Sana nazil olan bütün ayetleri açıkça, hiç kimseden çekinmeden oku ve tebliğ et. Gerçekten Resûlullah'ın vazifesi de budur. Şüphesiz ki Peygamber Efendimiz, bu vazifeyi kemaliyle ifa etmiştir. Ama ayetlerin ihtiva ettiği ince mana ve işaretleri de herkese tefsir ederek açıklaması ise, o, kendisine tahmil edilen vazifenin dışındadır. O halde eğer Efendimiz Hazreti Ebu Bekir veya Hazreti Ali'ye bir fırsatta tarikata dair bazı şeyler söylemişse de bu ancak bir kısım ayetlerin işarî manalarını O zatlara açıklaması şeklindedir. Bu da Peygamber Aleyhisselâm'ın risalet vazifesinde bir suiistimal yaptığı anlamına gelmez. Zira Peygamber Aleyhisselâm'ın vazifesi ayetlerin işarî manalarını herkese ifşa ederek söylemek değildir.

Üçüncüye gelince: Onu da bizzat İmam-ı Rabbani Hazretlerinden dinleyelim. İmam *“Mektubat”* da şöyle yazıyor:

“Meşhur hadis âlimi İbn-i Hacer el- Askalanî hem *“Mevahibü'l Ledüniyye”* adlı hadis kitabında ve hem yazdığı başka eserlerde şu hadis-i şerifi rivayet etmektedir:

“Rabbim bana sual sordu. Ben ona cevap veremedim. Keyfiyetsiz bir tarzda elini her iki omzumun arasına koydu, ben o elin serinliğini kalbimde

²⁹ Maide, 5/67.

³⁰ Dikkat bu cevap, ancak ileride gelen birinci ve ikinci hadis velilik ilmi üzerine tefsir edilmezse verilir. Yoksa hadisler o şekilde tefsir edildikten sonra bu birinci cevaba hiç hacet kalmaz. Molla Sadretin Yüksel.

hissettim. Böylece, beni geçmiş ve geleceklerin ilmüne vâris kıldı. Ayriyeten bana çeşitli ilimleri de öğretti. Rabbim, bir kısım ilmi gizli tutmama dair benden söz aldı. Çünkü benden başka hiçbir kimsenin onu taşıyamayacağını biliyordu. Başka bir ilimde de beni muhayyer kıldı, yani, serbestsin istersen başkalarına söyle istersen hiç kimseye söyleme dedi... Kur'an'ı bana öğretti. Hazreti Cibril devamlı olarak Kur'an'ı bana hatırlatıyordu. Ve daha başka bir ilim var ki onu herkese söylemekle beni memur etti”³¹

İşte bu hadis-i şeriften sarahaten anlaşılıyor ki umuma bildirilmesi emir olunan şeriat ve şeriatın ahkâmından başka iki ilim hatta çok ilimler var. Peygamber Aleyhisselâm'a mahrem tutulması tavsiye edilen ilim doğrudan doğruya Peygamberliği ilgilendiren ilimdir. Sebep; çünkü onu Peygamberler hariç hiç kimse bilemez ve kaldıramaz. Efendimizden sonra Peygamber gelemez...

İfşa edilip, edilmemesi için tercih hakkı Peygambere verilen ilim ise evliyalık ilmidir. O da şeriatın iç yüzü ve şeriat hazinesindeki sırlardır, Peygamber Efendimiz o sırları da mahrem olarak en yakın arkadaşlarına söylemiştir. Nasıl ki münafıkların isimlerini yalnız Hazreti Hüseyfe'ye bildirmiştir. Sonra onlar da o ilmi en samimi arkadaşlarına söylemişlerdir. Böylece bu sırlar kalpten kalbe intikal ederek tarikat kurucularına kadar gelmiştir. Çünkü bu sırları ancak durumları mazbut, inançları kuvvetli ihlâsla bezenmiş, güzel amelli, niyetleri halis, devamlı olarak zikir ve tefekkürle meşgul bulunan ve nihayet her vakit kendisini İlâhî kontrol altında tasavvur eden kimseler ahz-u kabul edebilirler. İşte bunun içindir ki o sırları herkese açmamışlardır.

Yukarıdaki hadis-i şerifi bu şekilde açıklayan, allâme Abdü'l Ğaniyyi Nablusî'dir.

İmam-ı Buharî'nin rivayetine göre Hazreti Ebu Hüreyre şöyle buyuruyor:

“Ben, Resûlullah'tan iki yük ilim aldım. Birini dağıttım (söyledim). Eğer ötekini de dağıtmaya kalksam boğazım kesilecek. Yani halk, ikinci kısım olan şeriatın sırlarını anlayamadıkları için beni dinsizlikle itham ederek katledeceklerdir.”³²

Tıpkı İmam-ı Gazalini, dinin bazı sırlarını açıkladığından ötürü asrında zındıklıkla, dinsizlikle itham edildiği gibi. Öyle ise zamanı gelmedikçe onun gibi sırları

³¹ *Mevahibü'l Ledünniye*, Miraç bahsi, c.2, s.29. Molla Sadrettin Yüksel.

³² Buhari, İlim 120, c.1 s. 64

ehil olmayanlardan ketmetmek, saklamak gerekir. Çünkü her şeyin bir vakti var. İşte bu hikmete binaendir ki Fahri Kâinat, Hazreti Aişe'ye hitaben buyuruyor:

“Senin kavmin şirkten yeni çıkmıştır. Eğer bu durum olmasaydı Kabe’yi yıkıp tabanını yerin seviyesine getirecektim. Ayriyeten biri doğuda biri batıda olmak üzere Kâbe’de iki kapı açarak Hücre–i İsmail tarafına düşen duvarımı da 6 arşın kadar ileri atacaktım. Çünkü Kureyş kabilesi Kâbe’yi tamir ettiği vakit o tarafa bakan duvarı içeri almıştır. Gel Aişe! Onların o tarafta dışarıda bıraktıkları yeri sana göstereyim. Şayet senin kavmin benden sonra Kâbe’yi bir daha tamir etmek isterse sen o vakit onlara göster.”³³

Bakın Resûlü Ekrem kendi asrında bir fitneye yol açmasın diye meşru ve mubah bir işi bile terk etmiştir. Yani Kâbe’nin eski şeklini değiştirmemiştir. Fakat ileride, yani fitnenin çıkma ihtimali azaldığı bir zamanda, bu işin başkaları tarafından yapılmasının cevazına da işaret buyurmuştur. Demek bu sır ve hikmet içindir ki mütekaddiminler tarafından mahrem tutulmuş esrarlı ilimler, müteahhirinler tarafından telif yoluyla ifşa edilmiştir.³⁴

Şimdi İbnu’l Haceri Askalanî tarafından rivayet olunan hadis ile İmam–ı Buhari’nin rivayeti üzerine Ebu Hureyre’den nakledilen sözden açıkça anlaşılıyor ki gerek El-Mâide süresindeki ayet ve gerekse **فاصدع بما تؤمر**³⁵ âyet–i kerimesi âmm değil hastr. Yani bu âyetlerdeki emir ancak şer’i ilim ve hükümlere bakar. Milyonlarca Evliyaları yetiştiren tarikat ilmine gelince o bu emrin dışındadır. Demek ki Mektubat’ta zikrolunan hadislerin açıklanma tarzına bakılırsa Profesör Yörükân’ın “Hazreti Peygamberin gizli olarak Ebu Bekir Radiyallahü Anh’a veya Hazreti Ali’ye, tarikat telkin etmesi sözü de doğru değildir. Çünkü Kur’an–ı Kerim’de “ **Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Aksi takdirde risaletini tebliğ yapmamış olursun.**”³⁶ buyrulmaktadır.” şeklindeki iddiası, yavan ve mücerret laftan ibaret kalır. Zira yukarıda beyan edildiği gibi Peygamber Efendimiz gizli olarak bir takım sırları

³³ Yüksel, bu hadisin Buhârî ve Müslim’de rivayet edildiğine dair not düşmüştür. Ancak Buhari’de (İlim, 126) sadece şu kadardır: “**Senin kavmin şirkten yeni çıkmıştır. Eğer bu durum olmasaydı Kabe’yi yıkıp biri giriş biri çıkış için olmak üzere Kâbe’de iki kapı açavaktım.**” Hadisin diğer bölümleri ise Müslim’in rivayet ettiği farlı birkaç hadisten derlenmiştir. Bkz. : Müslim, Hac 398–404 numaralı hadisler.

³⁴ İmam–ı Rabbaninin *Mektubat mecmuasından*, c. 1, s. 3–4. Molla Sadrettin Yüksel.

³⁵ Hicr, 15/94.

³⁶ Maide, 5/67.

bazı has Sahabelere talim etmiş, onlar da sırası gelince uygun buldukları zatlara söylemişlerdir. Profesör'ün temas ettiği âyet ise sadece şer'i hükümler hakkındadır.

Ayrıca Profesör aynı eserin aynı sahifesinde şunu da kaydetmektedir: “Ebubekir (R.A) Hazreti Ali'nin bu tarikatı Hasan-ı Basrî'ye vermeleri de bahis mevzuu olamaz. Çünkü Ebubekir vefat ettiği zaman Hasan doğmamıştı. Ali vefat ettiği zaman ise Hasan-ı Basrî 13 yaşında idi.”

El-cevap: Meselenin mahiyeti hiç de onun iddia ettiği gibi değildir. Arz edelim: Tarikata dair yazılmış kıymetli eserlerde deniliyor ki: Hazreti Ebubekir (r.a), tarikat usullerini “Muhammed'e, Muhammed de Kasım'a, Kasım'da Cafer-i Sadık'a talim etmişlerdir.

Gelelim Hazreti Ali'nin tarikat düsturlarını Hasan-ı Basrî'ye talim etmesi meselesine; İşte muarızların ağızlarında sakız gibi çiğnedikleri bu bayatlamış itirazın cevabı da şöyledir: Hadis hafızı İmam-ı Suyûfî, iki büyük hadis âlimi, Makdesli Ziyaeddin ile İbni Haceri Askalanî'ye uyararak diyor ki: Hasan-ı Basrî, Hazreti Ömer'in vefatından 2 sene evvel dünyaya gelmiştir. Yedi yaşına basınca, kârı zarardan ayırabilmiş ve namaz kılmakla da emr olunmuştur. O da, her gün camiye gider, Hz. Osman'ın peşinde namaz kılardı. O vakit daha Hz. Ali Medine'den ayrılmamıştı, ancak Hz. Osman şehit edildikten sonra Hz. Ali Medine'den çıktı. Hz. Ali Medine'yi terk ettiği zaman Hasan-ı Basrî on dört yaşında idi. O halde tarikatın Hz. Ali tarafından Hasan-ı Basrî'ye telkin edilmesi neden muhal gösteriliyor? Hâlbuki Hasan-ı Basrî, yedi senelik bir müddetle her gün beş defa camide Hz. Ali Efendimizle görüşme şerefine nail olurdu.” Bu cevap, allâme İbni Hacer'il Heytemî'nin *Elfetâvâ el- Hadisiyye* adlı eserinde de vardır.

Hindistanlı meşhur hadis âlimi Ahmed Şah Veliyullah buyuruyor ki: “Hasan-ı Basrî'nin, Hz. Ali'den alışının şayi olmamasının yegâne sebebi Hasan'ın gizli olarak Hazreti Ali'den almasıdır.”

Hafız Ebu'l Hecac el. Mizzî “*Tehzib*”³⁷ isimli eserinde Ebu Nuaym'den şunu naklediyor: “Hasan-ı Basrî'ye sormuşlar: Sen Resûlullah'ı görmediğin halde hadisleri rivayet ederken hiç bir sahabenin ismini vermeden bizzat Peygamber'den işitmiş gibi “*Kale Resûlullah –Resûlullah buyurdu*” diye konuşuyorsun, bu nasıl olur? Hasan-ı Basrî cevaben demiştir ki: “*Kale Resûlullah*” cümlesini kullandığım bütün yerleri,

³⁷ Bu kitap on cilttir, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinin Hamidiye bölümünde 225–228 numaralarda kayıtlıdır. Molla Sadretin Yüksel.

Hazreti Ali'den işitmişimdir. Fakat ben öyle bir devirdeyim ki Ali'nin ismini bile zikredemiyorum (Yani Haccac-ı Zalim'in devrindeyim).” İşte Ebu Nuaym'in bu rivayeti de ayrıca Hasan-ı Basrî'nin tarikat usullerini gizlice Hazreti Ali'den aldığını teyit etmektedir.”³⁸

İşte bu kadar tasavvufu savunan bir âlimin tasavvuf karşıtı olduğunu iddia etmek bir iftiradan başka bir şey olmasa gerektir.

c. Da'vetçi Yönü

Molla Sadrettin'in ön plana çıkan en önemli bir yönü de dava yönüdür. Gerçektende o, bir İslam âlimi olmanın yanı sıra bir dava adamıdır. Bunu gerek vaazlarında gerek eserlerinde, gerekse çevresiyle ilişkilerinde bariz bir surette görmek mümkündür. Bu açıdan baktığımızda görürüz ki Yüksel, İslam'ın ve Müslümanların dertleriyle ilgilenir, İslam'ın hâkimiyeti ve Müslümanların kurtuluşu için canla başla çalışır. İleriki sayfalarda görüleceği gibi hem vaazlarında işlediği konuların çoğu hem eserlerinin bir kısmı “İslam devleti”, “Kur'an'ın hâkimiyeti”, “Allah'ın dininin hâkim olması” “Allah yolunda cihad” gibi konularla ilgili/ilişkilidir. Aslında onun: “Kur'an'ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa cenneti de istemem, orası da bana zindan olur.”³⁹ sözü onun bu cihetini özetlemektedir.

Onun en büyük hedefi Müslümanların Kur'an'a dönmesi, hayatlarında onu düstur edinmesi ve içindekilerle amel etmesidir. Ona göre asıl üzerinde durulması gereken konu budur. Müslümanların ve özellikle ilim ehlinin bu hususta yeterince çaba göstermemesine iplerlenen Yüksel, bir yazısında şöyle sitem eder:

“Kur'an-ı Kerim Türkiye'mizde susturulup adeta rafa kaldırılmış bir kitap haline getirilmiştir. Ne hâkimiyeti var, ne de sözü geçerlidir. Yasakladığı her şey alenen iftiharla işlenmekte, emrettiği şeyler de yerine getirilmemektedir. Bu durumda sanki Kur'an-ı Kerim diriler için değil sadece ölümler için nazil olmuştur. Türkiye'mizde durum budur. Hiç kimse bunun aksini iddia edemez, iddia ederse gerçekleri inkâr etmiş olur. Şimdi soruyoruz: Mehdi Pur tarafından yazılan resimli meal münasebetiyle savaş meydanına atılan İslâm kahramanları! Ve ittifakları “icma” sayılan İslam otoriteleri! Nerededirler? Bu bapta niçin ses-sedaları kesilmiş, kılları bile kıpırdamıyor? Acaba ne olmuş bu kahramanlara? Bu suali sormakla da; silaha sarılıp laikliğe karşı çıksınlar

³⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 142-149

³⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 126

demek istemiyoruz. Demek istediğimiz, şu laikliği ilmen tenkit etmek. İlmî delil ve ispatlarla çürütmek mevcut kanunlara göre de mümkündür. Niçin laikliğe karşı böyle ilmî bir savaş açmıyorlar ve ilmî bir tepki göstermiyorlar?”⁴⁰

Keza Müslümanların Kur'an'ın sadece güzel okuma cihetine odaklanıp nüzulünün asıl sebebini ihmal etmelerinden çok içerlenmiş olmalı ki bir yazısında da şunları söyler:

“Kur'an'ınıza dikkat edin ey Müslümanlar! Okuyan, okuduğu kelimelerin manasını anlamıyor, konusu nedir bilmiyor. Anlama teşebbüsünde de bulunmuyor. Kendilerini sadece nağmelerin etkilediği dinleyiciler de onun gibi ne manasını anlıyor ne de konunun ne olduğunu biliyorlar. Bu, Müslümanların uğradığı en büyük musibettir. Zira bunda Kur'an'ın tatil edilmesi vardır. Kur'an'ın şumullü bir nizam, hayat için bir mükemmel bir yol, tefekkür edilip anlaşılan, ezberlenen ve içindekilerle amel edilen bir kitap olmaktan papağanlar gibi tekrarlanan mücerret kelimelere dönüştürme vardır. Müslümanlar Kur'an okuyor, tecvitli olarak dilleriyle telaffuz ediyorlar ama akıllarıyla manalarını anlamak için çaba sarf etmiyorlar. Zannediyorlar ki okumakta asıl olan budur. Sanki Kur'an sadece okumak ve güzel okuyuşunda yarışmak için inmiştir. Artık, Kur'an'a yapılacak en büyük iyilik ve ona gösterilecek en büyük ehemmiyet, harflerinin mahreçlerini güzel çıkarmak, kalınlarının kalın, incelerini ince okumamız olmuştur.”⁴¹

Birçok eserinde Yüksel, Kur'an'ın sadece okunmak için inmediğini, insanlığın iki dünya saadetini temin edecek yegâne ilahî nizam olduğunu belirtir. Bir yazısında Kur'an'ın bütün sorulara cevap veren bir kitap oluşunu şu örnekle açıklar:

“Niçin yaratıldık” sorusu eskiden beri felsefecilerin fikrini meşgul etmiş ama bir türlü cevabını bulamamışlar. Alman filozofu olan Kant, felsefenin en önemli üç meselesinin: biz neyi bilebiliriz? Neyi yapmalıyız? Ve umduğumuz, beklentimiz nedir? sorularıdır. Demiştir. Bu sorulara da Kur'an cevap vermiştir.”⁴²

Kur'an'ın sayısız mucizelerinden bir mucizesine Molla Sadrettin, şöyle işaret eder:

⁴⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, s. 232

⁴¹ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no:117.

⁴² Yüksel, Molla Sadrettin, 22.vaaz s.1.

“Hac/5–7⁴³ ayetinde de ifade edildiği gibi insan topraktan yaratılmıştır. İlmin de ikrar ettiği gerçek budur. Zira insan vücudundan bir parça incelenip tahlil edilirse insanla toprağı oluşturan unsurların aynı olduğu görülecektir. Bir de toprakta mevcut olan unsurlar, aldığı gıdalar aracılığı ile insana geçer.”⁴⁴

Bu sahada Yüksel, bir taraftan İslam dinini tebliğle ve tedrisatla uğraşır, müspet gördüğü ferdi ya da cemaat olarak yapılan İslamî çalışmaları destekler, diğer taraftan bilerek İslam’a saldıran ya da Yüksel’e göre İslam adına İslam’a zarar veren âlimlere/yazarlara reddiyeler yazmak suretiyle İslam savunuculuğunu yapar. Yaşadığı çağda insanları etkileyen yanlış akımlarla mücadele etmeyi kendine asli görev addeden Yüksel, Komünizmden Sosyalizme, Darwinizmden Ateizme hemen küfrün her çeşidini derinlemesine araştırır, onlara karşı mücadele eder ve delillerini çürütmeye çalışır. Tabi bu sahada günün bilimsel gelişmelerinden de istifade etmesini bilir, yeni buluşlara hikmet nazarıyla bakıp yaratılandan yaratana giden yolu göstermeye çalışır. İleride görüleceği gibi birçok vaaz ve makalesini bu tür konulara ayırır. Mesela; 1. ve 2. vaazının tümü ve *İslamî Araştırmalar* isimli eserinin 7–22. sayfalarını Allah’a iman hususuna, 32–45. sayfalarını vahyin aklî ve bilimsel olarak ispat etmeye, 180–195. sayfalarını Darwinizm’in çürütülmesine hasreder...

d. Kendi Çağını Takip Etmesi

Molla Sadrettin, kendi döneminde İslam âlemindeki gelişmeleri ve çalışmaları yakından takip eder. Mesela; Mekke’den yayın yapan *Ahbar-ül ‘Âlem-il İslamî* dergisi; Almanya’dan yayın yapan Arapça *al-Raid* dergisi; *el-Arabî* dergisi vs. gibi yayın organlarını takip etmiştir. Keza son asrın âlimlerinden; Seyyid Kutub’un *Fi-Zilal-il Kur’an Tefsiri*’ni, *el-Merağî* tefsirini; Dr. Ahmet eş-erbasî’nin *Yes’eluneke Fid-Dini*

⁴³ Söz konusu ayetin meali şöyledir: “Ey insanlar! Ölümünden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra bir “alaka”dan , sonra da yaratılışı belli belirsiz bir “mudga”dan yarattık ki size (kudretimizi) apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da (akıl, temyiz ve kuvvette) tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz.) İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz, onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarıp ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir. Bu böyle. Çünkü Allah, hakkın ta kendisidir. Şüphesiz O, ölüleri diriltir ve O, her şeye hakkıyla kadirdir. Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah, kabirlerdeki kimseleri diriltecektir.” Hac, 22/5–7.

⁴⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, 12. Vaaz, sayfa 7.

vel-Hayati isimli eserini; Ferit Vecdi'nin *Dairet-ül Maarif*'ini; Yusuf el-Karadavî'nin *Fıkhü-z Zekât*'ını vb. takip ettiği yaptığı alıntılardan anlaşılmaktadır.

Keza; "İslamî Terbiye" ile ilgili 32. vaazını Yüksel, Muhammed Kutub'un bir eserinden yaptığı bir alıntıya bazı eklemeler yaparak, "Kaza ve Kadere inanmanın kişi üzerindeki tesiri" konulu 3. vaazını Abdülkerim Zeydan'ın eserinden istifade ederek, "Muharrem Ayı ve Hicret" konulu 46. vaazını Riyad'da yayımlanan ed-Da've isimli derginin hicri Muharrem 1393 yıl ve 387. sayısında yayımlanan Dr. İzzeddin Ali es-Seyyid'e ait bir yazıya bazı eklemeler yapmak suretiyle hazırlar, 56. vaazının 10. sayfasında Reşit Rıza'dan bir alıntı yapar.

Diğer taraftan Türkiye'deki İslamî gelişmeleri yakından takip eder, yapabildiği kadar katkıda bulunur, kendi sesini duyurmak için basın yayın organlarından istifade eder ve onların kanalıyla makalelerini neşreder. Yüksel'in yazı ve makalelerini yayımlayan basın ve medya kuruluşlarından bazıları şunlardır:

Yeni İstiklâl (Haftalık Gazete, 1961–66 yılları arasında Mehmed Şevket Eygi Tarafından yayımlanmıştır)

Bugün (Günlük Gazete, 1966–1971 yılları arasında yayımlanmıştır)

Sabah (Günlük Gazete, 1981 yılına kadar yayınıni sürdürmüştür.)

Ufuk (Haftalık Gazete)

Büyük Gazete (Haftalık, 1976–1980 yılları arasında Mehmet Şevket Eygi tarafından yayımlanmıştır)

Yeni Asya (Günlük Gazete)

Milli Gazete

Hilâl Dergisi (Salih Özcan Tarafından çıkarılan aylık Dergi)

İmza Dergisi (1989–1994 yılları arasında yayımlanmıştır)

Girişim Dergisi vs.⁴⁵

e. Said-i Nursî'ye Olan Sevgisi ile Said-i Nursî'nin Ona Olan Teveccühü

Verdiğimiz örneklerden anlaşılacağı gibi Yüksel, çağdaşı olan âlimleri yakından takip etmiştir. Bunun neticesi olarak bir kısmının etkisinde de kalmıştır. Şüphesiz ki onu en çok etkileyenler öğrenciliğinin ilk yıllarından itibaren onun maddi–manevi her tür ihtiyacını karşılayıp yetiştiren başta velinimetim dediği Şeyh Masum Efendi olmak

⁴⁵ Bu bilgiler Müfit Yüksel'den alınmıştır.

üzere Norşin şeyhleridir. Zira oradan aldığı köklü eğitimi sayesinde Ehl-i sünnet geleneğini hep muhafaza etmiştir. Onlardan sonra etkisinde kaldığı en önemli şahsiyet Bediüzzaman Said-i Nursî ve onun külliyatı Risale-i Nur'dur. Yüksel, Bediüzzaman'la mektuplaşmış, bir sefer görüşmüş, Risale-i Nur'u okumuş, oldukça etkisinde kalmış ve bir kısmını ders vermiştir. Risale-i Nur hakkındaki düşüncesini en güzel şekilde bize bilgi veren, Yüksel'in mahkemeye verdiği ifadesidir. Nitekim evinde Risale-i Nur bulundurmaktan tutuklandıktan sonra mahkemeye çıkarılacağı zaman kendi el yazısı ile yazdığı savunmasında şunları yazmaktadır:

“ Sayın Başkan! Yüce Mahkeme Heyeti! Bazı ehl-i vukuf tarafından “Risale-i Nur suç unsuru taşır” diye yapılan isnat karşısında ben de Risale-i Nur hakkındaki bildiklerimi yüksek müsaadenizle gayet kısa olarak söylemek zorundayım. Aksi takdirde şu iki hadisın tehdidine muhatap olurum. Hadisler mealen şöyle derler: **“Hakkı, doğruyu, bildiği halde onu söylemekten çekinen, susan, kimse dilsiz bir şeytandan farksızdır.”** **“Halkın din işleri hususunda Allah'ın faydalı kıldığı bir ilmi gizleyen kimseyi Allah kıyamet günü ateşten bir gem ile gemlendirir.”**⁴⁶ Ayrıca sırası gelmişken bildiğimiz hakkı söylemeliyiz. Umulur ki Cenab-ı Hakk'ın bir sıfatı olan adaletin tecellisine vesile olur. Yüksek müsaadenizle ben âcizane İslamî sahada bir ilim adamı olarak Risale-i Nur'u ehl-i vukuf denilen zevat gibi görmüyorum. Ben onu bütün ilhamını Kur'an'dan almış, imanî ve ilmî bir eser olarak görüyorum. Evet, o, imanî bir meseleyi ele aldığı zaman her şeyden evvel Kur'an-ı Kerim'in metodunu örnek alır. Yani eserden müessire giden, doğrusu götüren, yolu takip eder. Kâinatı zerresinden– atomun parçasından– en büyük cismine kadar son derece ilmî ve imanî bir görüşle tahlile çalışır. Bütün parçaları bunu ispat eder. Şunu da ifade edeyim ki kelim ilmine (İslam felsefesine) dair yazılmış çok önemli ve geniş eserlerde bile cevabını bulamadığım meselelerin hallini ancak Risale-i Nur'da bulabildim. Mesela kader ve cüz-i ihtiyarî (kulun serbestiyesi) meselesinin esasını teşkil eden küllî iradeyi evvelce bir türlü bağdaştıramıyordum. Aralarında Tefvik yapamıyordum.⁴⁷ Meseleyi derinleştirdikçe karşıma cebriyecilik (fatalizm) felsefesi çıkıyordu. Yani tetkikler neticesinde hep Ehl-i sünnet görüşüne aykırı bir görüş ortaya çıkıyordu. Nihayet elime geçen Risale-i Nur, ilmî ve inandırıcı tahlilleriyle bu müşkül meseleyi Ehl-i Sünnet

⁴⁶ İbn-i Mace, İlim 265, c.1, s. 433.

⁴⁷ Yüksel'in burada “izah edilecek” diye bir haşiyeye düşmüş olmasından bu konuyu sözlü olarak mahkeme heyetine izah ettiği tahmin edilmektedir.

istikametinde büyük bir vuzuha kavuşturarak Allah'ın izniyle beni cebriyecilik uçurumun kenarından geri çevirdi.⁴⁸ Daha buna benzer birçok örnek verebilirim, fakat değerli zamanınızı fazla almak istemiyorum. İşte bunun içindir ki Risale-i Nur'u yanımda bulundururum ve okurum. Ayrıca Risale-i Nur'un muhatabı akıl ile ruhtur. İkisine birden hitap eder.⁴⁹ Gayet mukni', gayet inandırıcı ve doyurucudur. O konuştuğu zaman nefis-i emmare ile şeytan susmaya mecbur kalırlar. Ben haşır mevzuunda çok eser okumuş bir kimseyim. İtimat buyurun, hiç birisi beni ağlatmamıştı. Fakat Risale-i Nur'un onuncu sözü olan Haşır Risalesini okuduğum zaman beni hüngür hüngür ağlattı. Hülâsa, Risale-i Nur'un hiçbir siyasi veçhesini görmüyorum. Benim söylediklerim bundan ibarettir."⁵⁰

Sadrettin Yüksel'in Bediüzzaman'a olan saygı ve sevgisi tek taraflı değildir. Nitekim Bediüzzaman'la mektuplaştığına yukarıda değinmiştik. Elbette ki bu mektupları da diğer âlimlerden gelen mektuplar gibi muhafaza etmişti. Hatta Müfit Yüksel, babasının vefatından sonra dahi onları görmüş ama maalesef daha sonra esrarengiz bir şekilde kaybolmuştur. Ancak Bediüzzaman'ın yakın talebelerinden Mustafa Sungur'un kendi el yazısı ile yazıp imzaladığı bir mektup konumuzu özetlemeye kâfi geldiği kanaatindeyim. Mektup aynen şöyledir:

“Bi-İsmihi Sübhanehu.

Es-Selamu ‘aleyküm ve rahmet-ullahi ve berekâtuhu ebeden daimen.

Pek Muhterem ve Mübarek Sadreddin Efendi Hazretleri, Aziz Kardeşimiz..

Bu hafta içerisinde hazreti üstadımız allame-i Said-i Nursî'nin yanında iken çok def'a sizden ve Said'den ve hazreti Seyda'nın medresesinden bahsederek tahsin ettiler. Size selamlarını tam zamanında ulaştıramayacağım için mektupla arz ediyorum.. Hazreti Üstad buyurdular ki:

“ Ben o mübarek medresenin talebesiyim. Hazreti Seyda son nefesini vereceği anda talebe-i ulumun ruhunu kabzedenden meleği istemesi ve aynen Risale-i Nur'un mesleğinin bir nev'inde hareket etmesi gibi acîp bir temayüzü vardır. Bu gün hem Anadolu'da hem alem-i İslam'da çok geniş bir dairede Envar-i imaniyeyi neşreden ve talebe-i ulumun kıymetini ilan eden ve Kur'an hakikatlerini ders veren Risale-i Nur.. o

⁴⁸ “Bunun sapıklığı izah edilecek” diye bir not düşmesinden bu konuyu sözlü izah ettiği tahmin edilmektedir.

⁴⁹ Burada Yüksel, felsefe ve tasavvuf kitaplarından bahsedilecek diye bir not düşmüştür.

⁵⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 131.

medresenin mahsulü olması cihetiyle umum alem-i İslam'daki bu büyük hayr-i azimden ve neşr-i hakikat-i imaniyeden.. büyük hisseleri vardır.. şeref onlarındır.. Ben her sabah o medresenin üstatlarını, talebelerini, Şeyh Masum'u ve Sadreddin'i dualarımda ve manevi kazançlarımda hissedar ediyorum.”

Arabi Mesnevi-yi Nuriye'de hubab risalesinde medeni mümin ile medeni kâfirin muvazenelerine dair mühim bir mebhasta.. medeni mümine misal ve numuneyi.. Norşin medresesinden aldıklarını ve o parçayı size okumaklığımı.. şark uleması içerisinde sizin çıktığınızı ve cenab-ı hakka şükür ettiğini söylediler ve bunları size söylemekliğimi.. ve bunları aynen Norşin'e bildirmenizi bana emrettiler. Ben de size arz ediyorum.

Mektup yazdığımızda bizlerden de pek çok hürmet ve selamlar arz etmenizi istirham ederiz.. Evet.. Biz üstadımızın dersinden ve Risale-i Nur'dan ve üstadımızın Tarihçe-i Hayatından yakinen anlamışız ve bilmişiz ki: cenab-ı Hakk nihayetsiz rahmetiyle Anadolu'da ve Alem-i İslam'da ve beşeriyette Kur'an hesabına ve Kur'an namına hareket eden ve Kur'an'ın bayrağını dalgalandıracak akıl ve kalplerde din-i İslam'ın hakikatlerini yerleştirecek olan nurlu bir Kur'an tefsirini ve muazzam bir din ve iman kahramanını o muhitten, bulunduğunuz yerlerden ihsan etti. Üstadımız hazretleri çok def'a hem senelerdir kerratla o mübarek medreseden sitayişle bahseder. Bütün nur talebelerinin kalplerinde o mübarek medreseler nurlu birer irfan ocağı halinde bilinmektedir. Hem inşallah o medreseler kendi öz malları olan Risale-i Nur'u tam elde ederek medar-i iftihar hizmet-i diniyelerinde muvaffakatiyeler dileriz. Sizlerin umumen ellerinizden öperiz..

El-Bakî hüvel Bakî

Kusurlu M. Sungur (imza) ⁵¹

f. İran Devrimine bakışı

Molla Sadrettin, genel anlamda İslam âlemi arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasını savunmuş, aradaki mezhebî farklılıkların bir kenara bırakılıp ortak değerler etrafında kenetlenmeyi amaç edinmiştir. Bunun için mezhebî farklılıkların tefrika sebebi yapılmasına karşı çıkmıştır. Kendi el yazısıyla yazdığı aşağıdaki müsveddesi onun bu veçhesini ortaya koymaktadır:

“Zaruri Bir Açıklamadır:

⁵¹ Bu mektubun aslı Müfit Yüksel'de, fotokopisi bizde mahfuzdur.

Ne kadar garip bir iş. Bundan on dokuz sene evvel bazı şartların etkisi altında o günkü Caferilerin takiyye meselesiyle alakalı olarak yazdığım bir yazı 25 Şubat 1988 tarihli Zaman Gazetesinde, hiç bana haber verilmeden, muvafakatim alınmadan, neşredildi. Sanki bu gazete ile bir münasebetim, bir alakam varmış gibi. Oysa o vakit mezkûr gazete birçok cihetten benimle ters düştüğünden ötürü ben onu ne okurdum ve ne de kimseye tavsiye ederdim. Yani demek istiyorum ki o yazıyı gazeteye vermemişimdir. Böyle şeylere de son derece karşıyım. Kesin olarak biliyorum ki takiyye ilgili bulunan bu yazımı neşredenler beni de fikren İran İslam Cumhuriyetine karşı imiş gibi göstermek istemişlerdir. Fakat boşuna bir gayrettir. Zira ben, Dinî ve İlmî İncelemeler adlı kitabımı yazdığım zaman İran'a ve Caferilere başka bir gözle bakıyordum. Fakat İran'da hakiki İslam devrimi kardeşlerimiz bulunan Caferilerin eliyle gerçekleştikten sonra Allah bilir ki artık oraya bakış tarzım tamamen değişmiştir. Zira tüm küfür dünyasına karşı Kur'an-ı Kerim'in bayrağını açıp harika bir azim ve cesaretle mücadele veren bu günkü İran İslam Cumhuriyetine nasıl takiyyeyi-korkaklığı- isnat edebilirim? Edemem ki! Çünkü böyle bir isnat ne benim imanım ile bağdaşır ne de İslamî anlayışım ile. Açıkça söyleyeyim: eğer imkânım dâhilinde olsaydı yukarıda adı geçen kitabımda vaktiyle Caferilerle ilgili olarak neşrettiğim bütün yazılarımı toplayıp yakacaktım. Fakat ne yazık ki bu iş şimdi imkân dışı olmuştur. Esasa taalluk etmeyen meseleleri bu gün gündeme getirip tartışma konusu yapmak Müslümanlara ne gibi bir şey kazandırır? Müslümanların birlik ve beraberliğine ağır bir darbe indirmekten başka hiçbir işe yaramaz. Zira bu gibi münakaşa ve tartışmalar Müslümanlar arasında derin uçurumlar meydana getirir. Lakin şunu da söyleyeyim eğer İslam'ın esaslarına taalluk eden bir mesele ortaya atılırsa biz ilmi şekilde münakaşasını yapmakta bir sakınca görmüyoruz. Şimdilik bu kadar."⁵²

g. Vahabiliğe Bakışı

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Molla Sadrettin ümmetin birlik ve beraberliğini bozabilecek her tür çabanın karşısında tavrını koymuş mezhepler arası ihtilafların gündeme getirilmesinin karşısında durmuştur. Diğer taraftan Ehl-i Sünnetin hararetli bir savunucusu olan Yüksel, eserlerini tanıttığımız bölümde de görüleceği gibi Vahabiliğe karşı bir reddiye telif etmiştir. Yine bu anlamda Vahabiliğin menşei olan Suudi

⁵² Yüksel, Molla Sadrettin, Belge no: 127.

Arabistan tarafından Türkiye'ye bu mezheple ilgili kitapların gönderilmesine, hiçbir faydası olmayacağı gibi ümmetin birliğine zarar vereceğini düşündüğü için, karşı durmuş ve yetkililerini uyarmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Suudi Arabistan Eğitim Ataşesine gönderdiği bir mektubunda şunları söylemektedir:

“Bi İsmihi Sübhanehu

Es–Selamu ‘aleyküm ve rahmetullahi ve berekatuhu.

Muhterem Faziletli Kardeşimiz Türkiye Eğitim Ataşesi Muhammed Abdülaziz!

Bundan sonra... Önce tarafınızdan gönderilen değerli bir mektup, bir – iki gün sonra da postaneden farklı yazarların teliflerinden oluşan 15 kitabın bulunduğu bir paketi şükür ve minnetle aldım. Birde baktım ki kitaplardan biri Necid’li Muhammed bin Abdulvahhab’a aittir. Zatinıza da malum olduğu gibi memleketimizdeki Müslümanlar ya Eş’arî ya da Maturidîdirler. Akidede bu iki mezhep dışında başka bir mezhebe mensup tek bir fert göremezsin. Bu her iki fırka da Şeyh Muhammed bin Abudulvahhab’ın kabul edilmeyecek, İslam’a yabancı bir bidat mezhebin kurucusu olduğuna itikat etmektedirler. Ayrıca onun en büyük rehberi olan Ahmet bin Teymiyye’yi de Mücessime fırkasından biri olarak görmekteler. Bunun için bu iki zatın teliflerine karşı düşmanlık ve nefret duyguları beslemektedirler. Bu ikisinin fikirlerini aralarına yaymaya çalışanlara da kızgın duygularla bakmaktalar. Benim zann–ı galibime göre onları aksi bir fikre ikna etmeye çalışmak hiçbir semere vermeyecektir. Bu günün vakıası/realitesi budur. Ama ben bütün samimiyetimle derim ki: Eğer siz milletlerimiz arasında İslam kardeşliği bağlarımızı güçlendirmek istiyorsanız, başta Türkiye halkı olmak üzere İslam ümmetinin yaşadığı bu nazik/kritik süreçte İslam’a ve Müslümanlara faydalı bir hizmet yapmak istiyorsanız İbn–i Teymiyye ve Şeyh Muhammed bin Abdulvahhab’ın telifleri yerine İslam ve ilim ışığında Marksist komünizmi, sosyalizmi ve batı kapitalizmini çürütecek kitapları bizim ülkemize ve diğer İslam ülkelerine hediye ediniz. Zira Müslüman Suudi Arabistan devleti ciddi anlamda geniş maddi ve manevi imkânlara sahiptir. Böylece o kitaplar Müslümanların elinde küfre ve ateizme karşı kullanacakları birer silah olurlar. İbn–i Teymiyye ve Şeyh Muhammed bin Abdulvahhab’ın telifleri ise Müslüman milletler arasında öyle mezhebî mücadele ve akidevî münakaşanın yayılmasına sebep olacaktır ki bu günkü İslamî konumumuz buna tahammül edemez.

Sözün özü: Suudi Eğitim Ataşeliği, zikri geçen kitapları kaliteli bir kâğıda güzel bir baskıyla bastırıp meccanen küfür ve ateizmin nice akımlarının tehlikesi altında bulunan Müslümanlara dağıtırsa, aralarında İslam mezhepleri âlimlerinin oldukça çok olduğu Müslümanların rağbet etmeyeceği, hatta ümmetin maslahatının tersine Müslüman safların dağılmasına sebebiyet verebilecek kitaplarınızın bastırılması ve dağıtımından bin kat daha faydalı ve daha başarılı olur.

Benim hakkı söylemem ve realiteyi arz etmemden bana darılmayacağınıza güveniyorum. Son olarak üstün teşekkürlerimi kabul etmenizi dilerim. Derin saygılarımla. Sadrettin Yüksel”⁵³

h. Muhammed İkbâl'e sevgisi, Araplara karşı Minnet Duygusu ve Duası

Bir dava adamı olması cihetiyle Yüksel, İslam davasına ve bu davaya katkıda bulunmuş herkese ayrı bir muhabbet besler, onları minnet ve şükranla anar. Aşağıdaki alıntı bu cihetine bir örnek olarak verilebilir:

“İslam filozofu Muhammed İkbâl Arap âlemine bir şiirinde şöyle seslenir:

Ey sahra milleti! Ey ebedilik ulusu! Halkların zincirlerini çözen kim var sizden başka?

Bu varlık aleminde sizden önce hangi çağırıcı haykırmıştır?.. Ne Kisrâ ne de Kayser.

Eskiden veya şimdi, irşat sabahı için, Kur'an (güneşin)i kim doğurdu sizden başka?

Kocaman kâinatta “kulların Allah'tan başka rabbi yok” diye çağırarak.

İkbâl böyle sesleniyor. Ben de merhum Muhammed ikbâlî bu söylediklerinde bütün imanıyla tasdik ederim, doğrudur. Gerçekten insanlık onlara borçludur. Şimdi bu şerefli millet, bu kardeşlerimiz, Tarihin çok çetin bir merhalesinden geçmekte. Yani ölüm kalım savaşı vermektedirler. Maalesef millet olarak duadan başka elimizden hiçbir şey gelmiyor. Bari dualarımızı esirgemeyelim. Kardeşlerimizin zafer ve nusretleri için Allah'a yalvaralım. İnşallah zafer yakında onlara nasip olacaktır.”⁵⁴

1. Beşerî Felaketlerin Sebepleri Hususunda Düşüncesi

Bu hususta Molla Sadrettin şöyle düşünmektedir:

⁵³ Bu mektubun aslı Müfit Yüksel'de, fotokopisi bizde mahfuzdur.

⁵⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, 5. vaaz son sayfa.

“Aslında bütün beşeri felaketlerin sebebi, münşii ve kaynağı inanç zayıflığıdır, gaybî ve gayb ile ilgili âleme görür gibi inanmamaktır.”

“Bir memleketin helâki, batırılması şöyle olur: nimet ve refahtan şaşırılmış elebaşları emre itaat etmezler, başlarlar toplu halde Allah’a isyan etmeye. İşte bunun üzerine toplu felaketler gelir.”⁵⁵

⁵⁵ Yüksel Molla Sadrettin, 13. Vaaz, s. 1.

BİRİNCİ BÖLÜM
SADRETTİN YÜKSEL'İN ESERLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

SADRETTİN YÜKSEL'İN ESERLERİ

Molla Sadrettin, çok iyi bir eğitim almakla kalmamış, ilmî alanda gerçekten kendini çok iyi yetiştirmiş ve çok mükemmel donatmıştır. İlmiyle amel etmenin bir gereği ve kendisinde var olan tebliğ ve irşat sevdasının bir yansıması olarak bildiklerinden başkalarının da istifade etmesini arzu eder, ümmete faydalı eserler bırakmak isterdi. Bunun için hayatı boyunca verdiği derslerin yanında irili ufaklı birçok eser de kaleme almıştır. Bazı eserleri basılıp yayımlanmış ise de birçok eseri ya müsvedde halinde kalmış ya da imkânsızlık sebebiyle bastırılmamıştır. Yüksel'in sahip olduğu ilmî birikimiyle mukayese ettiğimizde yazdığı eserlerin pek fazla olmadığını söyleyebiliriz.

Eserleri arasında baştan sona bir ilim dalıyla ilgili tüm konuları ele alan bir telifi bulunmamaktadır. Tanıtımlarını yaparken görüleceği gibi eserleri; genel olarak şerh, tercüme, ta'lik ve reddiye türünden olmakla birlikte, bazı özgün konularla ilgili kitapları da vardır. Eserlerinin bir diğer kısmı ise farklı konularda yazdığı makalelerinin bir araya toplanıp derlenmesinden ibarettir.

Yazdığı eserleri Türkçe ve Arapça eserler olmak üzere iki başlık altında tanıtmayı uygun gördük. İleriki konularda sık sık alıntı yapacağımızdan, tekrere sebebiyet vermemesi için, eserleri tanıtırken detaya girmekten kaçındık. Sadece kitabın, varsa baskı bilgilerini vermek ve müellifin kitapta ele aldığı konuları saymakla iktifa ettik. Eğer varsa, müellifin kitabı hakkındaki kendi tanıtımını da eklemeyi ihmal etmedik. Sıralamada, önce basılmış eserleri baskı tarihine göre, ardından basılmamış eserleri tanıtmayı esas aldık.

1. TÜRKÇE ESERLERİ

1.1. Dinî Ve İlmî İncelemeler

Ötüken Yayınları tarafından 1969 yılında İstanbul'da yayımlanan bu eser 163 sayfa olup şu konuları muhtevindir: Allah'a İman, Şer'î Deliller, Vahiy Meselesi, Mucize, Keramet, Teslis, Kölelik, Faiz, İslam'da Örtünme, Nikah-ı Mut'a, Haşr-ı Cismanî, Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi, Cifr İlmi, Cin Nedir, Ehl-i Fetret, Takiyye Nedir, Abdestte Yalın Ayağa Mesh etme, İki Ayet ve Bir Hadisi İnceleme,

Prof. Yusuf Ziya Yörükân'ın Tarikatlara Karşı İcat Ettiği Bazı İtirazlara Cevap, Rec'a Nedir?

1.2. Asrî Kâmus, Arapça–Türkçe Lügat

İstanbul'da 1973 yılında *Hilâl Yayınları* tarafından yayımlanan ve 163 sayfadan oluşan bu eserin son 13 sayfası Arapça bazı deyim ve kinayelerin açıklamasına ayrılmıştır. Eserinin tanıtımını müellif önsüzünde şöyle yapmaktadır:

“Çeyrek asra yakın bir zamandır ki yine Arap dünyası ile olan eski münasebetimiz gelişmekte ve bu gün geçtikçe daha da yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple her şeyden evvel onların yeni neşriyatları – kitap, gazete, mecmua vs. gibi – bir sel halinde yurdumuza akıp giriyor. Bilhassa Arap âlimleri tarafından yepyeni bir üslupla yazılmış bulunan eserler Arapça bilenlerimiz arasında gayet ciddi bir rağbet görmektedir.

Fakat Arap âleminde çıkmakta olan şu neşriyat seli yeni terimler, deyimler ve türetilmiş sözcüklerle dolup taşıyor. Bunların çözümünde yardımcı olacak yeni bir sözlüğe şiddetle ihtiyaç vardır. Oysaki şimdiye kadar Arapça–Türkçe yazılmış sözlüklerde, söz konusu olan bu terim, deyim ve kelimelerin yüzde doksan beşi bulunmamaktadır. Bu ise kapatılması gerekli büyük bir boşluktur. İşte benim gayem kısmen de olsa bu boşluğu bu naçiz eserimle doldurmaktır.”⁵⁶

1.3. Mevlâna Halid–i Bağdadi'nin Divanı Ve Şerhi

Sabah Kültür Yayınları arasında 1977'de İstanbul'da yayımlanan ve Yüksel'in en hacimli çalışması olan bu şerh, 315 sayfası şerh, geri kalanı lügatçe olmak üzere toplam 460 sayfadır. Yazar, önsözünde çalışmasıyla ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

“Eskiden beri daha doğu Anadolu medreselerinde küçük bir talebe iken ben bu divanın edebi üslûbuna hayrandım. Ne “Hafız–ı Şirazi”nin divanı onun kadar beni etkilerdi, ne de “Mevlâna Cami”nin divanı... Onun için mezkûr divanı hem okur em de okuturdum. Fakat o zaman elimizde sadece Hicri olarak 1260 tarihinde İstanbul'da basılmış divan nüshaları vardı. Elimizde ne bir yazma ne de başka bir baskı bulunuyordu. Maalesef nedense İstanbul baskısı da çok hatalı çıkmıştı. Divanda tashifler, tahrifler ve düşmeler haddinden fazlaydı. Bu sebeple artık bahis konusu divanı

⁵⁶ Yüksel, Molla Sadrettin, *Asrî Kamus*, 5.

hakkıyla anlamak, çözmek son derece güçtü. Bu güçlük benim için 1963'te İstanbul'a gelinceye kadar devam etti. Fakat İstanbul'a geldikten sonra bazı ilmi araştırmalar nedeniyle kütüphanelere sık sık uğruyordum. Buralarda divanın bazı yazma nüshaları elime geçti. Hem de oldukça müsahhah nüshalar. Ben de bu fırsatı değerlendirmek için evvela basma bir nüshayı yazmalarla karşılaştırarak tashih ettim. Sonra çok değerli bildiğim divanı bu hatalı halinden kurtarıp umuma mal etmeyi düşündüm. Ve nihayet ona bir şerh yazmaya karar verdim. İşte elinizdeki bu şerh o kararın neticesidir.

Tashih sırasında yardımları dokunan yazma nüshalar başlıca şunlardır:

— Süleymaniye kütüphanesindeki nüsha (Hacı Mahmut Efendi bölümü No: 3700.)

— Üniversite kütüphanesinde kayıtlı nüsha (No: 279).

— Arvâslı Şeyh Şefik'te bulunan yazma nüsha.

— Mısır'dan mikrofilmini isteyip getirdiğimiz nüsha (Bu nüsha vakti ile Bağdat valisi bulunan Necip Paşa'nın emri üzerine bir hattat tarafından yazılmıştır.)

Şerh ile metin hakkında bazı aydınlatıcı bilgiler:

Divanın baş tarafında sadece harekelenmesini lüzumlu gördüğüm kelimeler, son kısımlarda ise metin tamamen harekelidir. Fazla olarak yazmalarda bulunan bir kısım beyitlerin ilave edilmesi ile divan, bin iki yüz on yedi beyti bulmaktadır. Ayrıca sözlüğü de şerhle birlikte basılıdır.

Şerhe gelince oradaki metodumuz şöyledir: Genellikle her beytin, bazen de birbiri ile çok alakalı birkaç beytin Türkçesi nesir olarak orijinalin altında yer almaktadır. Sadece tercüme ile iyi anlaşılmayan yerlerin tefsiri, tireler arasında yazlıdır. Siyaktan anlaşılan tamamlayıcı anlamlar da parantezler içine alınmıştır. Beyit içinde bir ayete, bir hadise veyahut herhangi bir ilmi ıstılaha işaret edilmişse onun açıklaması da dipnotlar şeklinde sahifenin alt kısmına çıkarılmıştır...⁵⁷

1.4. İslâmî Açıdan Lâiklik

Muhammed İslamoğlu müstear ismiyle 1981 yılında yayımlanan 28 sayfalık bu eserin baskı yeri zikredilmemiştir. Ancak Molla Sadrettin'in yakın çevresinden edindiğimiz bilgiye göre eser İran'ın başkenti Tahran'da bastırılmıştır.

⁵⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, *Mevlana Halid'in Divanı ve Şerhi* s. 5-7.

İsminden de anlaşıldığı gibi bu çalışmanın asıl konusu laikliğin İslamî bir perspektiften ele alınmasıdır. Ancak laiklik konusu dışında müellif, çalışmasının sonunda heykel ve demokrasi konularını da ele almaktadır. Bu konular hakkında ilgili yerlerde detaylıca değinilecektir.

1.5. Makaleler–I

Madve Yayınları tarafından İstanbul’da 1985 yılında basılan 123 sayfalık bu eserinde müellif şu konuları ele almaktadır: Sünnet Düşmanlığı, Faiz Tartışması ve İslam’ın Hükümü, Sahur Vakti, İçtihat, Taklit ve Taklidin Hükümü, Telif-i Mezahip, Cünüp ve Abdestsizler Kur’an’a El Süremez, Mucize, Keramet, Prof. Hamidullah’ın İslam Peygamberi Kitabı Üzerine, Prof. Hamidullah’ın Resûlullah Muhammed Kitabı Üzerine.

1.6. Makaleler–II

Bu eseri, 91 sayfa olup 1986 yılında İstanbul’da *Madve Yayınları* tarafından yayımlanmıştır. Yüksel, bu eserinde şu konuları ele almıştır: Zafer Anahtarları, İftiralara Karşı Hz. Peygamberi Savunmak–I, İftiralara Karşı Hz. Peygamberi Savunmak–II, Ahiret Meselesi, Bir Teselli, Allah’a İman, Darwin Unutulmaktadır.

1.7. Günümüz Meselelerine Kur’an’dan Cevaplar, Makaleler–III

Yine 91 sayfadan oluşan bu eser, 1988 yılında İstanbul’da *Madve Yayınları* tarafından yayımlanmıştır. Bu eserinde müellif şu konuları işlemiştir: İslam Düşmanları Tarafından Peygamberimize Yöneltilen İftira Ve Bühtanlara Cevaplar, Hırsızlıktan Ötürü El Kesmenin Mahiyeti, Recme Dair Önemli Bir Açıklama, Fihi Ma Fih Ve Tesettür Meselesi, Halil Gönenç’in İslam Dergisinde Çıkan Garip Bir Beyanatı Üzerine, Ali Rıza Demircan’ın Girişim Dergisindeki Yazısında Yer Alan Bazı Noktalara Cevap, Edip Yüksel’in Cevabî Yazısına Bir Bakış, Rü’yet–i Hilal Konusunda Kısa Bir Açıklama, Recme Dair İlave Bir Açıklama.

1.8. Makaleler–IV

İstanbul’da 1990 yılında *Madve Yayınları* tarafından yayımlanan bu eser 73 sayfadan oluşmaktadır. Bu eserinde Yüksel, şu meseleleri ele almıştır: Süleyman Ateş’e Cevaplar, Yalancı Reşat Halife Resûllü İddiasındaki İlhamını Kimlerden Almıştır,

Diyanet İşleri Başkanı Yazıcıoğlu'na Bir Hatırlatma, Mürted Selman Rüşdî Hakkında İslamî Bir Açıklama, İslam'da Örtünmeyenin Hem Dünyada Hem de Ahirette Cezası Vardır, Dinimize Ve Peygamberimize Karşı uydurulan Yalanlar, Korkunç Bir Zihniyete Cevap, Çağdaş Adli Tefsirin Çürütülmesi Devam Ediyor, Yahudi Ve Hristiyanların Konumu.

1.9. İslamî Araştırmalar

1992 yılında İstanbul'da *Madve Yayınları* tarafından yayımlanan ve 330 sayfadan oluşan bu kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Yazar, şu konuları işlemektedir: Allah'a İman, Şer'î Deliller, Vahiy Meselesi, Mucize, Keramet, Teslis, Kölelik, İslam'da Kölelik, Faiz, İslam'da Örtünme, Kadının İş Sahası, Nikâh-ı Mut'a, Haşr-ı Cismanî, Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi, Cifr İlmi, Cin Nedir.

Aslında bu eserin birinci bölümü birinci eserin muhtevasına bazı yeni konuların eklenmesi ve diğer bazı konuların da çıkarılması suretiyle yeniden şekillendirilip hazırlanmasından ibarettir. Yukarıda her iki eserin muhtevası hakkında verdiğimiz bilgilerin karşılaştırılması da zaten bunu göstermektedir.

İkinci bölümü ise Yüksel'in çeşitli gazete ve dergilerde yazdığı yazıların derlemesinden oluşmaktadır. Bu bölümdeki konular da şunlardır: İslam ve Bilim, Darwin Unutulmaktadır, Şer'î Hükümlerin Çeşitleri, Dinden Reform Düşüncesi Üzerine, Kameri Ayların Tespiti ve Ramazan'ın Başlangıcı, Resmin Şer'î Durumu, Gayr-ı Müslimlerle Münasebetlerimiz, Muş'taki Hitabe, Sigorta Meselesi, İslamî hükümler Tahrif Edilemez, Suni İlkah, Dinî Nikâh ve Belediye Nikahı, Boşanma, İslam'da Alın Terinin hakkı, Reşahat'tan Bir Kaside.

1.10. Makaleler-V

Madve Yayınları tarafından İstanbul'da 1993 yılında yayımlanan bu eseri 48 sayfadan oluşup şu konuları ihtiva etmektedir: Ziya Eryılmaz'ın Vahdet Dergisinde Yayımlanan Yazısına Cevap, Yaşar Nuri Öztürk Adında Bir Doçente, Ehl-i Beyt Yolu Dergisine Cevap, Saçmacı Bir Guruba Karşı Gerçekçi Bir Beyanat, Tenasüh Nazariyesine Reddiye.

1.11. Bir Kitap Hakkında İnceleme–1

Müellifin bu çalışması basılıp yayımlanmıştır. Ancak yıl ve yayın evi hakkında bilgi verilmemiştir. Risalenin yedi sayfa olarak hazırlanıp basılmış olmasından bir broşür şeklinde hazırlandığı anlaşılmaktadır. Risalesinin girişinde yazar, bu çalışması hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

“Urfa Müftüsü Sayın Halil Gönenç’in “Fetvalar” adlı kitabında yer alan ilmi ve dini hataların bir kısmını hem kendisine hem şöhreti uğruna aldatmak istediği saf ve temiz Müslümanlara gösterme zamanı gelmiş, hatta geçmiştir. Şimdi bu Fetvalar kitabından başlayacağım. Allah izin verirse ileride Halil Hoca’nın yazdığı diğer kitaplarındaki hatalarını da ilmi bir biçimde ortaya koyacağım. Böylece onun gerçek ve ilmi seviyesini Müslümanlara göstermiş oluruz. Bunda İslam namına maslahat vardır. Mutlaka bunu yapmam lazım.”⁵⁸

1.12. Bir Kitap Hakkında İnceleme–2

Said Havva’nın “Er– Resûl” isimli eserinin tercümesinde Halil Gönenç’in yaptığı hataların tespitini yaptığı 12 sayfalık müsvedde halinde bulunan bu çalışmanın girişinde Molla Sadrettin, şunları söylemektedir:

“Halil Gönenç tarafından Said Havva’nın Er– Resûl adlı eserinin tercümesinde işlenen bir kısım hata ve yanlışlıkları aşağıya sergilemek istiyorum. Bu zat çok iddialı bir kimse olduğu için zannedersem onun bu tarafını – cephesini – ilim adamlarına ve efkâr-ı umumiyeye göstermek, arz etmek yerinde bir hizmet olur.”⁵⁹

Çalışmasının sonunda da şunları kaydeder:

“Birkaç sayfada verdiğim bu örnekler Halil hocanın Er– Resûl adlı eserin tercümesinde işlediği hatalar deryasından bir damla kadardır. Fakat fazla vaktinizi de almak istemiyorum.”⁶⁰

⁵⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, *Bir Kitap Hakkında İnceleme–1* s. 1.

⁵⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, *Bir Kitap Hakkında İnceleme–2* s. 1.

⁶⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *Bir Kitap Hakkında İnceleme–2* s. 1.

2.ARAPÇA ESERLERİ

2.1. Şerh-ül Elğâz

Muhammed Bahauddîn el-'Amilî'nin "Keşkûl" adlı kitabındaki Lağazlar üzerine yazdığı bu çalışma bir şerh olup 1983 yılında *Şamil Yayınevi* tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. 45 sayfalık kitabının mukaddimesinde Molla Sadrettin, kitabı ile ilgili şunları yazmaktadır:

"Gençliğimde "Keşkûl" isimli kitap dâhil bazı edebî kitap okuma tutkum vardı. Mezkûr kitapta çözümünü çok zor lağazlar vardı. Bu lağazlar uzun zaman zihnimi meşgul etti. Yaptığım dakik ilmî bir çalışma neticesinde Allah'ın inayetiyle lağazlarını çözmeye muvaffak oldum. O vakit bazı yerlerine çok önemli ta'likler yazmış ve kendime ait bir defterde bir gençlik hatırası gibi saklamıştım. Ta ki son zamanlarda Libya Arap Cumhuriyeti Müftüsü Üstaz Tahir Ahmet ez-Zavî'nin tahkikiyle basılan yeni bir baskısını gördüm. Bu anlamda ona da teşekkür ederiz. Bazı haşiyelerinde de yazıldığı gibi Üstaz ez-Zavî birçok lağazını çözemediğini itiraf etmiştir. Bu durum karşısında kendi kendime o lağazlara yaptığım ta'likatlara yeniden göz atıp metinlerini de tam zapt ederek/harekeleyerek değerli okuyucuların istifadesine sunmanın vakti gelmiştir diye düşündüm ve daha önce yaptığım çalışmanın yeniden tahkikini yaptım. Allah'a hamd olsun istediğim gibi bir sonuca vardım..."⁶¹

2.2. Cuma Risalesi

"Kelimatün Havl-el Cum'a", "Dirasetün Fi Şe'n-il Cum'a" ya da "Hel-il Cuma'tu Sahihatün"

Yukarıdaki üç ismin de verilebileceğine işaret eden üstadın bu risalesine kısaca biz "**Cuma Risalesi**" tabirini kullandık. Fetvalar kısmında muhtevasını daha genişçe açıklayacağımız Yüksel'in bu risalesi 1983 yılında İstanbul'da basılıp yayımlanmış olup aslı 25 sayfadan oluşmaktadır. İsmi vermeden risalesine bir kritikte bulunan Irak'lı bir âlime müellifin yazdığı reddiye de risalenin sonuna eklenerek toplam 39 sayfa olmuştur.

⁶¹ Yüksel, Molla Sadrettin, *Şerh-ül Elğaz*, mukaddime bölümü.

2.3. Haşiyeye ‘Ala Tefsiri İşârâtî’l-İ’caz Fi Mezani’l-İcâz

Bediüzzaman Said-i Nursî’nin İşaratu’l- İ’caz adlı tefsirine haşiyeye yazmak şeklinde yapılan bu çalışma 1988 yılında *Med-Zehra Yayınlar* tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır.

Müellif, İstanbul’da *Yüksek İslam Enstitüsü* öğrencilerine Bediüzzaman’ın mezkûr kitabını ders verirken hem matbaa hatalarını düzeltme hem gerekli ta’lik ve haşiyeler ekleme suretinde kitaba hizmet etmiş, kitabın mukaddimesinde Bediüzzaman’a övgüler yapmış ve kendini de bir Risale-iNur talebesi olarak addetmiştir.

2.4. İsagoci Ta’liki

Molla Halil El-Es’ardî’nin (ö. 1257/1841) *İsagoci* adlı Mantık kitabını tahkik etme ve ta’likler ekleme suretinde yapılan bu çalışma, 1988 yılında *Tebliğ Yayınları* tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır. Yazar, 42 sayfadan müteşekkil kitabını harekeli olarak yazdırmış olup açıklama gerektiren yerlerine açıklama ve örneklendirme yapmıştır.

2.5. El-Eş’ar-ul Arabiyetu Fi Kitabi Gülistan

Beş sayfadan oluşan bu çalışmasının kapağında yazar, şunları yazmaktadır:

“Farsça yazılmış olan (Sa’d-i Şirazî’nin) *Gülistan* isimli kitabının konuları içerisinde dağınık bir surette bulunan çok değerli Arapça şiirleri görünce, arzu edenlere ulaşılması kolay olsun diye, üzerlerinde ilmi önemli tahkikat yaptıktan sonra bunları birkaç sayfada toplamak istedim.”⁶²

2.6. Ka’be Baskını

Bir kitaptan ziyade bir konferans/ders metnine benzeyen bu eserinde Molla Sadrettin, Ka’be’de yaşanan kanlı baskını trajik bir lisanla anlatmıştır. Uzun bir dua ve tazarru ile kitabına başlayan yazar, Fil vakası, Mescid-i Aksa’nın yakılması ve Ka’be eylemi arasında benzerlik kurarak bunun bir hak-batıl mücadelesi olduğunu, son iki olayın haçlı planının bir parçası olduğunu iddia etmektedir. Gerek Mekke’nin fethi

⁶² Not: Aslında Yüksel bu çalışmasına isim vermemiştir. Muhteviyat ve yukarıdaki açıklamasına binaen mezkûr isim tarafımızca yakıştırılmıştır. Yüksel’in çalışması Gülistan’daki Arapça şiirlerin bir araya toplanması, gereken yerlerine harekelenin yapılması ve kısa haşiyelerin eklenmesinden ibarettir.

gerek Hz. Ömer'in Mescid-i Aksa'yı teslim alması sırasında Allah Resûlü ve Hz. Ömer'in gösterdiği müsamaha ve hoşgörüyü ve buna karşın Yahudilerin Mescid-i Aksa'yı işgal ederken yetmiş bin Müslüman'ı hunharca katlettiğini anlattıktan sonra bugün yine Müslümanların umudunun Selahaddinlere kaldığını, Selahaddinlerin yolunun gözlendiğini uzun uzun anlatmıştır.

Mescid- i Aksa kan ağlarken İslam devletlerinin, özellikle Arapların zevk-ü safa içinde eğlenmesini sert bir dille eleştiren Yüksel, Müslümanları Kudüs'ü tekrar özgürlüğüne kavuşturmak için birliğe ve beraberliğe çağırmakla risalesini bitirmiştir. Eserinin sonlarına doğru Selahaddin-i Eyyubi'den şöyle bir anekdot nakletmektedir:

“Selahaddin-i Eyyubi harp erkânı ile birlikte bulunduğu bir sırada anlatılan bir nadire/fıkradan dolayı bütün hazirun gülerken o tebessüm bile etmemiş. Arkadaşları ona bunun sebebini sorunca Selahaddin şu ibretlik cevabı vermiştir: *“Mescid-i Aksa haçlıların elinde bulunuyorken Allah'ın benim güldüğümü görmesinden hayâ ederim.”*

40 sayfadan oluşan bu eserini güzel bir hat ile yazdırmasından yayınlamak amacıyla hazırladığı tahmin edilmektedir.

2.7. Baketün Min-el Eş'âri (Bir Demet Şiir)

Yüksel, 21 sayfalık bu çalışmasında medreselerde ders kitabı olarak okutulan Sa'düddin-i Teftazanî'nin *Muhtasar-ül Maanî* isimli eserinin Beyan ve Bedî' ilimleriyle ilgili bölümlerde mevcut şiirleri bir araya toplamış, şiirlerin ilk harfini esas alarak alfabetik sıraya göre dizmiş ve gerekli yerlerde bazı ta'likler eklemiştir.

2.8. Ta'likâtün 'Ala Haşiyeti Kızıl İcâz fi 'İlmi'l-Mantık

Bediüzzaman Said-i Nursî'nin Ahdarî'ye ait Süllem adlı manzum mantık kitabı üzerine Kızıl İcâz adıyla yazıp yayınladığı haşiyesi üzerine 82 sayfalık geniş bir ta'likattir. Müfit Yüksel tarafından yayıma hazırlanmış olup, yayınlanma aşamasındadır.

2.9. Kitab-ül Feraizi

Hanefî mezhebine göre feraiz(miras paylaşımı) konusunda yazılmış manzum bir kitaba Molla Sadrettin, bazı ta'lik ve açıklayıcı haşiyeler ve gerektiğinde örneklendirmeler yazmıştır. Ancak manzumenin ismi ve kime ait olduğu hususunda herhangi bir bilgiye yer vermemiştir. Hem manzume hem haşiyeleri kendi el yazısı ile

yazan müellif 35 sayfa olarak yazdığı bu çalışmasının son altı sayfasını miras ilmi ile ilgili istilahları izah etmeye ayırmıştır.

2.10. Ru’yeti Hilal Konferansına Sunum

Arapça yazdığı sunumunun kapağında Yüksel, şu bilgilere yer vermektedir:

“Saygıdeğer Konferans Delegatesine Mazeretimidir.

Bu sunumumu geçen Salı günü huzurlarınızda sunmak için hazırlamıştım. Ancak Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından konferans salonuna girmem ve sunumumu yapmam haksızca engellendiği için sunumumu teksir yapıp siz İslam âlimlerine arz etmek durumunda kaldım... Sadrettin Yüksel”

Molla Sadrettin, sunumunun giriş bölümünde daha önce sunumunu yapan Suphi Salih’e sert eleştirilerde bulunup iddialarını reddettikten sonra konuya giriş yapar. 11 sayfadan oluşan sunumunda özetle: Ru’yeti Hilalin gözleme suretinde yapılması, matla’ ihtilaflarına itibar edilmemesi, İslam ülkelerinden herhangi birisinde hilal tespiti yapıp kadı tarafından karar alındıktan sonra bütün İslam ülkelerine ilan edilmesi, Türkiye dâhil bütün İslam ülkelerinin de bu karara dayanarak oruç, bayram ve mübarek gecelerin ihya edilmesinde birlik içerisinde hareket etmesi gerektiği fikrini savunur.

Sunumunun sonlarına doğru Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç’a “**Hilali görmekle oruç tutun**”⁶³ hadisinde geçen “sumû” emrinin vücup için olmadığı iddiası sebebiyle sert ve ağır eleştiriler yönelmektedir.⁶⁴

2.11. Haşiyetu ‘Ala Şarhi’s–Sudûr Fi Şerhi Hâli’l–Mevta Fi’l–Kubûr

İmam Celâleddîn ‘Abdurrahman Es–Suyûtî’nin (ö:911/1505), Kabir âlemi ile ilgili kitabına haşiye olarak yazılan bu eser 1985 yılında *Kahraman Yayınları* tarafından İstanbul’da neşredilmiştir.

2.12. Tahkîk Ve Haşiya ‘Ala Mecelleti’l–Ahkâmi’l–’Adliyye

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye’nin Arapça Nüshası üzerine bazı haşiye ve açıklamalar yapmış olan yazar, ele aldığı hemen her maddeye örneklendirmeler yaparak

⁶³ Buhari, Savm 1909 – Müslim, Savm 19.

⁶⁴ Sunumunun tarihi hakkında bilgi vermeyen Yüksel’in bu sunumunu İstanbul’da 27–30 Kasım 1978 tarihleri arasında yapılan *Uluslar arası Ru’yet-i Hilal Konferansı* için hazırladığı tahmin edilmektedir. Müfit Yüksel’in verdiği bilgiye göre bu sunum *Sabah Gazetesi*’nde yayımlanmıştır.

ondan istinbat edilebilecek bazı fikhî hükümleri zikretmiştir. Bu çalışması müsvedde halinde olup tamamlanmamıştır.

2.13. Tahkîk Ve Haşiya ‘Ala Kısas–il Enbiya

Abdolvahhab en–Naccar el–Mısırî’ ye ait olan *Kısas–ül Enbiya* isimli kitabı daha İstanbul’a taşınmadan önce doğudaki medreselerde ders veren Yüksel, İstanbul’a yerleştikten sonra kitabın tahkikini ve gerekli düzeltmeleri yapmış, bazı yerlerine haşiyeler eklemiştir. Yazar, cumhur–i ulemanın görüşüne ters düşen bazı fikirlerine katılmasa da söz konusu kitabın çok değerli bir kitap olduğunu çalışmasına yazdığı mukaddimede beyan etmiştir.

2.14. el–Hasedü Daün İdalün

Bu çalışma Mustafa Runyun tarafından hazırlanan ve ona niyabeten M. Şevki Özmen tarafından TRT Ankara radyosunda 22 Haziran 1953 tarihinde seslendirilen haset/çekemezlik hastalığı ile ilgili yedi sayfalık bir ders olup Yüksel tarafından Arapçaya tercüme edilmiştir.

2.15. Şümulü Da’vet–il İslami li–Kaffet–il Halki ve Asaruh–ül Meymunetü

Ömer Nasuhi Bilmen tarafından yazılmış ve Molla Sadrettin tarafından Arapçaya çevrilmiş olan iki sayfalık İslam dininin cihanşümul oluşu ve insanlığa getirdiği güzellikleri anlatan bir makaledir.

2.16. Haşiyetu ‘Ala Divâni İbn-i Fârız

İbn-i Farız Divanı üzerine Yüksel’in yazdığı bir haşiye olup yayımlanmamıştır.

2.17. Ta’lik Ala Akaid–in Nesefi

Nesefi’nin Akaid isimli eserine bazı ta’likler ve geniş açıklamalar yapmak suretiyle yapmış olduğu bu çalışması 30 safa olup müsvedde halindedir.

2.18. Fatiha ve Bakara suresinin ilk ayetlerinin tefsir ve meali

Yüksel’in Fatiha suresi ve Bakara suresinin ilk beş ayetinin tefsiri ve Türkçe mealini yazdığı bu çalışması müsvedde halinde olup 20 sahifeden ibarettir.

2.19. Vahhabilere Reddiye

34 sayfalık bu çalışmanın bir kısmı baskıya hazırlanmış gibi güzel bir hat ile yazılmış, kalan bölümü ise yazarın kendi el yazısıdır.

Genel hatları ile Vahhabilere karşı Ehl-i Sünnet'in görüşlerinin savunulup karşı tarafın delillerinin çürütüldüğü bu çalışmada müellifin ele aldığı bazı konular şunlardır: Allah'tan başkasını ta'zim etmek, ölülerin insanları duyup duymadığı, ölü ya da diri olsun Allah'ın Salih kulların ervahı ile Allah katında tevessül etmek, Şefa'at meselsi, enbiya ve evliya'nın kabirlerini ziyaret etmek vs.

2.20. Molla Ebubekir es-Sorî'nin El-Luma' fi İlm-il Vad' isimli kitabına ta'lik

Yayına hazırlanmış gibi güzel bir hat ile yazılmış bu eser, 11 sayfadan oluşmaktadır. İsminden de anlaşılacağı gibi kelimenin manaya vazedilmesi konusunu ele alan ve medreselerde okutulan Vad' ilmiyle ilgilidir. Yazar anılan kitaba bazı ta'lik ve açıklayıcı haşiyeler eklemiştir.

2.21. İmtihan-ül Ezkiya Kitabına Ta'lik

Müsvedde halinde bulunan Yüksel'in bu çalışması, 27 sayfadan oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM
SADRETTİN YÜKSEL'İN VAAZLARI

İKİNCİ BÖLÜM

SADRETTİN YÜKSEL'İN VAAZLARI

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Molla Sadrettin, 1968–1975 yılları arasında *İstanbul Müftülüğü* bünyesinde vaizlik hizmetini yürütmüştür. Vaazlarının konusuna baktığımızda Yüksel'in çağının ve yaşadığı ortamın ihtiyacını karşılayacak, biraz da alışık olmadığımız, imanî, fikhî ve İslamî mücadele ile ilgili konuları ele aldığını görürüz. Bu açıdan baktığımızda Molla Sadrettin'in vaazlarının klasik bir vaaz olmanın ötesinde birer ders veya konferans olduğunu söylemek mübalağa değildir. Hakikaten onun vaazları cemaate gayet faydalı olacak ve günün ihtiyaçlarını karşılayacak bilgileri haiz, tam bir ilim ve dava adamına yaraşır niteliktedir.

Bunun için biz hem Yüksel'in şahsiyetini bize yansıtacak en güzel ayna, hem de bazı İtikadî, fikhî ve İslamî mücadele ile ilgili konular hakkındaki görüşlerini izhar edecek bilgiler/belgeler olacağı düşüncesiyle vaazlarının özetini, mümkün oldukça kısa tutarak, sunmanın faydalı olacağını düşündük. Aşağıdaki listede göreceğimiz gibi Yüksel, verdiği vaazların konusu ve irad ettiği cami/camiler hakkında bilgi verdiği halde –bir iki istisna hariç– tarihi hususunda maalesef herhangi bir not düşmemiştir.

Yüksel, vaazlarının müsveddelerini genelde Arapça olarak hazırlamış, kimi yerlerde Türkçe açıklamalar eklemiş ve kendi eliyle yazmıştır. Bazı vaazlarında “burada..... Anlatılacak” vb. notlardan yazmadığı bazı konuları da anlattığı anlaşılmaktadır.

Sadece özetlerini verdiğimiz Yüksel'in vaazlarının derlenip yayınlanmasının çok faydalı bir hizmet olacağı kanaatindeyiz.

Asılları Müfit Yüksel'de bulunan vaazlarının fotokopilerini konularına göre tasnif edip numaralandırarak arşivimizde muhafazaya aldık.

1. Vaazların Listesi

Molla Sadrettin'in Verdiği Vaazların Konuları ve Bu Vaazları İrad Ettiği

Camilerin Listesidir:

V A A Z I N

S.NO	KONUSU	VERİLDİĞİ CAMİ/CAMİLER
1	Allah'ın Varlığı	Beyazıt, Lale, Fatih, Edirnekapı, Murat Paşa, Laleli, Kethuda, Haseki
2	Allah'ın Hidayet ve Hikmet Sıfatları	
3	Kadere İnanmanın Kişinin Üzerindeki Tesiri	
4	Kaza, Kader, Cebir ve İhtiyar Meselesi-1	
5	Kaza, Kader, Cebir ve İhtiyar Meselesi-2	
6	İman ve Peygamber Sevgisi	Murat Paşa, Hırka-ı Şerif, Sultan Ahmet, Fatih, Kethuda, Mihrimah Sultan, Haseki, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye
7	Ahiretin İlimi İsbatı (Şeytan ve Melek Senaryosu)	Fatih, Mihrimah Sultan, Nur u Osmaniye, Haseki
8	Peygamberimizin Mucizeleri	Fatih, Haseki, Hoca Paşa
9	Kur'an-ı Kerimin ilmî Mucizeleri	Beyazıt, Rustem Paşa, Murat Paşa
10	Berzah Hayatı	Beyazıt, Hırka-ı Şerif, Rustem Paşa, Edirne Kapı, Murat Paşa, Fatih, Haseki, Kethuda, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye
11	Peygamberimizin Mucizeleri, Kıyametin Alametlerinden İçki, Zina ve Cehaletin zuhuru	Haseki
12	Ölümden Sonra Dirilme, Kıyametin Dehşetli Korkuları ve O Günde Sorguya çekilme	Hırka-ı Şerif, İskender Paşa, Murat Paşa, Fatih, Haseki, Kethuda, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye, Sultan Ahmet, Şehzade, Mihrimah Sultan
13	Kelâm İlminin Bazı Düsturları	Tatvan
14	Delaletin Yol ve Sebepleri	
15	Namazın Hikmetleri	Hırka-ı Şerif, İskender Paşa, Murat Paşa, Fatih, Haseki, Kethuda, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye
16	Cami ve Toplumdaki Tesiri, Caminin Adapları	Haseki, Fatih
17	Oruc'un Sır ve Hikmetleri	Kantarlılar, Çenberlitaş, Hırka-ı Şerif, Fatih
18	Kadir Gecesi	Kethuda, İskender Paşa, Fatih
19	Hac ve Hikmetleri	
20	Hac ve Kurban	
21	Zekat	Fatih, Haseki, Hoca Paşa
22	İbadet	Haseki
23	Kadınların Örtünmesi	Beyazıt, Hırka-ı Şerif, Fatih
24	Boşanma	Fatih, Haseki, Nur u Osmaniye, Sultan Ahmet, Mihrimah Sultan, Murat Paşa
25	Helal ve Haram	Hırka-ı Şerif, Murat Paşa, Fatih, Haseki, Kethuda, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye

26	Evlilik	Hırka-ı Şerif, Murat Paşa, Fatih, Haseki, Mesih Paşa, Rustem aşı, Beyazıt
27	Peygamberimizin Yüce Ahlakı	
28	Takva	Haseki, Hoca Paşa
29	Ahlak; Şecaat ve Cesaret	Fatih, Mihrimah Sultan, Haseki
30	Kur'an'a göre Müslümanın Şahsiyetini Teşkil Eden Unsurlar-1	Fatih, Murat Paşa, Muş, İskender Paşa, Mihrimah Sultan, Şehzade
31	Kur'an'a göre Müslümanın Şahsiyetini Teşkil Eden Unsurlar-2	
32	İslamî Terbiye	Haseki, Hoca Paşa
33	Müslüman Ahlakı	Fatih, Murat Paşa, Kethuda, Mihrimah Sultan, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye, Hoca Paşa
34	Ahlak ve Manevi Değeri	
35	İslam Akıl İle Kalp arasında yaşar	Beyazıt, Fatih, Nuru Osmaniye, Haseki
36	Müslümanın Gayr – ı Müslimden Farklı Oluşu	Nur u Osmaniye, Sultan Ahmet, Haseki
37	Cennete Uzanan Yolun Çetinliği ve Cehenneme giden yolun da Kolaylığı	
38	Müminlerin Çetin İmtihanlara Tabi Tutulmaları	Valide, Fatih, Murat Paşa, Kethuda
39	Anne Hakkı	Hırka-ı Şerif, Murat Paşa, Fatih, Haseki, Kethuda, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye,
40	Beden sağlığı ve tedavi, Yılbaşı Kutlaması	Hırka-ı Şerif, Murat Paşa, Fatih, Kethuda, Mihrimah Sultan, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye
41	İslamın Dünya Görüşü	
42	Ümmetin Temsilci Heyetleri Peygamberin Huzurunda	
43	1)Niçin İslamdan Hoşlanmıyorlar? 2) İnsanlık Allah'a Dönecek	Fatih, Nur u Osmaniye
44	İslamsız İnsanlığın Hali Ne Olur?	Beyazıt, Fatih, Nuru Osmaniye, Haseki (1972)
45	İslamın Garipliği	
46	Muharrem Ayı ve Hicret	Haseki
47	Cihad	Haseki, Fatih
48	Cemiyet Hayatında Savaşın Zarureti	Beyazıt, Hırka-ı Şerif, Rustem Paşa, Kethuda, Haseki
49	Faiz	Fatih, Haseki, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye, Hoca Paşa, Çapa Tıp akültesi
50	İslamda Demokrasi	Beyazıt, Hırka ı Şerif
51	Zelzele ve Umumi Felaketler	Fatih, Edirnekapı
52	Sınıflar Arasında ve Doğu-Batı Arasındaki Mücadele	Beyazıt, Fatih, Hamidiye, Rustem Paşa, Edirnekapı, Murat Paşa, Sultan Ahmet, Hırka ı Şerif, Haseki
53	Kıyas	
54	İslamda Ferdin, Toplumun ve İdarenin Yerleri	Fatih, Murat Paşa, Valide Sultan, Nur u Osmaniye, Haseki

55	Cihanşumul İslam Nizamı (mevlit münasebetiyle)	Beyazıt, Fatih, Hırka-ı Şerif, Haseki
56	İslamda Şura	Hırka-ı Şerif, Fatih, Haseki, Kethuda, Nur u Osmaniye, Valide Sultan, Beyazıt, Rustem Paşa
57	İslamiyeti Yıkma İçin Ehl-i Kitabın Başvurduğu metodlar	Hırka-ı Şerif, Fatih, Rustem Paşa, Beyazıt, Murat Paşa, Edirnekapı
58	İslam Devleti	Beyazıt, Hırka-ı Şerif, Fatih
59	Savaş Hususunda İslam Şeriatı İle Uluslar Arası İlişkiler Kanunu arasında Karşılaştırma	
60	Hükümde Adalet	
61	İslamda Eşitlik	Beyazıt, Hoca Paşa, Edirnekapı, Fatih, Hırka-ı Şerif, Murat Paşa, Kethuda, Hasek
62	Emr-i bil Ma'ruf ve Nehy-i 'an'il Münker	Beyazıt, Hoca Paşa, Rustem Paşa, Valide Sultan, Fatih
63	Emr-i bil Ma'ruf ve Nehy-i 'an'il Münker	Edirnekapı, Fatih, Haseki, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye
64	Sırat-ı Müstakim	Edirnekapı, Valide Sultan, Murat Paşa, Hırka-ı Şerif, Fatih, Haseki, Nur u Osmaniye
65	Cenab-ı Hakk'ın Küfre Karşı Müminlere Va'd ettiği Zafer	Hırka-ı Şerif, İskender Paşa, Murat Paşa, Fatih, Mesih Paşa, Nur u Osmaniye
66	İslamda Çok Eşlilik	Murat Paşa, Hırka-ı Şerif
67	Kadına Değer Veren İslamdır	
68	İslamda Kadın	Beyazıt, Hırka-ı Şerif, Fatih, Rustem Paşa, Murat Paşa
69	Savaşa Hazırlık	Beyazıt
70	İslamda Bilim	Beyazıt, Rustem Paşa, Fatih, Mihrimah Sultan
71	İslamda İlim	

2. Vaazların Özetleri

2.1. İtikat İlgili Vaazları

1.Vaaz, Allah'ın Varlığı

Bu konuda birbirinin devamı olan iki vaaz yapan Sadrettin Yüksel, vaazına şöyle başlar:

“Ne kadar acıdır ki asırlarca bütün dünyaya iman nurunu dağıtmış olan, bir zaman iman kalesi sayılan bu ülkede, bu gün Allah'ın varlığı bile münakaşalı bir mevzu halini almıştır. Kimisi var, kimisi yok diyor. Hem de bu milletin öz evlatları arasında !! Demek tehlike son haddine varmıştır. Evet, gerçekten iman kökünü kemiren bir kızıl mikrop imana musallat olmuştur. O mikrobu yine iman nuruyla, iman kuvvetiyle yok etmek mümkündür. Onun için eğer bu mevzuda konuşsak yadırgamayın... Neden

Allah'ın varlığı mevzuunda konuşmak lüzumunu hissediyoruz? Çünkü iman kökünü kemiren bir kızıl mikrop körpe dimağlardaki imana musallat olmuştur. Demek memlekette bir iman yangını var. İşte o mikrobu yok etmek ve o yangını söndürmek için iman nuruna, iman kuvvetine ve imanın ab-ı hayatına şiddetle ihtiyaç var. İmanları tutuşup yanmakta olan biçarelerin manevi feryatlarına kulak verip imdada koşmak lazımdır. Bu yardım hepimizin vazifesidir.”⁶⁵

Vaazlarında; imanın fitrî olup insanın yaratılışında var olduğunu, aslında insana verilen aklın bir semeresi olduğunu, kâinata tefekkür eden çocuk, yaşlı, cahil, âlim, herkesin bu kâinatın bir yaratıcısının var olduğuna ilm-i zaruret ile idrak ettiğini belirttikten sonra şöyle der:

“Eğer insanlar yaratıcıya inanç hususunda inancın bu kadarı ile iktifa etselerdi din konusunda ihtilafa düşmeyeceklerdi. Ama onlar yaratıcının hakikatini öğrenmek isteyince ihtilafa düştüler. Nasıl ihtilafa düşmesinler ki? Herkesin ayrı bir akli, görüşü, hevâ ve hevesi vardır. Baktılar; Bazıları yaratıcının bir takım ruhlara olduğunu ve onu putların temsil ettiğini söylediler. Bazıları, güneş ve yıldızların onu temsil ettiğini, diğer bazıları da onun tabiat gücünde mazhar olduğunu iddia ettiler. Bazıları, O'nun gökte oturan bir tek ilah olduğunu söylerken, başkaları da akıllarına gelen başka şeyler söylediler. Böylece insanlar fitrî hudutlarını aştıkları ve memnu(yasak) bölgelerde dolaştıkları için aralarında büyük bir ihtilaf çıktı. İnsanlık inanç bakımından bu kadar çetin bir savaşta iken Kur'an-ı Kerim nazil oldu ve insana şöyle hitap etti:

“O halde sen yüzünü bir muvahhit olarak dine, Allah'ın fitratına çevir ki O, insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratılışına bedel olmaz.”⁶⁶

Allah Resûlü de bu anlamda şöyle buyurmuştur:

“Her çocuk ancak fitrat(İslam) üzere doğar. Bundan sonra anası-babası onu Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya Mecusileştirir.”⁶⁷

Yani her çocuk İslam'ın takrir ettiği hiçbir şirkin karışmadığı halis tevhit üzerine doğar. Ama toplum, ana-baba dâhil aile, onu yaratılışından çevirirler, tevhidi bozarlar.

İman her ruhun derinliğinde mevcuttur. İnsanın da aslında en doğru tanımı **“inanan canlı”**dır... Allah inancının her insanın fitratında var olduğu gerçeğini, Allah

⁶⁵ Yüksel, Molla Sadrettin, 1 nolu vaaz müsveddesi

⁶⁶ Rum, 30/30

⁶⁷ Buhari, Cenaiz, 1385.

bize bildirdiği için, biz Müslümanlar öteden beri biliyoruz. Ama Avrupa bunu yeni öğreniyor. Bu kâinatın bir yaratıcısının var olduğunu düşünmeden bir insanın yaşaması ve öylece ölmesi mümkün değildir. Bazen belki akli kusur yapar, hakiki ma'bud diye Allah'tan başka şeye tapar. Ama yine de ya Allah diye ya da O'na yaklaştırır diye tapar. Ama iş ciddiye binip tehlike çanı çalınca Allah'a döner... Tarih boyunca böyle olmuştur. Bu gün yine böyledir. Zira gemisi batacağı zaman, ateşe maruz kaldığı zaman, bir tehlike ya da şiddetli bir hastalık anında ateistlerin dahi dine döndüğünü görürsün. Niye? Çünkü iman insan tabiatının bir parçası, adeta içgüdüsüdür. Ölüm gelip çattığında şu maddeperest ateistlerin haline bakın. *Marks* ve *Lenin*'in can çekişmeleri zamanında ilahlaştırdıkları rejimi mi yoksa Allah'ımı imdada çağırdılar zannediyorsunuz? Onlar Allah'ı çağırmadan kesinlikle ölmemişlerdir, ancak faydası olmayan bir zamanda. *Firavun* da “ben sizin en yüce rabbinizim” diyecek kadar tekebbür etmişti ancak boğulacağı zaman “İsrail oğullarının iman ettiğine iman ettim” demişti ancak imanın fayda vermediği bir vakitte.”⁶⁸

Vaazlarının devamında Yüksel, tabiatçılar konu edindir, bazı benzetme ve somutlaştırmalarla deliller serd eder, imam Ebu Hanife ve imam Şafî'den konuyla ilgili yaptıkları münazaralardan örnekler zikreder. İnsanın hayatını devam ettirmesi için lazım olan oksijenden; karbondioksitten, fotosentez olayı vs. den detaylıca bahsettikten sonra bütün bu nizamın kendi kendine veya kör tabiatın eseri olmasının mümkün olmadığını, ancak ve ancak sonsuz bir ilim, hikmet ve kudret sahibinin eseri olduğunu ve bundan başka bir izahının olamayacağı sonucuna varmaktadır.⁶⁹

2. Vaaz

Konu: Allah'ın Hadî ve Hakîm sıfatları

Yüksel, bu vaazını iki bölüme ayırmaktadır. Birinci bölümde kâinatta yaşanan bazı somut örneklerden hareket ederek Allah'ın “*Hadî*” sıfatını anlatmaktadır. Yılan balığının denizde yol bulmasından arının yavrularına nasıl bir gelecek hazırladığına, tavuğun civciv çıkarabilmesi için yumurtasını neden çevirdiğinden anne sütü ve bebeğin süt emmesine kadar birçok örnek vererek ayetlerin ışığında bunların içgüdü ile izah edilemeyeceğini, ancak ve ancak yüce yaratanın “*Hadî*” sıfatıyla izahının mümkün olacağını vurgulamaktadır.

⁶⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, 1 nolu vaaz müsveddesi.

⁶⁹ Not: Yüksel, bu vaazını Beyazıt Camiinde irad ettiği esnada bir Müslüman'ın cami içinde aniden vefat ettiğine dair bir not düşmüştür.

İkinci bölümde de evrendeki her şeyin bir nizam içinde olduğunu, hiçbir şeyin abes ve boş yaratılmadığını, ilk bakışta görülmesi de her yaratıkta mutlaka sayısız hikmetler bulunduğunu, birkaç bilimsel örnek vererek bütün bunların Allah'ın "*Hakîm*" sıfatının bir tecellisi olduğunu ispat etmektedir.

3. Vaaz

Konu: Kaza ve Kadere inanmanın kişi üzerindeki tesiri.

"Kaza: Cenab-ı Hakk'ın ezelde her şeyi bilmesidir. Kader de: eşyaların ezeli ilme göre meydana gelmesidir."⁷⁰

Molla Sadrettin bu vaazında kaza ve kaderi yukarıdaki şekilde tanımladıktan sonra kaza ve kadere inanmanın insana sağladığı yararları ve kimi yerlerde de inanmadığı takdirde uğrayacağı zararları müdellel bir şekilde anlatmaktadır. Kaza ve kadere inanmanın yararlarını şu başlıklar altında toplamıştır:

- Bütün münasebetlerinde dosdoğru hareket etmek. Riya, yalan vb. kötü ahlaklardan kurtulmak ve doğruluk, şecaat, kuvvet, affetme vb. güzel hasletlerle bezenmek.
- Sadece Allah'a güvenmek, kâr ve zararın ancak kendisinden gelebileceğini bilmek.
- Kaderle kaderi önlemeye çalışmak. Yani kader diye olumsuzluklara boyun eğmemek, bu da kaderdir diye çareler aramak, adeta kaderden kadere kaçmak.
- İyi işler yaptığında kaderi görmek. Yani bu iyiliklerin Allah'tan geldiğini düşünerek kibir, gurur vb. duygulardan kurtulmak.
- Günah işlediği zaman nefisini mesul tutmak. "Ne yapayım kaderimde varmış" dememek.
- Musibete duçar olduğu zaman onu kaderden bilmek ve velveleye kapılmayıp sabr-ı cemil yapmak.⁷¹

4. ve 5. Vaaz

Konu: Kaza, Kader, Cebir ve İhtiyar Meselesi

Molla Sadrettin, bu konuda iki vaaz hazırlamıştır. Vaaz notlarından anlaşıldığına göre beşinci vaazı dördüncü vaazın geliştirilmiş ve zenginleştirilmiş halidir. Bu vaazlarında Yüksel, Kelam ilminin öğretilmesinin gereğine, bu ilimle iştilal etmekten

⁷⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, 3 nolu vaaz müsveddesi

⁷¹ Bu vaazının hazırlanmasında Abdülkerim Zeydan'ın eserinden istifade ettiğine dair notu mevcuttur.

sakındırmanın tuhaf bir hata olduğuna, **“kaderden bahsedildiği zaman susun, bir şey söylemeyin”**⁷² şeklindeki hadisin zayıf olup delil olamayacağına, kader karşısında insan iradesinin olup olmadığı hususunda Cebriye, Eş’ariyye ve Mu’tezile mezhepleri arasındaki ihtilafa değindikten sonra bu konuda özetle söylemektedir:

“Üç numaralı vaazda da tarif edildiği gibi Kaza : Cenab-ı Hakk’ın ezelde her şeyi bilmesidir. Kader de: eşyaların ezeli ilme göre meydana gelmesidir. O halde kaza, daha meydana gelmeden evvel yüce Allah’ın kullarının fiillerini bilmesi ve keşfetmesidir. Bu da ulûhiyet için lazım ve zaruridir. Zira olmuş ve olacak her şeyi bilmek Allah’ın sıfatlarındandır..... Şurası açık bir gerçektir ki meydana gelmeden evvel bir şeyin olacağını bilmek onu var etmek demek değildir. Bir şeyin var olması onu önceden bilmek ya da bilmemeğe değil onu meydana getiren sebepler silsilesinin oluşup oluşmadığına bağlıdır. Bunu bir örnekle şöyle açıklayabiliriz:

Bir öğretmen feraseti, edindiği tecrübesi ve öğrencilerinin azim ve çalışmasına dayanarak not defterine falan öğrencinin yılsonunda sınıfta kalacağını başka bir öğrencinin ise başarılı olacağını yazar, defterini kapatır, tüm öğrencilerinin başarısı için elinden gelen çabayı sarf eder. Yılsonunda öğretmenin bildiği ve yazdığı sonuç gerçekleşir. Şimdi birisi öğretmenin not defterine muttali olmak suretiyle o notu görüp, öğretmenin bu notu yüzünden böyle bir sonucun gerçekleştiğini, bu notu yazmakla öğretmenin bazı öğrencileri başarılı bazılarının da başarısız olmaya zorladığını iddia ederse bu iddia hangi akıllının akıl terazisinde kabul görür?

İşte ilm-i ilahî’nin kullarının ihtiyarî fiillerine taalluk etmesi de bu türdendir. Yoksa zorlayıcı bir kaza ve kader söz konusu değildir. Çünkü zorlama olsaydı emir, nehiy, azap ve sevap söz konusu olmaz, ne iyinin iyiliğinin karşılığı ne de kötünün kötülüğünün cezasından bahsedilemez, peygamberlerin gönderilmesi dahi abes olurdu.

İşte kaza’nın manası budur ve böylece de inanmak lazımdır. Kaza, Allah’ın kulun kendi hür iradesi ile ileri bir zamanda ne yapacağını bilmekten ibaret iken bazı kimselerin kaza’yı zorlayıcı olarak algılamasının kaynağını, nedenini, anlayamıyorum...”⁷³

Bundan sonra Yüksel, **“Allah dilediğini dalaletе götürür, dilediğini hidayet eder”**⁷⁴ mealindeki ayetin manasını, bunun cebri gerektirmediğini ve kaza ve kaderle

⁷² Taberani, *El-Mu’cem-ul Kebir*, Kader, 10296

⁷³ Yüksel, Molla Sadrettin, 5 nolu vaaz müsveddesi

⁷⁴ Nahl, 16/93

nasıl bağdaştırıldığını ayetlerden deliller getirerek ve bir temsille destekleyerek uzun uzun anlatır. Allah'ın neden herkesi hidayet etmediği ve hidayete engel olabilecek engelleri neden kaldırmadığı sorusuna cevap verir ve vaazını vardığı şu sonuçları maddeler halinde sayarak bitirir:

1. Demek ki akidemizi şek ve şüpheden kurtarmak ve kuvvetlendirmek için kaza ve kaderi öğrenmek zorundayız.

2. İnsanın tasarrufları ihtiyarî ve gayr-ı ihtiyarî olmak üzere iki kısımdır.

3. Teklifin şartı mükellefin serbest ve hür olmasıdır.

4. Kaza: Cenab-ı Hakk'ın ezelde her şeyi bilmesidir. Kader de: eşyaların ezeli ilme göre meydana gelmesidir

5. Fiilleri önceden bilmek ulûhiyet için zaruridir, yoksa ilim cehle döner.

6. Açık bir gerçektir ki bir şeyi evvelce bilmek onu var etmek değildir.

7. Temsile göre ilim bir keşif sıfatıdır. Cebir, zorlama, değildir.

8. Cebir olsaydı sevap ve cezanın, emir ve yasağın manası kalmaz her şey abes olurdu.

9. Cenab-ı hak dilerse hidayetdeki insanı da dalalete götürebilir, gücü buna yeter. Yetmemek, kudreti için nakısa(eksiklik)dir. Fakat buna rağmen O, insanın elinden iradesini almamaktadır.

10. Cenab-ı Vacibu'l Vücut bütün mükellef kullarını müşterek bir güç, akıl ve irade ile teçhiz eder. Onlar harekete geçtikten sonra bu aletleri kullanmakta farklıdır. Kimisi iyi kullanır, kimisi kötü. İyi kullananların hidayetleri, kötü kullananların dalaletleri artırılır. Bu iki gerçeği birçok ayetlerde görmek mümkündür.

11. Kadir-i Mutlak dilerse en azgın kâfiri hidayet eder ve en salih kulunu saptırır. Fakat fazl ve keremi buna manidir. Bütün bunlar o müşterek miktar verildikten sonradır.

12. Cenab-ı Hakk'ın iradesi insanoğlunun muhtariyetine taalluk etmiştir. O serbestlikle günah ya da taat meydana geliyor. Fakat bu

zorlama değildir. İnsanı birçok şeylerden birisini seçmekte serbest bırakmaktır.

13. Cebir olsaydı teklifin bir manası kalmazdı ve insan da mahlûkların en şerefliisi olmazdı.

6. Vaaz

Konu: İman ve Peygamber sevgisi

Bu vaazında Molla Sadrettin, Allah'a imanın en yüce arzu olduğunu, dünya ve ahiret saadetinin ancak imanla elde edilebileceğini, imanın temel direğinin Resûlullah sevgisi olduğunu, Resûlullah sevgisinin gerçek Allah sevgisine vesile olduğunu... beyan ettikten sonra Resûlullah sevgisini şöyle tanımlamaktadır:

“Resûlullah'ı sevmek; O'na saygı göstermek, hem söz ile hem fiiliyatta O'nun dinine yardım etmek, O'nun ahlakı ile ahlaklaşmak ve O'nun getirdiği nizamı kendine rehber edinmektir. Peygamber sevgisini iddia edip de onun ahlakıyla ahlaklaşmayan ve getirdiği nizamın müdafaasını yapmayan kimse iddiasında samimi değildir. Zira gerçekten peygamberi seven bir kimsenin her zerresi peygamberin ahlakına ve şeriatına tabi olur. Resûlullah'ın **“sizden birinizin heva ve arzusu benim getirdiğim dine tabi olmadıkça iman sahibi olamaz.”**⁷⁵ hadisi buna şahitlik eder. Peygamber sevgisi kalplerin ve ruhların gıdası, gözlerin nurudur. O öyle bir hayattır ki ondan mahrum olan ölümlerden sayılır. O öyle bir nurdur ki onu bulamayan karanlıklar denizindedir. Evet, peygamber sevgisi girmeden müminin kalbi temizlenmez, ıslah olmaz. Organların sultanı olan kalp ıslah olunca diğer organlar da, ameller de, bütün ceset de ıslah olur. Allah Resûlü şöyle buyurur:

“Dikkat edin vücutta bir et parçası var ki o ıslah olursa bütün vücut ıslah olur. O bozulunca da bütün vücut bozulur. Dikkat edin o kalptir.”⁷⁶ Amma eğer kalp bu sevgiden yoksun olursa dünya sevgisi ve şehvanî duygular onu bozar, şeytan orada yuva kurar ve onu Allah'ın zikrinden alıkoyar.”

Devamında Yüksel, sahabenin peygamber sevgisinde ne kadar yüksek bir paya sahip olduklarını, adeta O'na âşık olduklarını Sevban bin Malik, Ali bin Ebi Talip, Hubeyb el-Ensarî, Bilal-ı Habeşî, Ömer bin Hattap ve Uhud savaşı sonrasında bir kadının örneklerini vererek anlatır.

⁷⁵ Hadis, hem hasendir hem sahihtir. “Kitab-ül Hüccet” Sahibi onu kitabında nakletmiştir. Hafız-ı hadis Ebu Nuaym da onu *Erbain* adlı kitabına almıştır. M.SadrettinYüksel.

⁷⁶ Buhari, Buyû' 2051; Müslim, Musakat ve Muzaraaa 107.

7. Vaaz

Konu: Ahiretin İlmî İspatı (Şeytan ve Melek Senaryosu)

Molla Sadrettin, vaazına:

“Muhterem Cemaat! Bu günkü dersimizin mevzuu âhiret meselesidir. Allah izin verirse ben, ilmî ve alışılmamış bir tarzda bu bahsin kapısını açmak istiyorum.”⁷⁷ diye giriş yapar. Ahiretin iki anlamının olduğunu söyledikten sonra şunları aktarır:

“Birincisi şerî manası olup o da: bu evrende büyük bir inkılâbın meydana gelmesidir. Ve biz bu inkılâbın detayı hususunda sadece icmali bilgilere sahibiz. **“O gün yer başka bir yere gökler de başka göklere tebdil olunacaktır”**.⁷⁸ İkincisi lügavî (sözlüksel) anlamı olup “*sonraki vakit*” demektir. Yani sonraki vakit: ahiret, ondan önceki vakit: dünyadır. Buna göre yeryüzü kabuğunu giydiği ama henüz ne bitkilerin ne de canlıların henüz var olmadığı o vakit dünya, şu an içinde bulunduğumuz zaman da ahirettir. Evet, şu an biz ahiretteyiz. Farz edelim ki o vakit (henüz ne bitkilerin ne de canlıların var olmadığı vakit) bir melek ile bir cin arasında şöyle bir konuşma geçer:

Cin meleğe hitaben: Ey melek! Siz Allah’ın bütün icraatlarının hikmetten yoksun olmadığını ve abes olmaktan münezzeh olduğunu söylüyorsunuz. İçinde hiç kimsenin bulunmadığı bu yerkürenin fezada dolaşmasının ne anlamı, hikmeti, vardır? Der. Melek: onun hikmeti ahirette belli olur diye cevap verir.

Melek–şeytan muhaveresini adeta bir senaryo havasında uzun uzun canlandıran Yüksel, devamla henüz yeryüzünde hiçbir bitki ve hayatın olmadığı bir zamanda yani dünyada meleğin yeryüzünde ahirette (şu an bulunduğumuz zaman) bitkilerin, canlıların, insanların vs. var olacağını hatta bunların bir kısmının uçacağını söyler. Cin ise bütün bunların birer hayal ürünü ve hurafe olduğunu, bilimsel verilere ters düştüğünü, dolayısıyla bunlara inanan meleğin de cahil ve aptal olduğu için onunla uğraşmayacağını söyler ve uçup gider... Ve yirminci asırda melek daha önce tartıştığı cini bulur ve ona “hani seninle dünyada iken tartıştığımızda sen, bu gördüğün bitki, hayvan, insan ve bunca varlıkların yoktan var olamayacağını, bu tür gaybî şeylerin var olacağına inanmanın hurafe ve aptallık olduğunu söylemiştin. Şimdi bak o şeylerin hepsi seninde gördüğün gibi var olmuştur. Peki, bunların daha biz dünyada iken olacağına inanan biz mi yoksa bilimle bağdaşmaz diye inkâr eden siz mi aptalsınız?” Diye çıkışır. Cin de, asıl aptalın kendisi olduğunu ve bütün bunlara olmadan önce

⁷⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, 7 nolu vaaz müsveddesi

⁷⁸ İbrahim, 14/48

inanan meleklerin ise gerçekten akıllı ve bilgili olduğunu kabul eder. Melek “şimdi biz sözlüksel ahirete vardık ve Allah’ın kudretinin acayipliklerini gördük. Peki, bilime ve akla daha yatkın olan şerî ahirete de inandın mı?” diye sorar. Cin : “ bu kadar acayip eşyayı yoktan var eden Allah’ın kudretini gördükten sonra inanmaz olur muyum? Zira ahirette şu anda var olan şeyler yeniden var edilir. Elbette ki var olan bir şeyi dağıldıktan, yok olduktan, sonra yeniden var etmek hiç yokken, ilk defa, var etmekten daha kolaydır. Daha biz dünyada iken bu şeyleri görmeden inanmak bana zor hatta imkânsızdı. Ama bu gün, yani sözlüksel ahirette, olamaz dediğimiz bütün bu âlemi gördükten sonra şerî ahiretin olacağına nasıl şüphe edebilirim ki?” diye cevap verir.”⁷⁹

Bir kısmını alıntı yaptığımız bu vaazında Yüksel, bütün bu acayip evreni, bu müthiş intizamı hiç yoktan var eden Allah’ın elbette bunları helak ettikten sonra tekrar yaratmaya muktedir olduğunu hem ayetlerden hem de bilimsel araştırmaların vardığı sonuçlardan istifade ederek bir senaryo şeklinde anlatmaktadır.

Yüksel’in bu senaryosunu ilham kaynağı yaparak daha da geliştirilmiş bir şekilde film ya da çizgi film olarak canlandırılmasının faydalı olacağını düşünüyoruz. Yüksel, vaazın sonunda da zekât ile ilgili bazı meseleleri zikreder.⁸⁰

8. Vaaz

Konu: Peygamberimizin Mucizeleri

“Peygamberimizin iki büyük mucizesi vardır. Birincisi Kur’an, ikincisi ise İslam davasının ağırlığını taşıyabilmesi için yüce Allah tarafından kendisine verilen emsalsiz meziyetlerdir. O’nun hayat tercümesi haddi zatında mucizedir. O bir insandır. İnsanlar onu ilah edinmesin, ona ilahlık vasıflarını yakıştırmayın diye Allah, bu gerçeği insanlara bildirmesi için ona emir verdi:

“De ki ben de sizin gibi bir insanım. Ne var ki bana sizin ilahınız ancak bir tek ilahdır diye vahiy olunuyor.”⁸¹

Bu sözlerle vaazına başlayan Molla Sadrettin, normal bir insanda bulunması gereken her şeyin O’nda da bulunması hasebiyle O’nun da bir insan olmasına karşın Allah, âdemoğulları arasında O’nun gibi bir başka insan yaratmadığını, tarihin karanlıklarında isimleri parlayan büyük şahsiyetleri O’nunla mukayese etmenin Hz. Muhammed’e ve gerçeklere hakaret olacağını, zira tarihte ün salmış şahsiyetlerin her

⁷⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, 7 nolu vaaz müsveddesi

⁸⁰ Bu senaryo *Makaleler-2* s. 41– 52’de yayımlanmıştır.

⁸¹ El-kehf, 18/110

biri bir yönleriyle büyük başarılar yapmışlarsa da başka yönlerinde eksiklikleri ve zaafı olduğunu, oysaki peygamberimizin bütün yönleriyle mükemmel ve model bir insan olduğunu ve bütün yönleriyle eşsiz başarılar sergilediğini, her bir şahsiyetin insanlardan saklamak istediği bazı yönleri mutlaka varken O'nun hayatının her anının herkesçe bilinip şeffaf olduğunu, kimseden saklanacak bir tarafı olmadığını, bilakis teşrî' ve örneklik için her davranışının bilinmesi gerektiğini ve bilindiğini, tüm hayatının gayet nezih geçtiğini, doğruluk, emanet, adalet, affedicilik, züht, tevazu vb. bütün güzel ahlaklara sahip olduğunu, oryantalistlerin iftira ettikleri gibi asla şehevi bir insan olmadığını... Örnekler vererek müdellel bir surette ortaya koymaktadır.

9. Vaaz

Konu: Kura'n-ı Kerimin İlmî Mucizeleri

Bu vaazında Molla Sadrettin, Kur'an'ın asıl gayesinin bilimsel ve evrensel problemleri çözmek ve insanlara açıklamak olmayıp dini ve dünyevi hayatlarında insanlığa irşat ve hidayet olmakla beraber, Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmiş bir vahiy ve mucize bir kitap olup insan ürünü olmadığına şahit ve delil olması için bazı işaretlerle de olsa tabiat, tıp, coğrafya... gibi ilimlere değindiğini, Kur'an'ın ta yedinci asırda işaret ettiği nice bilimsel neticelere bilimin ancak yakın zamanlarda varabildiğini ayetlerle ispat etmeye çalışır. Mesela; Enbiya/30. ayetin⁸² evrenin tek parçadan ibaret olduğuna, daha sonra bunların parçalandığına delalet ettiğini ve günümüz araştırmalarının sonuçlarının da bunu ortaya çıkardığını, keza ayetin **“her canlı şeyi sudan yarattık”** kısmının da bilim tarafından onaylandığını; Zariyat/47. ayetin⁸³ evrenin sürekli genişlemekte olduğuna delalet ettiğini ve bilimin de aynı görüşte olduğunu; Şura/29. ayetin⁸⁴ evrende yer küremizin dışında da hayatın, canlı varlıkların, bulunduğu işaret ettiğini ancak henüz ilim bunu keşfe muvaffak olamadığını; Zariyat/49. ayeti⁸⁵ her şeyin çift yaratıldığını, bilimin de aynı neticeye vardığını; Yunus/61. ayetin⁸⁶ atomun parçalanabileceğine işaret ettiğini ve bu gün bilfiil bunun

⁸² “İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?” Enbiya,21/30

⁸³ “Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz bizim (her şeye) gücümüz yeter.” Zariyat, 51/47

⁸⁴ “Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindedir. O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir.” Şura, 42/29

⁸⁵ “Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık.” Zariyat, 51/49

⁸⁶ “(Ey Muhammed!) Sen hangi işte bulunursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne okursan oku ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona daldığımızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey

gerçekleştiğini; Rahman/33. ayetin⁸⁷ dünya dışındaki gök cisimlerine gitmenin mümkün olduğuna delalet ettiğini ve bu gün aya gidilmekle bunun tecelli ettiğini hem ayetlerden hem de bilimsel sonuçlardan deliller getirmek suretiyle ortaya koyduktan sonra vaazına şöyle devam etmektedir:

“Evet, Aziz Müslümanlar! İçimizde bulunan bedbaht bir gürhün beğenmediği ve hakkında çöl kanunu dediği Kitap işte budur. Cenab-ı Hakk kimseyi bu cihaşümül Kitabın nurundan ayırmaz. Âmin.

Aziz Müslümanlar! Gerçekten kâinat ilmini hazinesinin tek bir köşesinde bulduran, yani işârî manalar bölümünde yerleştiren kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim, zaman ilerledikçe gelişmektedir. İlim ve medeniyet yardımıyla peş peşe keşfedilmektedir. Bu ise beşeriyet âleminde Kur’an için büyük bir zaferdir. Zira ilahî bir kitap olduğu bir kez daha ispat edilmiş olur. Mesela atomun parçalanmasından haber vermiştir. İlim bu gün onu fiilen tasdik etmektedir. Ve yine bir takım şartlar dâhilinde diğer gök cisimlerine geçmenin mümkün olacağına da temas buyurmuştur. Amerikalılar aya çıkmakla Kur’an’daki o haberin gerçekleşmesine hizmet ettiler. Ve daha nice nice örnekler...

Demek cenab-ı Hakk ilim, fen ve sanat eliyle Kur’an’daki gaybî haberlerini gerçekleştiriyor. Yani bu keşifleri, bu icatları onlara yaptırıyor ki Kur’an’ın ilahî bir Kitap olduğu meydana çıksın. Bakın şu ayet-i Kerimede ne buyuruluyor:

“Gerek afakta gerek kendi nefislerinde ayetlerimizi onlara göstereceğiz. Nihayet onun hak olduğu kendileri için de apaçık meydana çıkacaktır.”⁸⁸

Hâsılı, Kur’an’ımız mutlak surette bütün ilimlerin esaslarına hâkimdir. Her sahada beşeriyete gösterdiği hedefler çok ilerdedir. Hiç bir zaman onun devri sona ermez hiçbir haberi hakikate aykırı düşmez. Biz Kur’an’a inanlar, ilim ve fen dünyasında yapılan keşif ve elde edilen icatlardan endişe değil bilakis sonsuz sevinç ve haz duymaktayız. Zira ilim ve fennin hizmetleriyle kâinat genişliğinde Kur’an’a layık bir tefsir yazılıyor. Allah ü zu’l- Celâl bizi dünyevî ve uhrevî irşatlarından mahrum etmesin. Âmin.”⁸⁹

Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz; hepsi muhakkak apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da yazılıdır.” Yunus, 10/61

⁸⁷ “Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin uçlarından bucaklarından geçip gitmeye gücünüz yeterse geçip gidin. Büyük bir güç olmadıkça geçip gidemezsiniz.” Rahman, 55/33

⁸⁸ Fussilet, 41/53

⁸⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, 9 nolu vaaz müsveddesi.

Yüksel, vaazının 21. sayfasında cihadın fikhî hükümlerine yer vermiştir.

10. Vaaz

Konu: Berzah (Kabir) Âlemi

Bu vaazında Molla Sadrettin, kabir hayatından bahsetmektedir. İnsan hayatının biri dünya, biri kabir diğeri de ebedi ahiret hayatı olmak üzere üç safhası bulunduğunu, Kabir hayatının geçici dünya hayatı ile ebedi ahiret hayatı arasında bir geçiş süreci olduğu için berzah adını aldığını Kur'an'da da bu isimle zikredildiğini⁹⁰ izah ederek vaazına başlar.

Gaybiyattan olması hasebiyle ancak Kur'an ve hadisler vasıtası ile hakkında sınırlı bir bilgiye sahip olduğumuz kabir hayatı, dünyadaki hayatımız gibi, hatta daha üstün, bir hayata sahip olunan bir hayat olup o süreçte de insan görme, duyma, idrak etme ve hissetme gibi hasletlere sahip olacağını, çünkü ölümün asla bir yokluk olmadığını, ceninin anne raminden dünyaya gelmesi gibi sadece bir hayattan başka bir hayata geçiş olduğunu anlatır. (Mümin, 67–68)⁹¹

Yüksel, Buhari ve Müslim gibi sahih hadis kitaplarından naklettiği hadisler ve Mümin/46⁹² ile Secde/21.⁹³ ayetlerinden istinbat ederek kabirde meleklerin suali ve nimet ya da azabın hak olduğunu, insanın berzah hayatında hem ruh hem bedeniyle lezzet ya da cefa çekeceğini, yanındakiler hissetmese de rüyadaki insanın gördüğü rüyadan müteessir olmasının inkâr edilemediği gibi ölünün cenazesi üzerinde görülmemesi de onun lezzet veya cefayı hissettiği de inkâr edilemeyeceğini delilleriyle tafsilatlı bir şekilde anlatmaktadır.

11. Vaaz

Konu: Peygamberimizin Mucizeleri – (Kıyametin Alametleri)

⁹⁰ “Nihayet onlardan birine ölüm gelince, “Rabbim! Beni dünyaya geri gönderiniz ki, terk ettiğim dünyada salih bir amel yapayım” der. Hayır! Bu, sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.” Müminûn, 23/99–100.

⁹¹ “O, sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra “alaka”dan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) çocuk olarak çıkaran, sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlanmanız için sizi yaşatandır. İcinizden önceden ölenler de vardır. Allah bunları, belli bir zamana erişmeniz ve düşünüp akıl erdirmeniz için yapar. O, yaşatan ve öldürenidir. Bir şeye karar verdiğinde, ona sadece “ol” der, o da olur.” Mümin, 40/67–68.

⁹² “(Öyle bir) ateş ki, onlar sabah akşam ona sunulurlar. Kıyametin kopacağı günde de, “Firavun ailesini azabın en şiddetlisine sokun” denilecektir.” Mümin, 40/46.

⁹³ “Andolsun, dönsünler diye biz onlara (ahiretteki) en büyük azaptan önce (dünyadaki) yakın azabı elbette tattıracağız.” Secde, 32/21.

Bu vaazında Molla Sadrettin, aslında kıyametin küçük alametlerinden içki, zina ve cehaletin yaygınlaşmasından bahsetmektedir. Ancak bunlar Buharî'nin rivayet ettiği bir hadis-i Şerifte zikredilip bu gün tecelli ettiğinden mucizenin gayptan haber verme kısmından düşünüldüğü için bu başlık seçilmiş olmalıdır. Yüksel, kıyametin alametlerini büyük alametler ve küçük alametler olarak ikiye ayırır. Büyük alametlerin Mehdi'nin zuhuru ile başlanacağını, bunu Deccal'ın çıkması, İsa'nın nüzulü ve Ye'cuc ile Me'cuc'un vs. zuhuru takip edeceğini ve bunlardan hiçbirinin henüz gerçekleşmediğini belirtir.

Küçük alametlerin ise birçoğunun tecelli ettiğini, zaten bunları görmek için Müslümanların yaşamlarına bakmanın yeterli olacağını, bunların en önemli ve en barizlerinin ise Buharî'nin rivayet ettiği “ **ilmin kalkması, cehaletin yaygınlaşması, içkinin içilmesi ve zinanın aşikâr olması şüphesiz ki kıyametin alametlerindedir**”⁹⁴ hadisinde zikredilen dört alamet olduğunu, bu dördünün dördü de bu gün tecelli ettiğini hadislerden istifade ederek ve bunların şenaatlerini de ortaya dökerek anlatmaktadır.

12. Vaaz

Konu: Ölümden Sonra Dirilme, Kıyametin Dehşetli Korkuları ve O Günde Sorguya çekilme

Bu vaazında Yüksel, yüce Allah'ın kıyamet inancına ayrı bir ehemmiyet verdiğini, bunun için hemen her surede kıyamet inancına değinildiğini, bazı surelerin ise baştan sona kıyametten bahsettiğini belirtir. Kıyamet inancının insanlığın ıslahı ve dünya hayatında da huzurlu bir yaşam sürdürmeleri için çok önemli olduğunu, zira gerçek kıyamet inancına sahip olan kimse başka insanlara iyilik ve ihlanda bulunup şer ve fesattan uzak duracağını belirttikten sonra, kıyameti inkârın üç sebebi olduğunu, bunların 1: kıyametin var olması için bir hikmet görmemek, 2: böyle bir şeyin imkânsız olduğunu düşünmek, 3: doğa kurallarına ters görmek olduğunu ancak ayetlerin bu düşünceleri çürüttüğünü, nitekim birinci iddiayı Necm/31⁹⁵ ve Müminûn/115,⁹⁶

⁹⁴ Buhari, Nikah, H. No:111,III,1682.

⁹⁵ Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. (Bu kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, iyilik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırması için (böyle)dir.” Necm, 53/31.

⁹⁶ “Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?” Müminûn, 23/115.

ayetleri, ikinci iddiayı Rum/27⁹⁷ ve Yasin/78–81.⁹⁸ ayetleri, üçüncü iddiayı da Hac/5–7. ayetleri⁹⁹ çürütmekte olduğunu detaylıca anlatır.

Daha sonra Yüksel, kıyamet gününde yaşanan korku ve dehşetli manzarayı Tekvir suresinin ilk ayetleri¹⁰⁰ ışığında tasvir eder, akabinde Kıyamet suresinin 7–15.¹⁰¹ ayetleri delil getirerek kıyamet gününde her insanın yapıp ettiklerinden hesaba çekileceğini anlatır.

13. Vaaz

Konu: Kelâm ilminin bazı Düsturları

Bu vaazında Molla Sadrettin, Kelâm âlimlerinin kitaplarında zikrettikleri aşağıdaki düsturları bilimsel verilerden de istifade ederek ve aralarında zarif bağlantılar yapmak suretiyle izah etmektedir.

✓ Kesin bilgi, görme ve müşahede yoluyla elde edilebileceği gibi söyleyenin doğru sözlü olduğuna kesin inandığımız kimsenin ihbarıyla da elde edilir.

✓ Sırf duyu organlarımızla algılayamıyoruz diye bazı şeylerin varlığını inkâr etmeye hakkımız yoktur.

⁹⁷ “O, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayacak olandır. Bu, O’na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce ve eşsiz sıfatlar O’nundur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” Rum, 30/27.

⁹⁸ “Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?” De ki: “Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.” O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan Allah’ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir.” Yasin, 36/78–81.

⁹⁹ “Ey insanlar! Ölümden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra bir “alaka”dan , sonra da yaratılışı belli belirsiz bir “mudga”dan yarattık ki size (kudretimizi) apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da (akıl, temyiz ve kuvvette) tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz.) İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz, onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarır ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir. Bu böyle. Çünkü Allah, hakkın ta kendisidir. Şüphesiz O, ölüleri diriltir ve O, her şeye hakkıyla kadirdir. Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah, kabirlerdeki kimseleri diriltecektir.” Hac, 22/5–7.

¹⁰⁰ “Güneş dürüldüğü zaman, yıldızlar bulanıp sündüğü zaman, dağlar yürütüldüğü zaman, gebe develer salıverildiği zaman, yaban hayatı yaşayan tüm canlılar toplandığı zaman, denizler kaynatıldığı zaman, ruhlar bedenlerle eşleştirildiği zaman, diri diri gömülen kız çocuğunun hangi günahından öldürüldüğü sorulduğu zaman, amel defterleri açıldığı zaman, gökyüzü (yerinden) sıyrılıp atıldığı zaman, cehennem alevlendiği zaman, cennet yaklaştırıldığı zaman herkes önceden hazırlayıp getirdiği şeyleri bilecektir.” Tekvir, 81/1–14.

¹⁰¹ “Gözler kamaştığı, ay karanlığa gömüldüğü, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman, o gün insan “kaçış nereye?” diyecektir. Hayır, hiçbir sığınacak yer yoktur. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. O gün insana, yapıp önden gönderdiği ve yapmayı geri bıraktığı şeyler haber verilir. Hatta mazeretlerini ortaya koysa da, o gün insan kendi aleyhine şahittir.” Kıyamet, 75/7–15.

- ✓ İnsan hayali ancak duyu organlarının sahasına giren şeyleri idrak edebilir.
- ✓ Duyuların yanıldığı birçok yerde akıl doğru hüküm verebilir.
- ✓ Bir başka hayatın (ahiret hayatı) varlığına inanmak Allah'ın varlığına inanmanın gerektirdiği bir sonuçtur.

14. Vaaz

Konu: Dalaletin Sebepleri

Bu vaazında Sadrettin Yüksel, insanların haktan uzaklaşıp dalalete saplanıp kalmalarını ele almaktadır. Bu sebeplerin dört başlık altında toplanabileceğini ifade eder. Yüksel'in genişçe açıkladığı bu sebepleri şöyle özetlemek mümkündür:

1. Sebep cehalettir. Birçok insanın sapmasına sebep olan cehalet de farklı şekillerde zuhur etmektedir. Kimisine tebliğ ulaşmadığı, kendisi de öğrenmek için çaba sarf etmediğinden cahil kalmış Kimisi kendini hâkim olan cereyana kaptırmış. Kimisi de cahil olduğu halde cehaletinin farkında olmayıp kendini bilgin zanneder, hem kendi sapıtır hem başkasının sapmasına sebep olur. Onun için de, Hac suresi 8–9. ayetlerde de¹⁰² ifade edildiği gibi, en tehlikeli cehalet bu sonuncusudur. Ama eğer cahil korku, kibir ve hevâdan sıyrılırsa delili en çabuk kabul eden ve nasihatten en çok istifade eden olur.

2. Sebep, hevâ (nefsin arzuları)nın tesirinde kalmaktır. İnsan nefsi sınırsız özgürlüğe, nefsanî ve şehvi lezzetlere meyilli olup sınırlarla mukayyet olmak istemediğinden imana ve dolayısıyla da dinin emir ve yasaklarıyla mükellef olmaya yanaşmaz. Bunlardan kimi kadın, kimi para, kimi makam, kimi zevk ve safa vs. peşinde olup sevdasından vazgeçemediğinden mubelliği dinlemeye yanaşmaz. Furkan/43,¹⁰³ Fetih/11,¹⁰⁴ Âl-i İmran/14,¹⁰⁵ Kasas/50¹⁰⁶ ve Muhammed/16.¹⁰⁷ ayetler bu gerçeklere dikkat çekmektedirler.

¹⁰² “İnsanlardan öylesi de vardır ki, bir ilmi, bir yol göstericisi, aydınlatıcı bir kitabı olmadığı hâlde kibirlenerek insanları Allah'ın yolundan saptırmak için, Allah hakkında tartışmaya kalkar. Ona dünyada bir rezillik vardır. Ona kıyamet gününde de yangın azabını tattıracağız.” Hac,22/8–9

¹⁰³ “Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilâh edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın? Furkan, 25/43

¹⁰⁴ “Bedevilerin (savaştan) geri bırakılanları sana, “Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıyordu; Allah'tan bizim için af dile” diyecekler. Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: “Allah, sizin bir zarara uğramanızı dilerse, yahut bir yarar elde etmenizi dilerse, O'na karşı kimin bir şeye gücü yeter? Hayır, Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.” Fetih, 48/11

¹⁰⁵ “Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır.” Al-i İmran, 3/14

3. Sebep kibir ve inattır. Mütekebbirler batıla ısrar etmekte en şerli grupturlar. **“Ben sizin en yüce rabbinizim”**¹⁰⁸ diyecek kadar azan firavunun tavrı kibrin en güzel örneğidir. İsrâ/90–93¹⁰⁹ ve En’am/7.¹¹⁰ ayetleri inatçıların tavırlarını sergilemekte, Sebe’/31–33.¹¹¹ ayetler de mütekebbirler ve iman etmelerine engel oldukları müstazaflar arasında cehennemde birbirlerini nasıl suçladıklarını anlatmaktadır.

4. Sebep ise, iman etmekten veya imanını yaşamaktan alıkoyan şiddetli korkudur. Mal, mülk, makam, menfaat vb. şeyleri elinden etmekten çekinen nice insan bu yüzden dalalete sürüklenmiştir. Tevbe/56–57¹¹² bu duruma ışık tutmaktadır. Oysa Maide/54¹¹³ ve Ahzap/39.¹¹⁴ ayetlerde de ifade edildiği gibi büyük davalarda korkunun yeri olamaz. İnancı uğruna ortaya konan

¹⁰⁶ “Eğer (bu konuda) sana cevap veremezlerse, bil ki onlar sadece kendi nefislerinin arzularına uymaktadırlar. Kim, Allah’tan bir yol gösterme olmaksızın kendi nefsinin arzusuna uyandan daha sapıktır. Şüphesiz Allah, zalimler toplumunu doğruya iletmez.” Kasas, 28/50.

¹⁰⁷ “Onlardan seni dinleyenler vardır. Fakat senin yanından çıktıkları zaman (alay ederek), kendilerine bilgi verilmiş olanlara, “Az önce ne söyledin?” derler. İşte bunlar, Allah’ın, kalplerini mühürlediği ve nefislerinin arzularına uyan kimselerdir.” Muhammed, 47/16.

¹⁰⁸ Naziat, 79/24.

¹⁰⁹ “Dediler ki: “Yerden bize bir pınar fışkırtmadıkça; yahut senin hurmalardan, üzümlerden oluşan bir bahçen olup, aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtmadıkça; yahut iddia ettiğin gibi, gökyüzünü üzerimize parça parça düşürmedikçe; yahut Allah’ı ve melekleri karşımıza getirmediğimiz; yahut altından bir evin olmadıkça; ya da göğe çıkmadıkça sana asla inanmayacağız. Bize gökten okuyacağımız bir kitap indirmediğimiz göğe çıktığına da inanacak değiliz.” De ki: “Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak resûl olarak gönderilen bir beşerim.” İsrâ, 17/90–93.

¹¹⁰ “(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, “Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir” diyeceklerdi.” En’am, 6/7.

¹¹¹ “İnkâr edenler, “Biz bu Kur’an’a da ondan önceki kitaplara da asla inanmayız” dediler. Zalimler, Rablerinin huzurunda durduruldukları zaman hâllerini bir görsen! Birbirlerine laf çevirip dururlar. Zayıf ve güçsüz görülenler, büyüklük taslayanlara, “Siz olmasaydınız, biz mutlaka iman eden kimseler olurduk” derler. Büyüklük taslayanlar, zayıf ve güçsüz görülenlere, “Size hidayet geldikten sonra, biz mi sizi ondan alıkoyduk? Hayır, suçlu olanlar sizlerdiniz” derler. Zayıf ve güçsüz görülenler, büyüklük taslayanlara, “Hayır, bizi hidayetten saptıran gece ve gündüz kurduğunuz tuzaklardır. Çünkü siz bize Allah’ı inkâr etmemizi ve O’na eşler koşmamızı emrediyordunuz” derler. Azabı görünce de içten içe pişmanlık duyarlar. Biz de inkâr edenlerin boyunlarına demir halkalar geçiririz. Onlar ancak yapmakta olduklarının cezasını göreceklerdir.” Sebe’, 34/31–33.

¹¹² “Kesinlikle sizden olduklarına dair Allah’a yemin ederler. Oysa onlar sizden değillerdir. Fakat onlar korkudan ödleri patlayan bir topluluktur. Eğer sığınacak bir yer veya (gizlenecek) mağaralar yahut girilecek bir delik bulsalardı, hemen koşarak oraya kaçarlardı.” Tevbe, 9/56–57.

¹¹³ “Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. Onlar mü’minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah’ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir.” Maide, 5/54.

¹¹⁴ “Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah’ın vahiylerini tebliğ eden, Allah’tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah, hesap görücü olarak yeter.” Ahzap, 33/39.

cesaretin en güzel örneklerinden biri Taha/70–73.¹¹⁵ ayetlerde bahsi geçen iman eden sihirbazların firavuna karşı sergiledikleri tavidir.

Allah Resûlü de Buhari ve Ebu Davud'un rivayet ettiği hadis-i Şerifte bu konuda şöyle buyurmuştur:

“Sizden önce (geçmiş ümmetlerde) dininden dönsün diye adam kazılan çukura konulur, testereyle başı ikiye bölünür kemiklerine dayanana kadar demir taraklarla taranırdı ama yine de dininden dönmezdi.”¹¹⁶

2.2. İlmihal İle İlgili Vaazları

15. Vaaz

Konu: Namazın Hikmetleri

Bu vaazında Molla Sadrettin, dünya hayatındaki çeşitli meşakkat ve sıkıntılara duçar olup bunalan insanın namaza durmakla bu dağdağalardan sıyrılıp Allah'a sığındığını, O'na fakrını, aczini arz ettiğini, O'nun rububiyetini ve kendi kulluğunu bir kez daha ikrar ettiğini, ulaşamadığı bazı hedeflere ulaşmak için rabbinden yardım dilemekle ruhen rahatladığını, namazın kul ile Allah arasında bir iletişim kurma vesilesi olduğunu bazı ayetlerden de istifade ederek detaylıca anlatır.

Devamında Yüksel, namazın şartı olan abdestin de bir kısım hikmetlerini zikreder. Kibleye yönelme ve setr-i avretten de biraz bahsetmekle vaazını bitirir.

16. Vaaz

Konu: Cami ve Toplumdaki Yeri

Caminin Müslüman toplumundaki yeri hususundaki vaazına Molla Sadrettin, bir benzetmeyle başlıyor. Temsile göre kablolar aracılığı ile tüm şehir halkının her türlü işlerinde enerjisinden istifade ettikleri bir trafo merkezi vardır. Her ev ya da işyerlerindeki lamba ve cihazlar sağlam olup trafo merkezi ile kablo bağlantıları da muntazam olduğu sürece şehir karanlıkta kalmaz, işyerleri de harıl harıl çalışırlar. Ferdî

¹¹⁵ “(Mûsâ'nın değneği, sihirbazların ipleriyle değneklerini yutunca) sihirbazlar hemen secdeye kapandılar ve, “Hârûn ve Mûsâ'nın Rabbine inandık” dediler. Firavun, “Demek, ben size izin vermeden önce ona (Mûsâ'ya) inandınız ha! Şüphesiz yok, o size sihiri öğreten büyüğünüzdür. Şimdi andolsun, sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve mutlaka sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabı daha şiddetli ve daha kalıcıymış, mutlaka göreceksiniz.” Sihirbazlar şöyle dediler: “Bize gelen apaçık delillere ve bizi yaratana seni asla tercih etmeyeceğiz. Artık sen vereceğin hükmü ver. Sen ancak bu dünya hayatında hüküm verirsin.” “Şüphesiz ki biz; günahlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihri affetmesi için, Rabbimize inandık. Allah'ın vereceği mükâfat daha hayırlı ve daha kalıcıdır.” Taha, 20/70–73.

¹¹⁶ Buhari, İkra, H.No:1, IV, 2170.

olarak birinin lambasında veya motorunda–makinesinde bir arıza varsa sadece o arızanın giderilmesine bakılır. Bu trafonun şehirdeki önemi ve fonksiyonu neyse caminin de İslam toplumundaki önemi odur. Cami Müslümanlar için ışık kaynağıdır. Zira onlar, hayat gerçeklerini doğru anlamlarını, helal ve haramlarını, hak ve görevlerini, serbest ve memnu konularını... hep oradan öğrenirler.

Cami Müslümanların buluşma, tanışma ve toplantı yeridir. Zengin ile fakir, amir ile memur, hâkim ile mahkûm... Herkesin eşit tutulduğu birlik olma sembolüdür. Toplumdaki problemlerin Kur'an'ın ışığı altında konuşulduğu ve çıkarken her kesin ne yapması gerektiğini öğrenip öylece çıktıkları, Müslümanların haftalık toplantı merkezidir. Beşikten mezara kendisine lazım olacak tüm bilgileri öğrenebildiği bir medresedir cami... Bütün bunlar içindir ki Allah Resûlünün ilk işi cami inşası olmuştur.

Caminin peygamberimizin döneminden başlayarak İslam tarihi boyunca gelişimi ve icra ettiği fonksiyonları Mısır–Kahire'deki Amr'ın camisini, Emeviler ve Abbasiler dönemi Camilerini ve Osmanlı dönemindeki İstanbul Camilerini örnek vererek açıkladıktan sonra Yüksel, günümüzde camilerin tarihteki fonksiyonlarını icra edememesini felçli bir insanın haline benzeterek: “işte cami bu günkü mefluç haliyle karşımızda durmaktadır. Allah ona hayırlı ve acil şifalar versin.” der ve camilerle ilgili bazı adabı zikrederek vaazına son verir.

17. Vaaz

Konu: Orucun Sır ve Hikmetleri

Molla Sadrettin, bu vaazında orucun manevî, ruhî, ferdî ve içtimaî bazı hikmetlerini açıklamaktadır. Özetle şu hikmetleri sıralamaktadır:

✓ Bakara/183–185. ayetlerde¹¹⁷ yüce Allah, orucun sadece kendilerine değil önceki ümmetlere de farz olduğunu, dolayısıyla bu külfetle sadece kendilerinin mükellef kılınmadığını zikretmekle Müslümanları rahatlatmaktadır.

¹¹⁷ “Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidyeye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. (O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsün. Kim de hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir.” Bakara. 2/183–185.

- ✓ Oruç, insanı bencillikten, kötü arzulardan, hayvanî ve şehevî duygulardan ve munkerattan koruyan bir kalkandır.
- ✓ Oruç, insana Allah'ın sürekli kendisini murakabe ettiğinin farkında olmasını sağlar. Böylece hayırlara daha meyilli olması ve şerlerden uzak durması sonucunu doğurur.
- ✓ Oruç, varlıklı insanların açlığı yaşamaları sebebiyle yoksulların halinden anlamasını, dolayısıyla da onlara şefkat ve merhamet etmesini sağlar.
- ✓ Oruç, fakir–zengin herkes tutmak zorunda olması hasebiyle bir eşitlik sembolü ve eşitliğe alıştırmaya sürecidir.
- ✓ Oruç, insanda, alışık olduğu, esiri olup adeta tanrılaştırdığı bazı alışkanlık ve adetlerini terk etme ve nefesine “hayır” diyebilme yeteneğini oluşturur. Bir Alman profesör olan Cihardet'in de söylediği gibi oruç, ruhun beden üzerinde hâkimiyetini sağlar.
- ✓ Oruç, çağımızda yaşanan birçok hastalığın da tedavisidir.

18. Vaaz

Konu: Kadir Gecesi

Sadrettin Yüksel, Kadir gecesinin dünya ile yüce âlem arasında iletişim ve görüşmenin başlaması, yani Kur'an'ın Hz. Muhammed'in kalbi üzerine inmeye başlaması hasebiyle çok büyük bir gece olduğunu, Kadir suresinde¹¹⁸ bahsi geçen gece ile Duhan suresinde¹¹⁹ işaret edilen gecenin aynı gece yani kadir gecesi olduğunu, kadir gecesinin birkaç benzeri konular gibi hikmete binaen Ramazan ayı içerisinde gizli tutulduğunu anlattıktan sonra özetle şunları söyler:

“Kadir suresinde geçen bin ay rakamı kesretten(çokluktan) kinayedir. Aslında kadir gecesi binler ay hatta binler seneden daha hayırlıdır. Zira nice bin seneler geçtiği halde kadir gecesinin yarısı kadar dahi beşeri hayata saadet getirmemiş ve hayatlarında olumlu bir değişim yapmamıştır. Onun için kadir gecesi insanlık için Kur'an'sız geçen binler aydan daha hayırlıdır. Çünkü Kur'an insanlığın saadet kaynağıdır. İnsanlığın dünyası için de ahireti için de ona lazım olan her şeyi, tüm problemlerinin çözümünü onda bulabilmektedir. İnsanlık onun izinden ayrıldığı günden beri, bütün maddi imkânlarına rağmen, mesut olamamıştır ve ona dönmediği sürece de olamayacaktır. Bu

¹¹⁸ “Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik.” Kadir, 97/1.

¹¹⁹ “Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız.” Duhan, 44/2–3.

evrensel olayı, yani Kur'an'ın inişini, hatırlatmak için Allah'ın Resûlü bu geceyi ihya etmemizi emretmiştir. Zira milletler anayasalarının kabul edildiği günü bayram ilan eder ve o günü her yıl kutlarlar. Biz Müslümanlar da anayasamız olan Kur'an'ın nüzul günü olan kadir gecesini bayram yapmalıyız.”¹²⁰

19. Vaaz

Konu: Hac ve Hikmetleri

Molla Sadrettin, bu vaazında baştan sona haccın yapılışını anlatmaktadır. Haccın farz olmasının şartlarını, harem bölgesine ihramsız girmenin hükmünü, tavafı, haccın vacipleri ve sünnetlerini, Safa–Merve arasında sa'yı, Arafat'ı, Müzdelife'yi, şeytan taşlamayı, tıraşı, kurban kesmeyi ve Mina'da kalmayı mezhepler arasındaki ihtilaflara da değinerek detaylıca anlattıktan sonra kısaca haccın şu hikmetlerini sıralamaktadır:

- Hac'da kul, üzerindeki elbiseleri çıkarıp ihrama girmek ve tüm dünyevî meşgalelerden sıyrılmak suretiyle Allah'a tezellülünü, fakr-u zaruretini arz eder.
- Hac, müminleri askerî bir ruhla yetiştirir. Zira belli bir düzen içerisinde tek tip elbiselerle belli vakitlerde toplu halde hem de istek ve arzu ile yapılan ibadet ve intikaller müminlere sabır, sebat ve intizam öğretir. Dolayısıyla da cihat ruhunun oluşmasını sağlar.
- Hac, insanın dünyadaki en büyük iki nimeti olan sağlık ve malın şükrüdür.
- Hac insanda Allah'a karşı sınırsız bir teslimiyet ve itaat duygusunu oluşturur. Zira Hz. İbrahim, eşi Hacer ve oğlu İsmail'in hatıraları ve eşsiz teslimiyetin sembollerini görür ve bir şekilde yaşar.
- Dünyanın dört bir tarafından Müslümanlar o güne kadar ruhlarının yöneldiği merkezde bir araya gelip toplanır ve tanışırlar. Orada, insanlar arasında farklılık sebebi görülen zenginlik, fakirlik, ırk, renk, dil vb. her türlü faktör eriyip gider. Hac'da insanlığın menfaati için dünyanın en büyük kongresi toplanır.

20. Vaaz

Konu: Hac ve Kurban

¹²⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, 18. vaaz, müsvedde

Yüksel, vaazına Ka'be'nin ilk yapılışından son haline kadarki tarihçesini anlatmakla başlar. Osmanlıların yaptığı hizmetleri zikrettikten sonra “demek orada içeride ve dışarıda Osmanlıların eserlerini görmek mümkündür. Nur içinde yatsınlar” diye not düşmüştür. Devamında da haccın fikhî konularına geçmekte, özellikle hac ibadetine erkeklerle kadınlar arasındaki farkları saymaktadır. Daha sonra kurbanla ilgili hükümleri *Mecme'ul-Enhur* isimli eserden alıntı yaparak anlatmaktadır.

21. Vaaz

Konu: Zekât

Yüksel'in zekât ile ilgili bu vaazının zekâtın önemini anlatan birinci sayfasından gayri diğer sayfalarına ulaşma imkânı bulamadık.

22. Vaaz

Konu: İbadet

Molla Sadrettin, vaazına insanların var olma gayesinin ibadet olduğunu, bunun da ihlâslı bir şekilde sadece Allah için olması gerektiğini, bundan maksadın insanları kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul yapmak olduğunu, peygamberlerin de bunun için gönderildiğini, beşeriyetin maruz kaldığı felaketin yegâne sebebinin bu gerçeği anlamaması olduğunu, ibadetin sadece Allah'a boyun eğmek olmadığını, şükür, tevekkül, ihlâs ve dua gibi gerekleri bulunduğunu, Kur'an'ın açıkladığına göre bu ve benzerleri görevlerin ibadetin birer parçası olduğunu beyan ettikten sonra detaylıca duanın mahiyetini, önemini ve psikolojik bir tedavi görevi ifa ettiğini ayetlerle izah etmektedir.

23. Vaaz

Konu: Kadınların Örtünmesi

Birçok batılı yazarın tenkidine maruz kalan kadınların örtünmesini Kur'an'ın, ahlak ve namusu muhafaza etmek için emrettiğini belirten Yüksel, insandaki hayvanî ve şehvanî duyguların birçok zarar ve tehlikeye sebebiyet verdiğini, hürriyeti sınırlandırma pahasına da olsa, her tehlikeyi önlemekte olduğu gibi, bu tehlikeyi önlemek için kanunların konulmasının gerektiğini ve İslam'ın da bunu yaptığını belirttikten sonra, bazı kimselerin ayetleri tahrif ederek Kur'an'da örtünmenin olmadığını iddia ettiklerini ve asıl tehlikeli olanın da bu iddia olduğunu

belirtikten sonra Ahzap/59,¹²¹ Nur/30–31,¹²² Ahzap/32–33.¹²³ ayetlerini mihver edinerek uzun uzun örtünmenin emredildiğini ispat eder.

Kadınlarla erkeklerin iç içe ve mahremiyete uymadan yaşamalarının bazı olumsuz sonuçlarına da değindikten sonra Yüksel, mecburi olmadıkça kadınların dışarıda çalışmasının uygun olmadığını, zira evindeki işinin fazlasıyla ona yettiğini, dışarıdaki işleri Allah, kocasına yüklediğini, Cuma, cemaat, cenaze, cihad vb. dışarı çıkmasını gerektiren farizalarla bunun için mükellef kılınmadığını, bazı şartlarla camiye gitmesine izin verilse de hiçbir zaman bunun hoş ve güzel karşılanmadığını ileri sürmekte ve bazı ayet ve hadislerle iddiasını teyit etmektedir. İlgili ayetlerin peygamberimizin eşlerine has olduğu iddiasını eleştiriye tabi tutup şiddetle reddeden Yüksel, Mekke’de yayımlanan Rabıtat’ül Âlemi’l İslamî isimli derginin 6.yıl, 10. sayısından yaptığı bir alıntı ile vaazını bitirmektedir.¹²⁴

24. Vaaz

Konu: Boşanma

Boşanmanın, Allah’ın en sevmediği helal¹²⁵ olmakla beraber, zarurete binaen meşru kılındığını, bunun için de İslam’ın boşanmayı helal kılmasını eleştiren birçok Avrupa ve Amerika devletleri dinlerine muhalif olmasına rağmen sonunda boşanmayı kabul ettiklerini ve yasalastırdıklarını anlatmakla vaazına başlayan Molla Sadrettin, boşanmanın şeriatın getirdiği bir yenilik olmadığını, eski devirlerden beri

¹²¹ “Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemelerine de daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir. Ahzap, 33/59.

¹²² “Mü’min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mü’min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından, yahut babalarından, yahut kocalarının babalarından, yahut oğullarından, yahut üvey oğullarından, yahut erkek kardeşlerinden, yahut erkek kardeşlerinin oğullarından, yahut kız kardeşlerinin oğullarından, yahut müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz! Nur, 24/30–31.

¹²³ “Ey Peygamber’in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah’a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin. Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” Ahzap, 33/32–33.

¹²⁴ İleride kadınlarla ilgili fetvalar bölümünün tesettür kısmında göreceğimiz gibi, İslamî Araştırmalar, 85–90. sayfalarında bu konu detaylıca işlenmiştir.

¹²⁵ İbn-i Mace, Talak, 2018 – Ebu Davud, H. No 1863.

var olduğunu, ancak bunun tamamen kocanın keyfi uygulamasına bırakıldığını, kadınların hiçbir zaman boşanmayı talep etme hakkının olmadığını, eski İbraniler ve Yunanlıların kanunları da bu konuda bir yenilik getirmediğini, Musevilikte boşanmaya sadece zina, kısırlık ve ahlakî ya da fiziki bir ayıp söz konusu olduğunda izin verildiğini, Hristiyanlıkta ise kilisenin ağırlıklı görüşüne göre hiçbir durumda caiz görülmediğini detaylıca anlatır.

İslam'da boşanma, bazılarının zannettiği gibi tamamen kocanın keyfi bir uygulamasıyla olmadığını, Kur'an'ın boşanmayı zarurî kılan durumlara işaret ettiğini, ancak zaman ve zemine göre şartlar değiştiği için belli durumlarla sınırlandırmadığını, bunun mihverinin karı ile kocanın beraber yaşamayı imkânsız hale getirecek geçimsizlik (Nisa/35)¹²⁶ olduğunu etraflıca anlatarak vaazına devam eden Yüksel, hikmetlerini uzun uzun anlatarak İslam'ın erkeğin boşanma hakkının erkeğe, kadının boşanma hakkını ise hâkimin eline verdiğini ve hangi durumlarda kadının boşanmayı talep edebileceğini anlatarak vaazını bitirir.¹²⁷

25. Vaaz

Konu: Helal ve Haram

Vaazına Bakara suresinin 168. ayetinin¹²⁸ açıklamasıyla başlayan Molla Sadrettin, Müslüman'ın helal rızık araması; hırsızlık, faiz, kumar, aldatma, yalan beyan, rüşvet vb. haram ve şüpheli kazançlardan da uzak durması gerektiğini; doğruluk emanet ve takvaya riayet edilerek helal rızık peşinde yapılan koşuşturmanın cihat sayılıp en mükemmel sevabı gerektireceğini; toprağı eşeleyip bitki köklerini yemenin haramdan kazanılmış mükellef sofralardan yemekten evla olduğunu; haram yiyenin duasının kabul olunmayacağını; ama maalesef günümüzde helal haram ayırımı yapılmadığını, kazanmak için her türlü entrikaya başvurulduğunu bazı ayet ve hadislerle de istidlal ederek anlattıktan sonra iki cihan saadetinin Kur'an olduğunu her zaman olduğu gibi asrımızda da nurunu söndürmeye çalışanların olduğunu ama bunu başaramayacaklarını, Müslüman olarak yegâne kurtuluş çaremizin Kur'an'a sınımsız sarılmak ve etrafında çelik bir

¹²⁶ “Eğer karı–kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.” Nisa, 4/35.

¹²⁷ İleride aile ve kadınlarla ilgili fetvalar bölümünün boşama hakkı kısmında bu konu biraz daha detaylıca görülecektir.

¹²⁸ “Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.” Bakara, 2/168.

kale oluşturmak olduğunu, zalimlerin saltanatının da ancak bu şekilde yıkılabileceğini dile getirir ve vaazını Tirmizi'nin rivayet ettiği Kur'an'ın tanıtımını yapan şu hadis-i şerifin bir kısmıyla bitirmektedir:

“Allah'ın kitabı; içinde sizden öncekilerin ve sizden sonra geleceklerin kıssaları ve aranızdaki problemlerin çözümü vardır. O'nun hükümleri kesin olup şaka değildir. Hangi zalim onu terk ederse Allah onu mağlup edecek, (belini kıracaktır.) kim onun dışında hidayeti ararsa Allah onu saptıracaktır. O Allah'ın sağlam ipi, hakim olan zikri ve dosdoğru yoldur. O ki heva ve arzular onu yamultamazlar. Diller onunla iltibas etmez, alimler ondan doymazlar. Çok tekrar edilmekle eskimez ve onun acayıplıkları tükenmez. Odur ki cinler onu duyunca “biz, doğru yola ileten acayip bir Kur'an işittik” dediler. Kim onu söylerse doğru söyler. Kim onunla hükmederse adaletle hükmetmiş olur. Kim de ona davet ederse doğru yola hidayet edilmiş olur.”¹²⁹

26. Vaaz

Konu: Evlilik

Vaazına “evlenmek nedir?” sorusuyla başlayan Yüksel, Kur'an gelmeden evvel evlenmenin; kimisi tarafından maddi olarak birbirine destek olup beraber geçinebilmek için adeta ticari bir ortaklık suretinde, kimisi tarafından sadece hayvanî, şehvî, duyguları tatmin etmek için beraber yaşama suretinde algılandığını; ancak Kur'an tarafından evlilik hem ferdi hem toplumsal bir olgu olarak ortaya konduğunu, zira hem insan neslinin devamı hem de karşılıklı olarak kadın ve erkeğin birbiriyle sükûn ve iç huzuru bulmaları, aralarında sevgi şefkat ve merhamet duygularını oluşturmaları için gerekli olan ve karşılıklı sözleşme ve antlaşmaya dayanan bir birliktelik olduğunu belirttikten sonra, bazı ayet ve hadislerden hareketle evliliğin bereket ve zenginliğe vesile olacağını, eş seçiminde dindarlığın ön planda olması gerektiğini ancak dindarlıktan maksadın sadece namaz kılmak, oruç tutmak şeklinde anlaşılmaması gerektiğini, amacın dinî terbiye ile ahlakı tekâmül etmiş, hayâ perdesi yırtılmamış, terbiyesinin ilhamını dinin düsturlarından almış eş olduğunu, nikâh akdinin din adamı huzurunda olmasının gerekmediğini, ancak

¹²⁹ **Not :** bu hadisi Tirmizinin kitaplarında bulamadık ama Beyhakî, *Şuab-ul İman* 4/450; Bezzar, *Müsned* 3/21; Müruzî, *Muhtasar u kıyami-l leyleti* 1/268) de rivayet etmiştir.

İslam evliliği ile beşerî kanunlardan birçok yönüyle farklı olduğunu serdettikten sonra vaazını şu sözlerle bitirmektedir:

“Muhterem Cemaat! Bu İslam ülkesinde senelerden beridir ki umum şer kuvvetleri yüce İslam nizamına karşı bir iftira kampanyası açmış, kesif bir faaliyet içindedir. Her fırsatta, her münasebette İslam’ı kötüler. Bilhassa kadınlar taifesini elde edip İslam’a karşı en tesirli bir silah gibi kullanmak için bütün imkânlarıyla; basınıyla TRT’siyle ve diğer yayın organlarıyla seferber olmuştur. Ona verilen her kuruluş Türk milletinin imanına karşı bir kurşundur. İşte biz de, karınca kadarınca, bütün maddi imkânsızlıklarımıza rağmen o fesat komitesinin uğursuz planını tesirsiz bırakmak gayesiyle İslam dininde kadınlarla ilgili hükümleri, meseleleri, birlikte ortaya sermek istiyoruz. Ta ki iftiraları meydana çıksın, maskeleri düşsün. Dava budur, çok mühimdir. Allah cümlemizi bilhassa hanım kardeşlerimizi sinsi düşmanların şerrinden muhafaza buyursun, Cenab-ı Hak akıl, mantık ve beşerî maslahata uygun İslam nizamından ve onun cihanşümül düsturlarından kimseyi nasipsiz bırakmasın, âmin.”¹³⁰

2.3. Ahlak İle İlgili Vaazları

27. Vaaz

Konu: Efendimizin Yüce Ahlakı

Bu vaazında Molla Sadrettin, peygamber efendimizin güzel ahlakından bahsetmektedir. İnsanlık tarihinde hiç kimsenin onun gibi güzel ahlaka sahip olamadığını ve bu günden sonra da olamayacağını, zaten güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiğini efendimizin de ifade ettiğini, onun ahlakının Kur’an olduğunu, dolayısıyla onun ahlakını tam anlamak için Kur’an, sünnet ve siyerini iyi bilmek gerektiğini ifade eden Yüksel, Efendimizin güzel ahlakı içerisinde daha çok tevazu, sabır, rahmet, hilim ve cömertliğinden bahsetmekte ve çokça örnek getirip yer yer yorum yapmaktadır.

28. Vaaz

Konu: Takva

“Takva, Kur’an’a göre insanın hem rabbi ile hem rabbinin mahlûkatı ile münasebetlerinin iyi ve güçlü olmasını sağlayan bir fazilettir. Bunun için takva kelimesi

¹³⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, 26. vaaz, müsvedde.

veya türevleri Kur'an'da ahlakî ve içtimaî konuları ele alan ayetlerde zikredilmektedir. Takvadan amaç insanın gerek rabbinin gazabını gerektirecek gerekse kendine veya başkasına zarar verecek şeylerden sakınmasıdır.”¹³¹

Vaazına yukarıdaki sözlerle başlayan Yüksel, birkaç ayetten, özellikle Bakara/177.¹³² ayetinden hareketle takvanın önemini ve insanın iman, ibadet ve ahlak gibi tüm yönlerini kuşatacak geniş bir yelpazeye sahip olduğunu, takva sahibi kişide bulunması gereken özellikleri ve takvanın semeresinin neler olduğunu hem ayetlerle hem bazı örneklerle detaylıca açıklamaktadır.

29. Vaaz

Konu: Ahlak, Şecaat ve Cesaret

“Bir milletin yükselişi ve kurtuluşu elde ettiği ahlakî olgunluk nispetindedir. Bir millette ahlak tekâmül ederse fertleri mutlu olur, durumları iyi olur ve hayat meydanlarında başkalarını mağlup ederler. Aksine, ahlakları çöker, fertleri faziletle oynar, şerre alışır ve değerler unutulursa bu, o milletin gücünün kaybına, fertlerinin fenasına, heybetinin yok olmasına, sonunun yaklaşmasına ve dünya haritasından silinmesine delalet eder... Ahlak bir ağaç olup gövdesi şecaat, iffet, adalet ve hikmettir”¹³³

Bu sözlerle vaazına başlayan Molla Sadrettin, şecaati bazı ayetlerden de (Tevbe/111,¹³⁴ Nisa/78,¹³⁵ Al-i İmran 154¹³⁶) istidlal yaparak detaylıca anlatır, İran

¹³¹ Yüksel, Molla Sadrettin, 28. vaaz, müsvedde.

¹³² “İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.” Bakara, 2/177

¹³³ Yüksel, Molla Sadrettin, 29. vaaz, müsvedde.

¹³⁴ “Şüphesiz Allah, mü’minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır. Artık, onlar Allah yolunda savaşsınlar, öldürsünler ve ölsünler. Allah, bunu Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’an’da kesin olarak va’detmiştir. Kimdir sözünü Allah’tan daha iyi yerine getiren? O hâlde, yapmış olduğunuz bu alışverişten dolayı sevinin. İşte asıl bu büyük başarıdır.” Tevbe, 9/111.

¹³⁵ “Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır. Onlara bir iyilik gelirse, “Bu, Allah’tandır” derler. Onlara bir kötülük gelirse, “Bu, senin yüzündendir” derler. (Ey Muhammed!) De ki: “Hepsi Allah’tandır.” Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar!” Nisa, 4/78.

¹³⁶ “Sonra o kederin ardından (Allah) üzerinize içinizden bir kısmını örtüp bürüyen bir güven, bir uyku indirdi. Bir kısmınız da kendi canlarının kaygısına düşmüştü. Allah’a karşı cahiliye zannı gibi gerçek dışı zanda bulunuyorlar; “Bu işte bizim hiçbir dahlimiz yok” diyorlardı. De ki: “Bütün iş, Allah’ındır.” Onlar sana açıklayamadıklarını içlerinde saklıyorlar ve diyorlar ki: “Bu konuda bizim elimizde bir şey olsaydı, burada öldürülmezdik.” De ki: “Evlerinizde dahi olsaydınız, üzerlerine öldürülmesi yazılmış

fethi esnasında Perslerin askeri komutanı *Rüstem* ile Müslüman mücahitlerden *Rabî bin Amr* arasında geçen uzun kıssayı ve sahabeden *Umeyr bin Humam*'ın kıssasını zikrederek vaazını bitirmektedir.

30. Vaaz

Konu: Kurân'a göre Müslüman'ın Şahsiyetini Teşkil Eden Unsurlar-1

Bu vaazında Molla Sadrettin, Müslüman bir şahsiyette bulunması gereken unsurlardan; Allah'a iman, ahirete iman ve ilim ve irfanını artırma hususlarını zikretmektedir. Ancak bunları gayet ikna edici bir metotla anlatmakta; hem ayetlerden alıntılar, hem de batılı araştırmacıların vardıkları neticelerden nakiller yapmakta, kendi yorumlarını da ekleyerek adeta mezkûr konuların felsefesini yapmakta, iman ve ilim arasında sıkı bir bağ dokumakta, özellikle ilim konusunu epeyce uzatmaktadır. Müslüman bilim adamlarının ilginç ilmi buluşlarından örnekler vererek Müslümanların ilim dünyasına kazandırdığı katkıya vurgu yapan Yüksel, batıda okuma yazma dahi bulunmazken İslam âleminin bilimin zirvesinde olduğunu, Amerika'nın keşfi dâhil bu gün batılıların sahip olduğu hemen her ilmi gelişmeyi Müslüman ilim adamlarına borçlu olduklarını beyan ettikten sonra vaazını şu sözlerle tamamlamaktadır:

“Evet, Aziz Müslümanlar! Biz, gerçek tarihçilerin şahitliklerine dayanarak diyoruz ki: Avrupa Endülüs'teki İslam devletini yıkmakla umum insanlık âlemine çok büyük bir kötülük yaptı. Zira İslam dünyasında gelişmekte olan ilim, sanat, fen, felsefe, edebiyat vs. eğer tümüyle devam etmiş olsaydı, gaddar Avrupalılar eliyle yıkılmamış olsaydı, insanlık âlemi onuncu asırda bile bu günkü keşif ve icatlara sahip olur, on sekizinci ve on dokuzuncu asra kalmazdı. Demek oluyor ki o devletin yıkılması medeniyeti birkaç asır daha geciktirdi. Cenab-ı Hak İslam âlemine eski devirdeki iman kuvvetini, ilme ve bilgiye karşı olan aşk ve bağlılığını tekrar nasip eylesin, âmin.”¹³⁷

31. Vaaz

Konu: Kurân'a göre Müslüman'ın Şahsiyetini Teşkil Eden Unsurlar-2

Bu vaazı 30. vaazın devamıdır. Müslüman bir şahsiyette bulunması gereken unsurlardan biri olan kadere imanı konu edinmektedir. 4. ve 5. vaazla hem konu hem içerik açısından hemen aynıdır.

bulunanlar mutlaka yatacakları (öldürülecekleri) yerlere çıkıp gideceklerdi. Allah, bunu göğüslerinizdekini denemek, kalplerinizdekini arındırmak için yaptı. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) bilir.” Al-i İmran, 3/154

¹³⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, 30. vaaz, müsvedde.

Bu vaazında Yüksel, kaderi tafsilatlı bir şekilde anlatır, kadere inanmanın faydalarına işaret eder, kaderin cebri gerektirmediğini, zira kaderin ilim sıfatıyla irtibatlı olduğunu ve ilmin de maluma tabi olduğunu, cebri çağrıştıran ayetlerin yanlış yorumlandığını ve bu ayetlerin doğru manasının ne olduğunu açıklar.

Yüksel, insanın ihtiyari fiilleri dışında, evrende cereyan eden tüm olayların Allah'ın cebri takdiriyle olduğunu, ancak insanın ihtiyari fiillerinde cebir olmadığını, tamamen hür tercihi neticesinde Allah tarafından yaratıldığını, Allah'ın bunları önceden bilmesi ve levh-ı mahfuzda yazmasının var olan bir şeyin aynaya yansımaya benzediğini, yani nasıl aynaya yansımaya bir şeyin var olması ya da olmaması üzerinde bir etki yapmıyorsa insan fiillerinin de önceden bilinmesi insanın tercihi üzerinde bir etki yapmadığını birçok ayetlerden de istifade ederek açıkladıktan sonra bu konuda şu sonuçlara varır:

- İrade-ı külliye irade-ı cüziyyeye tabidir.
- İlim inkişaf sıfatıdır, cebir sıfatı değildir.
- İlim maluma tabidir.
- İlim büyük bir aynaya benzer, karşısındaki şeyleri gösterir.
- İnsanın ihtiyari fiillerinin bilinmesi insan ihtiyarına münafi değildir.

32. Vaaz

Konu: İslamî Terbiye

Bu vaazını Molla Sadrettin, Muhammed Kutub'un bir eserinden yaptığı bir alıntıya bazı eklemeler yaparak hazırlamıştır. Vaazına İslam'ın hedefinin “iyi bir insan” yetiştirmek olduğunu, ama iyi insan olmanın ölçüsünün ne beyazlara cadde ortasında zencileri öldürme fırsatı veren ya da işyerine “*zencilerin ve köpeklerin girmesi yasaktır*” diye yazı azmasına izin veren İngiltere ve Amerika'nın ne de sözde vatani için annesinin, babasının, kardeşlerinin, eşinin ve çocuklarının aleyhine casusluk yapacak duruma getiren Rusya'nın “*iyi vatandaş*” ölçülerine göre olmadığını, iyi insan ölçüsünün İslam'a has bir ölçü olduğunu, buna göre Allah'a ve ahiret gününe inanmış, İslam terbiyesini almış bir Müslüman'ın dini ve inancı ne olursa olsun herkesin hakkına riayet ettiğini, kendisine bir menfaat sağladığı için değil, hakkı hak olduğu için savunduğunu, İslam tarihinin bunun örnekleriyle dolu olduğunu belirtir, bu konuda İslam tarihinden ilginç örneklerle iddiasını ispatlamaktadır.

33. Vaaz

Konu: Müslüman'ın Ahlakı

Molla Sadrettin, bu vaazında İslam'a göre Mümin, kafir ve münafık olarak insanların üç sınıf olduğunu, müminlerin de davranışlarını buna göre belirlemesi gerektiğini, yani müminle dostluk, muhabbet, dayanışma ve velayet ilişkileri; kafir ve münafıklarla da mücadele ilişkileri geliştirmesi gerektiğini, Müslümanlar için bundan başka ölçülerinin olmasının mümkün olmadığını belirttikten sonra kısaca şunları söylemektedir:

“Bu gün sosyalizm, demokrasi veya başka bir fikirde ortak görüşe sahiptirler diye bazı Müslümanların kâfirlerle birleşip Müslüman kardeşlerine karşı cephe alıyorsa bu, o Müslümanların İslam'dan çıkmasına ve riddet ve nifaka düşmesine sebep olur... İman, küfür ve nifak birer inanç ve düşünce biçimi olup her birinden farklı bir davranış ve hayat biçimi oluşur... Mesela: Müslüman, öğretilerini, yapması veya yapmaması gereken davranışlarını, helal ve haramlarını bir tek kaynaktan yani Resûlünün aracılığı ile iman ettiği Allah'tan alır. Ve bu hükümler hiçbir zaman değişmez. Ama kâfir bir toplum teşri yetkisini temsilci veya vekilleri aracılığı ile kendinde bulur. Bunun için de bu gün helal yaptığı bir şeyi bir başka zaman haram, daha sonra hiçbir ilmî ya da aklî bir gerekçe olmaksızın tekrar helal yapabiliyor. Amerikalıların yaptığı gibi, içki başta serbest iken yasaklandı, sonra tekrar serbest oldu...

Yine Müslümanlara göre ismet sadece peygamberlere verilmişken diğer din sahiplerinden kimileri bunu mesela kilise ruhanileri için kabul edebiliyor ve onlara helal ve haram kılma yetkisini verebiliyor...

Keza Müslüman, yaptığı her amelin karşılığının kişinin kendisi göreceğini, hiç kimsenin bir başkasının günahını yüklenmeyeceğini, günahı affetme yetkisinin sadece Allah'a ait olduğuna inanıp buna göre davranırken günümüz Hristiyan'ı mesela günahını Mesih'in yüklendiğini, suçunu itiraf ettiği takdirde papa veya vekillerinin günahını affettiğine inanabiliyor...”¹³⁸

Devamında Yüksel, bazı istisnai durumlar dışında genel itibari ile inancı gereği Müslümanların güzel ahlak sahibi ve iyiliksever insanlar olduğunu, tersine kâfirlerin ise her türlü ahlaksızlık ve kötülük yapan toplumlar olduğunu, fazilet ve ahlak namına bir şeyleri kalmadığını, çünkü iman gibi güzel bir tohumun sonunda güzel meyve

¹³⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, 33. vaaz, müsvedde.

vereceğini, küfür gibi çok kötü bir tohumun meyvesinin de sonunda kötü olacağını, mesela Almanya’da adamın arkadaşına aldığı bir tek sigaranın bedelini almasının normal karşılandığını, ya da kendi kız kardeşini evine davet eder ama kız kardeşi masraflarını kendi karşılamak zorunda olduğunu, oysa Müslüman bir toplumda bu tür şeylerden bahsedilemeyeceğini,... Kâfirlerin yapacağı iyiliklerinin karşılığını ancak bu dünyada alabileceklerini, zira Allah ve Resûlüne iman etmedikleri için ahirette karşılığını bulamayacaklarını uzun uzun anlatır.

34. Vaaz

Konu: Ahlak ve Manevî Değeri

“Müslüman bir topluluğun birinci temeli ahlak ve ahlakın yüce değerleridir. İslam’da ahlak inançtan kaynaklanır ve değişmez ilkelerdir. Menfaate dayalı olmayıp menfaatin bitmesiyle bitmez. Çünkü Müslüman bütün emir ve yasaklarını Allah’tan alır ve Allah emretti diye yerine getirir. Yüce Allah da Kur’an’da; doğruluk, iyilik, adalet, sorumluluk, hukuka riayet, halim olmak, hayâ, sabır, şecaat, izzet, tevazu, merhamet, şefkat, vefa, iffet, sıla-ı rahim, komşuluk hakları, isar, dile hâkimiyet, öfkeyi yenmek, arabuluculuk, hasta ziyareti, zorda kalmışların imdadına gitmek, fakir ve muhtaçlara yardım etmek gibi güzel ahlakları emretmiş; helal rızık, yeme, içme, konuşma, uyuma, sefer, cihat, ibadet ve temizlik gibi hasletlerin güzel usul ve kaidelerini izah etmiş; arkadaşlık, muaşeret, kardeşlik, sohbet vs.nin adabını belirlemiştir; ebeveyn, akraba, güçsüz, dost, hizmetçi, ölü, hayvan ve kuşların hukukunu beyan etmiştir. Bunların zıddı olan kötü ahlak ve davranışlardan da nehiy etmiştir. Bu tür konularda birçok ayet ve hadis mevcuttur.”¹³⁹

Bu sözlerle vaazına başlayan Sadrettin Yüksel, konu ile ilgili bir kaç ayet ve hadis zikrettikten sonra, Avrupalıların ahlakını başta Hristiyan öğretilerinden alırken, zamanla dinden uzaklaşıp Helenistik felsefenin tesirine girdiğini, felsefedeki kurallar ile realitenin hiçbir zaman uyuşmadığını, dine dayalı ahlakı felsefeye dayalı ahlakla değiştirdiği için Avrupa ahlakının tamamen yozlaştığını, neticede Avrupa ahlakının tamamen menfaate dayalı bir duruma girdiğini, bunun için sanayi inkılâbından sonra dinlerine ters olduğu halde topluma verdiği zarara bakılmaksızın sırf menfaat uğruna faiz, karaborsa, her türlü eğlence, shevât vs.nin serbest bırakıldığını, ama İslam ahlakının dinin temellerine dayandığı için bozulmayacağını bazı nasslardan da istifade

¹³⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, 34. vaaz, müsvedde.

ederek detaylıca anlatır ve İslam ahlakından “ısar”¹⁴⁰ Müslümanlarla Rum’lar arasındaki yermuk savaşında yaşanmış şu örneği verir: Abdullah bin Mübarek’in rivayetine göre Ebu Cehm Huzeyfe el- Advî demiş ki:

“Yermuk savaşında yanımda bir kırba su ve bir kap olduğu halde amcam oğlunu yaralıların arasında aramaya gittim. Bulursam ona su içirir ve yüzünü mesh ederim diye düşünmüştüm. Onu gördüğümde son nefeslerini veriyordu. Sana su içireyim mi? Diye sordum, evet anlamında işaret etti. Ah! Diye bir inleme sesi gelince amcam oğlu ona götür diye işaret etti. Baktım Amr bin As’ın kardeşi Hişam’di inleyen. Ona su içirecekken bir başka inilti sesi geldi, Hişam ona götür diye işaret etti. İnleyen mücahide suyu içirmek için gidene kadar ölmüştü. Hişam’a döndüm o da vefat etmişti. Amcam oğluna döndüm ona da yetişemedim, o da ölmüştü. Allah hepsine rahmet etsin ve onlardan razı olsun.”¹⁴¹

Yüksel, kıssadan sonra, 120,000 Rum askerine karşı 40.000 kişilik İslam ordusuna zaferi kazandıran ölüm anında bile vazgeçilmeyen bu gibi İslam ahlakı olduğunu yorumunu yapar ve sözlerini şöyle bitirir:

“Bu hasleti, bu ruhu ancak İslam medeniyeti verir, ancak İslam medeniyetinde görmek mümkündür. Madde medeniyeti ise, felsefe ise, ne bu hasleti tanır ne de ona yanaşır... İsar hasleti... Onun için çocuklarımıza İslamî ahlak öğretilmeli, İslamî ahlak okutulmalı. Felsefeye dayalı beynelmilel ahlaka gelince Müslüman olarak onunla işimiz yok. Zira o, derdimize deva olmaz. Bu, iki kere iki dört eder gibi kat’îdir... Hak Teâlâ milletimizi ve umum İslam dünyasını taklitçilik hastalığından kurtarsın. Cenab-ı Hak imanımızı İslam’ın cihanşümül ahlakıyla süslesin, tezyin etsin, âmin.”¹⁴²

2.4. İslam İdare Hukuku, İslamî Mücadele ve Muhtelif Konularla İlgili

Vaazları

35. Vaaz

Konu: İslam Akıl ile Kalp Arasında Yaşar

Bu vaazında Sadrettin Yüksel, Allah’ın insanı akıl ve kalp ile mücehhez kıldığını, her birine başka bir organın yapamayacağı görevler verdiğini, aklın görevinin eşyanın hakikatini anlamak ve kavramak ve akabinde Allah’ı tanımak ve O’na inanmak

¹⁴⁰ İsar: kişinin kendi ihtiyacı olduğu halde bir şeyde/menfaatte müslüman kardeşini kendi nefesine tercih etmesidir.

¹⁴¹ *el-Fütuhât-ül İslamiyye*, c.1 s. 44, (M.Sadrettin Yüksel).

¹⁴² Yüksel, Molla Sadrettin, 34. vaaz, müsvedde.

olduğunu, kalbin görevinin ise aklın arkasında yürüyüp aklın güzel bulduğu şeyleri sevmek, çirkin gördüğü şeylere de ikrah etmek olduğunu, yani akıl Allah'ı bulmak, kalp ise O'nu sevmek için insana verildiğini, dünya düzeninin sağlanması için bu iki cihazın işlevine ihtiyaç olduğunu, zira eğer aklın işlevi olmazsa nefsin heva ve arzularının kalbin duygularına karışacağını, kalbin işlevi olmazsa iyilik, fazilet ve yüce ahlak kavramlarının hayalî birer kavram olarak kalacağını ya da ağızlarda dolaşan tatlı sözlerden ibaret olacağını ifade eder; bunun için de İslam'ın bu iki cihaza birden hitap ettiğini, bunu ayet ve hadislerde görmenin mümkün olduğunu bazı ayet ve hadisleri de zikrederek uzunca anlattıktan sonra, ne kadar kesin olursa olsun bir şeye sadece akıl ile inanmanın yeterli olmayacağını, bunun için haklı olarak Fransız sosyal bilimci *jean jack Rousse* fazilete, sadece inanmakla, yardımcı olunacağına ya da yaşatabilineceğine inanmakla alay ettiğini, bu tür güzelliklerin yaşatabilmesinde başarılı olmak için aklın yanında kalpteki sevgi ve iman işlevinin de devrede olması gerektiğini, 1919'da Amerika'nın içki yasağındaki başarısızlığı ile Medine'deki İslam'ın içki yasağındaki başarısını mukayese etmenin bu gerçeği ortaya koyduğunu detaylı, etkileyici bir tarzda ve müdellel bir şekilde anlatmaktadır.

36. Vaaz

Konu: Müslüman'ın Gayr-ı Müslim'den Farklı Oluşu

Bu vaazında Molla Sadrettin, müslüman bir şahsiyet ve müslüman bir toplumun gayr-ı müslim bir şahsiyet ve toplumdan farklı olduğunu ve olması gerektiğini, zira Müslümanların söz, davranış, yeme, içme, yaşam biçimi ve anlayışının inandığı dine uygun olması gerektiğini, bağlı olduğu inanca dayanan ilke ve kriterlerin var olduğunu ve bunlara uymak zorunda olduğunu, oysa gayr-ı müslim'in böyle bir sorumluluk taşımadığını, ona göre her şeyin mubah olduğunu, onun için her şey menfaat ve zevke dayandığını, mesela menfaati için ahlakî ve sosyal zararlarına aldırmandan sanat diye çıplak kadın resmini veya heykelini yapabildiğini, büyük paralar karşılığında bunları alacak müşteri de bulunduğunu ancak bu tür başıboşluğun Müslüman şahsiyetinde ve toplumunda olamayacağını, İslamî bir toplumda kadının güzelliği ve ziynetinin kocasına ait olduğunu, bunları yabancı erkeklere teşhir edemeyeceğini, oysa gayr-ı İslamî toplumda iffet ve namus duygularının olmadığını, bunun için de kadının her şeyini teşhir etmekten çekinmediğini, neticesinde toplumsal bir çöküntünün oluştuğunu bol miktarda ayet ve hadislerden istidlal ederek detaylıca anlatır.

37. Vaaz

Konu: Cennete Giden Yolun Çetinliği Ve Cehenneme Giden Yolun Kolaylığı

Vaazına şöyle bir temsille başlar Sadrettin Yüksel:

“Sen tek başına bir yolculuğa çıktın. Geldin, iki yolun ağzına dayandın. Baktın ki yolun biri dağa tırmanır, diğeri düzlüğe iner. Birincisinde taşlar, dikenler, çukurlar bulunup yürünmesi, tırmanması zordur. Ama yolun önünde devlet tarafından konmuş bir levhada “girişinin çetinliğine ve yürünmesinin zorluğuna rağmen gidilmesi arzulan büyük şehre ulaştıracak doğru yol budur” diye yazılıdır. İkinci yol ise çiçek açmış, meyve vermiş ağaçların gölgesinde uzanan; kenarlarında gazinoların, eğlence mekânlarının, nefse, göze ve kulağa hoş gelen her şeyin bulunduğu; ancak kenarında “bu yol gayet tehlikeli olup sonunda düşen herkesin kesin öleceği bir çukur vardır.” yazılı bir levhanın bulunduğu şose bir yoldur. Şimdi sen hangi yola sapacaksın? Şüphesiz ki nefis, çetine değil kolay olana; elem verici olana değil lezzet olana meyleder. Sınırlı olanı değil özgürlüğü sever. Zira Allah insanı bu fitrat üzerine yaratmıştır. Eğer insan nefisini ve hevasını serbest bırakıp kendisi de ona uyarsa nefis ikinci yola sapar. Ama akıl müdahale edip sonu uzun bir elem olan kısa ve peşin bir lezzet ile sonu ebedi lezzet olan geçici bir elem arasında muvazene yapar ve başta söylediğimiz zorlu yol olan birinci yolu seçer. İşte cennet ve cehennem yolunun temsili budur. Ateş yolu her türlü zevk ve eğlencenin, nefsin bütün arzu ve isteklerinin bulunduğu bir yoldur... Cennet yolu ise zorluk, meşakkat ve nizamın bulunduğu; nefis ve hevaya muhalefetin olduğu bir yoldur. Ama bu geçici zorluğun akıbeti ahiretteki ebedi lezzettir. O cehennem yolunun geçici lezzet ve eğlencenin akıbeti ise cehennemdeki daimi elemidir. Aynen sınava hazırlanan öğrencinin durumu gibi, aile fertleri televizyonda eğlendirici şeyler izlerken o, odasında, kitap ve defterleriyle baş başa, ders çalışma zahmetini çekiyor. Ama bu kısa zahmetin sonunda başarının daimi lezzetini görür. Ya da bir süre perhiz üzerinde sabretmeye karşılık sağlık nimetine kavuşan hastanın misali gibi.”¹⁴³

Devamında Yüksel, insanı doğru ya da batıl yola teşvik eden hayır ve şer davetçilerinin durumunu ve hak yolun davetçilerinin zorluklarını detaylıca anlatır.

38. Vaaz

Konu: Müminlerin Çetin İmtihanlara Tabi Tutulması

¹⁴³ Yüksel, Molla Sadrettin, 37. vaaz, müsvedde.

Bu vaazında Molla Sadrettin, **“Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başına gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler, “Allah’ın yardımı ne zaman?” diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardır. İyi bilin ki, Allah’ın yardımı yakındır.”**¹⁴⁴ ayetini mihver edinerek geçmiş ümmetlerde olduğu gibi bu ümmetin de inancı ve davası uğruna çile ve eziyet çekeceğini, bunun Allah’ın sünneti olduğunu, Peygamber ve sahabesinin özellikle Mekke döneminde çok eziyetler çektiğini bunlardan Yasir ve ailesi, Bilal-ı Habeşî ve Abdullah bin Mesut örneklerini vererek anlatır.

İslam düşmanlarının geçmişte olduğu gibi bu günde İslam’a karşı her türlü imkânlarıyla mücadelesine devam ettiğini, Müslümanların da Allah’ın ipine sarılarak birlik halinde İslam davasını savunma durumunda olduklarını, bu davanın bayrağını taşımaya layık olmadığımız takdirde Allah’ın bu bayrağı bizden alıp başkasına vereceğini, bunun için de dikkatli ve davaya sadık olmamız gerektiğini hatırlatarak vaazını bitirir.

39. Vaaz

Konu: Annelerin Hukuku

Bu vaazında Yüksel, annenin insan üzerindeki hakkından bahsetmektedir.

“Biz insana anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu ne zahmetle karnında taşıdı ve ne zahmetle doğurdu! Onun (anne karnında) taşınması ve süttten süresi (tam olarak) otuz aydır...”¹⁴⁵ ayet-i kerimesinin açıklamasıyla vaazına başlayan Molla Sadrettin, çocukların anne babalarına iyilik yapmaları birçok ayet ve hadislerde emredilmişken, ebeveynin çocuklarına yönelik iyilik yapmalarının tavsiye edilmesi nadir ve bazı münasebetlerle münhasır olduğunu, bunun sebebinin ebeveynin fitratında çocuklara karşı, yeri geldiğinde kendini feda edecek derecede, var olan şefkat merhametin başka bir uyarıcıya gerek bırakmadığını, ancak çocukların ebeveynlerini ihmal edebildiklerini, bunun için Kur’an’ın annenin hamilelik, doğum ve emzirme dönmesinde çektiği zahmetlere dikkat çekerek ebeveynine iyilik etmeyi emrettiğini, anne karnında ceninin gelişimini bilimsel araştırmaların verileri ve Kur’an’da ki “alak” kavramın karşılaştırarak anlattıktan sora, annesini sırtında taşıyarak tavaf eden kişinin dahi annesinin hakkını yerine getiremediğini ifade eden (Bezzar, Müsned) vb. anne baba hakkıyla ilgili birkaç hadis

¹⁴⁴ Bakara, 2/214.

¹⁴⁵ Ahkaf, 46/15.

zikreder. Lokman/14–15.¹⁴⁶ ayetlerinde dikkat çekildiği gibi anne baba Allah’a isyanı emrettikleri takdirde onlara itaat edilmeyeceğini Sa’d bin Ebi Vakkas’ın annesiyle olan hadisesini de örnek göstererek anlatır ve anne hakkıyla ilgili birkaç hadisle vaazını bitirir.

40. Vaaz

Konu: Beden Sağlığı ve Tedavi

Kanser Haftası münasebetiyle bu konuyu seçtiğini söyleyen Molla Sadrettin, vaazında İslam’ın beden sağlığına çok önem verdiğini, zira ruh ve beden arasındaki sıkı etkileşimden dolayı bedeni sağlıklı olmayan birinin fikirsel olarak perişan, irade açısından zayıf, mizaç olarak asabi olacağından dinî sorumluluklarını tam yapamayacağını; bunun için de mesela Kasas/26,¹⁴⁷ Bakara/247¹⁴⁸ gibi ayetlerde ve birçok hadis-i şeriflerde beden sağlığına vurgu yapıldığını; İslam’ın hastalanmadan önce koruyucu hekimlik üzerinde durduğunu; hastalığı önleyici tedbirlerden temizlik, abdest ve guslü emrederken, birçok hastalığın kaynağı olan aşırı yemekten nehiy ettiğini; gerek insanlar için gerek hayvanlar için karantina uygulamasını getirdiğini; hastalık peyda olduğu takdirde de tedaviyi emrettiğini bazı ayet ve hadislerden de deliller getirerek izah etmektedir.

41. Vaaz

Konu: İslam’ın Dünya Görüşü

Vaazının girişinde, İslam’ın sosyal adaleti gerçekleştiren bazı esas ve prensiplerden bahsedeceğini söyleyen Yüksel, birkaç başlık altında bazı esasları gayet detaylı ve güzel bir izahatla zikretmektedir. Kısaca bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

- “Ekonomide adalet ve eşitlik.

¹⁴⁶ “İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır.” “Eğer, hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim.” Lokman, 31/14–15.

¹⁴⁷ “Kızlardan biri, “Babacığım, onu ücretle tut. Herhâlde ücretle tuttuklarımın en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır” dedi.” Kases, 28/26.

¹⁴⁸ “Peygamberleri onlara, “Allah, size Tâlût’u hükümdar olarak gönderdi” dedi. Onlar, “O bizim üzerimize nasıl hükümdar olabilir? Biz hükümdarlığa ondan daha lâyığız. Ona zenginlik de verilmemiştir” dediler. Peygamberleri şöyle dedi: “Şüphesiz Allah, onu sizin üzerinize (hükümdar) seçti, onun bilgisini ve gücünü artırdı.” Allah, mülkünü dilediğine verir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir.” Bakara, 2/247.

İslam'ın ekonomik eşitliğe verdiği önemi başka hiçbir sistem vermemiştir. Bunun için İslam'ın getirdiği bazı tedbirleri sayacak olursak İslam, nüfuzunu, makam ve mevkiini kullanmak, rüşvet, faiz, sahtekârlık, haksız kazanç, ölçü ve tartıda hıyanet, karaborsacılık vb. meşru olmayan ve tekelleşmeye sebep olan kazanma şekillerini yasaklamıştır. Hatta bu yollarla yapılan bazı kazanımları sahiplerinden alıp Müslümanların genel maslahatları için kullanmıştır. Mesela Resûlullah'ın bir zekât memuruna görevi esnasında hediye edilen malları alıp beytülmale katması, Hz. Ömer'in Bahreyn'e atadığı Ebu Hureyre'den maaşıyla kazanamayacağı fazla malları alıp beytülmale katması ve onu cezalandırmasını örnek verebiliriz.¹⁴⁹

➤ Sosyal yardımlaşma ve dayanışma.

İslam, zenginlerin, çalışma imkânına sahip olmayan yoksullara yardım etmesini vacip kılmıştır. Her yerleşim birimindeki insanların arasında dayanışmanın olmasını, varlık sahibi insanların düşkünlere gözetlemesini emretmiştir. Hatta İbn-i Hazm ve onun görüşünde olan fakihler, bir yerde bir kişi açlıktan ölürse oranın sakinlerinin tümü bundan sorumlu olup diyetini ödemek zorundadır demişler. Ayrıca İslam komşu hakkına riayet etmeyi emretmiş, geçimini sağlayamayan ve nafakasının temin edecek kimsesi bulunmayanların, Müslüman olsun ya da olmasın, nafakasını teminini devlete yüklemiştir. Hz. Ömer'in bu yöndeki uygulaması rivayet edilmektedir.

➤ Ekonomik dengenin muhafazası için tedbirlere başvurma.

İslam devleti başkanı, ekonomik dengeyi korumak için gerekirse mal paylaşımında eşit davranmayabilir. Bu hikmetli uygulamayı Allah'ın vahyi (Haşir/7-8)¹⁵⁰ ile Beni Nadir ganimetini muhacirlere vermekle peygamberimiz başlatmıştır.

➤ İhtiyaç fazlası malını Allah yolunda harcamaya teşvik.

¹⁴⁹ M.Sadrettin Yüksel, bu bilgileri, *el-ıkdü-l ferid 1/34, Hilyet-ul evliya, Tabakat-u İbn Sa'd, Tarih-ul İslam, el-İsabe, Uyûnu-l Ahbâr* kitaplarından aldığına dair not düşmüştür.

¹⁵⁰ "Allah'ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah'a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Peygamber size ne veriyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir. Bu mallar özellikle, Allah'tan bir lütuf ve hoşnutluk ararken ve Allah'ın dinine ve peygamberine yardım ederken yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılan fakir muhacirlerindir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir." Haşir, 59/7-8.

Bunun en bariz örneği Resûlullah'ın Ebu Zer'e söylediği şu hadistir: “ **Eğer Uhud dağı kadar altınım olsa, ben hepsini Allah yolunda verirsem, fakat öldüğüm gün yalnız iki kuruş kadar kalsa rahatsız olur, elem duyarım.**”¹⁵¹ ...

Müslümanların ihtiyaçları zekâtla karşılanmadığı takdirde devlet başkanı ihtiyaçları giderecek miktarda zenginlerden zekât dışında vergi alabilir. İslam'ın malı insanlar arasında bölüştürmek için uyguladığı bir başka tedbir de miras hukukudur. Zira İslam, mirası; ne cahiliye döneminde olduğu gibi sadece erkeklere tahsis etmiş; ne de günümüzde İngiltere gibi bazı ülkelerin uyguladığı gibi sadece büyük erkek çocuğa tahsis etmiştir.

➤ İşçinin ücreti alın teri kurumadan verilmeli.

İslam'ın, sermaye ve mülkiyeti kabul eden bütün devletlerden önce getirdiği bir ilke de, işçinin kâra ortak edilmesidir. Hatta bazı maliki âlimleri, bütün masraflar sermayenin sahibine ait olması ve amil (parayı çalıştıran kişi) de sadece elin emeği ile ortak olmaları durumunda kârın yarı yarıya olması gerektiğini söylemişler.

Vaazının devamında Yüksel, bazı kimselerin İslam sisteminde birçok kişinin elinin kesileceğini zannettiğini, bunun tamamen bir evham olduğunu, zira İslam'da ancak, kişilerin nafakaları temin edildiği halde hırsızlık yaparsa elinin kesileceğini, açlıktan hırsızlık yapanların elinin kesilmeyeceğini; içki içmenin cezası, zekâtın vücubu gibi emir ve yasakların Müslümanlar için olduğunu; günümüzde insanların ikna edilmesi için İslam'ın sosyal hayattaki uygulamalarının anlatılması gerektiğini detaylıca anlattıktan sonra, İslam adaleti ile beşeri kanunların adaletini bazı örnekler üzerinden karşılaştırmalı olarak zikrederek vaazını bitirir.

42. Vaaz

Konu: Ümmetin Temsilci Heyetleri Peygamberin Huzurunda

“Muhterem cemaat! Bu günkü dersimizin mevzusu, fahr-i kâinat Hz. Muhammed (s.a.v.) ile onun Medine'deki mescid-i şerifi ile ilgili çok ibretli, garip, aynı zamanda gerçek hadisedir. Mezkûr hadise, büyük bir İslam âlimi tarafından müşahede edilmiş ve onun tarafından kaleme alınmıştır. Ben okudum, içimde derin tesirler bıraktı. Onun için ibretli hadiseyi sizlere de nakletmek istiyorum. O büyük insan şöyle başlıyor”¹⁵²

¹⁵¹ Buhari, İstikrad 2389.

¹⁵² Yüksel, Molla Sadrettin, 42. vaaz, müsvedde.

Bu sözlerle vaazına başlayan Yüksel, vaazının tümünü sözünü ettiği ama maalesef adını vermediği o âlimin alıntısıyla yapmıştır. O âlim, özetle:

“Mescid-i nebevide otururken eski hatıralara ve manevi bir âleme daldığını; sanki bölük bölük İslam cemaatlerinin geldiğini ve her biri önce tahiyet-ül mescid namazını kıldığını, sonra Resûlüllah’ı selama gittiğini; ilk gurubun fıkıh ve hadis imamları, ikinci gurubun züht ve tasavvuf önderleri, üçüncü gurubun tam tesettürlü Müslüman kadınları, dördüncü gurubun Arap dili ve edebiyatı imamları, beşinci gurubun adaletle hükmeden İslam hükümdarları, beşinci ve son gurubun da son dönem İslam davetçi ve şairleri olduğunu, her gruptan birkaç meşhur zatın isimlerini zikrederek anlatır. Her gurubun hangi kapıdan nasıl giriş yaptığını, selamlamayı nasıl yaptığını, selamında neler söylediğini detaylıca anlatan o âlim, aralarında Hasan el-Benna, Muhammed Akif ve Muhammed İkbal’in de bulunduğu son gurubun, adeta son asırda ümmetin içine girdiği menfi durumu Resûlüllah’a şikâyet ettiğini ve bey’atını tecdit ettiğini, temsilcileri olan İkbal’in henüz sözlerini bitirmemişti ki ezan sesiyle irkilip kendine geldiğini” söyleyerek anlatımını bitirir.¹⁵³

43. Vaaz

Konu: 1) Niçin İslam’dan Hoşlanmıyorlar. 2) İnsanlık Allah’a Dönecek.

Bu vaazını iki bölüme ayıran Yüksel, birinci bölümde İslam gibi insanlığın bütün ihtiyaçlarını karşılayan bir nizama kâfir, münafık ve fâsık insanların yanında İslam’ın hakikatini idrak edememiş namaz kılan şuursuz Müslümanlardan da bazılarının neden karşı çıktığını anlatmaktadır.

Kısaca özetleyecek olursak Yüksel, tarih boyunca küfür-İslam savaşının zaten var olduğunu, bunun da kâfirlerin İslam’ın güzelliklerini ve hakkaniyetini bilmemesinden değil, kâfir ve münafıkların sahip olduğu mal, makam, saltanat ve sömürgelerinin sona ermesinden korkmalarından kaynaklandığını, fâsıklar ve bilinçsiz Müslümanların ise heva ve nefsanî arzularına, dalmış oldukları çirkef hayatlarına engel olur endişesiyle karşı çıktıklarını belirtir.

İkinci bölümde ise bu mücadelenin neticesinin, tarih boyunca olduğu gibi, İslam’ın zaferiyle neticeleneceğini, zira Kur’an ayetlerinde ifade edildiği gibi insanlar ya hidayete ermişler ya da helak edilmişler. İnsanlığı toptan helak etmesini Yüce

¹⁵³ Vaazın sonunda bu anlatılan hadisenin Cidde de Suudi Arabistan Radyosu’nda yayınlandığına dair bir not düşmüştür.

Allah'tan artık beklemediği için, geriye diğer alternatif yani insanlığın Allah'a döneceklerini kuvvetle ümit ettiğini, kâfirler istemese de Allah'ın nurunu tamamlayacağını, bunun bir kehanet değil, sünnetullah'ın bir gereği olduğunu birçok ayetle istidlal ederek anlatır.

44. Vaaz

Konu: İslamsız İnsanlığın Hali Ne Olur?

1972 yılı kurban bayramında irad ettiği bu vaazında Molla Sadrettin, İslam dininin olmadığı bir dünyada insanlığın nasılda insan olduğunu unuttuğunu, en yırtıcı hayvandan bile daha tehlikeli olduğunu, zira insanın aklını ve gücünü fesatta ve birbirini yok etmekte kullandığını, zaten yaşadığımız çağda meydana gelen olayların buna şahitlik ettiğini belirtir. Daha sonra, insan için en kıymetli değerler olan din, akıl, mal, can ve neslin İslam'ın hâkim olduğu dönemlerde nasıl da korunduğunu, ama İslam'ın hükümlerinden silindiği dönemlerde de nasıl da ayaklar altına alındığını hem İslam ülkelerinden hem gayr-i Müslim ülkelere örnekleri karşılaştırarak zikreder.

Bu beş değer ne komünizmin ne de kapitalizmin hâkim olduğu ülkelerde hiçbir şey ifade etmediğini hem tarihçilerden hem de o ülkelerin istatistiklerinden bol miktarda alıntılar yaparak izah eder.

45. Vaaz

Konu: İslam'ın Garipliği

Bu vaazında Molla Sadrettin, Müslim ve İbn-i Mace'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettikleri :

“İslam dini garip olarak başladı. Başladığı gibi yine garip olacaktır. Ne mutlu gariplere”¹⁵⁴ hadisinin açıklamasını yapmaktadır. Şöyle ki:

İslam'ın garip başladığını, nitekim putlara tapan sert mizaçlı, katı yürekli bir topluluğun içinden tek bir kişi kalkıp onları tevhide çağırdığını; başta ona sadece bir erkek, bir kadın ve bir çocuğun iman ettiğini; ama çok geçmeden bu davetçinin azmi, sabrı ve fedakârlığı sayesinde İslam'ın kalplere girerek yeryüzüne yayılıp gariban olmaktan çıktığını; uzun zamanlar hep üstün ve aziz kaldığını; ta ki son zamanlarda Müslümanlar Allah'ın kendilerine vermiş olduğu nimeti tağyir edip dini, namazı, cihadı, zekâtı ve Allah'ın nizamı ile hükmetmeyi terk edince Allah da kendilerine verdiği nimeti, izzet ve üstünlüğü geri aldığını; neticede İslam'ın kendi yurdunda bile tekrar yabancı ve garip hale geldiğini ifade eder. Daha sonra Allah Resûlü'nün müjdelediği

¹⁵⁴ Müslim, İman 145 – İbn-u Mace, Fiten 3976.

gariplerin ise dinin böylesine terk edildiği, zamanın bozulduğu, dalaletin yaygınlaştığı bir zamanda hidayet yoluna sıkıca sarılan, Allah'ın dinine davet eden kınayanların kınamasından korkmadan hakkı haykıran, fıska u fücra daldıklarından ötürü kavmini terk edip kendi memleketinde, kendi kabileleri içinde yabancılar gibi gariban bir hayat yaşayan kimseler olduğunu; Buhari'nin rivayet ettiği **“Allah'ın emri gelinceye kadar her zaman ümmetinden bir grup hak üzere olacaklardır. Onlara muhalefet edenlerin muhalefeti zarar vermez”**¹⁵⁵ hadisinde bu garibanları kastettiğini; başkaları dünyaya, zevk ve sefaya dalmışken bunların hakka, Allah'ın yoluna davet ettikleri için bu müjdeyi ve ecri hak ettiklerini; nitekim bir hadisinde Allah Resûlünün bir seferinde sahabesine **“sizden sonra öyle bir zaman gelecek ki dinini muhafaza hususunda sabretmek kor ateşi elinde tutmak gibidir. O günlerde dini uğrunda her çalışana sizden elli kişinin sevabı vardır”**¹⁵⁶ derken bu tür garipleri kast ettiğini ifade eder.

46. Vaaz

Konu: Muharrem Ayı ve Hicret

Molla Sadrettin, bu vaazını Riyad'da yayımlanan *ed-Da've* isimli derginin hicri muharrem 1393 yıl ve 387. sayısında yayımlanan *Dr. İzzeddin Ali es-Seyyid'e* ait bir yazıya bazı eklemeler yapmak suretiyle hazırlamıştır.

Vaazında bir yılın daha geçmesiyle ömürden bir yıl daha eksildiğini, ecele bir yıl daha yaklaşıldığını, bu günde bunun muhasebesinin yapılması gerektiğini kısaca izah ettikten sonra, siyer-i nebi'nin kısa bir özetini veren Yüksel, Allah Resûlünün Medine'ye 20 Eylül 622'de vardığını, Hicri tarihi Hz. Ali ile yaptığı meşveret neticesinde halife olduktan 2,5 sene sonra Hz. Ömer'in hicretin 16. yılında başlattığına dair bilgileri verdikten sonra her zaman olduğu gibi bir duayla vaazını bitirir.

47. Vaaz

Konu: Cihad

Molla Sadrettin, “İslam'da cihadın hükmü kıyamete kadar baki olduğuna göre ondan bahsetmek her zaman yerinde olur.” diye vaazına giriş yaptıktan sonra, cihadın İslam davasını tebliğ etmek isteyen tebliğcilere karşı çıkan engelleri ortadan kaldırmak için emredildiğini, bunun için de her türlü savaş teçhizatı ve ihlâslı bir niyetle Allah'ın

¹⁵⁵ Buhari, İlim 71.

¹⁵⁶ Bu hadis farklı birkaç vecihle daha uzun bir metinle: Ebu Davud, Melahim 17 – Tirmizi, Tefsir, Maide 3060 – İbn-i Mace Fiten 21 tarafından rivayet edilmiştir. Bkz. Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, c.13, s. 177.

dinini hâkim kılmak için savaşa gerek olduğunu, bunu karşılığında ya şehitlik durumunda cennet ya da gazilik sevabı gibi büyük bir müjdenin bulunduğunu, savaşa çıkan bir mücahidin üç saiki bulunduğunu, bunların Allah ve Resûlü'ne iman, Allah'ın dinini tebliğ ve Allah'ın rızasına ve cennetine kavuşma arzusu olduğunu belirttikten sonra cihatta bulunması gereken şartları sıralar.

Vaazının devamında Yüksel, İslam tarihinde cihadın nasıl yapıldığını ve cihadın terk edilmesinden dolayı ne hallere düşüldüğünü genişçe anlattıktan sonra Müslümanları topyekûn cihada çağırarak vaazını bitirir.

48. Vaaz

Konu: Cemiyet Hayatında Savaşın Zarureti

Molla Sadrettin, vaazına şu sözlerle giriş yapar:

“Barışçıl yollarla çözülemeyen bazı sosyal problemlerin çözümü için toplumların savaşa başvurmalarının bir zaruret olduğunda şüphe yoktur. Beşeri topluluklar, sadece maddi amaçlar için değil manevi, kültürel, hedefleri için de savaşmak durumunda kalmışlardır. Topluluklar arasındaki savaşlar olmasaydı medeniyet ve gelişme yolundaki ilerleme hızları yavaşlardı.

İslam dini, hakkın yolunu kesen, yayılmasına engel teşkil eden zulmün hâkim olduğu devirlerde içtimai meselelerin halli için bir vesile olur diye savaşı reddetmeyip kabul etti. Biz bu gün, yirminci asırda, Avrupa'yı görüyoruz ki bunca ilim ve medeniyete sahip olmasına rağmen yine ihtilafli meselelerin çözümü için savaşa müracaat eder. Demek ki yirminci asırda bile savaş lüzumlu olabiliyor. O halde İslam niçin on dört asır evvel savaşı yasaklasın? Sebep nedir? Hâlbuki İslam hem sosyal hem dini sahalarda beşeriyet âleminde büyük bir inkılâp meydana getirmek istiyordu. Böyle bir din böyle bir nizam savaşı nasıl yasaklar? Bütün bunlar İslam'ın savaş dini olduğunu ve kılıçla neşredildiğini iddia edenlerin görüşünü çürütmektedir. Zaten bizi bu konuyu tahlil etmeye sevk eden sebep de budur. Kötülemek maksadıyla aksini söyleyen gayet insafsızdır.”¹⁵⁷

Bu girizgâhtan sonra Yüksel, Yahudilere, yeryüzünde varlıklarını sürdürmek ve fütuhatını genişletmek amacıyla savaşın farz kılındığını, *Zebur*'un beşinci kitabında:

“Hâkim olman için Rabbin bir ülkeye girmeni sağladığı zaman, ki senden önce de birçok ümmeti yok etmiştir, onların kökünü kazıyana kadar onlarla savaş. Onlara

¹⁵⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, 48. vaaz, müsvedde.

âmân verme, mütareke anlaşması yapma ve onlara asla şefkatli davranma.” sözleriyle belirtildiği gibi Yahudi öğretisinin fethedilen yerlerde katliam ve topyekûn kılıçtan geçirme üzere kurulduğunu, şefkat ve acımaya yer olmadığını, buna karşın Hristiyanlıkta ise savaşın tamamen yasaklandığını, nitekim *Matta* incilinde Hz. İsa’nın “ama ben derim ki: kötülüğe kötülük ile karşılık vermeyin. Bilakis kim senin sağ yanağına bir tokat vurursa sen diğer yanağını ona dön” söylediğini, ancak uzun yıllar Hristiyanlar bu öğretilere bağlı kalmaya çalışsa da miladi dördüncü asırda roma imparatoru Kostantin yönetiminde bir devlete sahip olunca ülkelerinde putperestlerin kökünü kazımak için (haram olmasına rağmen) savaşmak durumunda kaldığını, İslam’ın ise savaşın içtimai bir zaruret olduğunu göz önünde bulundurarak bir takım şartlar dâhilinde baştan itibaren cevaz verdiğini söyledikten sonra sözlerine şöyle devam eder:

“İslam’ı ayıplayanlar, önceki dinler başka çare bulamadıkları için savaşmak durumunda kaldıkları halde, İslam’dan savaşı haram kılmasını mı istiyorlar, yoksa diğer dinlerin tebaasının yaptıkları gibi başta haram kılınmasını, sonra hayat şartları onları zorlayınca haram olduğunu umursamadan savaşmalarını mı bekliyorlar.”

Vaazının devamında İslam dininin barış dini olduğunu, sırf Müslüman değil diye kimsenin öldürülmesini meşru görmediğini, kimseyi İslam’a girmeye zorlamadığını, normal şartlarda kâfirlerle iyi ilişkiler içinde bulunmalarını istediğini, savaşın ancak aslında saldırıları önlemek, sosyal adaleti sağlamak, hakkı ve hayrı yaygınlaştırmak ve şer ve fesadın yeryüzünden kaldırmak için meşru kılındığını ve Allah yolunda savaşın ne anlama geldiğini çok miktarda ayet ve hadislerden örnekler vererek uzun ve doyurucu bir tarzda anlatmaktadır.

49. Vaaz

Konu: Faiz

Bu vaazında Sadrettin Yüksel, İslam öncesinde Araplar arasında faizin çok yaygın olup hiçbir sınırla sınırlandırılmadığını, Araplar arasında bu kötü alışkanlığın yaygınlaşmasının hem tüccar olmaları hem de Yahudilerle komşu ve ticari ilişki içerisinde bulunmalarının sebep olduğunu, nitekim Yahudi öğretilerinde kendi aralarında faizle muamele yapmaları haram olsa da başka milletlerle faiz muamelesi yapmalarında bir sakınca görülmez. (Tesniye 23. fasl, 20. ayet) Kur’an’ın da:

“Kitap ehlinden öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen, onu sana (eksiksiz) iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez. Bu da onların, “Ümmîlere karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur” demelerinden dolayıdır. Onlar, bile bile Allah’a karşı yalan söylerler. Hayır! (Gerçek, onların dediği değil.) Kim sözünü yerine getirir ve Allah’a karşı gelmekten sakınırsa, şüphesiz Allah da sakınanları sever.”¹⁵⁸ ayetlerinde buna işaret ettiğini, ama İslam’ın sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı emreden bir din olması sebebiyle zor durumda kalanlara yardım edilmesini, faizsiz borç para verilmesini emrettiğini, buna karşın az ya da çok olsun faizin her çeşidini şiddetle yasakladığını belirtir. İçki konusunda olduğu gibi kökleşmiş bu adeti kaldırmak için Kur’an’ın tedrici yasaklama metodunu uyguladığını, nitekim faizi yasaklayan ayetleri kronolojik bir sıraya koyduğumuzda bunun apaçık ortaya çıktığını, zira birinci merhalede Mekke’de nazil olan:

“İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirsiniz, Allah katında artmaz. Ama Allah’ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirsiniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır.”¹⁵⁹ ayetinde faize olumsuz bir tavır takınmakla beraber yasaklanmadığını, ikinci merhalede Medine’de nazil olan:

“Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.”¹⁶⁰ ayetlerinde faiz yasaklanmamakla beraber Yahudiler örneği verilerek Müslümanların ders ve ibret almaları istendiğini, üçüncü merhalede:

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.”¹⁶¹ Ayetinde faizin tamamı değil de kat kat artırılmış olan aşırı faizin haram kılındığını, dördüncü ve son merhalede ise:

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız

¹⁵⁸ Al-i İmran, 3/75–76.

¹⁵⁹ Rum, 30/39.

¹⁶⁰ Nisa, 4/160–161.

¹⁶¹ Nisa, 4/130.

sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur. Eğer borçlu darlık içindeyse, ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilerseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır. Öyle bir günden sakının ki, o gün hepiniz Allah'a döndürülüp götürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı amellerin karşılığı verilecek ve onlara asla haksızlık yapılmayacaktır.”¹⁶² Ayetlerinde ise faizin azı da çoğu da kesin bir dille yasaklandığını, faizin azının haram kılınmadığını iddia edenlerin icma'a muhalefet etmekle beraber bu süreçten habersiz olup kronolojiyi dikkate almadıklarını detaylıca anlattıktan sonra faizle ilgili bazı fikhî konuları anlatmakla vaazını bitirir.

50. Vaaz

Konu: İslam'da Demokrasi

Vaazına şu girizgâhla başlar Yüksel:

“Aziz Müslümanlar! Hür dünyanın türlü nimetlerinden faydalandığı demokrasi nizamı, aslında Avrupa'nın keşfi değil, bilakis ondan çok evvel İslam'ın getirdiği bir idare şeklidir. Hem de İslam onun çürük taraflarını değil onun en sağlam esaslarını getirmiştir. Bu hususta hür dünya İslam'a borçludur. Zira bu kapıyı ilk açan cihanşümul İslam nizamı olmuştur. Ben âcizane gayet kısa olarak İslam'ın bu üstün meziyetini belirtmeye çalışacağım.”¹⁶³

Bu girişten sonra Molla Sadrettin, Allah Resûlünün vefatını, sahabenin bununla nasıl sarsıldığını, Hz. Ebubekir'in yaptığı konuşmayla sahabeyi kendine getirdiğini, yapılan görüşmeler neticesinde Hz. Ebubekir'in halife olarak seçilip ona beyat edildiğini ve beyattan sonra şu konuşmayı yaptığını belirtir:

“Ey insanlar! Sizin en hayırlınız olmadığım halde size reis olarak seçildim. Eğer iyi ve güzel hareket edersem bana yardım edin. Eğer haktan saparsam beni düzeltin. Doğruluk emniyet yalan ise hıyanettir. Hakkını alana kadar zayıfınız güçlünüzdür. Güçlünüzde inşallah ondan hakkı alana kadar zayıfınızdır. Sizden kimse cihadı terk etmesin. Hangi kavim cihadı terk ederse Allah onun alınına zillet damgasını vurur. Fuhuş hangi kavimde yaygınlaşırsa şüphesiz Allah hepsini kuşatacak belalar gönderir. Ben Allah ve Resûlüne itaat ettiğim sürece siz de bana itaat edin. Ben isyan edersem bana itaat yoktur. Namazınıza kalkın Allah size rahmet etsin”

¹⁶² Bakara, 2/278–281.

¹⁶³ Yüksel, Molla Sadrettin, 50. vaaz, müsvedde.

Yüksel, bu konuşmaya dikkatlice bakanın demokrasinin temel ilkelerini göreceğini, zira Hz. Ebubekir'in seçimle hilafete geçmesinin hâkimiyetin millete ait olduğunu gösterdiğini, *“Eğer iyi ve güzel hareket edersem bana yardım edin. Eğer haktan saparsam beni düzeltin”* sözlerinin milletin hükümeti denetleme hakkına sahip olduğuna delalet ettiğini, *“Ben Allah ve Resûlüne itaat ettiğim sürece siz de bana itaat edin. Ben isyan edersem bana itaat yoktur”* sözlerinin İslam devletinin değişmez bir anayasasının olduğunu ve bunun da Kur'an ve sünnet olduğunu, kendisinin de buna bağlı kalacağını şahitlerin huzurunda söz verdiğini, hatta görevini yapmadığı takdirde milletin hükümeti iktidardan uzaklaştırma hakkına dahi sahip olduğuna delalet ettiğini, zaten gerçek demokrasinin temel ilkelerinin de bunlar olduğunu ve bunları Hz. Muhammed'in irfan mektebinde yetiştirmiş olan Hz. Ebubekir'in bu veciz hitabesinde ifade ettiğini, İngiliz yazar Hristiyan Bernard Shaw'ın *“İngiltere'de demokrasi kemalini bulmuştur. Az daha yükselse ötesi Müslümanlıktır”* sözünün de bu söylediklerimizi doğruladığını belirttikten sonra Yüksel, Müslümanlara şöyle seslenir:

“Aziz Müslüman! Bu günkü çalkantılı dünyamızda şaşkıncı ahvaller içerisinde bocalanıp kalan insanlığı sen kurtaracaksın sen. Ne yapıp yapıp Kur'an meşalesini yak ve beşeriyetin yolunu aydınlat. Bil ki sen hakkıyla Allah'ın halifesisin umum fikir dünyası da bu işi senden, evet yalnız senden bekliyor. Bunca ümitleri boşa çıkarma mümin kardeşim!. Bak İslam filozofu Pakistanlı merhum *Muhammed İkbâl* bir beytinde neler terennüm ediyor:

“Bu çağ karanlıktır, aydınlat ey Müslim şaşkıncıların gecesini.

Heva denizinde hakkın gemisi,

Görülüyor senden başka gemi kaptanı.”

Muhterem cemaat! Bizim ilericiler, bizdeki devrimbazlar, batı hayranları, ecnebi filozofların bütün söylediklerini nass gibi kabul ederler. Şimdi onların nazar dikkatlerini şu filozofun bir sözüne çekmek istiyorum:

“... Avrupa medeniyeti eski medeniyetler gibi süratli adımlarla mukadder bir yokluğa doğru akıp gitmektedir. Bu, kâinatın değişmez bir nizamıdır. Hiçbir kuvvet ilahi iradeye mani olamaz. Medeniyet bir yıldız gibidir, burada batıyor, orada doğuyor. Yeni bir medeniyet en cazip şekliyle doğmak üzeredir, o da İslam medeniyetidir. Çünkü o, tertemiz, dünya çapında, en kuvvetli bir ruha sahiptir.”

Bak Müslüman kardeşim! Garplı da bunu senden bekliyor. Kurtarıcı olarak seni görüyor. Bunu yalnız senin medeniyetinden umuyor.

Aziz Müslümanlar! Son olarak bir hadis-i şerifi nakledeyim. Hadis şöyledir: **“gecenin girdiği her yere bu din girecektir.”**¹⁶⁴

Müslüman Türk milleti! İslam güneşi bir ufuktan doğacaktır, mutlaka doğacaktır. Buna kat’i imanımız var. Fakat gönül arzu eder ki bu şeref yine sana nasip olsun. Çünkü sen bin sene kadar şanla, şerefle İslamiyet’in bayraktarlığını yapan bir milletsin. İslamiyet’in dünyaya yayılmasında çok büyük emeklerin vardır. Sakın bu emekler boşa gitmesin.”¹⁶⁵

Yüksel bir dua ile vaazını bitirir.¹⁶⁶

51. Vaaz

Konu: Zelzele ve Umumi Felaketler

Sadece üç sayfasına ulaşabildiğimiz bu vaazının mevcut sayfalarında Yüksel, Allah’ın bu kâinatı insana müsahhar kıldığını, insana her türlü nimeti bahsettiğini, ancak insanlar istifade ettikleri nimetlerin şükürünü yapmaktan gafil kaldıklarını, gafletinden uyanması için zaman zaman Allah, deprem, volkan vb. afetlerle insanı uyardığını, bu tür durumlarda insanın acizliğinin ve çaresizliğinin ve Allah’a olan muhtaçlığının tecelli ettiğini... anlatmaktadır.

52. Vaaz

Konu: Gerek Sınıflar arasında Gerekse Doğu–Batı Arasında Baş Gösteren Mücadele

Molla Sadrettin, bu vaazında gerek insan sınıfları arasında gerekse tarihin şahit olduğu en büyük askeri güçler arasında yaşanan çekişme ve kavganın temel sebebinin her iki tarafın iktisat felsefesindeki görüş ayrılıkları olduğunu, maalesef İslam âlemi kendi şahsiyetini ve felsefesini ortaya koyamadığını, oysa kinden, kavgadan uzak, şefkat, merhamet ve dayanışma duygularına dayanan İslam’a has hayatın tümünü kuşatan bir ekonomi anlayışının var olduğunu, bu anlayışta ne komünizm gibi ferdi topluma kurban, ne de kapitalizm gibi toplumu ferde kurban etmek bulunmadığını, bilakis orta yolu tutan, zulümden uzak, insana hak ettiği değeri veren, adaletli bir

¹⁶⁴ Taberani, *el-Mu’cem-ul Kebir*, Temim-i Darî rivayetleri, 1265 numaralı hadis.

¹⁶⁵ Yüksel, Molla Sadrettin, 50. vaaz, müsvedde.

¹⁶⁶ Not: bu vaazdan iki nüsha elimize geçti. Bir nüshanın kapak sayfasına Yüksel “bu ders yok edilecek” diye bir not düşmüştür.

anlayış olduğunu ortaya koyar. Bunun için İslam ekonomisinde sınıflar arası savaşların mevzubahis olamayacağını, zira bu anlayışta zengin fakir arasında şefkat ve sevgi köprüleri kurulduğunu ve paylaşımın esas alındığını, faiz, karaborsa vb. haksız kazançların yasaklandığını, israf ve tebzir ile altın ve gümüş kapları kullanmak ve erkekler için ipek kullanmak gibi aşırı lüks yaşamın yasaklandığını, zekât ve sadaka verilmesinin emredildiğini, yöneticilere iş sahaları açmaları sorumluluğu getirildiğini, iş bulamayanlara devletin ihtiyaçlarını karşılaması emredildiğini delilleriyle birlikte detaylıca zikrettikten sonra vaazını şu sözleriyle bitirmektedir:

“Muhterem cemaat! Baştan beri anlattığımız hükümler İslam’ın sosyal adalet denizinden ancak bir damlacıktır. O içtimai adalet ki tarihin bir devrinde dünyanın en mesut, en zengin ve nezih bir topluluğunu meydana getirmişti. İmam Malik siret adlı kitabında Emevi halifesi Ömer bin Abdülaziz bahsinde Yahya bin Sait’ten şunu naklediyor. Yahya diyor ki:

“Ömer’in emriyle Afrika’nın zekâtlarını toplamaya gittim, topladım. Kendisine zekât verecek fakirleri aradık fakat ortada bir tek fakir bulamadık. Zekâtı benden kabul edecek kimse ortaya çıkmadı. Çünkü Ömer halkı zenginleştirmişti. Fakiri bulamayınca ben, o zekâtla birçok köleleri satın alarak Müslümanların nam u hesabına azat ettim”. Demek Kur’an’ın içtimai adalet gölgesi altında emsali görülmemiş huzurlu ve refahlı bir seviyeye kavuşmak mümkündür. Allah cemiyetimizi de o gölgeden mahrum bırakmasın. Âmin.”¹⁶⁷

53. Vaaz

Konu: Kısas

“İslam, insanın yaşama hakkını koruma hususunda eski ya da yeni başka hiçbir nizamın ulaşamadığı bir noktaya ulaşmıştır. Öldürme şekli nasıl olursa olsun, hatta yanlışlıkla olması, bir mahallede öldürülmüş birinin bulunması veya bir belde açlıktan birinin ölmesi durumları dâhil, bütün öldürme eylemlerine gerek dünyevi gerek uhrevi ceza uygulamasında İslam’ın bu üstünlüğünü görmek mümkündür. Bilerek öldürmede İslam, kısası meşru kılmıştır. İslam kısasa sadece intikam almak ve adaleti sağlamak gözüyle değil aynı zamanda insanın hayat hakkını muhafaza ve yeryüzünü imar etme vesilesi olması gözüyle de bakmıştır. Kur’an-ı Kerim bu konuda çok veciz ve belîğ bir ifadeyle şöyle buyuruyor:

¹⁶⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, 52. vaaz, müsvedde.

“Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyararak) korunursunuz.”¹⁶⁸

Vaazına bu girişle başlayan Yüksel, İslam’ın kisasın uygulanması için öldürülenin erkek, kadın, büyük, çocuk, akıllı, deli, âlim, cahil, Müslüman, zimmî vs. farkı gözetmediğini hepsini insan olması hasebiyle hayat hakkına sahip kabul ettiği için insanın hayatına son veren kişi kim olursa olsun (maktulun ailesi affetmediği takdirde) kısasla cezalandırılacağını, İslam’ın kısasla yetinmeyip dünyevi olarak da katili maktulun mirasından ve vasiyetinden de mahrum bıraktığını, ayrıca:

“Kim bir mü’mini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”¹⁶⁹ Ayetinde ifade edilen çok ağır bir uhrevi azapla da katili korkuttuğunu, birçok kişi beraberce bir kişiyi öldürmeleri durumunda da hepsine aynı cezanın uygulanacağını, yanlışlıkla öldürme durumunda ise diyeti farz kıldığını, keza katilin de Müslüman, kâfir, akıllı, deli, baliğ veya çocuk olması arasında fark olmadan diyetin hepsine uygulanacağını ve bütün bunların İslam’ın insan hayatına verdiği değeri gösterdiğini ayet, hadis ve müçtehitlerin görüşlerinden deliller getirerek detaylıca anlatır.

54. Vaaz

Konu: İslam’da Ferdin, Toplumun Ve İdarenin Yeri

Bu vaazında Molla Sadrettin, bir vatandaş olarak ferdin, vatandaşlar olarak toplumun ve yöneticilerin hak ve sorumluluklarını anlatmaktadır.

İslam’da her bir ferdin canı, malı, namusu, izzet ve şerefine güvence altında olup dokunulmayacağını; toplumun şerefi gözetilip aralarında adaletin uygulanması gerektiğini, nimetlerden ve imkânlardan herkese eşit istifade etme hakkının verilmesi ve herkese çalışma ve eğitim hususunda eşit fırsat verilmesi gerektiğini, İslam’ın tabakalar arasında eşitliği ve kimsenin kimseyi köleleştirmemesini imanın bir parçası addettiğini, nitekim ayet-i kerimede:

“De ki: “Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah’a ibadet edelim. O’na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâh edinmesin.” Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki:

¹⁶⁸ Bakara, 2/179.

¹⁶⁹ Nisa, 4/93.

“**Şahit olun, biz Müslümanlarız.**”¹⁷⁰ Buyrulduğunu; yönetim olarak da adaletli bir siyaset izlenmesi gerektiğini, yöneticilerin kendilerini halkın efendileri değil hizmetçisi olarak görmeleri gerektiğini, bunun için İslam’da gerektiğinde yöneticilerden de kisas (intikam, cezalandırma)ın uygulanmasını istediğini ve bunu ilk uygulayanın Allah Resûlü olduğunu anlatan Yüksel, Resûlüllah’dan başka Hz. Ömer’den rivayet edilen şu örneği verir:

“Hz. Ömer halka sahip oldukları tüm hakları öğretmiş ve şöyle demişti: *ben görevlileri sizi vursunlar, sizin malınızı alsınlar diye görevlendirmiyorum. Kime karşı böyle bir şey yapılırsa bana bildirsın ki intikamı alınsın.* Bunun üzerine Amr Bin As: *biri reayasından bazısını tedip etmek istese ondan intikam mı alacaksın?* Diye itiraz etti. Hz. Ömer: *nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki evet, ondan intikam alırım. Ben Allah Resûlü’nün kendi nefsinden intikam aldığını gördüm.* Diye cevap verdi. Hz. Ömer bunu söylemekle kalmamış ciddiyetle uygulamıştır da. Nitekim Mısır valisi Amr bin As’ın oğlunun dövdüğü Mısır’lı bir vatandaşın şikâyeti üzerine Hz. Ömer bizatihi Amr’ın kendisinden intikamını almak istemiş ve o meşhur sözünü söylemiştir: *“Anneleri onları hür olarak doğurdıkları halde siz ne zaman insanları köleleştirdiniz?”*”

Bunun gibi, İslam adaletinin örneklerinden birkaç örnek verdikten sonra, vaazının devamında şöyle der:

“İslam’ın içtimai adaletinde hür bir ortam oluşturmak, fertleri ruhen ve fikren hür yetiştirmek ve Allah’tan başka kimseye kul olmamak esasları vardır. İslam bu esasları ihtiva etmiştir. Yaşamak için insanın havaya, balığın suya ihtiyacı olduğu kadar dinin de bu esaslara ihtiyacı vardır. Bir millette ferdin, toplumun ve idarenin şerefi zayi olmuşsa artık o millette din vardır ve o milletin hayatına hâkimdir denmez.”¹⁷¹

Benzeri konu ve ilginç örneklerle vaazını bitirir.

55. Vaaz

Konu: Cihanşümul İslam Nizamı

Mevlit kandili münasebetiyle bu vaazını irad ettiğine dair bir not düşen Sadrettin Yüksel, vaazına şu girizgâhla başlar:

“Tevrat’ı çok iyi bilen bir Yahudi âlimi on dört asır evvel her gün Medine’nin bir tepesine çıkarak göklere bakar ve ufukları dikkatle incelerdi. Kâinatta bir olayın

¹⁷⁰ Al-i İmran, 3/64.

¹⁷¹ Yüksel, Molla Sadrettin, 54. vaaz, müsvedde.

meydana gelmesini bekler ve yıldızlar âleminde ilahî nizamın çağını cahiliyet çağından ayıran bir alamet görmek isterdi. O âlim bir gece *“işte bu gece Ahmed’in yıldızı, tevhit yıldızı ve bütün âlemlere hidayet yıldızı doğmuştur.”* Diye sevincinden var kuvvetiyle bağırdı. Demek ki Hz. Muhammed’in temsil ettiği İslam yıldızı bütün dünya, bilhassa o devirde yeryüzünde bulunan müminler tarafından dört gözle ve büyük bir sabırsızlıkla bekleniyordu.

Aziz Müslümanlar! Bu gün de dünya bekliyor, müminler bekliyor Ahmed’in yıldızını, o kurtuluş yıldızının doğuşunu. İslam yıldızını örten onun parıldamasına ve görülmesine engel teşkil eden perdeleri yırtmak her Müslüman’ın en kutsal görevidir. İslam dünyasının neresinde olursa olsun her fikir adamının hiç zaman kaybetmeden, derhal, bütün gücüyle nur uğrunda, iman uğrunda karanlığa ve küfre karşı açılan mücadeleye katılması dinen şarttır, elzemdir... Bu gün her Müslüman kendi kavmine, cemaatine birer elçidir, peygamberinin vekilidir.”¹⁷²

Bu girizgâhtan sonra Yüksel, rehberimizin Kur’an olduğunu, Kur’an’ın başka sistemler içinde izmihlal olmayacak kadar aziz ve yüce olduğunu, her zaman canlı ve taptaze olup donukluğu ve dört duvar arasında hapsolmayı kabul etmediğini, bir müslüman olarak bizlerin bu günkü maddi medeniyetin maddi imkânlarını, sanayisini ve bilimsel çalışma metotlarını alıp ahlakını ve cahiliyetini reddetmemiz gerektiğini savunur. İslam’a, Kur’an’ın emrettiği gibi, tasavvufundan fikhına, siyasetinden ekonomisine kadar bütün yönleriyle iman etmemiz gerektiğini, sadece İslam’ın bir cihetine odaklanıp diğer cihetleri ihmal etmemizin yanlış olduğunu, İslam tarihinde yapılan birçok İslami hareketin bu dengenin sağlanmaması ve sadece bir cihete ağırlık verip diğer cihetlerin ihmal etmesinden dolayı tam başarılı olamadıklarını ifade eder.

Devamla, bu gün İslam’a hizmet edecek; iyi vatandaş, imanlı sanatkâr, güvenilir memur, hakkına razı olan işçi, güçlü takva sahibi hükümdar ve İslam’ın ruhunu kavramış hâkim yetiştirmemiz gerektiğini, bir yol ayrımında olduğumuzu, ya hayatımızı imanımıza göre düzenleyecek ve küresel bir güç olacak ya da Allah’la, imanla, Kur’an’la irtibatımız kopuk olarak yaşamaya devam edecek ve dünya kervanının son halkası, şehvani cahiliye medeniyetinin kuyruğu olmaya razı olacağımızı detaylıca müdellel bir surette anlatarak vaazını bitirir.

56. Vaaz

¹⁷² Yüksel, Molla Sadrettin, 55. vaaz, müsvedde.

Konu: İslam’da Şura

Bu vaazında Yüksel, İslam da şura (istişare)nın yeri ve önemini anlatmaktadır. Şuranın vahye dayanan meselelerde olamayacağını, insanların sosyal hayatı gibi değişken konularda olabileceğini, şuranın Kur’an’da emredildiğini, önemine binaen bir sureye “şura” ismi verildiğini, aslında peygamberimizin istişareye ihtiyacı olmasa da ümmete örnek olması için Allah’ın ona şurayı emrettiğini, peygamber olmakla beraber onun da sahabesiyle istişarede bulunduğunu, kendi görüşüne ters de olsa çoğunluğun görüşüne göre karar aldığını ve artık o karardan geri adım atmadığını, İslam’ın şura için belli bir şekil tayin etmediğini, peygamberimiz zamanda olduğu gibi camilerde olabileceği gibi günümüzdeki parlamento sistemiyle de olabileceğini, çünkü amaç çoğunluğun görüşüne göre karar vermek olduğunu birçok ayet ve Resûlullah zamanındaki uygulamalardan örnekler vererek anlatan Yüksel, vaazını şu sözlerle özetleyerek bitirir:

“Aziz Müslümanlar! Maalesef biz birlik ve beraberliğimizi kaybetmişiz. Çünkü mühim işlerimizde, hayati meselelerimizde bile birbirimize danışmıyoruz, sormuyoruz. Hâlbuki İslam’ın emrettiği istişare düsturu bizim için harika bir kuvvet kaynağıdır. Parlak zaferler, büyük fetihler, harika başarılar, hep istişare sayesinde meydana gelmiştir. Efendimizin şu hadis-i şerifini can kulağı ile dinleyelim: **“hangi kavim istişare ile amel ederse en iyi ve en doğru yolu bulur.”**¹⁷³

İnanın Aziz Müslümanlar! Düşmanlarımız bu düsturumuzu bize karşı kullandıkları içindir ki bizi yendiler ve öz vatanımızda bizi esir aldılar. Onlar kirli localarında, sefahat ve eğlence yerlerinde buluşup danıştılar. Bizler ise aslında birlik ve beraberlik müessesesi olan kutsal mabetlerimizde bile birbirimize karşı son derece lakayt kaldık. Biz bugün o hatamızın cezasını acı acı çekiyoruz. Aklımızı başımıza alıp Kur’an-ı azimüşşan’ın getirdiği o istişare düsturuna dönmezsek, Allah göstermesin, bu günkü durumumuzdan daha acı, daha hazin bir duruma düşebiliriz. Daha Tevbe kapısı kapanmamıştır. Kusurumuzu telafi etmek mümkündür, telafisine çalışalım. Dinimizi memleketimizi ilgilendiren mühim meselelerde birbirimize danışalım. Birleşip istişareyi düstur edinelim.

¹⁷³ Tüm aramalarımıza rağmen bu hadisi bulamadık.

Aziz Müslümanlar! Asırlarca ihmal edilmiş bu yüce düstura sarılmamız dinimizin ve milletimizin selameti bakımından şarttır ve elzemedir. Allah dinimizi, aziz vatanımızı şerli mahlûkların şerrinden korusun. Âmin.”¹⁷⁴

57. Vaaz

Konu: İslamiyet’i Yıkma İçin Ehl-i Kitabın Başvurduğu Metotlar

Bu vaazında Molla Sadrettin:

“Kitap ehlinden bir grup sizi saptırabilmeyi çok arzu etti. Oysa sadece kendilerini saptırıyorlar, fakat farkına varmıyorlar. Ey Kitap ehli! (Gerçeğe) şahit olduğunuz hâlde, niçin Allah’ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz? Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz? Kitap ehlinden bir grup, “Mü’minlere indirilene günün başlangıcında inanın, sonunda da inkâr edin, belki onlar (size bakarak) dönerler” dedi. “Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın” (dediler). De ki: “Şüphesiz hidayet, Allah’ın hidayetidir. Birine, size verilenin benzerinin verilmesinden veya Rabbinizin huzurunda aleyhinize deliller getireceklerinden ötürü mü (böyle söylüyorsunuz)?” De ki: “Lütuf Allah’ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”¹⁷⁵

Ayetlerinden hareketle tarih boyunca ve günümüzde ehl-i kitabın İslam aleyhine ne tür entrikalar çevirdiklerini, bile bile küfürde nasılda ısrar ettiklerini, gerek Kur’an tefsirinde, gerek hadislerde ve gerekse İslam tarihinde nasılda hak ile batılı karıştırdıklarını, bunu da Müslümanların arasına soktukları ajanları ve adı Müslüman olan hainler aracılığı ile, günümüzde de oryantalist ve onların işbirlikçileri aracılığı ile yapmaya devam ettiklerini, bunun için de sözde alim sahte kahramanlar üretip onları yüceltiklerini, bunların da İslam’ın ilkeleri ve ibadetleriyle oynadıklarını açıklar. Mesela kimisinin mirasta kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğini, kimisinin namaz kılmasının gerekmediğini zira namazdan maksadın güzel ahlak sahibi kılmak olduğunu ve kendisinin de zaten ahlaklı olduğunu iddia ettiğini vs., had, recim ve el kesmek gibi cezalara gülüp geçtiğini, oysa bunları inkar etmenin küfür olduğunda ihtilaf olmadığını detaylarıyla anlatmaktadır.

58. Vaaz

Konu: İslam Devleti

¹⁷⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, 56. vaaz, müsvedde.

¹⁷⁵ Âl-i İmran, 3/69-73.

Bu vaazında Sadrettin Yüksel, İslamî bir devletin (her ne kadar bu gün dünyada bir devlet yoksa da) teokratik bir devlet olmadığını, zira eski dönemlerde diğer dinlere mensup din adamı ve devlet adamlarının kendi arzularına göre kanun çıkardıklarını ve bunu Allah adına yaptıklarını iddia ederek buna kutsallık kisvesi giydirdiklerini, zira kendi dinlerinde Hz. İsa'nın bazı vaazları dışında devlet yönetimiyle ilgili ilkeler bulunmadığını dile getirir. Oysa İslam'ın böyle olmadığını, nitekim İslam'ın hem din hem devlet olduğunu, İslam devletinin kanunlarının Kur'an, sünnet ve icma'ya dayandığını yürütmenin ise halka bırakıldığını, bu kanunlarla hüküm etmek üzere halkın istediği kişiyi seçebileceğini, yanlış yaptığı takdirde de onu azledebileceğini, devlet ve kurumlarda yönetici olmanın ölçüsünün din ve takva değil o görevde birikim ve beceri sahibi olmak olduğunu, mesela askeriye de görev alacak kişi için savaş bilgisi ve cesaret sahibi kişilerin, ekonomide görevlendirilecek kimsenin göreviyle ilgili birikime sahip olan kimselerin vs. görevlendirilmesinin gerektiğini hem ayetlerden hem de Resûlullah ve sahabenin uygulamalarından epey miktarda örnek getirerek izah eder.

59. Vaaz

Konu: Savaş hususunda İslam Kanunları İle Uluslar Arası Münasebetler Kanunu Arasında Karşılaştırma

Bu vaazında Yüksel, İslam'ın savaşı helal kılmakla beraber yirminci asrın medeniyetinin hala ulaşamadığı bir şekilde etrafını merhametten bir duvarla ördüğünü, savaş konusunda kabul edilen uluslar arası savaş kanunlarının aynısını 1400 sene evvel İslam'ın vazettiğini, ancak şu farkla ki İslam'ın kanunları imanın bir gereği olduğu için tatbik edilebiliyorken, yaptırım imkânı olmadığı için bu konudaki beşeri kanunların tatbik şansı pek bulunmadığını belirttikten sonra ayet, hadis ve İslam tarihindeki uygulamalardan da örnekler vererek savaş hususunda İslam kanunları ile beşeri kanunların ne derece uyduğunu madde madde sayarak açıklamaktadır.

60. Vaaz

Konu: Hükümde Adalet

“Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah, hakkıyla iştir, hakkıyla görendir.”¹⁷⁶ Ayetinin açıklamasıyla vaazına başlayan Molla Sadrettin, ayette de ifade

¹⁷⁶ Nisa, 4/58.

edildiği gibi adaletin sadece Müslümanlar ya da ehl-i kitaba has olmayıp, insan olması hasebiyle bütün insanlara uygulanması gereken bir hak olduğunu, bütün semavi kitaplarda adaletle hükmetmenin emredildiğini, gerçek manada adaletin ancak ve ancak Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünnetine dayandığını ve kanunların Allah'ın boyasıyla ve hidayetiyle boyandığı zaman uygulanabileceğini, bunun için de Kur'an'a inanan ve onunla hükmeden hâkimin gerektiğini, hadislerde ifade edildiği gibi adaletle hükmeden hâkimin şanının İslam'da çok yüce olduğunu, İslam adaletinin ilkelerinden birinin de tabakalar arsında hiçbir fark gözetilmeksizin her kese eşit uygulamak olduğunu, buna karşılık İslam'da zulmün her çeşidinin yasaklandığını, Kur'an'da da ifade edildiği gibi¹⁷⁷ kavimlerin helâkinin zulümleri sebebiyle olduğunu ayet ve hadislerden istidlal ederek anlatır.

61. Vaaz

Konu: İslam'da Eşitlik

Vaazına başka dinlerde eşitliğe(!) verilen yeri anlatmakla başlayan Sadrettin Yüksel, Budizm'de insanların dört tabakaya ayrıldığını ve bu tabakalar arasında birlikte yaşamanın ve evliliğin yasak olduğunu; Yahudiler ise insanları Yahudi ve Yahudi olmayan diye iki kısma ayırdıklarını, kendilerini Allah'ın has ve sevgili kulları ve Allah'ın oğulları olarak kabul ettiklerini, Allah'ın Yahudilerden başka kimseden ibadet kabul etmeyeceğini, Allah'ın Yahudileri kendi özünden başkalarını ise şeytanî bir çamurdan yarattığını, Yahudilerin hatırı için onları insan suretine soktuğunu iddia ettiklerini, Yahudilerin inancına göre Allah'ın bütün varlıkları Yahudi menfaati için yarattığını, Yahudi dışındaki insanların mallarıyla birlikte Yahudilere ait olup Yahudiler, başkalarının malını çalma, fahiş faizle mallarını alma, gasp etme, namusuna tecavüz etme ve onları öldürme hakkına sahip olup kendilerine bunların sevap sayıldığını, onlara acıma ve şefkat göstermelerinin yasak olduğunu, Kur'an-ı kerim'de de bu yalanlarına işaret yapıldığını, nitekim:

“Kitap ehlinde öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen, onu sana (eksiksiz) iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez. Bu da onların, “Ümmîlere karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur” demelerinden dolayıdır. Onlar, bile

¹⁷⁷ “İşte zulmettiklerinde yok ettiğimiz memleketler.. Helâk edilmeleri için de belli bir zaman tayin etmiştik.” El-Kehf, 18/59.

bile Allah'a karşı yalan söylerler.¹⁷⁸ Ayeti ve başka nice ayetlerde bu konulara değinilip inanışlarının reddedildiğini; insanlığa eşitlik getirdik diye övünen demokratik ülkelerin uygulamalarının yasalarına aykırı olduğunu, mesela ABD'nin bazı eyaletleri ile Avrupa'nın sömürgesi altındaki bazı devletlerdeki insanların en basit insan haklarına sahip olamadıklarını açıklar. Ancak İslam'a baktığımızda hiçbir sistemin İslam kadar eşitliğe önem vermediğinin görüldüğünü, nitekim İslam'da arabın aceme, beyazın siyaha, zenginin fakire hiçbir üstünlüğünün bulunmadığını, nitekim Kur'an'da:

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.”¹⁷⁹ Buyrulduğunu, Allah Resûlü'nün de hadislerinde ve uygulamalarında bu eşitlik ve kardeşlik üzerinde önemle durduğunu örnekleriyle açıklamaktadır.

62. Vaaz

Konu: Emr-i Bi'l Ma'ruf ve Nehy-i 'an'il Münker

Vaazına emr-i bil ma'ruf ve nehy-i 'an-il münker'in önemiyle başlayan Yüksel, her türlü münker ve hurafeyle mücadele eden *hisbe* teşkilatının Hz. Ömer zamanında kurulup İslam tarihi boyunca bu teşkilatın genişlediğini ve önemli görevler ifa ettiğini açıklar. Daha sonra, dinî ve ahlakî yozlaşmaların hastalık ve mikroba benzediğini, bir hastalığa yakalanan hastayı tedavi etmek ve gerekirse karantina uygulamak gerektiği gibi münkerlik hastalığına yakalanan kişiyi de emr-i bil ma'ruf ve nehy-i 'an-il münker ilacıyla tedavi etmek ve gerekirse tedip için onu tecrit etmek gerektiğini konuyla ilgili bazı ayet ve hadislerle istidlal ederek açıklamaktadır.

63. Vaaz

Konu: Emr-i Bil Ma'ruf ve Nehy-i 'an-il Münker

Günümüz modasına göre “*herkes hürdür ve istediği her şeyi yapabilir, kimse kimseye karışamaz*” düşüncesinin hâkim olduğunu, ancak İslam kurallarına göre münkeri işleyen kişi sadece kendine değil bütün topluma zarar verdiğini, bunun için de her bir Müslüman'ın adeta bir polis gibi münkerlerle eliyle, diliyle ve kalbiyle mücadele etmek zorunda olduğunu belirten Molla Sadrettin, konuyu gemiye binen insanların

¹⁷⁸ Al-i İmran, 3/75.

¹⁷⁹ Hucurat, 49/13.

durumu ile temsil eden hadis-i şerifi ve başka bazı hadisleri zikrettikten sonra şöyle devam eder:

“Münkere el ile müdahale, başıboşluğa ve asayişin bozulmasına mahal vermemek için, ne ferdi ne de toplumsal olarak başkaldırı şeklinde yapılamaz. Bu, ancak tevil imkânı olmayan apaçık bir küfür olması durumunda yapılabilir. Bu da bölünme ve iç savaş gibi daha büyük bir felakete sebebiyet vermeyecek bir şekilde bilinen metotlarla ve güç yetiren kişiler tarafından yapılmalıdır... Dil ile müdahale için münker de iki şart vardır. Birincisi, filin muteber hiçbir mezhebe göre kabul edilmeyen, münker olduğu kesin olan bir fiil olması, ikincisi ise münasip bir lisanla kişilerin makamlarını ve akli seviyelerini göz önünde bulundurarak yapılmasıdır. Dil ile müdahale, yazar, gazeteci, Cuma hatipleri, âlimler ve öğretmenler gibi tüm açıklama(beyan) erbabına vaciptir.”¹⁸⁰

Devamında Yüksel, ıslahın hemen bir çırpıda olamayacağını, bunun için uygun metot ve sabrın gerekli olduğunu, emr-i bil ma'ruf ve nehy-i 'n-il münker vazifesinin ihmal edilmesi durumunda ümmetin ne tür felaketlerle karşı karşıya gelebileceğini ayet ve hadislerden deliller getirerek anlatır.

64. Vaaz

Konu: Sırat-ı Müstakim

Fatiha suresinde geçen bu kavramı açıklamaya ayırdığı bu vaazında Yüksel, yüce Allah'ın ruhu bedene yerleştirdince beden devamı için onda; menfaati celp eden şehvî, behimî kuvve, zararlı şeyleri def eden gazabî (öfkese) kuvve ve iyi ile kötüyü birbirinden ayırt eden aklî kuvve olmak üzere üç kuvve bahsettiğini, diğer canlılara yaptığı gibi Allah, imtihan sırrı için insanın fitratında bu kuvveler için bir sınırlama yaratmadığını, ancak şeriatlar göndererek bu kuvvetlerin ifrat ve tefritten uzak, mutedil bir düzeyde tutulmasını emrettiğini, zira aklî kuvvenin tefritinin ahmaklık, ifratının cerbeze ve basit ve değersiz şeylerle uğraşmak, orta yolunun ise hikmet olduğunu; şehvî kuvvenin tefritinin arzu açısından soğukluk ve her şeye karşı iştahsızlık ve isteksizlik, ifratının helal-haram demeden her isteği yapmak ve fisk-u fücra dalmak, orta yolunun ise iffet olup helal olanları yapıp haramlardan sakınmak olduğunu; gazabî kuvvenin de tefritinin korkaklık, ifratının zulüm, diktatörlük ve istibdat, orta yolunun ise cesaret ve kahramanlık olduğunu, işte bu altı tane ifrat ve tefrit uçlarının zulüm orta

¹⁸⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, 63. vaaz, müsvedde.

yollarının da adalet ve sırat-ı müstakim olduğunu, bu sırat-ı müstakime giren kişinin cehennem üzerindeki sıratından da geçeceğini ve bu yolun iman ve hidayet yolu, aksinin ise dalalet yolu olduğunu belirttikten sonra, dünyaya gelen insanın imanlı olması durumunda ne kadar bahtiyar ve huzurlu bir hayat yaşayacağı ile kâfir olması durumunda da ne kadar zor ve anlamsız bir yaşam sürdüreceğinin mukayesesini yaparak vaazını bitirir.

65. Vaaz

Konu: Cenab-ı Hakk'ın Müminlere Va'd Ettiği Zafer

Vaazının ilk kısmında Yüksel, kimi zaman zahiren küfrün galip olduğu görülse de eninde sonunda zaferin mutlaka imanın olacağını, insanlık tarihi boyunca bütün mezalimlere rağmen neticenin iman taraftarları lehine olduğunu, dolayısıyla müminlerin, şartlar ne olursa olsun, sonunda zaferin Müslümanların olacağına inanmaları gerektiğini, ikinci kısımda ise:

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soy soplaları olsalar bile, Allah’a ve peygamberine düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacakları cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah’ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, Allah’ın tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”¹⁸¹ ayetini mihver edinerek bir insanın göğsünde iki kalbi olmadığı gibi bir müslümanın aynı zamanda hem Allah’ı ve Resûlü’nü hem de Allah’ın düşmanlarını sevemeyeceğini, Allah’a düşman olduktan sonra kim olursa olsun artık müminin onu sevemeyeceğini, nitekim Resûlüllah ve sahabesinin hayatında, özellikle de Bedir savaşında bunun bariz olarak görüldüğünü, öyle ki bazı sahabenin yakın akrabalarını öldürdüğünü, neticede imanın olduğu yerde renkten ve ırdan bahsedilemeyeceğini bol miktarda örnekle açıklamaktadır.

66. Vaaz

Konu: İslam’da Çok Eşlilik

Molla Sadrettin, bu vaazında birden fazla eşliliğin hiçbir dinde yasaklanmadığını, ne Tevrat’ta ne İncil’de bunun yasak olduğuna dair bir nassın

¹⁸¹ Mücadele, 58/22.

bulunmadığını, bilakis Hz. İbrahim'in iki eşi olduğunu, Yakup, Davut ve Süleyman peygamberlerin çok eşlilik yaptıklarını, Binaenaleyh çok evliliği İslam'ın getirmediğini, belli bir rakamla sınırlı olmayan çok evliliği İslam'ın en çok dört ile sınırlandırdığını, aslında İslam'da tek evliliğin asıl olduğunu, birden fazla eşliliğin bazı anormal durumlarda ve bazı şartlara bağlı kalmak kaydıyla serbest bırakıldığını, bunun da bir emir değil, ruhsat olduğunu ve bazı durumlarda zaruret halini aldığını belirtir. Nitekim çok evliliğin yasak olduğu toplumlarda eşinden çocuk sahibi olamayan, eşi müzmin bir hastalığa yakalanan veya her hangi bir sebepten dolayı eşiyle iktifa etmeyen erkeklerin ya metres tuttuklarını ki bu metreslerin hiçbir hakka sahip olmadıklarını, insan haysiyetine yakışmayan bir şekilde kullanılıp atılan bir meta haline geldiğini, hele de çocuk sahibi olmuşsa çocuğu ile birlikte ortada kaldıklarını; ya da eşini boşamak ve sokağa atmak suretiyle mağdur ederek yeni bir kadınla evlendiklerini, oysa böyle durumlarda birden fazla evliliğin kadının izzet ve şerefini koruma adına en makul çözüm olduğunu, ayrıca birden fazla eşliliğe aralarında adaletle ve eşit davranacağına dair kişinin kendine tam güvenmesi durumunda İslam'ın izin verdiğini aksi takdirde tek eşliliğe teşvik ettiğini, nitekim ilgili ayette:

“Eğer, (velisi olduğunuz) yetim kızlar (ile evlenip onlar) hakkında adaletsizlik etmekten korkarsanız, (onları değil), size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın. Eğer (o kadınlar arasında da) adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız, o takdirde bir tane alın veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur.”¹⁸² buyrulduğunu, ayette geçen “adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız” tabirinden anlaşıldığı üzere adaleti sağlayamama endişesi dahi olsa birden fazla evlenilmemesi gerektiğine vurgu yapıldığını geniş bir biçimde ayet ve hadislerden de istidlal ederek anlatmaktadır.

67. Vaaz

Konu: Kadına Değer Veren Kur'an'dır

Maalesef bu vaazın sadece ilk ve son üç sayfasına erişebildik. Vaazının sonlarında Yüksel, şöyle der:

“Muhterem Cemaat! Görülüyor ki kadını insan yerine koyan, ona hayat hakkını tanıyan ve önünde saadetler kapısını açan Kur'an-ı azimü-ş şan'dır. Demek kadın

¹⁸² Nisa, 4/3.

taifesi mazhar olduğu tüm nimetlerinde İslam'a ve Kur'an'a borçludur. Şimdi eğer İslam kadını Kur'an'ın emir ve yasaklarına riayet ederse, yani o ilahi nizamı kendi hayatın her cephesine hâkim kılsa, her işinde ve hareketinde ona danışsa, hiç şüphe yok ki ebedi saadete mazhar olur. Zira bunu va'd eden yüzlerce apaçık ayet ve hadisler vardır. Maazallah eğer İslam kadını velinimetini olan Kur'an-ı azimü-ş şan'a sırt çevirerek aşağılık duygusu yüzünden yaşayışında ve giyiminde ecnebilerin gayr-ı ahlakî modalarına uyarsa İslam'ın kendisine tanıdığı o büyük haklara karşı nankörlük suçunu bütün ağırlığıyla ve bütün vebaliyle işlemiş olur. Elbette o ağır suç da hikmet ve ilahi adaletin icabı olarak cezasız kalmaz."¹⁸³

68. Vaaz

Konu: İslam' da Kadın

Vaazına İslam öncesi ve sonrasında diğere dinlerde kadının konumunu açıklamakla başlayan Sadrettin Yüksel, Yunanlıların kadını değersiz bir meta gibi hayvan pazarında alıp sattıklarını ve onu şeytan ve pislik bir yaratık kabul ettiklerini; Hinduların şeriatında “*veba, ölüm, cehennem, yılan ve ateşin kadından daha değerlidir*” diye bir hükmün var olduğunu; Tevrat'ın kadınlara Hindulardan daha şefkatli olmadığını, zira Tevrat'ta da “*kadını ölümden daha acı buldum*” diye yazıldığını; kadının durumunu tartışmak için Roma'da bir kongrenin toplandığını, toplantı neticesinde kadının ruh sahibi olmadığı, onun pislik olduğu, kalpleri bozmak için şeytanın kullandığı bir alet olduğu, et yememesi gerektiği, gülme hatta konuşma hakkına sahip olmadığı vs. kararlarına varıldığını, hatta konuşmasını önlemek için ağzına demirden kilit vurulduğunu; Fransa'da miladi 586 yılında kadının insan olup olmadığıyla ilgili bir toplantı yapıldığını, toplantı neticesinde kadının da insan olduğu ancak erkeğin hizmeti için yaratıldığını; İngiltere'de kral sekizinci Henri kadınlara kutsal kitabı okumalarını yasaklayan bir emir çıkardığını, İngiliz kanunlarına göre 1850 yılına kadar vatandaş sayılmadığını, hiçbir şahsi hakka sahip olamadığını, hatta ne üzerindeki elbisesine ne de alın teri karşılığında kazandığı mala dahi sahip olamadığını anlatır. Peygamberimizden önce Araplarda da durumun pek farklı olmadığını, nitekim onlarda kimi kız çocukların diri diri toprağa gömüldüğünü, onlara mirastan pay verilmediğini, para kazanmak için cariyelerini zinaya zorladıklarını vs. anlattıktan sonra

¹⁸³ Yüksel, Molla Sadrettin, 67. vaaz, müsvedde.

İslam'ın kadını bu mezalimden kurtardığını, mesela Nisa Suresinin 1. ayetinde¹⁸⁴ kadının erkekle birlikte insanoğlunun çoğalmasının iki unsurundan biri olduğunu, Nisa, 124¹⁸⁵ ve Ahzab, 35'te¹⁸⁶ kadının da erkek gibi inanç, ibadet ve ahlak gibi konulara muhatap kabul edildiği ve farizalarını yerine getirdiği takdirde ecir ve sevabı hak edeceğini, Tahrir,10–11. ayetlerinde¹⁸⁷ kadın ve erkeğin bu tür tekâliflerde birbirlerinden bağımsız olduklarını ve yekdiğerinin yerine sevap veya azap almayacağını, Mümtehine, 12. ayetinde¹⁸⁸ erkekler gibi kadınlarla da beyat yapılabildiğini, Tevbe,71. ayetinde¹⁸⁹ erkeklerle birlikte kadınların da sosyal aktivitelere dâhil edildiğini, Nahl, 58–59. ayetlerinde¹⁹⁰ çocukların öldürülmesinin yasaklandığını, Nisa,7'de¹⁹¹ kadınların mirasa ortak yapıldığını, Nur, 33. ayetinde¹⁹² cariyelerin zinaya zorlanmasının yasaklandığını detaylıca anlatır. Vaazının kalan bölümüne ulaşamadık.

¹⁸⁴ “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir.” Nisa, 4/1.

¹⁸⁵ “Mü'min olarak, erkek veya kadın, her kim salih ameller işlerse, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.” Nisa, 4/124.

¹⁸⁶ “Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” Ahzab, 33/35.

¹⁸⁷ “Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, “Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!” denildi. Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, “Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden kuru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!” demişti.” Tahrir, 66/10–11.

¹⁸⁸ “Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” Mümtehine, 60/12.

¹⁸⁹ “Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” Tevbe, 9/71.

¹⁹⁰ “Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir! Kendisine verilen kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!” Nahl, 16/58–59.

¹⁹¹ “Ana, baba ve akrabaların (miras olarak) bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Ana, baba ve akrabaların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Allah, bırakılanın azından da çoğundan da bunları farz kılınmış birer hisse olarak belirlemiştir.” Nisa, 4/7.

¹⁹² Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde etmek için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa bilinmelidir ki hiç şüphesiz onların zorlanmasından sonra Allah (onları) çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.” Nur, 24/33.

69. Vaaz

Konu: Savaşa Hazırlanmak

Bu vaazında Yüksel, güzel söz ve davranışla zulüm engellenemediği, komşularının Müslümanlarla iyi komşuluk ilişkisi içinde bulunmadıkları vb. durumlarda İslam'ın son çözüm olarak savaşa izin verdiğini, binaenaleyh düşmana gözdağı vermek için müslümanların her zaman savaşa hazırlıklı olmalarını emrettiğini, bunun için ayet-i kerime'de:

“Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez.”¹⁹³ Buyrulduğunu, bu ayetin kapsamına zaman ve zeminin gereğine göre hava, kara ve deniz bütün savaş araç- gereçlerinin her zaman hazırda bekletilmesi ve harp okullarının kurulmasının dâhil olduğunu,

“(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.”¹⁹⁴ Ayetinde ifade edildiği gibi bu gücü oluşturmak için Müslümanların infak yapmak zorunda olduğunu anlattıktan sonra:

“Ey iman edenler! (Savaş için) bir toplulukla karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz. Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.”¹⁹⁵ Ayetlerinde savaşın beş kuralına işaret edildiğini, bu kuralların: savaş meydanında sebat gösterip kaçmamak, savaşta bolca Allah'ı zikretmek, Allah'a, Resûlü'ne ve komutana itaat etmek, münazaaya girmemek ve sabretmek olduğunu, ayrıca savaş taktiği ile ilgili bir hadiste **“savaş hiledir”**¹⁹⁶ buyrulduğunu, 1400 sene evvel İslam'ın getirdiği bu ilkelerin günümüzde hala savaş teorileri olarak kabul edildiğini detaylıca anlatarak vaazını bitirir.

70. Vaaz

Konu: İslam'da Bilim

¹⁹³ Enfâl, 8/60.

¹⁹⁴ Bakara, 2/195.

¹⁹⁵ Enfâl, 8/45-46.

¹⁹⁶ Buhari, Cihad, 3029 – Müslim, Cihad 17-18.

Geçen asır içerisinde Avrupalılar arasında İslam'ın ilmî hareketleri engellediği, ilme ve felsefeye karşı olduğu şeklinde yanlış bir fikrin yayıldığına dikkat çekmekle vaazına başlayan Yüksel, hâlbuki gerçekte ilme karşı savaşıyanların Avrupalılar olduğunu, zira orta çağ boyunca bilim adamlarının evren üzerinde yaptıkları araştırmaları neticesinde kilisenin öğretilerine uygun olmayan bir şey söylemeleri durumunda din adamları tarafından kurulan özel mahkemede yargılanıp tövbe ettirildiği, bir daha tekrar etmesi durumunda ya ateşe atılmak ya da yüksek bir kayalıktan atılmak suretiyle öldürüldüğü tarihçilerin ittifakı ile sabit olduğunu, Protestanlığın çıkmasına kadar bu durumun devam ettiğini, taraftar toplamak için Protestanlığın fikir hürriyetini savunması neticesinde ilmin galip geldiğini, ancak din adamlarından çok çeken bilim adamlarının din adamlarından intikam almaya başladığını, bunu yaparken daha ileri gidip dinden de intikam alma yoluna gittiklerini, dinin gericilik olup dine inanmanın cehalet olduğunu öne sürdüklerini, bunu neticesinde halkta dinden uzaklaşma ve neticesinde ateizme bulaşmanın peyda olduğunu anlattıktan sonra, tam tersine İslam'ın ise ilme büyük önem verip ilim öğrenmeyi farz kıldığını, ilimden maksadın sadece dini ilimler olmadığını, nitekim Kur'an'da ya açıktan ya da dolaylı olarak hemen bütün pozitif ilimlere, mesela: tabiat, kimya, botanik, jeoloji, etnoloji, zooloji vs. ilimlere dikkat çekilip, bu ilimleri öğrenenlerin övüldüğünü (Fatır/ 27–28)¹⁹⁷, ayrıca biyoloji(Tarık/5–7)¹⁹⁸, psikoloji(Zariyat/21)¹⁹⁹, tarih, sosyoloji (Rum/9)²⁰⁰, coğrafya (Hicr/19)²⁰¹, astronomi (Nuh/15–16)²⁰² ilimlerine dikkat çekilip teşvik edildiğini uzun uzun açıkladıktan sonra şöyle der:

¹⁹⁷ “Görmüyor musun ki, Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var. İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.” Fatır, 35/27–28.

¹⁹⁸ “Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın. Fıskırıp çıkan bir sudan yaratıldı. Bu su, bel ile kaburga kemikleri arasından çıkar.” Tarık, 87/5–7.

¹⁹⁹ “Kesin olarak inananlar için yeryüzünde ve kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?” Zariyat, 51/20–21.

²⁰⁰ “(Yine) onlar, yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha kuvvetli idiler. Yeryüzünü sürüp işlemişler ve orayı kendilerinin imar ettiğinden daha çok imar etmişlerdi. Onlara da peygamberleri apaçık deliller getirmişlerdi. Allah, onlara asla zulmediyor değildi. Fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı.” Rum, 30/9.

²⁰¹ “Yeri de yaydık, ona sabit dağlar yerleştirdik ve orada ölçülü (bir biçimde) her şeyi bitirdik.” Hicr, 15/19

²⁰² “Görmediniz mi, Allah yedi göğü tabaka tabaka nasıl yaratmıştır? Onların içinde nasıl ayı, bir ışık, güneşi de bir kandil yapmıştır?” Nuh, 71/15–16.

“Dinimiz ve kitabımız işte budur. Yani bütün terakki ve ilimleri kucaklayan ve emreden bir din ve bir kitaptır. Fakat biz Müslümanlara gelince biz başkayız. Onun çizgisinden ayrılmışız. Bir zamanlar dünya hâkimiyeti biz Müslümanlarda idi. Niçin başkalarına kaptırdık? Kur’an yolundan ayrıldık, kaybettik. Yine kurtuluşumuzun çaresi tekrar ona dönmemizdir. Evet, aziz Müslümanlar! Bu kitap çağ dışı bir kitap değil, o bütün çağların üstündedir, çağların kurtarıcısıdır.”²⁰³

Devamında Yüksel “**Allah’ın gökteki ve yerdeki her şeyi onlara müsahhar kıldığını görmüyorlar mı?**” ayetini tefsir ederken bu ayetin fezaya açılmanın mümkün olduğuna açıkça delalet ettiğini, gün gelir dünya dışına çıkıp yerleşmenin mümkün olabileceğini, insanoğlunun teknolojik olarak çok ilerlediğini ve daha çok ilerleyeceğini, ancak nefsini ve dolayısıyla rabbini tanımadıkça ve rabbine dönmedikçe bu gelişmelerin kendisine huzur getirmeyeceğini ve çalışmalarının insanlığın aleyhine döneceğini ifade eder.

71. Vaaz

Konu: İslam’da İlim

Vaazına İslam’ın ilme verdiği önemi ortaya koyan ayet ve hadislerle başlayan Yüksel, tarih boyunca Müslüman âlimlerin gerek buluşlarını gerek farklı ilimlere katkılarını uzun uzun anlatmaktadır.

Buna göre, matematik ve geometride birçok keşifler yapan Müslümanlar devrim kabul edilen sıfırı bulmuşlar.

Mercek, mikroskop ve teleskop alanında ilk buluşları ortaya koymuşlar. Saat sarkacını keşfetmişler.

Barutu bulmuş, Avrupalılara göre daha ucuz kağıt imalatını keşfetmiş, İspanya’nın doğusundaki Şatibe’de kağıt fabrikası yapmış ve batı Avrupa’ya kağıt ihracatı yapmışlar.

Birçok kimyasal elementleri keşfetmişler. Tıp alanında çok üstün başarılar elde etmişler. Mesela 12. asırdan 18. asra kadar İbn-i Sina’nın kitabı *el-Kanun* Avrupa üniversitelerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Cerrahi müdahale için uyuşturmayı, mesane taşını kırıp düşürmeyi, kan dolaşımını vs.yi Müslümanlar bulmuşlar.

²⁰³ Yüksel, Molla Sadrettin, 70. vaaz, müsvedde.

Makine alanında çok keşifler yapmışlar. Mesela Abbasi halifesi Reşit'in Şarlman'a gönderdiği çalar saatin nasıl çalışacağını dahi Şarlman'ın saray halkı bilememiştir.

Dünyanın birçok bölgesinde her türlü madeni çıkarmışlar. Matbaa denemesini Alman mucit Cotenberk'ten dört asır önce yapmışlar.

Görme özürlüler için yazı icadı için çalışmalar yapmışlar. İlk uçma denemesinde bulunmuşlar. Dünyanın yuvarlak olduğunu ortaya koymuş birçok dünya haritası çizmişler.

Coğrafya ve seyahatname konusunda birçok gelişmeler yapmış rasathaneler kurmuşlar.

Molla Sadrettin, bir kısmını saydığımız bu keşiflerin her birinin hangi Müslüman alim tarafından yapıldığını tafsilatlı bir şekilde anlattığı bu vaazını Dr. Abdülkerim Osman'ın *Me'alim-üs Sekafet-il İslamiyye* isimli kitabının 293-311 sayfaları ve Abdürrahman Hasan Habenneke el-Meydanî'nin *Üsüs-ül Hadaret-il İslamiyye ve Vesailiha* isimli kitabının 153-170. sayfalarından alıntı yaptığına dair bir not düşmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SADRETTİN YÜKSEL'İN FETVÂLARI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SADRETTİN YÜKSEL'İN FETVÂLARI

Sözlükte “bir olayın hükmünü açıklayan veya hükmünü koyan, güçlükleri çözen kuvvetli cevap” anlamına gelen fetvâ, ıstılahta fikhî bir meselenin dinî–hukukî hükmünü açıklama, fakîh bir kimsenin, sorulan fikhî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm demektir. Fetvâ verene “Müftî” fetvâ sorana “Müstefî” fetvâ sormaya “istiftâ” ve fetvâ vermeye de “iftâ” denir.²⁰⁴

Fetva kavramından belki de ilk aklımıza gelen dar manada ilmihal veya muamelatla ilgili konular olabilir. Ancak biz bu çalışmamızda bu kavramı biraz daha geniş tutarak Yüksel’in itikat, fıkıh, siyaset vs. gibi hemen her konudaki fetva/görüşlerini ortaya koymaya çalıştık.

Molla Sadrettin hususi bir fetva kitabı telif etmemiştir. Ancak eserleri, vaazları ve müsvedde halinde bulunan kendi eliyle yazdığı notlarında epey fetvalarına ulaşma imkânı elde ettik.

Daha önce de değinildiği gibi Sadrettin Yüksel, Ehl–i Sünnet’in itikatta Eş’arî, fıkihta Şafîî koluna mensup olmakla beraber İstanbul’a yerleştikten sonra yaşadığı çevre gereği Maturidî ve Hanefî mezheplerini de derinlemesine incelemiş ve öğrenmiştir. Her ne kadar dört mezhep ve onların dışında kalan mezheplerle de ilgilenmişse de bu ilgi sınırlı oranda olmuştur. Binaenaleyh Molla Sadrettin’in fetvaları çok azı hariç Ehl–i Sünnet’in Şafîî–Eş’arî ve Hanefî–Maturidî çizgisi doğrultusundadır. Ama ileride göreceğimiz gibi kimi zaman çok sadık olduğu ve hararetle savunduğu bu çizginin dışına da çıkabilmiştir.

Sadrettin Yüksel güncel konulara da değinmiş, fetvalarını bir müçtehit edasıyla indî vermek yerine başka âlimlerin fetvalarına dayanarak vermeyi yeğlemiştir. İslam geleneğinde oturmuş, kabul edile gelmiş bazı görüşlerin aksine görüş belirtenleri şiddetle eleştirmiş zaman zaman reddiyeler yazmıştır.

²⁰⁴ Paçacı, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2006, s. 181.

1. FIKİH USÛLÜ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

1.1. Fıkıh Usûlü Tarihi ve Şer’î Deliller

Bu hususta Sadrettin Yüksel şu açıklamayı yapmaktadır:

“Fıkıh usulü ilmi hicri İkinci yüzyılda doğmuştur. Nitekim birinci asırda buna ihtiyaç duyulmamıştı. Zira Allah Resûlü hayatta iken, istinbat ve içtihadı vesile olan usul ve kaidelere ihtiyaç olmaksızın, rabbinin kendisine vahiy ettiği Kur’an, ilham ettiği sünnet ve fitri içtihadı ile hükmeder ve fetva verirdi. Sahabesi de Allah Resûlüne olan sohbetleri, ayetlerin nüzul ve hadislerin vürut sebeplerine vakıf olmaları, şariin maksatlarına ve şeriatın ilkelerine olan bilgileri sebebiyle, nassları anlamak için gerekli olan dil kaidelerine ihtiyaç duymadan sade ve sağlam dillerine dayanarak istinbatta bulunuyor ve fetva veriyorlardı.

Ancak ne zamanki İslam toprakları genişledi, Araplar Arap olmayanlara karıştı, aralarındaki konuşma ve yazışmaları münasebetiyle Arapça olmayan kelime ve üsluplar Arapçaya karıştı, bunun neticesinde Arap dilinin sadeliği ve selameti kayboldu, nassları anlamakta şüphe ve ihtimaller çoğaldı, işte o zaman Arap olmayanların da Araplar gibi konuşmalarını ve nassları anlamalarını sağlayacak lügavî ve nahvî kaideler vazedildi.

Aynı şekilde teşri şafağı uzaklaşıp ehl-i hadis ile ehl-i re’y arasında münakaşalar kızışınca, bazı heva sahipleri delil olamayacak şeyleri delil yapıp delil olan şeyleri de delil kabul etmemeye cüret edince, bütün bunlar şeri deliller üzerinde araştırma yapmayı, bu delillerden istinbat etmenin şartlarını, nasıl istinbat edileceğini belirleyecek kaide ve kurallar geliştirip vazetmeyi gerekli kıldı.

İşte bu araştırmalar ve öbür lügavî ve nahvî kaidelerin mecmuundan Fıkıh Usulü İlmi meydana geldi. Ancak bu ilim yeni doğmuş ve gelişmekte olan bir çocuk gibi H. 200’lere varana kadar henüz küçüktü. Bu ilmi ilk tedvin eden *Muhammed bin İdris Eş-Şafiî*’dir.(ö. 204)

İstidlalin Kitap, Sünnet, İcma ve Kıyas’la olacağıın delili ise şu ayet-i kerimedir: **“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin. Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir.”**²⁰⁵

²⁰⁵ Nisa, 4/59.

Zira Allah ve Resûlüne itaatin emredilmesi Kur'an ve sünnete itaatin emredilmesidir. Müslümanlardan olan ülü'l-emre itaatin emredilmesi de müçtehitlerin üzerinde ittifak ettikleri hükümlere itaatin emredilmesidir. Çünkü teşri hususunda Müslümanların ülü'l-emri onlardır. Anlaşmazlığa düşülen konuların Allah ve Resûlüne arz edilmesi ise nass veya icma'ın bulunmadığı yerde kıyasa itaatin emredilmesidir. Çünkü kıyas da konunun Allah ve resûlüne götürülmesidir. Zira kıyas, hakkında nass bulunmayan bir hükmün, aynı illete sahip olmalarından dolayı, hakkında nass bulunan bir hükme ilhak edilmesidir. Demek ki ayet bu dördüne tabi olmaya delalet ediyor. Bu dördünün mezkûr sıralamada olduğunun delili ise Allah Resûlünün *Muaz bin Cebel'i Yemen'e* gönderirken ona "aralarında nasıl hükmedeceksin?" ... Hadisidir.²⁰⁶

Sünnet:

Sünnetin hüccet olduğunun delili çoktur:

1. **"Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir."**²⁰⁷ ayeti ve benzeri ayetler bir araya gelmeleri ve birbirlerini desteklemeleriyle Allah'ın, Resûlün teşri ettiğine uymayı emrettiğine dair katî delalet ederler.

2. Hem hayatında hem vefatından sonra sahabenin Resûlün sünnetine uymanın vacip olduğu hususunda icma' etmesidir... Onlar, vefatından sonra kitapta bir şeyin hükmünü bulamadıkları zaman Resûlullah'ın sünnetine dönerlerdi. *Hz. Ebubekir* mevzubahis olan konuyla ilgili bir sünnet hatırlamadığı zaman çıkar, müslümanlara sorardı "bu konuda peygamberimizden bir sünnet hatırlayan var mı?" diye. *Hz. Ömer* ve fetva/kaza görevi üstlenen diğer sahabe de, onlara tabi' olanlar da aynı şeyi yaparlardı. Öyle ki Allah Resûlü'nün sünneti sabit olduğu halde ona uymanın vacip olduğu hususunda onlardan muteber hiç kimse muhalefet etmemiştir.

3. Allah Kur'an'da birçok farizayı emretmiş ancak nasıl yapılacağını açıklamamıştır. Mesela namazı, orucu, haccı vs.yi emretmiş ama tafsilatına girmemiştir. Allah resûlü kavli ve fiili sünnetiyle bunları açıklamıştır. Zira Allah **"İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde)**

²⁰⁶ Ebu Davud, Zekât 1351 – Tirmizi, Zekat 567.

²⁰⁷ Haşr, 59/7.

düşünceleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."²⁰⁸ buyurmak suretiyle ona bu yetkiyi vermiştir. Eğer bu açıklayıcı sünnetler hüccet ve uyulması gereken bir kanun olmasaydı Kur'an'ın farizalarını yerine getirmek ve ahkâmına uyma imkânı olmayacaktı... Allah resûlünden sahih bir surette varit olan her teşriî sünnet uyulması vacip olan bir hüccettir. İster bu, Kur'an'da var olan bir hükmü açıklayıcı olsun ister Kur'an'da bulunmayan bir hükmü inşa etsin, fark etmez. Çünkü hepsinin kaynağı Allah'ın kendisine açıklama ve kanun koyma yetkisini verdiği masum peygamberdir.

Kur'an ile mukayese edildiğinde Sünnet, şu üç kısımdan biridir:

1. Kur'an'da var olan bir hükmü tekit ve takviye eder. Bu durumda biri hükmü vazeden Kur'an'dan, diğeri teyit eden sünnetten olmak üzere iki kaynağı ve delili olmuş olur. Namaz kılmak, oruç tutmak ve haccın emredilmesi; Allah'a şirk koşmak, yalan şahitlik, anne babaya itaatsizlik, haksız yere adam öldürmek vs.nin yasaklanması gibi.

2. Kur'an'da mücmel olarak gelen bir hükmü tafsil ve tefsir, mutlak olarak geleni takyit, 'âm olarak geleni tahsis eder. Böylece Kur'an'da ki muradı ilahiyeyi beyan eder. Bu yetkiyi Kur'an'da Allah'ın verdiğini görmüştük. Mesela namaz, zekât, hac vs. ibadetlerin nasıl ifa edileceğini, Allah'ın hangi tür satışları helal hangilerini haram kıldığını, Kur'an'da murdar eti haram edilmişken balığın bundan müstesna olduğunu vs. sünnetle açıklığa kavuşmuştur.

3. Kur'an'da bulunmayan bir hükmü inşa ve ispat eder. Dolayısıyla bu tür hükümler hakkında Kur'an'da bir nass bulunmayıp sünnetle sabit olur. Mesela bir kadınla hala veya teyzesiyle aynı anda evliliğin haram olması, yırtıcı hayvan ve kuşların etlerinin yenmemesi, erkeklere ipek giymek ve altın takı takmanın caiz olmaması, neseple nikâhı haram olan herkesin emzirmeyle de haram olması gibi konular sünnetle sabit olmuştur. Bunun kaynağı ya Allah'ın Resûlüne ilhamı veya Resûlün kendi içtihadıdır... Allah Resûlü, hükümlerin teşriinde ya Kur'an'da var olan bir hükme kıyasa ya da Kur'an'daki genel ilkeleri tatbik eder. O zaman sünnetin hükümleri Kur'an'ın hükümlerine

²⁰⁸ Nahl, 16/44.

döner... Bundan da anlaşılıyor ki Kur'an ve sünnet hükümleri arasında bir çelişki veya tearuzun olması mümkün değildir.

Sünnetin Kısımları:

1. Mütevatir Sünnet, başından sonuna kadar senedinin her halkasında yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan bir cemaatin rivayet ettiği sünnettir. Namaz, oruç, hac ve ezan gibi ibadetlerin ifası gibi ameli sünnetler gibi.

2. Meşhur Sünnet. Mütevatir sünnetle aralarındaki fark, sadece senedin sahabe halkasında bir, iki veya tevatür sayısına ulaşmayan bir cemaat tarafından rivayet edilmesidir. *Ömer bin Hattab'ın* rivayet ettiği **“ameller ancak niyetlere göredir”**²⁰⁹ **“ne zarar vermek ne de zarara zararla karşılık vermek vardır”**²¹⁰ hadisleri gibi.

3. Âhâd Sünnet, senedinin bir ya da birkaç tabakasındaki ravilerin tevatür miktarına ulaşmadığı sünnettir. Sünnet kitaplarındaki hadislerin çoğu “hâber-i vâhid” ismi de verilen bu türdendir... Yukarıdaki kısımların her üçü de uyulması ve amel edilmesi vacip olan sünnetlerdir. Nitekim mütevatir sünnetin resûlullahtan geldiği kat'îdir. Diğer ikisinin vürudu zannî olsa da ravilerinde mevcut olan adalet ve tam zapt ve itkân sebebiyle zann-ı racih olmuştur. Zannın racih olması da amel etmek için yeterlidir. Bunun için de kazı, şahidin şahadetiyle hükmeder. Zaten çoğu hükümler zann üzere bina edilmiştir. Nitekim ameli konulardaki her hükümde kesinlik ve yakîn aransaydı insanlar sıkıntıya düşecekti.

İcma'ın Hüccet Oluşunun Delili:

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre de.”²¹¹ ayetidir. Zira ayetteki “emr” iş, durum demek olup dini ve dünyevi tüm işleri kapsar. Dünyevi işlerin sahibi krallar, emirler ve valilerdir. Dini işlerin sahibi ise müçtehitler ve fetva ehlidir. Zahir olan görüş, ayetin hepsine şamil gelecek, her birine sahibi olduğu kendi işinde uymanın vacip olduğu şeklinde tefsir edilmesidir.

Bir başka delil **“Kim, kendisine hidayet (doğru yol) besbelli olduktan sonra peygambere karşı çıkar, mü'minlerin yolundan başkasına uyarırsa, onu yöneldiği**

²⁰⁹ Buhari, Bed'u-l Vahy,1 ; Müslim, İmaret 155.

²¹⁰ İbn-u Mace, Ahkâm 2340–2341.

²¹¹ Nisa, 4/59.

yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir.”²¹² ayet-i kerimesidir. Nitekim ayet müminlerin yolundan başkasına uymayı peygambere karşı çıkmakla birlikte zikretmiştir.

Müçtehitlerin üzerinde ittifak ettikleri hüküm aslında müçtehitlerin şahsında ümmetin hükmünü temsil eder. Allah resûlü ve sahabeden ümmetin ismetine delalet eden nice rivayetler varit olmuştur. **“Ümmetim hata üzerinde birleşmez, toplanmaz.”**²¹³ **“Müminlerin güzel gördüğü Allah katında da güzeldir.”**²¹⁴ hadisleri gibi.

Cumhur, üzerinde icma’ın olduğu birçok örnek vermiştir. Hz. Ebubekir’in hilafeti, domuzun iç yağının haram olması, ninelerin mirastan altıda bir alması, oğlun oğlunun oğulla mirastan hacb edilmesi vs. gibi.

Hükme delaletinin kat’î ya da zannî olması açısından icma’ iki kısımdır.

Birincisi sarîh icmadır ki delaleti kat’îdir. Yani bu icma’ ile oluşmuş hüküm kesin olup her hangi bir konuda aksine hükmedilemez ve böyle bir icma’ın olduğu hükümde içtihadı mecal yoktur.

İkincisi sükûfî icma’dır ki delaleti zannîdir. Yani onun hükmü zann-ı racih ile sabit olup o hükümde içtihadı mecal vardır. Zira bu kısım icma’ müçtehitlerin tümünün değil bazılarının hükmünden ibarettir...²¹⁵

Kıyas’ın Delil Oluşu

Molla Sadrettin, kıyasın şerî bir delil oluşunu kabul eder ve delil olarak da Peygamberimizin *Muaz*’ı Yemen’e gönderirken **“Ey Muaz sen ne ile amel edeceksin?”**²¹⁶ ...” hadisini, keza *Ebu Musa*’yı Yemen’e gönderirken **“Allah’ın kitabıyla hükmet...”**²¹⁷ hadisini gösterir. Ayrıca peygamberimizin de şu rivayette kıyas yaptığını söyler:

Hz. Ömer, oruçlu birisinin öpmesinin hükmünü sorunca Allah Resûlü **“ağzına su çalkalayıp dışarı atarsan sana (orucuna) zarar verir mi?”** diye sorar. Hayır, cevabını alınca da **“öpmek niye bozsun o zaman?”** der.²¹⁸ Ona göre burada Allah

²¹² Nisa, 4/115.

²¹³ Hakim, Müstedrek 359 nr. – Taberani, *Elmu’cem-ul Kebir* 13447 nr.

²¹⁴ Ahmet, Müsned 3417 – Hakim, *Müstedrek* 4439 – Taberani, Zekeriyâ Bin Yahya bahsi 3740.

²¹⁵ Yüksel’in kendi el yazısı ile yazdığı 8 sayfalık bir müsvedde, belge no: 74.

Not: tercümesini yaptığımız Yüksel’in bu müsveddesinin geri kalan sayfalarına maalesef ulaşamadık.

²¹⁶ Ebu Davud, Zekât 1351 – Tirmizi, Zekat 567.

²¹⁷ Bu hadisi hadis kitaplarında bulamadık. Ancak Serahsi’nin Usûl’nde rivayet edilmektedir.

²¹⁸ Ebu Davud, Savm 33. Bkz. Canan İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, c.9 s.94.

Resûlü, inzal olmaması durumunda öpmeyi yutmama durumunda ağızda su çalkalamaya kıyas ederek oruca zarar vermeyeceğine hüküm verir.

Devamla Yüksel şöyle der:

“Sahabe de kıyas ile amel etmişler. Nitekim Hz. Ömer’in Ebu Musa’ya “birbirine benzer konuları belle ve kendi reyine göre birbirlerine kıyas et” diye yazdığı rivayet edilmektedir...”

İşte bunlara itiraz eden hak yoldan sapmıştır. Bu delillerin onlara mahsus olduğunu söyleyen de delilsiz bir iddiada bulunmuştur.”²¹⁹

Daha sonra, Mutezile’den *Nazzamiyye*, *Zahiriyye* ve bazı *Şiilerin* kıyasın delil olduğunu inkâr ettiklerini ve bunlara “*nüffat-ül kıyas*” yani kıyası kabul etmeyenler dendiğini söylemekte ve kıyasın delil olduğu konusunda bakılmasını tavsiye ettiği bazı kitapların ismini vermektedir. Mesela: *Abdulvahhap el-Hallaf’ın İlm-u Usul-il Fıkhi*, *İbn-i Kayyim’in İ’lam-ül Müvakkîn*, *Molla Hüsrev’in Mirkat-ül Üsul* vs.²²⁰

1.2. Şer’î Amelî Hükümlerin Çeşitleri

Molla Sadrettin şer’î amelî hükümlerin taksimatı hususunda şu bilgileri verir:

“Kur’an-ı Kerim’deki amelî hükümler iki grupta toplanır: İbadetler ve muamelât. Muamelât ise çağdaş istilaha göre kendi arasında yedi kısma ayrılır:

1. Şahsî hallere ait hükümler. Yani, karı, koca ve akrabalar arasındaki münasebetleri düzenleyen hükümler. Buna dair âyetler yetmiş civarındadır.
2. Medenî hükümler. Yani, alış-veriş, ticaret, kira, rehin, kefalet, şirket kurmak ve borç vermek gibi muamelelerle ilgili hükümler. Bu hükümlerden maksat, fertlerin malî münasebetlerini tanzim edip her ferdin hakkını korumaktır. Bu konuda da yetmiş kadar âyet vardır.
3. Cezaî hükümler. Yani, kişinin işlediği suç ve hak ettiği cezalarla ilgili hükümler. Bu gibi hükümlerden gaye, halkın can, mal, şeref ve haklarını muhafaza altına almaktır. Bu konu ile ilgili âyetler de otuzdur.
4. Murafaa (duruşma) ile ilgili hükümler. Bu hükümler kadılığa, şahitliğe ve yemine taalluk eden hükümlerdir. Amaç, insanlar arasında adaletin

²¹⁹ *Keşf-ül Esrar Şerh-ül Musannifi Alel-Menar* 2/115–116 kitabından alıntı yapmıştır.

²²⁰ Yüksel’in kendi yazdığı müsveddesi, Belge no: 73. Aynı konu için ayrıca bkz: *İslamî Araştırmalar*, s. 23–31

eşit olarak dağıtımını sağlamaktır. Bu konuda on üç âyet nazil olmuştur.

5. İslâm devlet reisiyle halk arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümler. Kur'an'da on âyet bu konuyla ilgilidir.

6. Uluslararası hukukla ilgili hükümler. İslâm devletinin başka devletlere yahut İslâm ülkesinde yaşamakta bulunan gayri Müslimlere karşı takip edeceği muameleleri açıklayan hükümlerdir. Burada gaye, savaşta olsun, barış halinde olsun, İslâm devletinin yabancılarla olan ilişkilerini tespit etmektir. Bu hususta da yirmi beş âyet Kur'an'da mevcuttur.

7. Malî ve ekonomik konulardaki hükümler. Bu hükümlerle devlet-fert ilişkileri, zengin ve fakir arasındaki münasebetler hedef alınmıştır. Bu konuda da on âyet-i kerime mevcuttur.

Kur'an'da ibadetler, şahsî haller ve miras meseleleri tafsilatlı bir şekilde anlatılmaktadır. Geriye kalan konular ise düstur ve kaideler şeklinde işlenmiştir.²²¹

1.3. Hacıyat Haramları Helal Kılmakta Zarurat Gibi Kabul Edilir.

Fıkıh usulünde ayet ve hadislerin yorumlanmasında veya hakkında nass bulunmayan konularda içtihad edilirken gözetilen ve din açısından muteber olan yararlar “Maslahat” denir. Maslahat da kendi içinde mutebere, mülga ve mürsele olmak üzere üç kısma ayrılır. Bunlardan Mesalih-i Mutebere de zaruriyat, haciyat ve tahsiniyat olmak üzere üç kısma ayrılır. Zaruriyat, insanların dini ve dünyevi hayatlarının kendisine bağlı olduğu maslahatlarıdır. Bunlar maslahatların en kuvvetlisi olup temin edilmediği takdirde toplumda bozulma ve dağılma başlayabilir. İslam dini bu maslahatların korunmasına önem vermiştir. Dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması, bunların zayi olmasına yol açacak şeylerin giderilmesi zaruridir... Hacıyat bu saydıklarımızın korunması için tedbir alınması, zorluğun giderilmesi ve genişliğin temin edilmesi ile ilgili insanların muhtaç olduğu maslahatlarıdır... Tahsiniyat ise maslahatların aslını gerçekleştirmediği gibi onlar gibi tedbir mahiyetinde de değildir; ancak dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunmasına yönelik maslahatlarıdır. Mesela güzel giyinmek ve ahlakî kurallara uymak gibi. Zaruriyat birinci, haciyat ikinci, tahsiniyat ise üçüncü mertebeyi teşkil eder...²²²

²²¹ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 196–197.

²²² Paçacı, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s.410–411.

Bu açıklamadan sonra Yüksel'in bu konuda verdiği bilgilere bakalım:

“Bu usul kaidesinin bir neticesi olarak, selem, vefa satışı, istisna’, muhtaç kişinin faizle borçlanması vs. meçhul ya da ma’dum üzerine yapılan ama insanların ihtiyaçları olan akitlere ruhsat verilmiştir. İnsanların ihtiyaçları ve ticaretleri gereği birçok muamele akitleri ve şirket çeşitleri bu ilkenin neticesi olarak helal kılınmıştır. Zira sahih bir burhan ve tam araştırma neticesinde bazı alışveriş şekillerinin insanların ihtiyaçları halini aldığı ve haram olması onlara sıkıntı verdiği tespit edilirse, faiz veya bir şüpheden dolayı haram olsa dahi sıkıntıyı giderecek kadar o işlemler helal kılınır.”²²³

1.4. Nesih

Neshin mümkün olduğu ve bilfiil olduğu kanaatinde olan Molla Sadrettin bu konudaki re’yini şöyle ifade etmektedir:

“Neshin lügavi manası bir şeyin zail olup yerine başka bir şeyin gelmesidir. İstilahî manası ise: Mutlak olarak konulan bir hükmün süresinin bittiğinin bildirilmesidir. Yani şari’ o hükmü koyarken belli bir süre için vazetmiş ancak bunun süreli olduğunu kullarına bildirmemiştir. Dolayısıyla kullar hükmü mutlak zannederler. Hükmün süresi bittiği vakit Allah onun süresinin bittiğini kullarına bildirir. Böylece o hüküm kalkar ve yerine yeni bir hüküm konur. Buna göre, Allah açısından nesih, önceden Allah’ın bildiği bir şeyi kullarına bildirmesinden ibarettir. Kullar açısından ise eski bir hükmün kalkması ve yerine yeni bir hükmün konulmasıdır.

“Biz herhangi bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur (ya da ertelersek), yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz. Allah’ın gücünün her şeye hakkıyla yettiğini bilmez misin?”²²⁴ âyetinin ifadesi ve İslam’da vuku bulan birçok nesih olayına binaen bize göre nesih mümkündür ve bu konuda Müslümanların ittifakı vardır. Mesela Hz. Âdem zamanında kardeşlerin birbirleriyle evlenmeleri caiz iken sonraki şeriatlarda bu haram kılınmıştır...

Yahudiler (Allah onlara lanet etsin), bazı *Rafizîler* ve *Ebu Müslim bin Bahran el-İsfahanî*, “bir şeyin emredilmiş olması onun güzel olduğuna, neshi ise zıddına delalet eder. Bu da Allah’ın işin sonunu bilmemesini gerektirdiği” iddiasıyla neshi inkâr

²²³ *Usul-ül Fıkıh İlmi* s. 210’ dan alıntı yapmıştır. Yüksel, 49.Vaaz s. 21-22

²²⁴ Bakara, 2/106

etmişler. Buna, ilaç kullanmak gibi, bazı şeyler bazı zamanlarda faydalı olurken diğer bazı zamanlarda faydalı olmayabilir, diye cevap verilebilir....

Kitabın kitapla neshine kâfirlerle barışı emreden ayetlerin savaşmayı emreden ayetlerle neshini; sünnetin sünnetle neshine **“size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım. Dikkat edin, artık ziyaret edebilirsiniz.”**²²⁵ hadisini; sünnetin kitapla neshine de kıblenin Kudüs’ten Ka’be’ye çevrilmesini örnek verebiliriz. Nitekim Allah resûlü Ka’be’ye dönerek namaz kıları. *Medine*’ye hicret ettikten sonra *Beyt-il Makdis*’e dönerek kıldı. On altı ay bu şekilde kıldıktan sonra ayet-i kerimenin inişiyile sünnete dayanan bu hükm nesholundu.”²²⁶

1.5. Hadis/Sünnet’in Bağlayıcılığı

Günümüzde de tartışılan Hadis/Sünnetin teşri gücü hususunda Yüksel, şu izahatı yapar:

“Hadislere karşı çıkmak suretiyle Kur’ân-ı Kerim’in gerçek müfessiri olan Hazreti Muhammed’i devreden çıkarmak isteyen kimseler, son zamanlarda; maalesef Türkiye’de çoğalmışlardır. Gayeleri, Peygamber efendimiz (S.A.V.)’i devreden çıkardıktan sonra Kur’ân-ı Kerim’in ayetlerini istedikleri şekilde tefsir edebilmeleridir. Yani gayeleri, bu suretle İslâm’da tahrifleri ve tahrifatları meydana getirebilmeleridir. Mesele bundan ibarettir. Hâlbuki: Allah tarafından Hazreti Muhammed’e verilen ve tanınan yetki, müteaddit ayetlerde tasrih edilmiştir. Yani sünnetin hücciyetine dair müteaddit deliller vardır. İlk hüccet, birçok ayetlerdir. Mesela:

“De ki: Allah’a ve Resûlüne itaat edin..”²²⁷

“Kim Hazreti Muhammed’in sözüne, fiil ve tatbikatlarına uyarsa Allah’a itaat etmiş olur”²²⁸

“Ey iman edenler! Allah’a, Resûlüne ve sizden olan (yani Mü’min olan) amirlerinize itaat edin. Aranızda ihtilaf çıktığı zaman Allah’ın ve Rasulü olan Hazreti Muhammed’in görüşüne müracaat edin.”²²⁹

²²⁵ Müslim, Cenaiz 977. Ayrıca bkz.: Ebu Davud, Cenaiz 81. Tirmizi, Cenaiz 60 – Bkz. Canan İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, c.15 s.133.

²²⁶ Yüksel’in nesih ile ilgili bir risalesinin müsveddesi. Belge no 72. (İbn-il Melik’in Hanefi usulünde yazılmış olan *el-Menâr* metni’in şerhinden (s.707) alıntı yaptığına dair Yüksel, bir not düşmüştür.)

²²⁷ Al-i İmran, 3/32.

²²⁸ Nisa, 4/80.

²²⁹ Nisa, 4/59.

“Allah ve Resûl’ü bir meselede hüküm verdikleri zaman Müminler için o meselede hiç muhtariyet yoktur. (Yani onun aksiyle amel edemezler.)”²³⁰

“Hayır, Rabbin hakkı için onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da senin verdiğin hükme içlerinde bir burukluk duymadan tam anlamıyla teslim olmadıkça inanmış olmazlar.”²³¹

Bütün bu ayetlerden kesin olarak anlaşılıyor ki Allah, herkesin, Hazreti Muhammed’in ortaya çıkardığı hükümlere tabi olmasını vacip kılmıştır.

Sünnetin hücciyetine dair ikinci delil de, sahabe-i kiram’ın icmaıdır. Yani sahabiler, Hazreti Peygamber’in yaşamında ve vefatından sonra hadisin hüccet olduğuna dair icma’ etmişlerdir. Hülâsa, Sahabiler, Kur’ân-ı Kerim’de nazil olan hüküm ile Hazreti Peygamber’den sadır olan hüküm arasında hiç bir ayırım yapmamışlardır. Yani “*her ikisi ile de amel etmek vaciptir*” diye inanıyorlardı.

Peygamber’in vefatından sonra ortaya çıkan bir meselenin hükmünü Kur’ân’da bulamadıkları takdirde hemen hadislere müracaat ederlerdi. *Hazreti Ebu Bekir*, kendi hilafeti zamanında ortaya çıkan bir hâdis hakkında, eğer bir hadisi ezberlememiş ise; dışarı çıkıp: “*Bu hâdiseye dair bir hadisi bilen var mı?*” diye sahabelere soruyordu. *Hazreti Ömer*’de, diğerleri de bu şekilde hareket ediyorlardı. Sünnet’in hüccet olduğuna dair birçok sahih ve meşhur hadisler de vardır. Mesela, bu mevzuda *Ebu Davud ile Tirmizî’nin* rivayet ettikleri meşhur bir hadis-i şerif şöyledir:

Mikdad (r.a)ın rivayetine göre Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Dikkatinizi çekiyorum! Bana Kur’ân-ı Kerim de verilmiştir ve onun bir misli de onunla beraber verilmiştir. Dikkatinizi çekiyorum! Belki karnı tok ve tahtı üzerinde oturan bir adam çıkıp şöyle konuşur: “Kur’ân’a sarılın, sadece onun helal kıldığı şeyleri helal, haram kıldığı şeyleri haram kabul edin. Onun dışına çıkmayın.” Böyle bir insan çıkabilir. Hâlbuki Resûlullah’ın haram kıldığı şey de Allah’ın haram kıldığı şey gibidir. Dikkat! Eşeğin eti sizin için helal değildir, yırtıcı hayvanların etleri sizin için helal değildir. İlh.”²³²

Dikkat! Hazreti Peygamber, karnı tok olan bir kimseden gururlu, kendi şehveti içine gömülmüş olan kimseleri kast ediyor. Haddi zatında ferah içinde yaşayan böyle

²³⁰ Ahzab, 33/36.

²³¹ Nisa, 4/65.

²³² Ebu Davud, Sünnet 3977; Ahmed, *Müsned*, Mikdam Bin Ma’di kerib Bahsi 16546 nr.

kimseler, bir takım bozuk gayeleri için hadisleri inkâr ederler. *Hafizu'l hadis Münzirî* diyor ki:

“Hazreti Peygamber, bu hadisle şunu demek istiyor: Bana vahiy yoluyla iki şey verilmiştir: Birisi okunan vahiy ki, Kur’ân’dır. Birisi de, okunmayan vahiydir, o da sünnettir. Cenab-ı Hak, Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyuruyor:

“ve onlara kitabı ve hikmeti öğretir”²³³

Kitap, Kur’ân’dır, hikmet de Sünnet’tir. Peygamber, insanlara hem Kur’ân’ı öğretmiş hem Sünneti.

Ebi Rafi’den gelen rivayete göre, Hazreti Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki:

“Benim emir veya yasaklarım ortaya çıktığı zaman, “Ben Kur’ân’dan başka bir şey tanımıyorum, sadece Kur’ân’da bulduğumuz şeye tabi olmalıyız” diyen gururlu birinizi görmeyeyim.”²³⁴

Demek oluyor ki, hadise sırt çevirmek caiz değildir. Zira hadise sırt çeviren Kur’an’a da sırt çevirmiş olur. Çünkü Cenab-ı Hak, Haşr Suresi’nin yedinci ayetinde şöyle buyuruyor. **“Resûl olan Hazreti Muhammed’in size emrettiği şeyi yapın, yerine getirin ve yasakladığı şeyden de imtina edin, işlemeyin.”²³⁵**

“Sünnet, vahye dayalı değildir” diyenler şu ayet-i kerime’yi kendilerine mesnet olarak göstermeye çalışıyorlar:

“Kitapta temas etmediğimiz bir şey kalmadı.”²³⁶

Öyle ise, hadislerin temas edeceği bir şey kalmamıştır. Kur’ân hepsine temas etmiştir.

El Cevap: Müfessirlerin çokları diyorlar ki, kitaptan maksat, levh-i mahfuzdur. Bu bir. İkincisi de; Kitaptan Kur’ân-ı Kerim kastedilse bile Cenab-ı Hakk’ın muradı şudur:

Kuran, cüziyatı değil, dinin bütün külli kaidelerini ihtiva etmiştir. Böyle olunca demek cüziyat, Hazreti Muhammed’in hadisleriyle bilinmektedir. O halde hadis ve Sünnet de vahiydir. Hadisin vahiy olmasına karşı olanlar, şu rivayeti delil olarak gösteriyorlar:

²³³ Al-u İmran, 3/ 164.

²³⁴ Ebu Davud, Sünnet, 3989 – İbn-u Mace, Mukaddime 13.

²³⁵ Haşır, 59/7.

²³⁶ En’am, 6/38.

“Benden bir hadis rivayet edildiği zaman, Kur anla karşılaştırım. Kur’ân’a, muvafık olursa kabul edin, muvafık olmazsa ret edin, kabul etmeyin.”

Demek bu rivayete göre hadis, sünnet vahye dayalı değildir. Böyle iddia ediyorlar. Hâlbuki bu rivayet, hadis âlimlerince ret edilmiştir. *‘Hadis değil, uydurmadır’* demişlerdir. Çünkü hadis Hazreti Peygamber’den sabit olduğu zaman hüccettir.²³⁷

Şimdi sünnet’in vazifesini açıklamaya geçiyoruz. Zira bu açıklama, sünnet’in vahye dayalı olduğunu, yani Kur’an’ı tamamlayıcı olduğunu ispatlar. Evet, bütün ibadetler, sadece isimleriyle veyahut mücmel olarak Kur’ân-ı Kerim’de geçiyor. Fakat ibadetin tafsilat ve cüziyatına gelince; onu Sünnet beyan etmiştir.

Bir örnek daha verelim. Mesela, Kur’ân’da geçen:

“Hırsız erkek ve hırsız kadının elini kesin.”²³⁸

Bu ayet-i Kerime mücmeldir. Zira sadece şunu ifade eder: “Hırsız erkek ve hırsız kadının elini kesin.” Bundan başka bir şeyi ifade etmiyor. Biz de, bilemiyoruz ki, her hırsızın bir eli mi kesilir, her iki eli mi kesilir? Sağ eli mi kesilir; sol eli mi kesilir, dirsekten mi kesilir, bilekten mi?

Geçen ayette bunlardan hiç bahis edilmiyor. Fakat Sünnet, yani Hazreti Peygamber’in söz, fiil ve tatbikatı bütün bunları açıklamıştır, izah etmiştir. Demek Sünnet, Kur’an’la irtibatlıdır ve tamamlayıcıdır. O halde, o da vahiy yoluyla Hazreti Peygamber’e bildirilmiştir.

Sünnetin, Kur’ân-ı Kerim için tamamlayıcı olduğunu ispatlayan bir örnek daha verelim: Kur’ân:

“İki kız kardeş arasında cem etmek haramdır”²³⁹ diye buyuruyor, Sadece bundan bahsediyor. Yeğen ile teyze, yeğen ile hala arasında cem etmenin haramlığından bahsetmiyor.

Bu hükmü, nereden öğreneceğiz?

Hadisten öğreniyoruz. Çünkü onların arasında cem etmenin haramlığını hadis-i şerif beyan etmiştir. Öyle ise hadis, Kur’ân-ı Kerim’in tamamlayıcıdır. Onunla da amel etmek bizim için vaciptir, farzdır vesselam.²⁴⁰

²³⁷ Yüksel, bu konuyu *el-Fethu’r-Rabbanî*, C:1 sf:192.’den alıntı yaptığına dair bir not düşmüştür.

²³⁸ Maide, 5/38.

²³⁹ Nisa, 4/23.

²⁴⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-5*, s.36-44.

2. İTİKAT İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

2.1. Ehl-i Sünnet Orta Yoldur

Ehl-i Sünnet itikadına gönülden bağlı olan Yüksel her fırsatta onun hakkaniyetine vurgu yapmaktadır. Mesela bir vaazında şu ifadeleri kullanır:

“İnsan fiillerinin kim tarafından yaratıldığı hususunda ehl-i sünnet, cebir ve i'tizalın ortası bir mezheptir. Keza itikatta da tevhit mezhebi ta'til ve teşbih arasında bir mezheptir.”²⁴¹

2.2. İmanın Artması ve Eksilmesi

Kelam âlimleri arasında tartışma hususu olan bu konuya Molla Sadrettin, şöyle bir açıklama getirir:

“Akıldaki imanın kalpteki sevgiyle tamamlanmasının gerektiğini, cumhur-u ulemanın ittifak ettiği imanın artması ve eksilmesi ve Müslümanların imanını kuvvetlendirecek ve artıracak amelleri yapması gerektiği hususunda da görebilirsin. Şurası açıktır ki imanın artacağı yer akıl değildir. Zira akıl bir şeye tasdik derecesinde inandığı zaman artık ötesine geçilmesine imkân olmayan nihayete gelmiştir. Çünkü bir şeyin idrak edilmesi ya tasavvur ya da tasdik şeklinde olur. Tasdik, tefavüt ve şekkin olmadığı en üst ve son sınırdır. Dolayısıyla akıldaki iman artma veya eksilmeye kabil değildir. Ancak imanın artacağı ya da eksileceği yer kalptir. Zira kalpte sonsuz basamakları olan bir duygu ve his merdiveni vardır. Kalpte aşk ateşini alevlendirecek öyle muazzam bir yakıt var ki kalemle, açıklamayla tarif edilemez. İşte bu potada iman pişer ve gelişir. Seleflerimizden duyduğumuz ama kendi hayatımızda bulamadığımız iman mucizeleri de oradan doğar. İmanın artma ve güçlenme yerinin kalp olduğunu şu beyan-ı ilahiyede tefekkür edip gör:

“Bilin ki aranızda Allah’ın elçisi bulunmaktadır. Eğer birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize güzel göstermiş; inkârı, fasıklığı ve (İslam’ın emirlerine) karşı çıkmayı da çirkin göstermiştir. İşte bunlar doğru yolda olanların ta kendileridir.”²⁴²

²⁴¹ Yüksel, Molla Sadrettin, 64.vaaz s.4.

²⁴² Hucurat, 49/7.

Buradaki “sevdirme” ve “güzel gösterme” kavramlarını ancak kalplerin sözlüğünde bulabilirsin. Bu ikisi aklın yakîn ve iz’ından sonra gelir.”²⁴³

Kanaatimizce Yüksel’in bu açıklaması orijinal bir izah olup ihtilafı ortadan kaldıracabilecek niteliktedir. Nitekim buna göre, iman artar ve eksilir diyenler imanın kalpteki sevgi durumunu kast etmiş, artmaz ve eksilmez diyenlerde akıldaki tasdik durumunu kast etmiş olurlar. Bu durumda her ikisi de hak üzeredir denebilir.

2.3. Vahiy İle Aklın İlişkisi

Bu hususta Sadrettin Yüksel, şöyle düşünür:

“Burada insan kendi kendine akıl ile vahiy arasındaki ilişkiyi sorabilir. Bazıları akılı çok yüceltmiş hatta onu vahiy ile eşdeğer ya da daha yüksek kabul etmiş, akıl ve akılcılık demiş başka bir şey dememiştir. Bazıları da onun değerini çok düşürmüş, onunla hiçbir hakikat anlaşılmaz diye iddia etmiş hiçbir şeyde akla yer vermemiştir.

İslam nazarında bu iki görüşün ikisi de yanlıştır. Zira beşerî akılı vahyin bir ortağı ve alternatifini kabul etmek büyük bir hatadır. Çünkü akıl insanın vahyi almasına/anlamasına yarayan cihazlardan bir cihazdır. Vahiyle gelen bilgiyi insanın idrak edebileceği bir şeyse akıl idrak eder. İnsan idrakinin üstünde bir şeyse akıl ona teslim olur. Vahiy daha kapsamlıdır. İlimde asıl olan odur. Akıl ona döner. Özellikle hayat ve yaratılış hususu başta olmak üzere vahiy aklın başvurduğu mizandır. Aklın anlayışına uyması için nassın tevil edilmesi gerekir demek tehlikelidir. Çünkü akıl kişilere göre değişir, zaman ve çevreye göre gelişme gösterir. Nass muhkem, sarih, olduğu zaman ilk ve son hüküm tevilsiz olarak nassındır.”²⁴⁴

2.4. Hâkimiyet ancak Allah’ındır

Allah’ın dinini hâkim kılma sevdasıyla yanıp tutuşan Yüksel, hükümlerliliğin Allah’a mahsus olduğunu şu ifadelerle ortaya koyar:

“Hüküm ancak Allah’ındır. Ulûhiyetinin bir gereği olarak ona hasır. Zira hâkimiyet ulûhiyetin özelliklerindedir. Hâkimiyette hak iddia eden ulûhiyetinin birincil özeliğinde Allah’la münazaa etmiştir. Bu hakkı iddia eden ister bir fert, ister bir tabaka,

²⁴³ Yüksel, Molla Sadrettin, 35. vaaz, s. 6. Ayrıca bkz. Nesefî’nin Akidesine yazdığı ta’lik.

²⁴⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, 71. Vaaz, s.16–17. (Dr. Abdülkerim Osman’ın *Me’alim-üs Sekafet-il İslamiyye* isimli kitabının 293–311 sayfaları ve Abdürrahman Hasan Habenneke el-Meydanî’nin *Üsüs-ül Hadaret-il İslamiyye ve Vesailiha* isimli kitabının 153–170 sayfalarından alıntı yaptığına dair bir not düşmüştür.)

ister bir heyet, ister bir halk ve ister dünya çapında bir teşkilat şeklinde bütün insanlık olsun. Allah’la birincil özelliğinde münazaa eden de apaçık Allah’ı tekfir etmiştir, hatta sadece bu ayetin hükmüyle bile olsa.²⁴⁵ Bunu illa da Firavun’un apaçık söylediği gibi “*benden başka ilahınızın olduğunu bilmiyorum*” ya da “*ben sizin en yüce rabbinizim*” şeklinde söylemiş olması gerekmiyor. Allah’ın şeriatını hâkim olmaktan uzaklaştırmak suretinde de bu hakkı iddia etmiş ve Allah’la münazaa etmiş olabilir...²⁴⁶

2.5. Kabir Azabı

Kabir azabının hak olduğuna dair hem ayet ve hadislerden hem bazı tefsirlerden alıntılar yapan Molla Sadrettin, Müslümanların bu konuda müttelik olduğunu sadece *Dırar bin Amr, Bişr el-Merisi* ile mutezileden bazılarının bunu inkâr ettiğini beyan eder. Delil olarak getirdiği ayetler ve yaptığı açıklamalar şu şekildedir:

1. **“Firavun ailesini, azâbın en kötüsü kuşattı. (Öyle bir) ateş ki, onlar sabah akşam ona sunulurlar. Kıyametin kopacağı günde de, “Firavun ailesini azabın en şiddetlisine sokun” denilecektir.”**²⁴⁷

Bezvavî ayetin tefsirinde ayetteki sunulmaktan maksadın yakmak olduğunu ve bu ayetin ruhun bakiliğine ve kabir azabının varlığına delil olduğunu söyler. *Razî, İbn-i Kesir, Neseftî, Ebu-s Suud, Zameşerî* vs. de ayetin tefsirinde *Bezvavî* gibi ayetin kabir azabına delil olduğunu ifade ederler.

2. **“Hataları (küfür ve isyanları) yüzünden suda boğuldular ve ateşe sokuldular da kendileri için Allah’tan başka yardımcıları bulamadılar.”**²⁴⁸

Razî’nin tefsirinde söylediğine göre bu ayetin kabir azabına delaleti iki cihettendir. Birincisi atıf edatı/bağlaç olan “fa”nın Arap lügatine göre takip/ardı sıra manasını ifade etmesidir. Bu da demek oluyor ki firavun ve askerleri boğulduktan hemen sonra ateşe sokulmuşlar. Bu da ahiret azabına hamledilemez. Aksi takdirde fâ’nın manası bozulur. İkincisi ise ayetteki “sokuldular” tabirinin mazi sığası ile

²⁴⁵ Kast edilen ayet şudur: “Siz Allah’ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlere (düzmece ilâhlara) tapıyorsunuz. Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah’a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.” Yusuf, 12/40.

²⁴⁶ Yüksel, Molla Sadrettin, 22.vaaaz s.2.

²⁴⁷ Mümin, 40/45–46.

²⁴⁸ Nuh, 71/25.

ifade edilmesidir. Zira cehennem azabı kast edilseydi mazi sığası kullanılmayacaktı. *Hazin* de tefsirinde bu görüşü desteklemiştir.

Münkirlerin dünya hayatının ahirete oranla çok kısa olmasından dolayı “fa”nın kullanıldığı ve ayette geçen ateşten maksadın cehennem ateşi olduğuna dair tevilleri gereksiz bir tevildir.²⁴⁹

3. **“Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır, zalimleri ise saptırır. Ve Allah dilediğini yapar.”**²⁵⁰ Buhari ve Müslim bu ayeti tefsir eden şu hadis-i şerifi rivayet etmektedirler: **“Müslüman kabrinde sorguya çekilince Allah’ın bir olduğuna ve Muhammed’in onun elçisi olduğuna şahadet eder. İşte “Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır” ayeti budur.”**²⁵¹

4. Yüksel, kabir sorgusunun ve azabının ya da nimetinin hak olduğuna dair bazı hadisleri de et-Tac el-Cami’û li’l Usûl fi Ahadisir-Resûl isimli eserinden nakleder ve şu açıklamayı yapar:

“Teftazani Şerh-ül Makasid c. 2 s. 162’de kabir azabıyla ilgili hadislerin manen mütevatir olduğunu, peygamberimizin kabir azabından istiaze ettiğine dair mütevatir rivayetler bulunduğunu ve Müslümanların bu hususta müttefik olduğunu ifade etmektedir. Aynı görüşleri Seyyid Şerif Cürçani de *Şerh-ül Mevakif* (s. 590) isimli eserinde ortaya koymaktadır. Beyhakî, bu konuyla ilgili *“İsbatu Azab-il Kabri”* isimli bir eser yazmıştır.”²⁵²

2.6. Kıyametin Alametleri

Molla Sadrettin, kıyametin alametlerini büyük alametler ve küçük alametler olarak ikiye ayırır. Büyük alametlerin Mehdi’nin zuhuru ile başlanacağını, bunu Deccal’ın çıkması, İsa’nın nüzulü ve Ye’cuc ile Me’cuc’un vs. zuhuru takip edeceğini ve bunlardan hiçbirinin henüz gerçekleşmediğini belirtir. Küçük alametlerin ise bir çoğunun tecelli ettiğini, zaten bunları görmek için Müslümanların yaşamlarına bakmanın yeterli olacağını, bunların en önemli ve en barizlerinin ise Buharî’nin rivayet ettiği **“ilmin kalkması, cehaletin yaygınlaşması, içkinin içilmesi ve zinanın aşikar**

²⁴⁹ Yüksel, bu hususu *Siyalkutî alel Hiyalî*, s. 280’den alıntı yaptığına dair not düşmüştür.

²⁵⁰ İbrahim, 14/27.

²⁵¹ Buhari, Tefsir 4699 – Müslim, Cennet 73–74.

²⁵² Yüksel, Molla Sadrettin, kendi el yazısı ile yazdığı notlar ve Neseфинin *Akaid’*ine yazdığı ta’lik.

olması şüphesiz ki kıyametin alametlerindedir.”²⁵³ hadisinde zikredilen dört alamet olduğunu, bu dördünün dördü de bu gün tecelli ettiğini hadislerden istifade ederek ve bunların şenatlerini de ortaya dökerek anlatmaktadır.²⁵⁴

2.7. Berzah (Kabir) Aleminde Sorgu ve Ceza

Gaybiyattan olması hasebiyle ancak Kur’an ve hadisler vasıtası ile hakkında sınırlı bir bilgiye sahip olduğumuz kabir hayatı, dünyadaki hayatımız gibi, hatta daha üstün, bir hayata sahip olunan bir hayat olup o süreçte de insan, görme, duyma, idrak etme ve hissetme gibi hasletlere sahip olacağını, çünkü ölümün asla bir yokluk olmadığını, ceninin anne rahminden dünyaya gelmesi gibi sadece bir hayattan başka bir hayata geçiş olduğunu anlatan Sadrettin Yüksel, Buhari ve Müslim gibi sahih hadis kitaplarından naklettiği hadisler ve Mümin/46²⁵⁵ ile Secde/21.²⁵⁶ ayetlerinden istinbat ederek kabirde meleklerin suali ve nimet ya da azabın hak olduğunu, insanın berzah hayatında hem ruh hem bedeniyle lezzet ya da cefa çekeceğini, yanındakiler hissetmese de, rüyadaki insanın gördüğü rüyadan müteessir olmasının inkâr edilemediği gibi ölünün cenazesi üzerinde görülmemesi de onun lezzet veya cefayı hissettiğinin de inkâr edilemeyeceğini delilleriyle tafsilatlı bir şekilde anlatmaktadır.²⁵⁷

2.8. Kur’an-ı Kerim’in Ehl-i Kitaba Yaklaşımı

Kur’an-ı Kerim’in Ehl-i Kitaba bakış açısını Yüksel, maddeler halinde şu şekilde sayar:

1. Kur’an’ın nüzülü ile birlikte geçmiş bütün şeriatlar ilga edilmiştir:

“O, Allah’a ortak koşanlar hoşlanmasalar bile dinini, bütün dinlere üstün kılmak için, peygamberini hidayetle ve hak dinle gönderendir.”²⁵⁸

“O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. (Allah) o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için (böyle yaptı). Şahit olarak Allah yeter.”²⁵⁹

²⁵³ Buhari, Nikah, H. No:111,III,1682.

²⁵⁴ Yüksel, Molla Sadrettin,11.vaaaz, s.3.

²⁵⁵ “(Öyle bir) ateş ki, onlar sabah akşam ona sunulurlar. Kıyametin kopacağı günde de, “Firavun ailesini azabın en şiddetlisine sokun” denilecektir.” Mümin, 40/46.

²⁵⁶ Andolsun, dönsünler diye biz onlara (ahiretteki) en büyük azaptan önce (dünyadaki) yakın azabı elbette tattıracağız.” Secde, 32/21.

²⁵⁷ Yüksel, Molla Sadrettin,10.vaaaz.

²⁵⁸ Tevbe, 9/33.

²⁵⁹ Fetih, 48/28.

“(Ey Muhammed!) Sana da o Kitab’ı (Kur’an’ı) hak, önündeki kitapları doğrulayıcı, onları gözetici olarak indirdik. Artık, Allah’ın indirdiği ile aralarında hükmet ve sana gelen haktan ayrılıp da onların arzularına uyma.”²⁶⁰

2. Hz. İsa’nın risaleti geçici olup Ben-i İsrail’e hastır:

“Allah, onu İsrail oğullarına bir Peygamber olarak gönderecek (ve o da onlara şöyle diyecek): “Şüphesiz ben size Rabbinizden bir mucize getirdim...”²⁶¹

3. Kur’an Müslümanlarla ehl-i kitap arasındaki buluşmayı sınırlandırıyor:

“Sen dinlerine uymadıkça, ne Yahudiler ve ne de Hristiyanlar asla senden razı olmazlar. De ki: “Allah’ın yolu asıl doğru yoldur.” Sana gelen ilimden sonra, eğer onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, bilmiş ol ki, Allah’tan sana ne bir dost, ne bir yardımcı vardır.”²⁶²

“Kitap ehlinde birçoğu, hak kendilerine belirdikten sonra dahi, içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi, imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler.”²⁶³

4. Kur’an Müslümanlarla ehl-i kitap arasındaki ilişkileri sınırlandırıyor:

- Fikrî alanda:

“İçlerinden zulmedenler hariç, Kitap ehli ile ancak en güzel bir yolla mücadele edin ve (onlara) şöyle deyin: “Biz, bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim ilâhımız ve sizin ilâhınız birdir (aynı ilâhtır). Biz sadece O’na teslim olmuş kimseleriz.”²⁶⁴

- Genel ilişkilerde:

“Allah, sizi, din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara âdil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah, âdil davrananları sever.”²⁶⁵

Demek ki onlarla iki şartla iyi ilişki içinde olabiliriz: 1) Din hususunda bizimle savaşmamaları. 2) Bizi evlerimizden çıkarmamaları. Ama eğer sözlerinde durmayıp İslam davetine karşı faaliyet gösterirlerse hüküm ne olur? Bunun cevabını Allah şöyle

²⁶⁰ Maide, 5/48.

²⁶¹ Âi İmran, 3/49.

²⁶² Bakara, 2/120.

²⁶³ Bakara, 2/109.

²⁶⁴ Ankebut, 29/46.

²⁶⁵ Mümtehine, 60/8.

vermektedir: “Allah, sizi ancak, sizinle din konusunda savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanız için destek verenleri dost edinmekten men eder. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”²⁶⁶

- Siyasi ilişkilerde:

“Mü’minler, mü’minleri bırakıp inkârcıları dost edinmesin. Kim böyle yaparsa Allah ile bir ilişiği kalmaz. Ancak onlardan (gelebilecek tehlikeden) korunmanız başkadır. Allah, asıl sizi kendisine karşı dikkatli olmanız hakkında uyardır. Çünkü dönüş Allah’adır.”²⁶⁷

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soy soplaları olsalar bile, Allah’a ve peygamberine düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine iman yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedi kalacakları cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah’ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, Allah’ın tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”²⁶⁸

“İnkâr edenler de birbirlerinin velileridir. Eğer siz bunların gereğini yapmazsanız, yeryüzünde bir karışıklık ve büyük bir bozulma olur.”²⁶⁹

- Askeri ilişkilerde:

“Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez.”²⁷⁰

“Kendilerine kitap verilenlerden Allah’a ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah’ın ve Resûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak din İslâm’ı din edinmeyen kimselerle, küçülerek (boyun eğerek) kendi elleriyle cizyeyi verinceye kadar savaşın.”²⁷¹

“Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah’ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin

²⁶⁶ Mümtehine, 60/9.

²⁶⁷ Âl-i İmran, 2/28.

²⁶⁸ Mücadele, 58/22.

²⁶⁹ Enfal, 8/73.

²⁷⁰ Bakara, 2/190.

²⁷¹ Tevbe, 9/29.

bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez.” ²⁷²

Semavî bir dine sahip olmayanlarla ilişkimize Mücadele suresi son noktayı koyar: ya iman ya savaş. Semavi dini olan yani ehl-i kitapla ilişkimiz ise şu şekildedir: eğer onlar İslam devleti ile barış ve sevgi ilişkileri içinde davranıp, insanları Allah'ın yoluna çağıran İslam davetine engel olmazlarsa, ekonomi ve fikri alanda kitap, dergi, gazete, film ve okul gibi vesilerle davetin yürütülmesine sorun çıkarmazlarsa lehimize olanlar onların da lehine, aleyhimize olanların da aleyhinedir. Onları ibadethanelerinde güven içerisinde serbest bırakırız. Ancak eğer İslam'a saldırırlarsa; silah, hastane, okul, dergi vs. gibi vesilelerle İslam'a tecavüz ederlerse, siyaset ve basın perdesi altında çeşitli oyunlarla Müslümanları Hristiyanlaştırma çabası içerisinde olurlarsa bu durumda onlarla savaş her Müslüman'a mukaddes bir görev olarak vacip olur. Demek ki aramızdaki ilişkinin ayrışma noktası İslam davetinin delil ve hüccetlerini ortaya koymak suretiyle yoluna devam etmesine engel olmamalarıdır.”²⁷³

2.9. Ehl-i Kitap Cennetlik midir?

Bir kaç yazı ve makalelerinde Kur'an'ın nüzulünden sonra artık Hristiyanlık, Yahudilik vs. gibi hiçbir dinin artık Allah katında bir değerinin kalmadığını ve kurtuluşun sadece İslam dinine uymakta olduğuna dikkat çeken Yüksel, aksi yönde görüş belirten bazı zevata çok sert çattmıştır. Mesela konuyla ilgili bir makalesi şöyledir:

“Hristiyan ile Yahudileri bedavadan cennete göndermek isteyen Sayın Prof. Süleyman Ateş, “Çağdaş” adlı tefsirinde Bakara suresinin 62'inci ayetinin²⁷⁴ tefsirini yapar iken şöyle yazıyor: “Yüce Allah... Bu ayette bir istisna yapıp, kitap ehli olan milletlerden: yani Müminlerden, *Yahudilerden, Hristiyanlardan ve Sabiilerden*, Allah'a ve ahiret günü'ne inanıp iyi iş yapan kimselere korku olmadığını, onların üzüntüye ve sıkıntıya uğramayacaklarını bildirmektedir. Tabi, bu ayetin hükmüne göre Allah'a, Kur'an'ın tanımladığı biçimde şirksiz inanmak, Üzeyr veya İsa'yı Allah'ın oğlu saymamak, ahirete de layık-ı veçhiyle inanmak, bunun yanında İslâm dinine girmezse dahi

²⁷² Enfal, 8/60.

²⁷³ Yüksel, Molla Sadrettin, 115 no'lu belge.

²⁷⁴ “Şüphesiz, inananlar (Müslümanlar) ile Yahudiler, Hristiyanlar ve Sâbiilerden (her bir grubun kendi şeriatında) “Allah'a ve ahiret gününe inanan ve salih ameller işleyenler için Rableri katında mükâfat vardır; onlar korkuya uğramayacaklar, mahzun da olmayacaklardır” (diye hükmedilmiştir).” Bakara, 2/62.

Kur'an'ın Allah kelâmı, Hazreti Muhammed'in de hak Peygamber olduğunu inkâr etmemek lâzımdır.”

Ateş 'in yazısı bu şekilde akıp gidiyor.

Demek, Sayın *Ateş*'in sarıh ve açık ifadesine göre *Hristiyanlar, Yahudiler ve Sabiiler* İslâm Dini'ne girmezlerse bile Müslümanlar gibi Cennete gireceklermiş, yani Hristiyanlık ve Yahudilik kurallarına göre amel edip onun üzerine de ölseler, yine durum böyle imiş!! Peki, İslâm dini, yani Hazreti Muhammed Aleyhisselâm'ın Allah tarafından beşeriyete takdim ettiği din, bütün dinleri nesheden, meriyetten kaldıran bir din değil midir? Biz Müslümanlara göre öyledir. Çünkü Hazreti Peygamber bir hadisi şerifinde şöyle buyuruyor:

“Allah'a yemin ederim ki. Benim getirdiğim İlahi Şeriata heva ve hevesiniz tabii olmadığı müddetçe, yani onu nizam olarak kabul etmediğiniz müddetçe hiç biriniz Mü'min sayılmaz.”²⁷⁵

Madem Efendimiz böyle buyurmuştur, o halde Ehl-i Kitabın kurtuluşu için İslâm'a girmek ve onu tatbik etmek şart ve lâzımdır.

Bilmem, Sayın *Ateş* niçin buna yer vermiyor? Bu hadisi kabul etmezse bile, ona karşı bu dediğimizi ispatlayan hiç çürütülemez bir delilimiz daha var, o da Kur'an-ı Kerimdir. Bakın Cenab-ı Hakk A'raf suresinin 157–158'inci ayetlerinde ne buyuruyor:

“Benim rahmetim, her şeyi kaplamıştır. Ben onu, –Rahmetimi– benden korkan, zekât veren ve ayetlerimize iman edenlere yazacağım. Onlar ki – O ehli kitaplar ki– yanlarındaki, Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Peygambere tabii olurlar. O Peygamber ki, onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten de alıkoyar. Yine o Peygamber ki, onlara temiz şeyleri helâl, çirkin ve zararlı şeyleri de haram kılar. Sıkıntıları ve ağırlıkları onların üzerinden söküp atar. O ümmi Peygambere iman edenler, Onu düşmanlarından koruyarak saygı gösterenler, Ona yardım edip Onunla beraber indirilen Kur'an'a tabii olanlar, işte sadece onlar ehli necattırlar. De ki, ey insanlar! Ben Allah tarafından hepinize gönderilen bir elçiyim. O Allah ki, göklerin ve yerin hâkimiyeti O'na mahsustur. O'ndan başka bir Ma'bud yoktur. Hayatı veren de, alan da O'dur. Öyleyse, gelin, Allah'a ve O'nun ümmi Elçisine iman edin ki, O Peygamber de Allah'a ve O'nun

²⁷⁵ Hadis, hem hasendir hem sahihtir. “Kitab-ül Hüccet” Sahibi onu kitabında nakletmiştir. Hafız-ı hadis Ebu Nuaym da onu "Erbain" adlı kitabına almıştır. M.Sadrettin Yüksel.

sözlerine iman etmektedir. Ve O Peygambere uyun, yani şeriatına uyun, ta ki, hidayete kavuşasınız.”²⁷⁶

Şimdi yukarıda mealini verdiğimiz ayetlerin inceliklerine dönelim: Bu ayetlerin baş tarafında Rabbimiz, ehl-i kitap hakkında özet olarak şöyle buyuruyor: “Rahmetim, ayetlerimize iman edip Hazreti Muhammed’e tabi’ olanlardır. Yani getirdiği Kur’an’a göre hareket edenlerdir.” Öyle ya Cenab-ı Hakk *يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ* den sonra *الْأَمِّي* diye buyuruyor. İman ayrıdır, ittiba da ayrıdır... Bir de aynı ayette “Hazreti Muhammed’e iman edip Onunla beraber indirilen kitaba –Kur’an’a– tabi olanlar, onu tatbik edenler ehli necattırlar kurtulurlar.” diye geçiyor. Yani ayet şunu demek istiyor:

Allah’a ve Resûlü bulunan Muhammed’e iman edin ve aynı zamanda Muhammed’e tabi olun. Yani İslâm’a girin ve onun yolunda gidin. Zira hidayetiniz tamamen buna bağlıdır, başka türlü olamaz.

Bu derecede sarıh ve açık olan ayetleri zikrettikten sonra gelgelelim Sayın Ateş’in kendi iddiasına mesnet olarak gösterdiği ayetlere: Üzerinde durduğu birinci ayet, Bakara suresinin 62’inci ayetidir. Yani:

“Şüphesiz, inananlar (Müslümanlar) ile Yahudiler, Hristiyanlar ve Sâbîlerden (her bir grubun kendi şeriatında) “Allah’a ve ahiret gününe inanan ve salih ameller işleyenler için Rableri katında mükâfat vardır; onlar korkuya uğramayacaklar, mahzun da olmayacaklardır” (diye hükmedilmiştir)”²⁷⁷ ayetidir.

Ateş, evvela bu ayeti kerimeden, o yanlış hükmünü çıkartmağa çalışıyor. Hâlbuki ayetin onun iddiasıyla, hiç alakası yoktur. Zira o ayet, tamamen İslamiyet’ten önce gelip giden Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiilerden bahsediyor. Yani dinleri daha İslâm dini ile meriyetten kaldırılmamış ehli kitabı kast ediyor. Tüm müfessirlerimiz, aynı görüş üzerinde ittifak etmişlerdir.

Tabii olan Mücahid’den gelen bir rivayet de onları –İslam müfessirlerini– teyit eder. Rivayet Şöyledir: “Selman-ı Farisi diyor ki, ben, Resûlullah’a İslamiyet’ten önceki dindaşlarımın Ahiret âlemindeki durumlarını sordum. Aynı zamanda Hazreti Peygamber’e onların namazlarından ve ibadetlerinden de bahsettim. Bunun üzerine Bakara suresi’nin 62’inci ayeti kerimesi nazil oldu”.

Bundan da sarahaten anlaşılıyor ki, bu ayeti kerime, İslâmiyet’ten önce gelip giden ehl-i kitabın hakkındadır. Hemen şunu da söyleyeyim ki, Mâide suresinin

²⁷⁶ A’raf, 7/158.

²⁷⁷ Bakara, 2/62.

69'uncu ayeti de aynıdır. Yani o da İslâmiyet'ten önceki ehl-i kitap hakkında nazil olmuştur. Binaenaleyh, bunlardan hiçbirisi Sayın Ateş'in iddiasına mesnet olamaz, haberi olsun.

Ateş'in kendi iddiası –Yahudi ve Hristiyanların İslâm geldikten sonra da hiç İslâm'a girmeden de Cennete girmeleri– İstikametinde kullanmak istediği ayetlerden birisi de Fussilet Suresinin 30'uncu ayetidir. Bu ayet üzerinde şöyle konuşuyor: "... Fakat kanaatimize göre âyette –Fussilet suresin'in 30'uncu ayetinde²⁷⁸– böyle bir kayıt –İslâmiyet'e girmenin kaydı– yoktur, ayet mutlaktır. Kur'an'ın tanımladığı biçimde Allah'a ve Ahirete inanan herkesin güvene kavuşup üzüntüden kurtulacağını bildirmektedir."

Doğru, Fussilet suresinin'in 30'uncu ayeti de, AI-i İmran'ın 113–115'inci ayetleri de mutlaktır. Yani bu ayetlerde, İslâm dini ortaya çıktıktan sonra ehli kitabın İslâm'a girmelerinin şart olduğuna temas edilmemiştir. Fakat Kur'an-ı Kerim'de mutlak ayetler de vardır, mukayyet ayetler de. Mefhumları çatıştığı zaman mutlak ayetler, mukayyet olan ayetlerin karinesiyle takyit edilir. Yani o kayıt mutlak ayetlerde de nazar-ı itibara alınır. İşte mesele burada da böyledir. Başta söylediğim gibi A'raf Suresinin 157. 158. ayetleri, ehli kitabın kurtuluşunu sarahaten İslâm dinine girmelerine bağlamıştır. Bu mevzudaki mutlak ayetler de ona göre yorumlanacaktır. Bu, Usul-i fıkıh ilminde değişmez bir kaidedir. Sayın Ateş, lütfen bu kuralı hesaptan çıkartmasın.

Bir de Kurtubi'nin yazdığına göre, Fussilet'in 30'uncu ayeti Hazreti Ebu Bekir'in hakkındadır: Ata, İbn-i Abbas'tan naklederek diyor ki "bu ayeti kerime Ebu Bekir hakkında nazil olmuştur. O da şöyledir: Müşrikler, rabbimiz Allah'tır melekler de O'nun kızlarıdır. Ve aynı zamanda Allah nezdinde şefaatçilerimizdirler, dediler, böylece saptılar. Hazreti Ebu Bekir'de rabbimiz şeriki, ortağı olmayan tek bir Allah'tır. Muhammed de O'nun kulu ve elçisidir. Dedi. Böylece hiç sapmadan hakikat yolunda dosdoğru yürüdü. İşte bu sözler üzerine Fussilet'in 30'uncu ayeti nazil oldu. Nüzul sebebi bu olduktan sonra demek ayet, İslâm'a girmemiş ehl-i kitap hakkında değil direkt olarak bilfiil İslâm'ın içinde bulunan Hazreti Ebu Bekir ve benzerleri olan diğer Müslümanlar hakkındadır.

²⁷⁸ "Şüphesiz "Rabbimiz Allah'tır" deyip de, sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: "Korkmayın, üzülmeğin, size (dünyada iken) va'dedilmekte olan cennetle sevinin!" Fussilet, 41/30.

Âl-i İmran suresinin 113–115’inci ayetleri²⁷⁹ üzerinde biraz daha duralım: Yine İmam Kurtubi yazıyor: “İbn İshak, İbn Abbas’tan naklen diyor ki; ehl-i kitap’tan Abdullah bin Selâm, Sa’lebe bin Se’ye, Üseyd bin Se’ye, Eseyd bin Ubeyd ve daha bir takım Yahudiler, İslâmiyet’i kabul ettikleri zaman, Yahudi hahamları ile diğer bir sürü ehl-i kitap dediler ki: en kötü insanlarımız Muhammed’e iman edip dinine tabi oldular. Eğer bunlar iyi insanlar olsaydılar atalarının dinini bırakıp ta başka bir dine –İslâm’a– girmezlerdi. Hahamların bu söyledikleri üzerine Âl-i İmran’ın bu ayetleri ... ليسوا سوا... أولئك من الصالحين ‘e kadar nazil oldu.” Bu nüzul sebebine de bakılırsa yine bu ayetler, İslâm’a girmemiş ehl-i kitap hakkında değil, aksine tam manasıyla İslâm dinine girmiş zatlar hakkındadır.

Son olarak şunu da büyük bir esefle söyleyeyim ki, tarih boyunca hiç bir Müslüman fert, hiç bir İslâm âlimi böyle bir iddiada bulunmamıştır. Yani İslâm’a yetiştiği halde İslâm’a girmeyen ehli kitabı Cennete göndermemiştir. Yalnız Prof. Süleyman Ateş hariç!! Maalesef o rahatlıkla gönderiyor. Herhalde Sayın Ateş Bey, İslâm dinini diğer dinleri nesheden, meriyetten kaldıran bir din olarak kabul etmiyor!!! Cenabı Allah, İslâmî bir şuur nasip etsin, Amin...²⁸⁰

Bir başka makalesinde de aynı konu hakkında yine aynı zata yazdığı reddiyesinde

“*Yahudi’lerin ve Hristiyan’ların Konumu*” başlığını kullanan Yüksel, şunları yazar:

“Misyonerlerin fikirdaşı gibi görünen Sayın *Süleyman Ateş*, Yahudi ve Hristiyanları müşriklik damgasından kurtarmak için boşuna gayretler sarf ediyor. Bilmiyor ki onlar, Kur’an–ı Kerim’i kanun ve nizam olarak kabul etmedikten sonra – ki Cenab–ı Hakk(Araf suresi 157–158) bunun mecburi olduğunu gösteriyor–Kilise ve havralarda hâkim olan haham ile ruhbanlara inandıkları müddetçe yine müşriktirler, yine müşriktirler. Çünkü oraya bağlı buldukları müddetçe onların teşri yetkilerine – eşyaları helal ve haram kılma yetkilerine– inanırlar. Böyle bir inanç kesinlikle şirktir. Bak Cenab–ı Hakk Tevbe suresinin 31. Ayetinde ne buyuruyor:

²⁷⁹ “Onların (Kitap ehlinin) hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, gece saatlerinde ayakta duran, secdeye kapanarak Allah’ın âyetlerini okuyan bir topluluk da vardır. Onlar, Allah’a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler. Kötülükten men ederler, hayır işlerinde birbirleriyle yarışır. İşte onlar salihlerdendir. Onlar ne hayır işlererse karşılıksız bırakılmayacaklardır. Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanları bilir.” Al-i İmran, 3/113–115.

²⁸⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler–4*, s. 40–45.

“Hahamlarını ve ruhbanlarını Allah’tan ayrı Rabler edindiler.”²⁸¹ Cenab-ı Hakkböyle buyuruyor. Hâlbuki Yahudi ve Hristiyanlar haham ve rahiplerine tapmamışlardır. Öyle ise ayeti kerimenin hakiki manası şöyledir: “Onlar –Ehl-i kitap– bu adamlar için teşri yetkisini tanıyorlar. Oysaki o yetki Allah’a has bir yetkidir. Ancak Peygamberlere verir, başkasına vermez. Haham ve rahipler de Peygamber değildirlen.” İşte bunun içindir ki Cenab-ı Hak, Hristiyan ve Yahudileri müşrik olarak ilan etmiştir. Anlaşıyor ki Hristiyan ve Yahudiler Kur’an’a tabi olmadıkça yani nizam ve kanun olarak onu kabul etmedikçe şirkten kurtulamazlar.

Evet, bunun içindir ki Allah Teâlâ Araf suresinin 157–158. ayetlerinde şöyle buyurmuştur:

“O ümmi Peygambere iman edenler, Onu düşmanlarından koruyarak saygı gösterenler, Ona yardım edip Onunla beraber indirilen Kur’an’a tabi olanlar işte sadece onlar ehli necattırlar, sadece onlar kurtulurlar.”²⁸²

Netice olarak diyorum ki, Süleyman Ateş boşuna uğraşıyor ve bu anlayışı ile son derece bağlı bulunduğu Yahudi ve Hristiyanları şirkten kurtarıp temize çıkaramaz... Ancak haham ve ruhbanların teşri yetkilerini bir tarafa atıp sadece Kur’an-ı Kerim’in yetkisini –ki onun yetkisi Allah’ın yetkisi demektir.– kabul ederlerse işte ancak o vakit şirkten azat olurlar. Nasıl ki Cenab-ı Hak Kur’an-ı Kerim’de:

“Yani kilise ve havra kanunlarına değil Kur’an-ı Kerim’in kanunlarına tabi olurlarsa kurtulurlar” diye buyurmuştur.

Samimi Müslümanların dikkatlerini bir hususa daha çekmek istiyorum. Şöyle ki: “İslam dini ve İslam kitabı olan Kur’an-ı Kerim hiç bir din ve hiç bir kitabı meriyetten kaldırmamış ve onun hükümlerine son vermemiştir” diye herzeleyen Süleyman Ateş bu asılsız mevzuda bir sürü ayetleri de yanlış zihniyetinin istikametinde kullanmak istemiştir. Mesela:

“İncil ehli, Allah’ın onda indirdiği ile hükümlerini. Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler fasıktırlar.”²⁸³

İşte Süleyman Ateş, ayetin ne sibakına ne siyakına ne de inceliklerine hiç bakmadan hemen gözleri kapalı olarak “bu ayet, İncilin hükümleri bugün de

²⁸¹ Tevbe, 9/31.

²⁸² El-A’raf, 7/157.

²⁸³ Maide, 5/47.

meriyettedir, İslam onun hiçbir hükmünü meriyetten kaldırmamıştır” diye söylüyor. Hâlbuki bu ayeti kerimenin baş tarafında şu cümleler vardır:

“Biz o geçmiş Peygamberlerden sonra Meryem oğlu İsa’yı kendisinden önceki Tevrat’ın tasdikçisi olarak gönderdik ve ona İncil verdik.”²⁸⁴

İşte “İncil ehli, Allah’ın onda indirdiği ile hükümete sinler” cümlesi “ve ona incili verdik” cümlesi üzerine atfedilir. Fakat başında “ve söyledik” cümlesinin takdiri ile, yani “Biz ona incili verdik ve onlara dedik ki incilin ihtiva ettiği hükümlerle hükmedin.” sıbak, siyak ve incelik böyledir. Ve bunu gerektiriyor. Bu suretle demek Cenab-ı Hakk, İncili indirdiği zaman “İncil ehli hükümete sin” diye buyurmuştur. Yani şimdi İncil’le hükmedin. Bu demek değildir ki, Kur’an nazil olursa bile İncil’in hükmü yine meriyettedir, yine devam etmektedir. Öyle ise bu ayeti kerime Süleyman’ın iddiasına kati surette mesnet olamaz. Bu bir.

Süleyman’ın kendine mesnet etmek istediği bir ayet de şudur:

“Eğer onlar, Tevrat’ı, İncili ve Rablerinden kendilerine indirileni tatbik ve icra etselerdi, hem üstlerinden hem ayaklarının altından yiyeceklerdi. (Her taraflarından Allah’ın nimetlerine gark olacaktı.”²⁸⁵

İşte, Süleyman bu ayeti de yine batıl iddiasına –İslam’ın diğer dinleri meriyetten kaldırmamasına– delil yapmak istiyor. Hâlbuki bu ayetin baş tarafında mazi sığası yani geçmiş zamana delâlet eden أقاموا sığası var. Demek Cenab-ı Hakk şunu buyuruyor: Eğer ehl-i kitap, İslamiyet’ten önceki zamanlarda o semavi kitaplarını gerçek manada tatbik edip uygulaysaydılar, şüphesiz Allah’ın nimetlerine gark olacaktı. Ayetin mana ve anlamı gerçekten böyle olduktan sonra Süleyman Ateş’in iddiası ile ne alakası kalır? Hiç. Aksine tamamen çürütüyor. Bu ayetten sonra bir ayet daha var, o da şudur:

“De ki ey ehl-i kitap! Kur’an dâhil olmak üzere –Çünkü bir ihtimale göre “rabbinizden size indirilen” Kur’an’dan ibarettir– Size indirilen Tevrat ve İncil’i dosdoğru tatbik ve icra edinceye kadar siz hiç bir şey üzerinde değilsiniz.”²⁸⁶

Hemen şunu da söyleyelim ki, bütün semavi kitaplar inanç ve tevhit mevzuunda bir ve beraberdirler nesih, inanç esaslarında cari değildir. Nesih ancak ahkâmlarda caridir. Ben bunu çağdaş tefsir hakkında evvelce yazdığım tenkitlerde de söylemiştim. Bu ayetin tefsiri yukarıda söylediğim şekilde olduktan sonra Süleyman’ın elinde ne

²⁸⁴ Maide, 5/46.

²⁸⁵ Maide, 5/66.

²⁸⁶ Maide, 5/68.

kalır ki? Hiçbir şey. Zira onlar Kur'an'ın zerresini bile tatbik etmezler. Tevrat ve İncil'in canına da okumuşlardır, yani Tevrat ve İncil'de sayılamayacak derecede değiştirmeler ve tahrifatlar meydana getirmişlerdir. Kur'an böyle bir dini nasıl meriyetten kaldırmaz, elbette ki kaldırır. Süleyman Ateş istemezse bile...

Süleyman'ın kendi batıl iddiasına mesnet gördüğü bir ayeti kerime daha verelim: Ayet şu:

“Hem içinde Allah'ın hükmü olan Tevrat yanlarında bulunup dururken nasıl oluyor da senin hükmüne müracaat ediyorlar. Ve sonra da bunun arkasında yine yüz çevirip gidiyorlar. Onlar hiç bir şeye inanan kimseler değildir.”²⁸⁷

Beyhaki'nin Ebu Hüreyre'den rivayet ettiğine göre bu ayetin nüzul sebebi de şöyledir:

Hayber'de evli, aynı zamanda dünyaca şerefli bir erkek, evli ve şerefli bir kadınla zina etti. Yahudiler onları recmetmek istemediler. Onları bir grup adamlarla Medine'deki Beni Kureyze kabilesine gönderdiler. Gidin bunun hükmünü Muhammed'e sorun bakalım ne cevap verir dediler. Eğer bunların hakkında had ve sopa emrederse kabul edin. Yok, eğer recmi emrederse kabul etmeyin diye adamlarına tavsiyede bulundular. Hazreti Peygamber, recim emrini verdi. Onlar da onu kabul etmediler... İşte Cenab-ı Hakk da bu ayeti kerime ile bizleri, onların –Yahudilerin– bu durumlarına karşı hayret ve taaccübe davet ediyor: Evvela bu recim cezası onların Tevrat'ında bulunduğu halde yani bu ceza nesih edilip meriyetten kaldırılmadığı halde niçin Hazreti Peygamber Aleyhisselâm'a müracaat ediyorlar? Demek, o cezayı tatbik etmek istemiyordular. İkinci olarak madem müracaat ediyordular niçin Hazreti Peygamber Aleyhisselâm'ın verdiği hükmü kabul etmediler. Demek oluyor ki bunlar, hiç bir şeye inanmıyorlar. İşte Cenabı Hak, bu ayeti kerime ile bunu demek istiyor. Yoksa: Tevrat'ın bütün hükümleri bugün için de meriyettir. İslam onu kaldırmamıştır, onunla amel etsinler demek istemiyor ki Süleyman'ın yanlış anlayışına delil ve mesnet olsun.

Süleyman Ateş bunun gibi sürü ayetleri böylece tahrif edip gidiyor. Gitsin...

Açık söyleyelim onlar –Süleyman'ın adamları olan ehl-i kitap– Kur'an'a tabi olmadıkça, yani Tevrat ve İncil'den tahrif edilmiş veyahut İslam'la nesih edilmiş ahkâmı Kur'an'ın ahkâmına tercih ettikleri müddetçe müşriktirler, müşriktirler. Süleyman ne söylesin söylesin dinimizin hükmü budur. Hiç kimse onu değiştiremez.

²⁸⁷ Maide, 5/43.

Müşriktirler. Çünkü tercih meselesi inançla alakalıdır, amelle değil. Beyefendi bunu anlamıyorsa gerçek İslam temsilcilerinden öğrensin.

Bir de Süleyman Ateş, Hristiyanlarla Yahudileri cehennemden ebedi azabından kurtarmak gayesi ile:

“Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Şirkin dışında dilediği kimsenin diğer günahlarını affeder.”²⁸⁸ Ayetine başvurmuştur. Onu da onların kurtuluşlarına mesnet olarak göstermiştir. Fakat boşuna bir gayret! Evvelce de söylediğimiz gibi müşriktirler, zira haham ve ruhbanların teşri yetkilerine iman etmişlerdir.

Bu şirkten de kurtulmak ancak, İslam’a girmek ile mümkün olur. Aksi takdirde şirk devam eder. Süleyman akıp giden şirk durduramaz...

Sayın Süleyman Ateş, Yahudi ve Hristiyanlara o kadar bağlıdır ki, “*Çağdaş*” adlı tefsirinin birinci cildinin 75. sayfasında Hazreti Peygamberin Fatıha süresindeki “kendilerine gazap olunan ve sapıtanlar”ı Yahudi ve Hristiyanlarla tefsir etmesini bile inkâr ediyor. Oysaki müfessirler arasında bu hususta bir icma vardır. Mesnetleri de İmam Ahmed, Hâkim, İbn-i Hibban, Tirmizi, İbn-i Merdeviye’nin rivayet ettikleri sahih ve hasen bir hadisi şeriftir. Evet, o hadise göre “Allah’ın gazabına uğrayanlar”dan murat başta Yahudilerdir. “sapıtanlar”dan da Hristiyanlardır. Zira Cenab-ı Hak Yahudiler hakkında **“Allah’ın lanet etiği ve kendilerine gazap ettiği kimseler”**²⁸⁹ ve Hristiyanlar hakkında da **“daha önce onlar sapıtmış ve çok kişiyi de sapıtmışlardı”**²⁹⁰ buyurmuştur.

Şimdi Yahudi ve Hristiyanların hatırı için hasen ve sahih hadislerle karşı çıkmak ne demek oluyor. Hasen ve sahih hadislerle yer vermemek, aslında Hazreti Peygamber Aleyhisselâm’a hak tanımamak demektir... Ben bu kadarını söylüyorum artık gerisini de siz Müslümanlar söyleyin.. Vesselam.²⁹¹

Keza Yüksel, ehl-i kitap hakkındaki bu görüşünü bir vaazında da şöyle ifade etmektedir:

“Aslı itibarı ile Hristiyan olan ve tahrif edilmiş Hristiyanlığı ile kâfir kabul edilen Avrupa tarihin bir döneminde Mesih (a.s) ın dinindeki temel bazı ahlak

²⁸⁸ Nisa, 4/48.

²⁸⁹ Maide, 5/60.

²⁹⁰ Maide, 5/77.

²⁹¹ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-4*, 65-71.

kurallarına bağlı kalmışsa da ancak bu ahlak zayıflamış sonunda bitmiştir. Zira küfrün, o habis, şeytani tohumun meyvesi de ancak habis olur.”²⁹²

2.10. Kafirlerin yaptığı iyiliklerin karşılığı?

Allah’a ve Resûlü’ne iman etmediği sürece kâfirlerin yaptıkları iyiliklerin kendilerine ahirette bir fayda vermeyeceğine inanan Yüksel, bu hususta şunları kaydeder:

“İslamî güzel ahlakları taşıyan kâfirin ise ameli sadece bu dünyada ona fayda verir, sevabı sadece dünyevî olur. Ahirette ise hayır. Zira bu ameli Allah’a ve Resûlüne olan inancından kaynaklanmıyor.”²⁹³

2.11. Yahudiler

Yahudilere kin ve tiksinti duygularıyla bakan Molla Sadrettin, onlar hakkında şu ifadeleri kullanır:

“İnsanlık düşmanı Yahudiler, miraç gecesinde İslam peygamberinin büyük bir mucizesine sahne olan Mescid-i Aksa’yı yaktılar... Bu işlenen cinayetin büyüklüğünü idrak etmeyen tek bir Müslüman yoktur... Bütün küfür dünyasına karşı İslam âleminin kazandığı zaferlerin bir abidesi olan Mescid-i Aksa yakıldı. Şimdi gasp edilen bu şerefi kurtaracak yegâne şey iman kuvveti, cihad ruhu ve İslam âleminin birleşmesidir.”²⁹⁴

“İşte size Yahudilerin dini inançları! Çok korkunç değil mi? Böyle düşünen bir millete karşı bütün insanlığın yekvücut olarak çıkması gerekirdi. Zira eline bir fırsat çıksa mukaddes kitabından emir alarak tereddütsüz dünyayı insanlık için cehenneme çevirir. Yahudiler, velinimetini olan Hristiyanlara da düşmandırlar. Bunu böyle bilsinler. Şimdi Hristiyanlar ehl-i salıp ruhuyla onları beslesinler, onlara her türlü yardımı yapsınlar. Elbette bir gün gelir ki Yahudi onların da hesabını görür. Bu Yahudi’dir. Umum insanlığın düşmanıdır. Hiç kimseye müsamaha eder mi? Etmez. Efendisinin başını yer. Yahudilerde eşitlik düsturu budur. İnsanlık mefhumu budur.”²⁹⁵

“...Yahudiler Mescid-i Aksa’ya girdikten iki yıl sonra orayı ateşe verdiler. Neden Allah’ın evini ateşe veriyorsun İsrail?! Mesele yakılan bir ateş meselesi değil. Mesele Yahudi’nin kalbinde yanan kin ve buğz ateşidir. Yahudiler Yahudiler’dir. Ve

²⁹² Yüksel, Molla Sadrettin, 33. Vaaz s. 9.

²⁹³ Yüksel, Molla Sadrettin, 33. Vaaz s. 10.

²⁹⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, 61. vaaz, sayfa: 16.

²⁹⁵ Yüksel, Molla Sadrettin, 118 nolu belge. Tafsilatı için bkz. 61. vaaz.

hep Yahudi kalacaklar. Yılanlar sokmaktan vazgeçseler, ejderhalar zehirlerini, tilkiler hilelerini terk etseler de Yahudiler Allah ve Resûlü'ne düşmanlıklarını terk etmezler...”²⁹⁶

2.12. İsrâ Ve Mirâç'ı İnkâr Etmenin Hükümü

İsrâ ve Mirâç hadisesini üç merhaleye ayırıp her bir merhalesini inkâr etmeye ayrı bir hüküm tespit eden şu izahı yapar:

“Miracın üç merhalesi vardır. İsrâ kısmı kitap ve sünnetle sabittir, inkâr eden kâfir olur. Yerden semaya olan kısmı meşhur sünnetle sabit olup inkâr eden dalalet ve şekavet ehli olur. Semadan cennet arş ve Allah'ın dilediği diğer yerlere kadarki kısmı ahad haber ile sabittir. İnkâr eden bidat ehli olur.”²⁹⁷

2.13. Mucize

Sadrettin Yüksel, mucizenin hak olduğu ve onu akıl ve bilim sınırları içerisinde değerlendirmeye çalışmanın uygun olmadığı hususunda şunları kaydetmektedir:

“Mucize, Peygamberlik davasını ispat etmek üzere bir Peygamberden sadır olan harika bir haldir. Hakikaten Cenab-ı Hak Peygamberleri mucizelerle göndermiştir. Ta ki, yalnız maddî şeylerin tesiri altında kalabilen kaba şuurlu kimseler onlara inansınlar.

Evet, Cenab-ı Hak, Hazreti Musa'yı asa ile gönderdi. Musa Aleyhisselâm onu yere attığı zaman yürüyen bir yılanı dönerdi. Hem elini kendi koynuna sokup, çıkardığı zaman eli her tarafa güneş gibi gözleri kamaştırıcı bir ziya saçardı.

Allah, Hazreti İsa'yı da, anadan doğma körlerin gözlerini açmak, cüzamlıyı iyileştirmek ve ölüleri diriltmek gibi mucizelerle gönderdi.

Sıra asr-ı saadete gelince; o devirde yürekler yumuşamış, akıllar terakki etmiş ve şuur da kabalığından sıyrılmıştı. Onun için Cenab-ı Hak Hazreti Muhammed (a.s)'ı tabiat kanunlarını bozan harikalarla göndermedi. Ona, hikmetli sözler, hakkı gerçekleştirmek, batılı yok etmek, irşat ve güzel hasletleriyle ruhlara ve akıllara hâkim olmak gibi mucizeler verdi. Onun mucizesi, mucizelerin en kuvvetlisi oldu. Zira her maddî harikayı inkâra kalkışan inkârcı kimse bile, Hazreti Muhammed Aleyhissalâtü vesselâm'ın başarabildiği inkılâbı inkâr edemez.

²⁹⁶ Yüksel, Molla Sadrettin, *Ka'be Baskını* s.14-15.

²⁹⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, *Nesefî Akaid'*ine yaptığı Ta'lik s. 9.

Evet, Hazreti Muhammed gönderildiği zaman servete ve dünyevî bir mevkie sahip olmadığı halde milletin inanç sistemini tamamen değiştirdi. Birbirine düşman olan kabileleri birleştirerek bir devletin temelini kurdu. Ve o devlete de, milleti kemal basamaklarında yükselten ve birkaç sene zarfında izzet ve yücelik zirvesine ulaştıran İlâhî bir kanun takdim etti. İşte yaptığı bu inkılâpların her birisi umum dünya nazarında inkâr edilemez birer harika ve birer mucizedir. Bu yüzdendir ki Avrupa'nın büyük felsefecilerinden bazıları Hazreti Muhammed Sallallahü Aleyhi ve Sellem'e iman etmişlerdir: İngiliz filozofu Karlayl, Fransız filozofu Baron Henri, Lord *Hadli* gibi... Ve keza Hazreti Muhammed'in kendi Ümmeti arasında yaydığı ruha hayran kalan bir kısım büyük tarihçiler de ona karşı hayranlıklarını gizleyememişlerdir: Sadyo, Dobel Sıfal, Güstav, Löbon ve Rönan gibi...

Demek Hazreti Muhammed'in mucizesi, mucizelerin en hayırlısıdır. Çünkü dünya durdukça o var olacaktır.

Sonra okuyucumuz zannetmesin ki, Hazreti Muhammed'den maddî harikalar sadır olmamış; hayır, bilakis. En az Hazreti İsa ve Hazreti Musa kadar ondan da maddî harikalar sadır olmuştur. Fakat ne var ki, Hazreti Muhammed Aleyhissalâtü vesselam O maddî harikaları, diğer Peygamberlere muhalif olarak, kendi davasına bir esas yapmamıştır. Sabittir ki, Hazreti Muhammed Aleyhissalâtü vesselam az bir suyu ve az bir yiyecek maddesini bir ordunun ihtiyacını karşılayabilecek derecede çoğaltmıştır. Hatta ölüleri diriltmesi de rivayet edilmektedir.

Bugün, yüz elli sene evvel tabiat ilminin ulaştığı noktada kalmış bulunan değersiz maddecilerden başka hiç kimse mucizeleri inkâr edemez. Eğer bu maddeciler, dünyanın her yerinde ruhî meselelerde araştırmalar yapan binlerce âlimlerin vardıkları müspet neticelere bakmış olsaydılar; görecektirdi ki, o âlimler yaptıkları denemelerle maddeye hâkim olan tabiat kanunlarından daha üstün kanunlar bulmuşlardır. Öyle kanunlar ki, bir takım muayyen şartlar dâhilinde bildiğimiz tabiat kanunlarını hükümsüz bırakarak yeni yeni hâdiseleri ortaya çıkarırlar. Bu yüzden artık mucize, ilim nazarında muhal sayılmaz.

Ben, “ruhları çağırma” celselerinde görülen harikalar için mucizeliği iddia etmiyorum. Celse binasında duyulan ayak sesleri, odadaki mobilyanın tavana kadar kaldırılması, büyük gardıropların ve hayvanların duvarlardan geçirilmesi, evleri sallayan rüzgârların esmesi ve konuşan, öğüt veren şeffaf, latif cisimlerin görünmesi gibi... İşte

bunlar mucizedir, demiyorum. Yalnız şu kadar derim ki: Tabiat kanunlarının hükmü altına girmeyen bu hâdiseleri inceleyip oluşuna kanaat getiren kimse, kâinatta madde kanunlarından daha üstün, ruhî kanunların bulunduğu anlar. Ve der ki: “La-alettayin bir medyum vasıtasıyla bunca harikalar meydana geliyorsa ruhi berraklıkta ve kemalde en yüce zirvelere ulaşan bir Nebiy-i Resûl’un elleriyle, daha üstün harikalar niçin meydana gelmesin!”

İşte bazılara göre mucizenin izah ve ispatı böyle yapılır. Daha başka ispat şekilleri de vardır. Meselâ allâme Nedim-ül Cisir’de “*İlim ve Felsefe Gözüyle İslâm*” adlı Arapça eserinde mucizeyi ispata çalışırken hülâsa olarak şunları yazmaktadır:

“Mucizeler, tabiat kanunlarına aykırı metafizik hâdiselerdir. İlim, hiçbir vakit mucizeyi izah edecek bir tabiat kanununu keşfedemez. Onu tabiat kanunlarına göre izaha kalkışmamız da, asla caiz olamaz. Çünkü tabiat kanunlarına aykırı olmazsa onun adına mucize denmez. Eğer mucize meçhul bir tabiat kanununa göre meydana gelmişse o vakit meçhul kanunun keşfedileceği, hatta kâşif tarafından mucizenin bir benzerinin yapılacağı da mümkün olur. O takdirde mucize Cenab-ı Hakk’ın kudretine has bir hâdis olmuyor. Bilakis öyle bir tabiat meselesi olur ki, o tabiat kanununu bilen herkes aynı mucizeyi ortaya çıkarabilir. Hâlbuki Cenab-ı Hak mucizeyi yaratmakla bize şunu bildirmek istemiştir: Kâinattaki tabiat kanunlarını ben yarattım ve onların dışına da başkası değil, yine ben çıkabilirim. Bütün bunlara binaen diyorum ki: Semavî kitaplarda zikrolunan mucizeleri tabiat kanunlarının esaslarına göre tefsir etmeye kalkışan âlimler, hataya düşmüşlerdir. Mucizeleri tevil eden bazı âlimler diyorlar ki: “Bizim maksadımız mucizeleri akla yakın getirmekle, ilim adamlarının imana gelmelerini sağlamaktır.” Onların ileri sürdükleri bu mazeret onları kurtaramaz. Zira teville akla yakın getirme keyfiyeti, bazı mucizelerde muhaldir, olamaz. Tevil ise, hem mucizenin manasını yok etmektir ve hem de hikmetini!”

Gerek bizden ve gerekse Hristiyanlardan birçok âlimler maalesef mucizeleri tevil etmek hatasına düşmüşlerdir.

Demek mucizelerden haber veren ayetleri tabiat kanunlarının esaslarına göre tefsir edersek, mucizenin hem manasını ve hem de hikmet ve değerini yok etmiş oluruz. Dahası var, eğer bazı mucizeleri tabiat ilmüne göre tefsir edebilirsek de hepsini o şekilde tefsir edemeyiz. Zira ilme göre izahı hiç mümkün olmayan birçok mucizeler vardır. Hatta aklına taviz vermek istediğimiz kimseyi ilmen izahı mümkün olmayan mucize-

lerle karşı karşıya bırakınca onu şüpheler bataklığına atmış ve inkâra döndürmüş oluruz. Meselâ farz edelim ki, biz “*İsrâ*” hâdisesini radyo ve televizyon ile, yere atıldığı zaman yılanı dönen Hazreti Musa’nın esasını hipnotizma sanatı ile, Hazreti Musa’nın bir darbesiyle denizin açılmasını da bazı bilgiçlerin iddia ettikleri gibi medd-ü cezir hadisesiyle, Hazreti İsa’nın babasız olarak dünyaya gelişini de Hazreti Meryem’in kendi kendini ilkah kabiliyetiyle tefsir edebildik. Şimdi Hazreti İsa’nın beşikte iken konuşup annesini tezkiye etmesini hangi tabiat kanunuyla tefsir edeceğiz?

Hulâsa: Mucizeleri tabiileştirmek için gösterilen gayret, başarısız bir gayret olduğu gibi; mucizenin manasını tahrip etmekte ve halkın şüphelerini de arttırmaktadır. O halde bize yaraşan, ilimde yüksek payeye erenlerin yüce hikmetlerine uymamızdır. Çünkü Kur’an-ı Kerim’in kendilerinden naklettiğine göre onlar (yüce âlimler) müteşabih ayetler hakkında:

“Biz ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır.”²⁹⁸ Derler.

Şimdi asıl esas, Allah’ın; kâinatı, tabiatı ve tabiat kanunlarını yaratmış olduğuna ve istediği zaman o kanunların dışına çıkabileceğine inanmaktır, iman etmektir. Kuvvetle Allah’a inanan bir kimse, gayet rahat bir şekilde bütün mucizelere inanabilir. “Mucize akıl dışıdır” diyenler âdet bakımından muhal olan bir şey ile aklen muhal bulunan şey arasındaki farkı göremeyen kimselerdir. Çünkü mucizelerde akla aykırı bir cihet yoktur. Ancak tabiat kanunlarına bir aykırılık vardır. Tabiat kanunlarının dışına çıkmak ise aklen muhal değildir. Demek mucize, onların sandıkları gibi akıl dışı değil, ancak bildiğimiz tabiat üstüdür... Mademki Allah tabiat kanunlarının halıkıdır, o halde onların dışına çıkmaya da kadirdir. Burada akıl dışı denecek hiçbir şey yoktur.”²⁹⁹

2.14. Keramet

Keramet hususunda da Yüksel şunları söyler:

“Velilerin kerametleri haktır. Çünkü Kur’an iki zatın kerametinden haber vermektedir. Onlar Hazreti Meryem ile Hazreti Süleyman’ın veziri olan Asef bin Berhiya’dır.

Aslında bir veliden sadır olan keramet, ümmeti bulunduğu Peygamberin mucizesidir. Çünkü keramet, onun veliliğini ispat eder; velilik de ancak hak din sayesinde elde edilebilir; din ise Peygamberin davasına inanmaktır. Aynı zamanda

²⁹⁸ Al-i İmran, 5/7.

²⁹⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 46–51.

keramet meselesi, psikoloji nokta-ı nazarından da doğrudur, mümkündür. Çünkü bir insanın bütün duyuları Allah'ı anmaya, düşünmeye dalarsa, onda özel bir hâl peyda olur. Artık dünyaca büyük kimseleri küçük görür, ehemmiyet vermez. Bütün maddî lezzetleri de istihkar eder. Hatta madde uğrunda birbirine karşı çetin mücadeleler halinde bulunan halk tabakalarına baktığı vakit onları leşler için boğuşan, çekişen mahlûklar vaziyetinde görür. Evet, bir kimse böyle bir hâl kazandığı zaman artık onun ruhundan fişkırان manevî nurlar, onun alınında parıldamaya başlar. Ve bu hâl halk arasında ona büyüklük ve vakar kazandırır.

Cemiyet hiçbir zaman bunlarsız kalmamıştır.

Veli, mümkün olduğu kadar Allah'ı ve onun sıfatlarını bilen, ibadetlere devam edip günahlardan sakınan şehvet ve sefil zevklere dalmayan bir zattır.

Gelelim harikalara: Böyle zatlardan harikaların sadır olmasında zerre kadar mesele (problem) yoktur. Çünkü insan dünya, madde meşgalesinden sıyrılarak kuvvetle Allah'a, yani mutlak surette kâinatı sevk ve idare eden kudrete yönelirse, onun ruhunda saklı bulunan kuvvetler, nefesine ve hayvani arzularına esir olan ve her işinde sadece maddeye değer veren kimselere nasip olmamış bir gelişme ile gelişir. Bu ruhî gelişmeler neticesinde, ruh sahibi de tabiat kanunları gibi bütün maddî varlıklara hâkim olur. İşte bunun içindir ki, harikalar ondan zuhur eder.

Başka bir deyişle, ruhta bir Hak korkusu vardır. Ruh bu kesif bedene yerleşince beden onun yüceliğini ve nurunu örtmüştür. Fakat bu sırrı idrak eden kimse, eğer kendi kalbinde ruh yönüne doğru bakan bir pencere açarsa, ruhtan gelen nurlar ve ziyalar onu halis ruhanî bir varlık haline getirir. Yani bu takdirde, onun ruhu kesif bedenine galip gelir. Böylece kendisinden çok harikalar sadır olur. Çünkü ruh, maddî şeyler üzerine haddinden fazla tesir icra edebilir. Hâsılı kelâm: Bir kişinin ruhu ziyalar saçsın da, kendisinden harikalar zuhur etmesin bu hiç mümkün mü? Mutlaka zuhur eder.

Son olarak şunu da kaydedelim ki Hicretin 438. yılında tasavvufa dair yazılmış bulunan “*Risale-i Kuşeyriyye*”, keramet örnekleri ile doludur.”³⁰⁰

2.15. Fetret Ehli

Bu hususta Eş'arilerin görüşünü destekleyip Matüridilerin delillerini yeterli bulmayan Molla Sadrettin şunları kaydeder:

³⁰⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, s. 52–53.

“Fetret: İki Peygamber arasında Peygambersiz geçen devre manasınadır ki vahiy ve semavî hükümlerin kesilmesi münasebetiyle ıtlak olunmuştur. Hazreti İsa ile Hazreti Muhammed Sallallahü Aleyhi Vesellem arasında altı asır kadar bir fetret zamanı geçmiştir.

Matüridiler: “Ehl-i fetret eğer Allah’a şerik koşmuşsa uhrevî mesuliyetten muaf kalmaz. Bilakis ehli fetret olmayan diğer müşrikler gibi müebbet bir cezaya çarptırılır.” derler. Fakat kanaatimce onların uhrevî mesuliyetten kurtulmalarına dair delilleri son derece kat’î ve açıktır. Zira Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

“Biz bir Peygamber göndermeden (hiçbir kimseye ve kavme) ceza verici değiliz”³⁰¹

Şimdi âyet-i kerimedeki (Resûl) kelimesini Peygamber manasında değil akıl manasında kullanmak ise ortada hiç bir mecburiyet yokken makul ve açık bir tefsire karşı cephe almaktır. Çünkü din ıstılahında Resûl ıtlak olunduğu zaman ondan ancak, kendisine vahiy gönderilen ve o vahiy başkalarına da bildirmekle mükellef bulunan zat kast edilir. Kur’an baştan aşağı bu mana üzerine devam edip gitmektedir. Söz gelişi:

“Ta ki Peygamberlerden sonra insanların Allah’a karşı (özür diye ileri sürebilecekleri) bir bahaneleri olmasın.”³⁰²

“Sonra peyderpey Peygamberlerimizi gönderdik.”³⁰³

“Peygamberleri kendilerine apaçık deliller getirdikleri halde...”³⁰⁴

“Biz hiç bir Peygamberi kendi kavminin dilinden başkasıyla göndermedik”³⁰⁵

Gerek yukarıda zikrettiğimiz âyetlerde olsun ve gerek umum benzerlerinde olsun Resûl ve rusûl kelimeleri hepsi ancak Peygamber ve Peygamberler manasında kullanılmıştır. Aksini iddia eden kimse, bize Kur’an’da başka manada kullanılmış tek bir Resûl kelimesini gösterebilir ki biz de ona hak verelim.

Demek oluyor ki Peygambersiz kalmış ehli fetret, ehli necattır.

Mâtüridîlerin görüşü açık olarak şu anlamı taşımaktadır: “Cenab-ı Hak Peygamberleri yalnız dinin teferruat kısmı ile ahiretin ahvallerini bildirmek için göndermiştir. Yoksa her nakisadan münezze, şeriki, ortağı olmayan Allah’ın marifetine

³⁰¹ İsra, 17/15.

³⁰² Nisa, 4/165.

³⁰³ Müminûn, 44.

³⁰⁴ Yunus, 10/13.

³⁰⁵ İbrahim, 14/4.

gelince o, insanoğluna aklen vaciptir. Peygamber olmasa bile yine insanoğlu kendi aklıyla Allah'ı tanımak zorundadır. Tanımadığı takdirde İlâhî ukubete uğrar.”

İddiaları işte bundan ibarettir. Hâlbuki hiç de mantıkî bir iddia değildir. Gerçek ve vâki' bu iddiayı reddeder. Zira her şeyden evvel bütün Peygamberlerin en fazla ehemmiyet verdikleri şey tevhit akidesidir. Onlar bütün mesailerini tevhit davası üzerine teksif etmişlerdir. Eğer Peygamberlerde fevkalâde tesirli bir kuvvet, bir sır bulunmasaydı, Allah bilir yeryüzünde harika zekâlı Zeyd bini Amr bin Nufeyl gibi ve bir kaç tane de dünyanın en büyük felsefecileri hariç tek bir ehli tevhit bulunmazdı. Bu duruma göre kullarının huy ve karakterlerini kendi kullarından daha iyi bilen Cenab-ı Hak, Peygamberler göndermeden hiç kullarını tevhit akidesiyle mükellef kılar mı? Elbette kılmaz. Çünkü o takdirde Cennete ancak bir kaç kişi girebilir, geri kalanlar hepsi Cehennem'e... Hâlbuki bu, Cenab-ı Hak'ın lütfü kereminden ne kadar uzaktır! Hem;

“Biz bir Peygamber göndermeden (hiçbir kimseye ve kavme) ceza verici değiliz”³⁰⁶ âyet-i kerimesinin hükmü nerde kalır?

Şâyan-ı dikkattir ki muarızlar tarafından Peygamberlere karşı gösterilen şiddetli mukavemet hep tevhit meselesinden ötürü ileri gelmiştir. Yani Peygamberler kendi kavimlerini tevhit akidesine (Bir Allah'a inanmaya) davet ettikleri içindir ki ağır hakaretlere maruz kalmışlardır. Kur'an'a bir göz atmakla O'nun putperestliğe karşı açtığı savaşın ehemmiyet derecesi derhal belli olur.

Evet, Kur'an-ı Kerim Cenab-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine dair kâfi hüccetler, açık temsiller ve afakî delillerle dopdoludur. Buna rağmen müşrikler yine büyük bir inat ve direnme içinde idiler. Allah'ın birliğine bir türlü inanamıyorlardı.

Şimdi Allah'ı tanımak için bu adamların akılları kâfidir, denilebilir mi? insanlar hep böyledirler. Tarihin hiçbir devrinde Allah'ı yalnız akıllarıyla tanıyabilen bir millet çıkmamıştır. O halde “Allah'ı tanımak için tek akıl yeter” nazariyesi, teorisi istisnasız tüm varlıkların fitratlarına aykırıdır.

Hulâsa diyoruz ki: Ehl-i fetret putlara tapsa dahi ehli necattır, uhrevî mesuliyeti yoktur.

Bu kuvvetli görüş, Eş'arîler, Malikileri ve Hanefi'lerden de bazı muhakkik âlimlerin (Kemâl İbn-i Hemmam gibi) görüşüdür. Üstelik aksi görüşü savunan Mâtüridî Fırkası, kendi bünyesi içerisinde de ihtilâfa düşmüştür. Onlardan kimisine göre ehli

³⁰⁶ İsra, 17/15.

fetret mutlaka ehli necattır... **“Biz bir Peygamber göndermeden (hiçbir kimseye ve kavme) ceza verici değiliz”**³⁰⁷ âyet-i celilesini başka türlü tevil ederek demişlerdir ki: Azaptan maksat, dünyadaki azaptır. Milletler kendilerine gönderilen Peygamberleri tekzip etmeden Cenab-ı Hak onları dünyada helak etmez. Ancak Peygamberleri tekzip etmeye kalktıkları zaman onları toptan yok edici bir azap gelir. Uhrevî azaba gelince o, Peygamberlerin gelip gelmemelerine bakmaz. Çünkü kişi müşrik olarak öldüğü zaman ebedî cezaya mahkûm olur. Velez ki ona hiç bir Peygamber gelmemişse de. Hâlbuki:

“Kim hidâyette olursa onun faydası ancak kendisine racidir. Kim de saparsa ancak aleyhine sapmış olur. Hiç bir suçlu başkasının suç yükünü yüklenmez. Biz bir Resûl göndermeden azap ediciler değiliz.”³⁰⁸ Ayet-i kerimesi ise tam aksine uhrevî azaptan bahsetmektedir. Zira hidayet ve dalâletten maksat faide ve zararlarıdır. Yani hidâyetin faideleri, sapıklığın da zararları kişiye münhasırdır. Başkasına geçmez. Bu hasır ise dünyada değil, ancak ahirette tahakkuk eder.

“Hiç bir suçlu başkasının suç yükünü yüklenmez.”³⁰⁹ de bu hasırın manasını beyan etmektedir. Cenab-ı Hak bunu böylece beyan ettikten sonra kullarına minnet ederek buyurur ki: “Biz bir Peygamber göndermedikçe, insanları ahirette inançlarından, sözlerinden ve işlerinden dolayı cezalandırmayız.” Çünkü onlar: “Biz, bu inançlara yahut bu sözlere veyahut bu işlere razı olmayacağımızı bilmiyorduk, diye makul bir mazeret ortaya atabilirler...”

Şimdi bazı ehl-i fetretin uhrevî azaplarına dair varit olan bir kısım rivayetlere gelince ona karşı verilen cevabı da Allâme-i Bennanî’den dinleyelim. O zat, *“Cemü’l Cevami”* haşiyesinin birinci cildinin 48. sahifesinde ehli fetret hakkında geniş bir bilgi verdikten sonra özetle şöyle devam ediyor:

“Bazı ehl-i fetretin azapta olduğunu ifade eden hadisler ahadî (yaygın olmayan) hadislerden başkası değildir. Ahadî hadisler ise ehli fetretin kurtuluşunu bildiren nasların kesinlikleri karşısında bir mana ifade edemez. Hem şöyle bir cevap da verilmiştir: Muhtemeldir ki ehli fetretten Cehennem’de olduğu hadisle sabit olmuş kimsenin azabı kendisine has bir sebepten dolayı olsun ki o sebebi de ancak Allah ile Resûlü bilir. Başkası bilemez. Bu cevap tıpkı Hazreti Hızır tarafından katledilen küçük çocuğun küfrü meselesinde verilen cevaba benzer.”

³⁰⁷ İsra, 17/15.

³⁰⁸ İsra, 17/15.

³⁰⁹ İsra, 17/15.

Hulâsa: Fetret devrinde ölenler ehli necattırlar. Çünkü bu hususta yukarıda gösterdiğimiz gibi kat'î ve kesin deliller vardır.”³¹⁰

2.16. Dinde Reform

Reforma ihtiyaç olması için bir şeyin deforme olması gerektiğine dikkat çeken Yüksel, hiçbir zaman eskimeyecek ve deforme olmayacak olan İslam'ın reforma ihtiyaç duymayacağını bir makalesinde şöyle açıklamaktadır:

“29 Ocak 1972 tarihli *İstanbul Bayram Gazetesi*'nde “*Bayram ve dinde reform*” başlığı altında intişar eden bir yazıyı hayretle okudum. Özet olarak yazar, İslâm dininde bilhassa ibadet ve namaz mevzuunda köklü bir reforma candan taraftarlığını izhar etmektedir. Açıkçası ibadetin sadece Cuma gününe inhisar ettirilmesini istemektedir. Ve bu büyük hizmete de(!) Aydın din adamı diye vasıflandırdığı kimseleri davet etmiştir.

İsterseniz evvelâ o makaleden bir kaç pasaj verelim. Dinî reforma dair İslâm'ın görüşünü de sonra beyan edelim. Pasajlar şöyledir: (Şu münakaşa edilemez ki: Dinde reform şarttır....Acaba ibadetlerimizi Cumamız üzerinde toplamaya teşebbüs edilemez mi? ...Bu durum karşısında günde beş vakit namaz güç olmaktadır.)

Bunu böylece tespit ettikten sonra, mesleğimin aciz bir mensubu olarak diyorum ki: Evvel İslâm'da reformun asla yeri ve mekânı yoktur Zira malûm olduğu üzere reform, “deformasyon”un zıddıdır.

Deformasyon; bir şeyin asıl şeklinden çıkması aslının bozulması, reformsa; aslından çıkmış ve bozulmuş olan şeyin aslına irca edilmesi demektir, Hâlbuki İslâm'ın birinci kaynağı olan Kur'an- Kerim'den tek bir harf dahi kaybolmamış ve tahrife uğramamıştır. Bu bapta hiç değişmez bir vaadi ilâhî vardır:

“Kur'an-ı biz indirdik. Onun koruyucuları da şüphesiz ki biziz.”³¹¹

Demek bu ayetin açık ifadesine göre Kur'an-ı Kerim, Cenab-ı Hakkın hıfz-u himayesi altındadır. Bir kelimesi bile zayi olmamış ve olamaz. Şu halde İslâm'ın nesi reform edilecek? İncil ve Tevrat'ta yapıldığı gibi bu İlâhî kitapta tahrifat yapılmamıştır ki, reforma ihtiyaç vaki olsun.

Biz, İslâm'ı bir bütün olarak düşünürsek reformun hali böyledir. Yazarın üzerinde durduğu namaza gelince, o da şöyledir: Namaz hakkında ki İlâhî emir, Kur'an'ın muhtelif âyetlerinde zikredilmektedir:

³¹⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 136-141.

³¹¹ Hicr, 15/9.

“Namazı dosdoğru kılın”³¹² Ve:

“Namaz Müminler üzerine vakitleri belli bir farz olmuştur.”³¹³

Ancak namazın kılınış keyfiyeti ile beş farzdan ibaret oluşu Kur’an’ın sarahatinde yer almamıştır. Hazreti Peygamber, namazdan haber veren Kur’anın o mücmel emrini hem sözle ve hem fiille tefsir etmiştir. Çünkü Cenab–ı Hak ona, Kur’an’ı açıklama yetkisini de vermişti:

“Biz sana Kur’an’ı indirdik. Ta ki insanlara kendilerine indirileni açıkça anlataşın.”³¹⁴

Rasûlüllah, hayatı boyunca her gün beş vakit namaz kılmış ve hadisleri ile de teyit etmiştir.

Bu hususta bir kaç hadis–i şerifi birlikte okuyalım:

1– **“Söyleyin birinizin kapısı önünde akan bir nehir olsa, günde beş defa onda yıkansa onun vücudunda hiç kir kalır mı?” “Hayır, hiç kir kalmaz” dediler.**

Bunun üzerine Efendimiz de şöyle buyurdu: ‘İşte beş vakit namaz bu nehre benzer. Cenab–ı Hak onunla günahları yok eder.’³¹⁵

Bir husus daha: Cenab–ı Hak cihan mürşidine uymamızı bize farz kılmaktadır: **“Peygamber size ne emrettiyse onu alın (yapın), size ne yasak ettiyse ondan da sakının.”³¹⁶**

“Allah ve Resûlü bir hüküm verdikleri zaman hiç bir Mü’min onların hükümleri karşısında muhayyer değildir. (Yani ona uymak zorundadır.)”³¹⁷

Hemen şunu da ilâve edeyim ki Hazreti Peygamber’in söylediği söz katiyen indî olamaz o, tamamen vahye dayanır:

“Kendi hevasından söylemez. Söyledikleri vahiyden başkası değildir.”³¹⁸

Bu bakımdan Peygamber Aleyhisselâm’ın din babında söylediği her şey Kur’an–ı Kerimle sabit olmuş oluyor.

³¹² Nisa, 4/77,103; Enam, 6/72; Yunus, 10/87; Hac, 22/78; Nur, 24/56; Rum, 30/31; Mücadele, 58/13; Müzemmil, 73/20.

³¹³ Nisâ, 4/103.

³¹⁴ Nahl, 16/44.

³¹⁵ Müslim, Mesacid 233.

³¹⁶ Haşr, 59/7.

³¹⁷ Ahzab, 33/36.

³¹⁸ Necm, 53/3–4.

Durum bu derece vazih olduktan sonra bilmem artık hangi aydın din adamı, sahih hadislerle ve dolayısıyla Kur'an'la sabit olan beş vakit namazı kaldırmak suretiyle, makale sahibi Salahaddin Karayavuz Bey'in arzusunu gerçekleştirebilir?

İnkâr edilemez ki İslâm'da içtihat müessesesi vardır ve müçtehitler de içtihat etmeye yetkilidirler. Fakat içtihat, bu derece kesin ve açık emirlerde cari olamaz. O, ancak şümüllü nass ve emirlerde cari olur. Namaz ve benzerleri hakkında aksi bir teşebbüs dinimizi ıslaha değil, tahrip ve tahrife götürür.

Yavuz Bey, makalesinin bir yerinde de şöyle yazıyor: "Gerçi bazıları Kur'an'ı anlayamadığımız için hadisler yapılmıştır demektedirler ama bu iddia çok cılızdır."

Yazar, bu sahada hiç bir yetkiye sahip olmadığı halde bir din doktoru edası ile ne kadar da kesin konuşur!

Neyse bunu da aydınlatmak zarureti hâsıl oldu. Mesele şöyledir: Hadisler üç kısma ayrılır:

1. Kur'an'ın bazı hükümlerini teyit eden hadisler.

Demek bazı şerî hükümlerin iki çeşit delili oluyor; birisi şer'î hükme delâlet eden âyet, diğeri de onu teyit eden hadistir. Meselâ: Namaz, zekât, oruç ve haccı emreden, şirki, yalana şahitliği, ana ve babaya karşı iyi davranmamayı ve haksız yere bir insanın katledilmesini yasaklayan hadisler gibi.

2. Kur'an-ı Kerimdeki mücmel âyetleri tefsir eden, mutlakları da kayıtlandıran hadisler. Bu kısmın örnekleri de çoktur. Meselâ: Kur'an-ı Kerim, namaz, zekât ve haccı emretmiştir. Fakat namaz nasıl kılınır, kaç rekâttır, zekâta ne miktar verilir, hangi çeşit maldan çıkarılır ve haccın rükünleri nelerdir. İşte Kur'an bunlara temas etmemiştir. Bunları ayrıntıları ile açıklayan ancak hadislerdir.

Hem âyetle yasaklanan faizin çeşitlerini beyan eden de hadistir.

3. Kur'an'ın temas etmediği hükümleri sağlayan hadisler. Bunun bir örneği: Erkekler için ipek ve altın yüzüğün yasaklığını ifade eden hadis-i şeriftir.

Şu üçüncü kısım hadislerin kaynağı da ilhamdır. Peygamber Aleyhisselâm'a gelen ilham ise vahyin bir çeşididir.

Hulâsa: bütün hadisler, yazarın iddia ettiği gibi yalnız üçüncü kısma inhisar etmemiştir. Yukarıda gösterildiği vecih ile üç kısma ayrılmaktadır. Demek tam aksine onun iddiası cılızdır ve ezberden konuşmaktadır.

Son olarak, Şu beş vakit namaz mevzuunda Şeytan namına konuşan nefsimize Şöyle hitap etmeliyiz:

“Ey Nefsim! Sen her gün bir kaç defa yemek yersin, defalarca su içersin, her saniyede de havayı teneffüs edersin. Niçin bu kadar tekerrür eden Şeylerden hiç usanmıyorsun? Evet, usanmıyorsun çünkü ihtiyaç tekerrür eder. Böyle olmazsa bedenlen yaşayamazsın. Bu bedenin bir ihtiyacıdır. Bedenin ihtiyacı var da ruhun hiç ihtiyacı yok mu? Elbette ki onun da var. Yaşayabilmesi için ona bir gıda lâzım. Gıdası da dua, münacât, ibadet ve hepsini içine alan namazdır. İşte senin ruhunu yaşatan bunlardır. Öyleyse her gün beş defa namaz kılmaktan usanmamalısın.”

Evet, nefse karşı vereceğimiz bu cevap nefsi kışkırtıcı görünen ve görünmeyen Őeytanlara karşı da cevap teşkil eder. Allah’ın izniyle onları da susturur.

Âcizane ben sayın reformcuya sıhhatli İslâmî kaynaklara bakmasını önemle tavsiye ederim, insafla bakarsa inşallah ayılır, kendine gelir.”³¹⁹

2.17. Tenasüh (Reenkarnasyon)

Böyle bir düşüncenin İslam’da yeri olmadığını bir makalesinde Sadrettin Yüksel, Şöyle vuzuha kavuŐturmaktadır:

“Maalesef Türkiye’de Hindu’ların, Çinlilerin ve Keramita’ların son derece batıl ve hiç bir dinde yeri bulunmayan tenasüh nazariyesine kapılan ve sahip çıkan bir grup türemiŐtir. Tenasühçülerden bir grup, Şu Şekilde tenasühü ispat etmeye çalışıyor: Allah adildir, hikmet sahibidir, Rahimdir, Kerimdir. Madem Allah böyledir, öyle ise suçsuz bir kimseyi cezalandırması muhaldir. Oysaki masum olan çocukların bedenlerini çiçeklerle parça parça eder, hiç bir suçu bulunmayan hayvanların kesilip ateŐle piŐirip yenmesini emreder. Bir de Cenab–ı Hak, bazı hayvanları, mesela, kurtları bazı masum hayvanlara musallat kılar, onları parça parça edip yerler. Bu hal, nasıl O’nun sıfatlarıyla bağdaşabilir? Demek istiyorlar ki, cezayı hak eden suçlu ruhlar, o kalıplara girip orada cezalarını çekiyorlar. Bir grup tenasühçüler bu inançtadırlar. Biz, onların bu saçmalarını çürütmek için Şöyle diyoruz:

Madem düsturunuz budur, yani adalet, hikmet ve rahmet sıfatlan masum olan çocuklara, hayvanlara eziyet verilmesine manidirler, çocukların kalıbında, aslında günah işleyen kimselerin ruhları cezalandırılıyor, peki bu ilahî sıfatlar niçin o insanların

³¹⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 198–204.

günah işlemelerine baştan engel olmuyor? Onlar, günah işledikten sonra Allah, onları temizlemek için cezalandırıyor? Hâlbuki tenasühçülerin bu düsturuna göre âdil, hikmet sahibi ve rahmet sahibi olan bir zat, günah işleyebilecek kimseyi yaratmaz ki, günah işlesin, günah işledikten sonra onu temizlemeye muhtaç olsun. Eğer Allah, bunu yapamıyorsa o vakit bu sıfatlar, nakıs sıfatlardırlar. Sıfatları nakıs olduktan sonra kendisi de kadîm değil, hadis bir mahlûk olur. O vakit bu tenasühçüler, küfür çukuruna yuvarlanmış oluyorlar.

Müslümanlık iddiasında bulunan bir kısım tenasühçüler, bu küfür nazariyesini bazı ayetlerle de ispat etmeye çalışıyorlar. Hâlbuki bu nazariye, tamamen İslâm ulemasının icmama aykırıdır ve hiç bir din âlimi bu görüşe sahip çıkmamıştır, yer vermemiştir.

Mesela, “İnfitar Suresi”nin yedinci ayet-i kerimesini³²⁰ tenasüh nazariyesine göre tefsir ediyorlar. Hâlbuki ayetin manası, bütün İslâm ulemasının icmama göre şöyledir:

“Allah, seni istediği şekilde yaratır. İsterse uzun boylu, isterse kısa boylu, isterse beyaz renkli, isterse siyah renkli, ilh. Yaratır.”

Manası böyledir. Yoksa “Allah senin canını aldıktan sonra dilerse seni başka bir insanın kalıbına sokar, dilerse bir öküzün kalıbına veyahut bir köpeğin veyahut bir çocuğun kalıbına sokar ve orada cezalandırır” demek değildir. Bir de onların saçma anlayışlarına göre “Bakara: 28 ayet-i kerimesi de tenasüh nazariyesine delalet ediyormuş. Ne kadar saçma! Hâlbuki İslâm’daki icma’a göre ayetin manası şöyledir:

“Siz Allah’ı nasıl inkâr edebiliyorsunuz? Hâlbuki siz babanızın sulbünde iken ölü idiniz. Allah, sizi annenizin rahminde ve dünyada diriltti. Sonra sizin canınızı alır, sonra ahirette sizi diriltir. Sonra mahşerde O’nun huzuruna çıkarılırsınız.”

Bütün İslâm ulemasının anlayışlarına göre bu ayetin manası böyledir. Başka bir manası, bir anlamı yoktur. Durum böyle.

Ha, şunu da ilave edelim ki, “Mü’minûn” Suresinin yüzüncü ayet-i kerimesi, bu tenasühü –ruhların tekrar kalıplar içinde dünyaya dönüşünü– kesinlikle reddediyor ve olamaz diyor. Ayet şöyledir:

“Salih olmayan kimselerden birisine ölüm geldiği zaman, yani ölüp cehennemdeki yerini müşahede ettikten sonra, ‘Ey Rabbim!’ diyor, “beni tekrar

³²⁰ “Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?” İnfitar, 82/6–8.

cesetle dünyaya, gönder. Belki terk ettiğim salih amellerde bulunurum.” Cenab-ı Hak, hayır, diyor, olamaz. Bu söz, sadece fasıkların söylediği bir laftan ibarettir. Onların önünde dünyaya dönmeleri için bir engel vardır, kıyamete kadar devam eden bir engel.”³²¹

İşte şu ayet-i kerime, sarahaten ve açık bir şekilde tenasüh nazariyesini –ruhların tekrar cesetler içinde dünyaya gelmelerini– ret ediyor.

Evet, Kur’ân-ı Kerim, bunu, tenasühü sarahaten reddettikten sonra; artık Kur’ân’la ispat edilmesine imkân kalır mı? Elbette ki, kalmaz. Artık saçmacılar boşuna uğraşmış oluyorlar. Vesselam.”³²²

³²¹ “Nihayet onlardan birine ölüm gelince, “Rabbim! Beni dünyaya geri gönderiniz ki, terk ettiğim dünyada salih bir amel yapayım” der. Hayır! Bu, sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.” Müminûn, 23/99–100.

³²² Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler*–5 s.45–48.

3. İBADETLERLE İLGİLİ FETVALARI

3.1. Ezanın Türkçe Okunması

Bu hususta Yüksel, Bediüzzaman Said-i Nursî'nin Mektubat isimli eserinin 26. mektup 8. mesele'den bir alıntı yaparak bunun caiz olmayacağına işaret etmektedir.³²³

3.2. Namazın Kazası

Bu konuya kısaca temas eden Yüksel, şunları söyler:

“Zahiriler, zamanı geçmiş namazın kaza edilemeyeceğine dair görüşlerini Nisa/103. ayetinden³²⁴ alırlar. Zira ayette namazın vaktinin muayyen kılındığı ifade edilmiştir. Vakti fevt olunca artık kılma imkânı yoktur. Ancak cumhur vakti geçmiş namazların kaza edilebileceği görüşündedir.”³²⁵

3.3. Telkîn-i Meyyit

Molla Sadrettin, hakkında hiçbir yorum yapmadan şafiî fıkıh kitaplarının birçoğunda geçen telkini kendi el yazısıyla güzelce yazmasından kendi okumak için yazdığı tahmin edilmektedir.³²⁶

3.4. Okunan Kur'an'ın Sevabı Ölümlere Ulaşır mı?

Ölümlere Kur'an okuma hususunda alimler arasında ihtilaf olduğunu beyan Sadrettin Yüksel, *et-Tac el-Cami'û li'l Usûl fi Ahadisir-Resûl* c.1 s. 340–341 den yaptığı alıntıyı delil göstererek Kur'an okumanın sevabının ölüye ulaşacağı görüşünü desteklemektedir.

Ayrıca matbu Kur'an'ların sonunda mevcut olan duayı kendi el yazısı ile güzel ve düzgün yazmış olmasından bu duayı yanında taşımak ve gerektiğinde okumak için yazdığı tahmin edilmektedir. Bu da Yüksel'in bu görüşte olduğuna bir karinedir. Nitekim söz konusu duada okunan hatmin sevabı hem diri hem ölümlere hediye edilmektedir.³²⁷

³²³ Yüksel, Molla Sadrettin, 4 sayfalık kendi el yazısıyla yazdığı müsvedde, 79. belge.

³²⁴ “Namazı kıldınız mı, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah'ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.” Nisa, 4/103.

³²⁵ Yüksel, Molla Sadrettin, 15. Vaaz s. 8.

³²⁶ Yüksel, Molla Sadrettin, 80 nolu tek sayfalık belge.

³²⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, 108 nolu belge.

3.5. Cuma Namazı

Molla Sadrettin'in şüphesiz ki en tartışılan fetvası Hanefi mezhebine göre Türkiye'de cuma ve bayram namazlarının mevcut durumda sahih olmadığına dair fetvasıdır. Nitekim eserleri tanıtılırken değinildiği gibi Yüksel, bu konuya has bir risale yazmıştır. Yaptığı geniş araştırmasının neticesini kitabının sonunda şöyle özetlemektedir:

“... Yaptığımız bütün bu sahih nakillere dayanarak diyoruz ki: Hanefi mezhebine göre Türkiye'de cuma namazı sahih değildir. Zira Hanefilere göre cuma namazının imamı ya İslam devleti başkanı ya da onun izin verdiği biri olmalıdır. Sana da malumdur ki Türkiye devleti, anayasasında da belirtildiği gibi, İslamî değil laik bir devlettir. Laik bir devletin reisine de ne imam ne de İslam devleti reisi denemez. İslam devleti reisi bulunmadığına göre onun izin vereceği biri de bulunmaz tabi. Dolayısıyla cumanın sıhhatinin şartı oluşmadığı için bizdeki cuma namazı da kesinlikle sahih değildir. Bu, Ebu Hanife ve iki arkadaşının reyidir. Hanefilerin muteahhirin âlimlerine göre ise sultan/imam'ın ve onun izin verdiği birisinin bulunmadığı durumlarda başka bir şekilde de cuma namazı kılınabilir. O da şudur: Müslümanlar/cemaat kendi aralarında bir kişi üzerinde anlaşıp onu kendilerine cuma namazını kıldırarak imam olarak seçer ve namazlarını onunla kılarlar. Malumdur ki memleketimizde sultan/imam ve/veya izin verdiği biri bulunmadığı gibi bu son çözüm de bulunmamaktadır. O zaman memleketimizde, Hanefi mezhebine göre, hiçbir surette cuma namazı şartı bulunmamaktadır.

Kardeşlerim! Şunu söylememe izin verin: bu gün içinde yaşadığımız şartlar dâhilinde uzun zamanlardan beri Müslümanların kalbini meşgul eden bu önemli meselenin tek çözümü Türkiye'deki bütün cami imamlarının, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından değil, Müslüman halk tarafından tayin edilmesidir... Ki böylece, hiç olmazsa muteahhirin Hanefi ulemasına göre cumanın sıhhatinin şartı oluşabilsin.

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Hanefi âlimlerin telif ettiği fıkıh kitaplarının hemen hepsinde açıkça belirtildiği gibi cumanın vucubu ve cevazı için gerekli şartların tümü (hutbe dışında, zira o bayramlarda sünnettir) bayram namazları için de geçerlidir. Demek ki o zaman memleketimizde sahih olmaması hususunda cuma ile iki bayram namazları arasında fark bulunmamaktadır.”³²⁸

³²⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, Cuma Risalesi, 14–25

3.6. Borcun Zekât Sayılması

Bu konuya Yüksel kısaca şöyle temas eder:

“Bir fakirden alacağı olan kimse sadece niyet etmekle o alacağını zekâttan sayamaz. Ancak borçluya zekât verip sonra borcu yerine geri alabilir. Borçlu vermezlik ederse elinden zorla alabilir. Çünkü borçlunun elindeki mal alacaklının alacağıнын aynı cinsindedir.”³²⁹

3.7. Zekâtın Nakli

Bu hususta Yüksel şu izahı yapar:

“Bir şehirden başka bir şehre zekâtı nakletmek mekruhtur. Ancak eğer akrabaları ya da bulunduğu şehirden daha muhtaç fakirler için naklederse mekruh değildir. Bunlardan başkası için naklederse mekruh olsa da zekâtı geçerli olur. Çünkü nassta (Kur’an’da) zekâtın verileceği fakirler mutlak olarak zikredilmiştir.”³³⁰

3.8. Verginin Zekâttan Sayılması

Bu hususa soru–cevap suretinde açıklık getiren Yüksel, şunları kaydeder:

“SORU: Daha iyi bir verim elde etmek için, açtığı yol ve kanallar, döşediği su boruları, yaptığı setler vs.nin bir karşılığı ve bu işlerde görev alan görevlilerin bir ücreti olarak devletler, arazinin kalitesine bağlı olarak değişen miktarda vergi alıyorlar. Bu vergi zekât yerine kabul edilebilir mi?

CEVAP: Bu verginin amacı ve harcandığı yerlere baktığımızda bunların zekâtın amacı ve harcandığı yerlerden farklılık gösterdiğini hemen görebiliriz. Dolayısıyla bu vergi zekâtın yerine geçmez. Zira malumdur ki vergi yılda bir sefer alınırken zekât, ürünün olgunlaşmasından sonra alınır. İster olgunlaşması bir yılda ister birkaç ayda olsun fark etmez.... Hanefî fıkıh kitaplarında haraç alınan araziden artık zekât alınmayacağı zikredilmektedir... Bu verginin de haraca kıyas edilip zekâtın artık verilmesinin vacip olmadığı söylenemez. Zira bunu böyle kabul edersek artık ziraat zekâtı diye bir şey kalmaz. Ki bu da şeriatın makasına ters düşer. Zaten Ebu Hanife’nin de bunu kastettiğini zannetmiyoruz. Artık bugün mirî arazi kalmadığından ve vergi sistemi tamamen değiştiğinden Hanefî âlimlerin bu konuyu yeniden

³²⁹ Yüksel, bu metni *Meraki–İ Felâh* kitabından alıntı yapmıştır. 7. vaaz sayfa: 22.

³³⁰ Yüksel, *el–hidaye*’den alıntı yapmıştır. 7. vaaz sayfa: 20.

değerlendirmesi gerektiğine inanıyoruz. Bunun için Hanefî âlimlerin büyüklerinden olan Şeyh Şeltut bu konuda mezhebinin görüşüne katılmayıp şöyle demektedir: “ister devlete vergisi ödenen haracî olsun ister vergisi ödenmeyen öşrî olsun toprağın yeşerttiği bütün mahsullerde zekât vaciptir.”

Bununla beraber Şeyh Şeltut toprağın bitirdiği her şeyde zekâtın vacip olduğu hususunda Ebu Hanife'nin görüşüne katılmakta ve bunun sebebinin şöyle izah etmektedir: “çünkü bu fakirlerin maslahatınadır. Zira ziraatçılar, mesela çiçek gibi, diğer imamların zekât düşmez dedikleri birçok ürün yetiştirip bol miktarda para kazanıyorlar. İslam'ın ehemmiyet verdiği sosyal dayanışmanın oluşması maksadıyla, çiftçi için kazanç kaynağı olduğu sürece, bu tür ziraî ürünlerin zekâtının verilmesi gerekir.”

Bir başka yerde aynı konuyu ele alan Yüksel, şu bilgileri verir:

“İmam Nevevi, *Mecmu'* 5/541–543, İmam Ahmed, *Şerh-u Ğayet-il Müntehâ* 2/133,³³¹ ve İbn-i Teymiyye *el-Fevkih-ül Adide fi-l Mesail-il Müfide* 5/93 den anlaşıldığına göre devlete ödenen vergi zekat yerine kabul edilebilir. Ancak ulemanın ekserisi verginin zekât sayılmayacağı görüşündeler. Mesela İbn-i Hacer el-Heytemî, *ez-Zevacir* 1/149, İbn-i Abidin, *ed-Dürri-l Muhtar*, Reşit Rıza, *Fetava* 1/229, Şeyh Allîş ve Şeyh Şeltut bu görüşler.

Hulasa: kalbin mutmain olduğu fetva bu âlimlerin de söylediği gibi verginin zekât sayılmayacağı görüşüdür. İmam Nevevi, İmam Ahmed ve İbn-i Teymiyye'nin görüşleri ise kendi dönemlerine ait bir fetvadır. Nitekim onların dönemlerinde devlet, zekâtı İslam diyarından toplar ve yine ümmete dağıtırdı. Onlar dahi günümüz şartlarında yaşamış olsalardı fetvalarını değiştirir ve cumhur gibi fetva verirlerdi. Zaten İbn-i Teymiyye *Mecmu'-ul Fetava* (5/93) isimli eserinde bu fetvasının aksine devletin vergi diye aldıklarının zekâttan sayılmayacağını söylemiştir.”

Vergilerin neden zekât sayılmayacağına da Yüksel şöyle işaret eder:

“Bu gün hükümetlerin aldığı vergiler zekâtın tersyüz edilmiş şeklindedir. Zira bu vergiler fakirlerden alınıp çeşitli suretlerde yöneticilere ve zenginlere peşkeş çekiliyor.

³³¹ Söz konusu kitaptaki Nevevî'nin ibaresi şu şekildedir: “Zulmen alınan haracın öşrün yerine geçmeyeceği hususunda ashap (Şafiî fukahası) ittifak etmişler. Eğer sultan, öşrün bedeli diye haraç alırsa bu, icthada binaen kıymeti almak gibidir. Farzın bununla sakıt olması hususunda, ortaklık konusunun sonunda zikredilen ihtilaf mevcuttur. Sahih olan sakıt olmasıdır. Mütevellî ve başkaları da bu görüşü desteklemişler. Buna göre; eğer alınan haraç öşrün miktarına ulaşmazsa geri kalanını çıkarması gerekir.” Nevevi, *Mecmu'* 5/541–543.

Oysa İslam'ın emrettiği ve ümmet için lütuf ve rahmet olan zekât zenginlerden alınıp fakirlere verilir. Bundan dolayı günümüz vergilerinin en güzel tanımı “*fakirlerden alınıp zenginlere verilir*” tabiridir.”³³²

3.9. Kiraya Verilmiş Olan Gayrimenkullerin Zekâtı

Zekât ile ilgili farklı kitaplardan yaptığı alıntılardan oluşan müsveddesinin bir yerinde Yüksel şu bilgilere yer verir:

“Kişinin oturduğu evinin zekâtı olmaz. Ancak kiraya vermek için temellük ettiği daire vb. gayri menkullerin ise Muhammed Ebu Zehre'ye göre ziraat gelirine kıyasla 1/10 oranında kiranın elde edildiği dönemlerde, aylık ya da yıllık olarak, ödenir. Bunların sahibinin geliri para cinsinden olduğu için nisabı da para nisabı olur ve yıllık net/safi gelirin toplamı olarak hesaplanır. Nitekim ziraatçıdan zekât alındığı halde, büyük gelirler elde edilen bu tür müesseselerden alınmaması zulüm olur. Klasik fıkıh kitaplarında bu konunun işlenmemiş olması o dönemlerde kira amaçlı gayri menkullerin bulunmaması veya çok nadir bulunmasındandır.”³³³

3.10. Müellefe-i Kulûb

Bu hususu asrımızın gereksinimlerini göz önüne alarak değerlendiren Yüksel, konu ile ilgili şu izahatı yapar:

“Müellefe-i kulûb” (kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler) ise yeni Müslüman olup kalbinin İslam'a ısındırılması için maddi desteğe ihtiyacı olan kimselerdir. Zira malın kalp üzerindeki etkisi aşikârdır. Müslüman olmadığı halde, şerlerinden muhafaza olmak ve genel problemlerde bizi desteklemeleri ve bizden yana tavır takınmalarını sağlamak için, sevgisini, kalemini ve dilini mal ile satın almamız mümkün olan kimseler de bu kısımdan sayılır. Hz. Ömer, İslam'ın artık bunlara ihtiyacı kalmadığı gerekçesiyle bunların paylarını kesmiş, vermemiştir. Ama bu uygulama İslam'ın güçlenip doğuda ve batıda kendi ordularına sahip olmasından sonra idi. Ancak Hz. Ömer'in söz konusu uygulaması, her zaman için uygulanması gereken bir kural olduğu manasına gelmiyor. Bu, şartların gereksinimine bağlı bir durumdur. Müslümanların yöneticisi veya fetva verebilecek bir âlim, günün şartları gereği bu sınıfa tekrar zekât vermek İslam ve Müslümanların maslahatının gereği olduğu kanaatine varırsa bu yönde

³³² Yüksel'in kendi el yazısı ile yazdığı zekât ile ilgili alıntı ve notlardan oluşan 85 numaralı müsvedde.

³³³ Yüksel, bu bilgileri *Liva-ül İslam*'dan alıntı yaptığına dair not düşmüştür. 85 numaralı kendi el yazısı ile yazdığı zekât ile ilgili alıntı ve notlardan oluşan müsvedde.

fetva verebilir. Mesela şimdi İslam'a giren bazı kimseler var ki aileleri adeta onlara savaş açar ve her türlü maddi imkânlardan mahrum ederler. Bunlar da Müslümanlara sığınmak zorunda kalırlar. Bu tür durumlarda kanaatimce Müslümanların da bunlara yardım elini uzatmaları gerekir. Bu da eğer iş imkanı sağlanamazsa ancak zekat ile olur....

Bütün bunlardan demek istediğim şudur: Hz. Ömer müellefe-i kulûb payını tamamen sakıt etmemiştir. Ancak o günkü şartlar gereği bunu durdurmuştur. Günümüz şartlarının bir gereği olarak bu gün biz, Hz. Ömer'in fetvasından farklı bir fetva verebilir, bu sınıfa dahi zekâtın pay verebiliriz... Ebu Ya'li el- Ahkamus- Sultaniye isimli eserinde şöyle der: müellefe-i kulûb dört kısımdır. Birincisi Müslümanlara yardım etmeleri için gönülleri alınır. İkincisi Müslümanlara zarar vermemeleri için gönülleri alınır. Üçüncüsü İslam'a girmelerini teşvik etmek için gönülleri alınır. Dördüncüsü kavim ve aşiretlerini İslam'a teşvik etmek için gönülleri alınır. Bu dört sınıfın her birine, Müslüman veya müşrik olsun, müellefe-i kulûb payından zekât verilebilir. Bunlara pay vermek İslam'ı savunmak ve İslam'a davet etmek kabilindedir.”³³⁴

3.11. Fi Sebilillah

Bu kavramı, İslam'ın maslahatı için, esnek bir manaya hamletmek ve İslam yolunda yapılacak tüm çalışmalarını kapsayacak şekilde geniş bir yelpazede değerlendirmek gerektiğine inanan Molla Sadrettin bu konuda şöyle bir açıklama yapar:

“Kur'an'da zekât verilecek kısımlardan 7. si “ fi sebilillah/Allah yolunda” dır. Bazı tefsir ve fıkıh âlimlerine göre bu kavramın, gerek barış ortamında gerek savaş suretinde olsun, İslam bayrağını yüceltmek için gösterilen her çabayı kapsayacak şekilde geniş tutulması gerekir. Buna göre, İslam dinini tebliğ etmek için yurt dışına cemaat göndermek, İslam dışı cereyanlara karşı direnmek ve İslam bilincine sahip Müslüman bir toplum oluşturmak için okullar açmak, dış ülkelerdeki İslam merkezlerine yardımda bulunmak, İslam davasına hizmet edecek gazete çıkarmak ve ona destek olmak, Kur'an kursları açmak, cami olmayan yerlerde cami yapmak, yurt içinde ya da dışında İslam'a hizmet edecek her tür faaliyet “Allah yolunda” sayılır ve zekât verilebilir. Şeyh Muhammed Şeltut ihtiyaç duyulan bir yerde zekât parasından

³³⁴ Yüksel'in kendi el yazısı ile yazdığı zekât ile ilgili alıntı ve notlardan oluşan 85 numaralı müsvedde.

camii yapılabileceğine dair fetva verdikten sonra şöyle der: “ bu fetva “Allah yolunda” kavramının camii, hastane, ilim yuvaları vb. genel olarak ümmete faydası dokunan tüm kurum ve kuruluşları kapsayacak surette geniş kabul edilmesi görüşüne binaendir.” Devamla Şeltut “burada bu konunun ihtilafı olduğunu da söylemek istiyorum. İmam Razî tefsirinde konu ile ilgili bazı görüşleri zikrettikten sonra şöyle der. Bil ki; “Allah yolunda” lafzının zahiri sadece mücahit/savaşçılara inhisar etmeyi gerektirmez. Onun için Kaffal bazı fakîhlerden sadaka(zekât)ların ölü kefeni, kale yapımı, camii imarı gibi her türlü hayır işlerinde kullanılabileceğini nakleder.” Dedikten sonra “benim de tercih ettiğim, kalbimin mutmain olduğu ve fetva verdiğim görüş budur” diyerek sözlerini tamamlar. Müslümanların durumuna bu gün uygun olan da budur... Eğer fukahadan bir cemaat “Allah yolunda” kavramını cihada hasretmişse yukarıda sayılanlar da cihattır. Konuşma, radyo, yazarlık gibi yeni farklı metotlarla Allah yoluna davet etmek de cihattır. Kim bunların cihat olduğunu inkâr edebilir ki? Şayet biri inkâr etse de biz onun sözüne değil, diğer büyük âlimlerin sözüne uyarız. Zira bizim ihtiyacımıza, maslahatımıza ve İslam’ın maslahatına uygun olan budur... Biz sadece bir imamın görüşüne takılmak zorunda değiliz. Genel olarak Müslümanların maslahatına uygun olan hangisi ise ona uyarız.”³³⁵

3.12. Zekât Oranının Yeniden Değerlendirilmesi

Zekât oranının yeniden belirlenmesinin mümkün olmadığını belirten Yüksel, bu talepte bulunanları getirdiği delillerle şöyle reddeder:

“Çağdaş bazı araştırmacılar, ekonomideki değişim ve gelişim sebebiyle İslam’ın emrettiği zekât miktarının toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğinden, günümüzde zekât oranının yeniden değerlendirilmesi ve hükümetlere şartların gerektiği miktarda oranı yükseltme imkânı verilmesinin gerektiğini ileri sürüyorlar. Bu görüş aşağıda sayacağımız delillerle reddedilir:

1. Bu görüş hem Allah Resûlünün hem ondan sonraki raşit halifelerin uygulamaları ile ilgili nasslara muhaliftir.
2. On dört asır boyunca oluşmuş olan icma’ ya muhaliftir. Zira on dört asır boyunca siyasi ve ekonomi sahasında onca değişime ve kimi zaman halife ve

³³⁵ Yüksel’in kendi el yazısı ile yazdığı zekât ile ilgili alıntı ve notlardan oluşan 85 numaralı müsvedde.

emirlerin şiddetle paraya ihtiyaç duymalarına rağmen hiçbir âlim zekât miktarının artırılması gibi bir teklifte bulunmamıştır.

3. Bu icma'ı teyit eden bir delil de malda zekâttan başka bir hakkın olup olmadığından öteden beri tartışılmış olmasıdır. Zekât miktarının artırılması imkânı olsaydı bu tartışmanın bir manası olmayacaktı.
4. Kıyası en çok kullanan Hanefiler dahi zekât miktarında kıyasın yapılmayacağı görüşündeler. Zira takdir ve sınırlama ancak şariin hakkıdır, o da bu işi bitirmiştir.
5. Her şeyden önce zekât, değişmeyen ve sürekliliği olan dinî bir farizadır. İktisadî ve toplumsal şartlara göre onu değişime açık tutmak, her bir zamanın ve memleketin şartları ve durumları farklılık göstereceği için onun bu değişmezlik vasfını yok eder...
6. Ayrıca şu da var ki: artırmayı kabul eden eksilmeyi, eksilmeyi kabul eden de lağv edilmeyi kabul eder. Gün gelir de bolluk her tarafa yayılırsa biri çıkıp zekât miktarını düşürelim veya temelden kaldıralım diyebilir. Bu durumda da sabit bir ibadet olan zekât manasını yitirir, yok olur.

Böyle bir kapının açılması şariat öğretilerinin yok olması ve koyduğu sınırların tamamen bozulmasına sebep olacaktır. Ama eğer devlet zekât ile ihtiyaçları kapatamıyorsa, o zaman zekâtın yanında toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak kadar başka vergiler koyabilir.³³⁶

3.13. Zekâtla İlgili Muhtelif Konular

Zekât ile ilgili derlediği müsvedde halindeki çalışmasında Molla Sadrettin, özetle şu konulara da değinir:

- ✓ İhtiyaç olan hususi arabaların zekâtı olmaz. Ama eğer ticari amaçla kullansa o zaman zekâtı vacip olur.
- ✓ Altın ve gümüş olmayan– mesela nikel ve kâğıt gibi– paralarda ve hisse senetlerinde nisaba varınca % 2,5 zekât vacip olur. Bunların emanet olarak bankada bulunması, ticarî bir yatırım olması veya sigorta poliçesi olması arasında fark yoktur.

³³⁶ Yüksel, *Fıkh-üz Zekât* 1/244–246'dan alıntı yaptığına dair not düşmüştür. Yüksel'in kendi el yazısı ile yazdığı zekât ile ilgili alıntı ve notlardan oluşan 85 numaralı müsvedde.

✓ Memur ve işçi maaşları ile doktor, mühendis, avukat vb. serbest meslek çalışanları ve araba, gemi, uçak, matbaa, otel, düğün salonu vs. gibi ticaret dışında para kazandıran müesseselerin zekâtlarını, yılsonunu beklemeden, her parayı aldıklarında vermelerinin gerektiğini tercih ederim. Bu aynı zamanda fakirler için de daha elverişlidir. Zira yılsonunun beklenmesi gerektiğini şart koşturmak, büyük rakamlarda para kazanan mezkûr kişilerden birçoğunu zekâttan muaf etmek demektir. Zira bunlar ya aldıkları her parayı yatırıma dönüştürür veya israfla harcarlar, her iki durumda da yılsonuna bırakmazlar. Bu da zekât külfetinin bunlardan sadece iktisatla davranıp yılsonuna kadar para biriktirmeye çalışan mutedil kimselere yüklenmesi anlamına gelmektedir.

✓ Muayyen bir sahibi bulunmayan vergi, zekât vb. yerlerden toplanan devlet malı ile tüzel şahıslara/genel hizmetlere vakfedilmiş malın zekâtı olmaz.

✓ Haram malın zekâtı olmaz.

✓ Saf gümüşten 595 gram gümüş veya 85 gram altına sahip olan kimseye % 2,5 zekât vermesi vacip olur.

✓ Günümüzde gümüş fiyatının aşırı düşmesinden dolayı para nisabının altın ile belirlenmesi gerekir. Nitekim beş deve veya kırk koyun gibi, diğer nisap miktarları ile mukayese ettiğimizde bunlara en yakın nisabın altın nisabı olduğunu görürüz. Ebu Zehre, Hallaf ve Hasan gibi üstatların görüşü de bu şekildedir.

✓ Gün gelir de altının da satın alma gücünde, mal sahibine ya da fakirlere zarar verecek kadar, aşırı bir değişim meydana gelirse o zaman normal düzeyde, en mutedil bir ülkenin beş deve ya da kırk koyunun yarısının değeri nakit nisap olarak belirleyebiliriz.³³⁷

3.14. Mazeretten Dolayı Orucu Bozmak

Bu hususu Yüksel, soru cevap suretinde şöyle açıklar:

“Soru: tohum, hasat veya ziraatın temizlenmesi vakti Ramazan ayına denk gelir de kişi bu işlerle beraber oruç tutamıyorsa, Ezraî'nin de hasat yapanlar için söylediği

³³⁷ Yüksel'in kendi el yazısı ile yazdığı zekât ile ilgili alıntı ve notlardan oluşan 85 numaralı müsvedde.

gibi, çok meşakkatten dolayı bunların oruç tutmamaları caiz mi? Caizdir derseniz, onun meşakkatten kast ettiği nedir?

Cevap: ziraat veya benzeri bir şeyi hasat etmesi oruç tutmamasına bağlı kalmış ve gece vakti işini yapma imkânı bulamayan kişi, yukarıda el-Envar'dan naklettiği sözünden de anlaşıldığı gibi, oruç tutmayabilir. Burada “bağlı kalmak” tan maksat kişinin oruç tuttuğu takdirde hasadını yapamaması ve ziraatının telef olmasından korkmasıdır. Ziraatın kendisinin veya başkasının olması, hasadı bedava ya da ücretle yapması arasında fark yoktur. Bunun için oruç tutmadığı zaman daha sonra sadece kaza eder, fidye gerekmez.”³³⁸

3.15. Sahur Vakti Üzerine

Bu hususta Molla Sadrettin bir reddiye yazmıştır. Makalesi şudur:

“İmanın altı esasından biri olan Kaderi inkâr etmek ve aynı zamanda Mutezile fırkasının görüşlerini benimsemekle tanınan sayın Prof. Hüseyin Atay Bey’in 29.6.1982 tarihli *Tercüman* gazetesinde yayımlanan Sahurla ilgili bir yazısını okudum. Gerçekten çok ilginç buldum... Yazının önemli bir kısmı şöyledir: “Kur’an-ı Kerim sabahleyin gece ile gündüzün apaçık olarak birbirinden ayırt edilebildikleri zamana kadar sahur yenebileceğini ifade etmektedir. Hadis-i şeriflere baktığımız zaman bu âyet-i kerimenin tatbikatını daha açık olarak görürüz.

Hz. Peygamber, yaz ve kış gibi değişik zamanlarda değişik uygulamada bulunmuştur. Meselâ bazen sabahleyin ufukta beyazlık etrafa yayıldığı ana kadar Sahur’un yenebileceğini söylediği gibi bazen de ufuktaki kırmızı ışığın etrafa yayıldığı vakte kadar Sahur’un yenebileceğini söylediği ve uygulamayı da ona göre yaptığı en sağlam Hadis kitaplarında görülmektedir.

Hz. Ebu Bekir’in Sahur yemesi:

Salim bin Ubeyd diyor ki, Ebu Bekir-i Sıddık’ın yanında idim. Gece dilediği kadar namaz kıldı. Sonra bana “çık bak, şafak söktü mü?” dedi. Çıktım, baktım “Göğe bir beyaz yükseldi” dedim. Bir müddet daha namaz kıldı. Sonra bana, “çık bak şafak söktü mü?” dedi. Çıktım ve geldim. Gökte kırmızılık yaygın hale geldi dedim. “Şimdi yemeğimi getir” dedi. Yazı böyle devam edip gidiyor.

³³⁸ Yüksel, Heytemi’nin *Fetava-yı Kübrâ*, 2/63 kitabından alıntı yaptığına dair bir not düşmüştür. 82 nolu belge. Ayrıca bkz. *Makaleler-1* s. 42.

Görülüyor ki, ruhen şöhret hastası gibi görünen Sayın Hüseyin Atay bahsi geçen yazıya

“Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarınca) kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun”³³⁹ ayeti ile hiç alâkası bulunmayan bir tefsir, bir açıklama almıştır. Yani Sahur vaktini âyet namına güneşin doğuşuna kadar uzatmıştır.

Gaye orucu kısaltmak, daha doğrusu evvelce İslâmî inançta yaptığı tahribatın bir benzerini de İslâmî bir ibadette yapmaktır. Öyle ya Sahur yemeği şafak söktükten sonra güneşin doğuşuna yakın bir zamana kadar yenebilirse oruç diye bir şey kalmaz. Zira bu durum ne bahsettiğimiz âyet-i kerime ile bağdaşır, ne de Buhari ve Müslim’in ittifakla rivayet ettikleri hadislerle...

Evet, dört mezhebin müfessirleri sözü geçen âyet-i kerimeyi Sayın Profesör’ün tefsir ettiği şekilde tefsir etmemişlerdir. Sebep? Çünkü âyet-i kerime o şekil tefsir ve manaya kati surette müsait değildir. Bir taraftan da o tefsiri çürüten, ret eden müttefekun aleyh hadisler vardır.

Biz evvelâ ayetin tefsirini verelim, sonra hadislerin bahsine geçelim. Manası şöyledir: “Fecr-i Sadık olan ak iplik kara iplikten size seçilinceye kadar yiyin, için”. Başka bir deyişle de şöyledir: “Sabahleyin şafak sökünceye kadar, tan yeri beyaz bir iplik gibi ağarınca kadar yiyin için.” İşte müfessirlerin üzerine ittifak ettikleri mana budur. İslâm dünyasında bin dört yüz senelik tatbikat da böyledir. Çünkü âyet-i kerimede bir teşbih bir benzetme vardır. Yani Cenab-ı Hakk, fecr-i sadıkla ufka doğru uzanan aydınlığı, beyaz bir ipliğe ve yine ona paralel olarak uzanan karanlığı da siyah bir ipliğe benzetmiştir. Belagat ilminde bunun adı *Teşbih-ül-belîğ* — güzel teşbih — dir. Bu teşbih, yani aydınlığı beyaz bir ipliğe benzetmek ise ancak Fecr-i Sadık’ın tam başlangıcı hakkında olursa makul olur. Çünkü aydınlığın ipliği andırması ancak o andadır. Oysaki Hüseyin Bey’in Sahur vaktinin nihayeti olarak kabul ettiği anda, yani aydınlığın ortalığı kapladığı zamanda artık aydınlığın ipliğe benzeyen bir tarafı kalmaz. O takdirde (hâşâ) bu ilahî teşbih manasız ve anlamsız bir şey olur. Demek başta âyet-i kerimenin ibaresi, Profesör’ün bu çeşit tefsirini ret etmektedir.

Bir de âyet-i kerimede *يَتَيَّن* kelimesi *يظهر* manasındadır. Onun Türkçesi (seçilinceye, belirinceye) dir. Ve illâ manası (her tarafa yayılıp kaplayınca) demek

³³⁹ Bakara, 2/187.

değildir. Aksi takdirde yukarıda dediğimiz gibi teşbihin bir anlamı olmaz. Hilaf-ı Hakikat olur. Zira ortalığı kaplayan aydınlığın ipliğe benzeyen bir tarafı var mı? Elbette ki yoktur. Hemen şunu da ilâve edelim ki, ayeti kerimenin manası böyle olduktan sonra yani sahur vaktinin son hududu fecr-i sadık'ın başlangıcı olduktan sonra artık bu hususta Hz. Peygamber dahi çeşitli uygulamalarda bulunamaz. Yani her mevsimde uygulama ancak o âyet-i kerimede gösterilen ölçüye göre olur. Çünkü hiç kimse katî nassın aksini yapamaz...

Şimdi âyet-i kerimenin bu manada olduğunu ifade eden hadislere geçelim. Onlardan birisi şöyledir: “Bilal geceleyin ezan okur. İbn-i Ümmü Mektum ezan okuyuncaya kadar siz yiyin, için. Çünkü o fecr-i Sadık sökünce ezan okur.” Bu hadis müttefekun aleyhtir. Müslim'in rivayetinde şöyle bir hadis de geçmektedir:

“Bilal'in okuduğu ezan sizi sahurunuzdan alıkoymasın. Bir de dikine doğru yükselen fecr-i kâzib sahurunuza engel olmasın. Fakat Sahur vaktini sona erdiren ufukta uçan fecr-i sadıktır.” Bu hadislerden açıkça anlaşılıyor ki, Sahur vakti, Fecr-i Sadık'ın doğusuyla sona erer. Tıpkı âyet-i kerimenin ifade ettiği gibi. Cumhurun görüşü de bu istikamettedir. Yalnız Huzeyfe'nin yoluyla gelen ve İmam-ı Ahmed ile Nesâî'nin tarafından da eserlerine alınan bir hadis rivayeti hem geçen ayete ve hem müttefekun aleyh olan hadislere muhaliftir. O rivayete göre Hz. Peygamber güneşin doğuşuna yakın bir vakte kadar da sahur yemiştir. Bahsettiğimiz rivayet hem âyetle ve hem üzerine ittifak hasıl olan hadislerle çatıştığı için hadis âlimleri tevil yoluna gitmek zorunda kalmışlardır: Meselâ hafız-ul hadis Ebu Ca'fer Al-Tahavî, Huzeyfe'nin hadisini naklettikten sonra diyor ki: “Bu hadis, müttefekun aleyh olan hadislere muhaliftir, aykırıdır. O halde Sahur vaktiyle alâkalı olan âyet daha nazil olmadan önce Huzeyfe'nin hadisi varit olmuştur. Yoksa olamaz. Çünkü tamamen ayete muhaliftir.”

Allame Ebu Bekir Razi de diyor ki, “Hadisin Huzeyfe'den gelmesi sabit değildir. Her şeye rağmen Huzeyfe'nin hadisi ahadî bir hadistir. Ahadi hadis ise ayete muhalif düştüğü zaman hiç bir değer ifade etmez. Yani ayetin hükmünü değiştiremez.” (Burada söylediklerimizin bir kısmı, *Umdet-ül Kari. Şerhu'l Buhari 5. cilt. s. 210-213* de yer almaktadır.)

Netice olarak diyoruz ki, din namına cömertlik edip Sahur vaktini güneşin doğuşuna kadar uzatmak isteyen Sayın Prof. Hüseyin Atay'ın elinde âyet ve hadis olarak hiçbir mesnet kalmadı. Artık boşuna uğraşmasın, çünkü tutturamaz...

Hız. Ebu Bekir'in Sahuru hakkında nakledilen hikâyeye gelince Hüzeyfe'nin rivayetine karşı verilen cevaplar orada da söz konusudurlar...

Ayrıca Hüseyin Atay Bey Tercüman'daki yazısında işçi ile şoförler için oruç süresini kısaltmak çaresini arıyor. Fakat İslâmi ölçüleri bozmaya matuf olan bu arayışa hiç gerek yok. Zira Şafiî mezhebinde eğer oruç tutmak çalışanların işlerine engel oluyorsa cevaz vardır. Afiyetle yiyebilirler. Sonra müsait zamanlarında günü gününe kaza edecekler. Bundan daha kolayı var mı? (Bak: *Al-Feteva Al-Kübra cilt 2. s. 63*).

Sayın Hüseyin Atay, dini ölçüleri bozacağına acıdığı kimseleri mevcut ve geçerli olan mezheplerden faydalandırmağa baksın. Eğer böyle yaparsa çok daha iyi eder. Prof'a samimi tavsiyemiz budur. Şimdilik bu kadar, ileride gerekirse yine yazarız. Yazılacak şeyler çok...³⁴⁰

3.16. Kadınların Hacer–il Esvedî Öpmesi

Hac ibadetinde erkeklerle kadınlar arasındaki farklılıkları sayarken Yüksel, “kadınlar haceri öpmezler” demektedir.³⁴¹

Kanaatimizce Yüksel, günümüz şartlarında Hacer–ül Esved'i öpme esnasında kadınların erkeklerle izdihama girmesi ve saçının–başının açılması sebebiyle kadınların öpmesinin uygun olmadığını kast ediyor. Yoksa izdihamın yaşanmayacağı bir zamanda (tabi böyle bir zaman bulunabilirse) kadınların Hacer–ül Esvedî öpmesinin hükmü erkeklerinkinden farklı değildir.

3.17. Hayızlı Kadının Tavafı

Bu konuda Yüksel şu fetvayı verir:

“Hayızlı ya da lohusalı kadın tavaf dışında tüm hac ibadetini yapar. Ama eğer tavaf yapamadan Mekke'den ayrılmak zorunda kalıyorsa ve başka bir çaresini bulamıyorsa bu durumda kadın yıkanır, çok sağlam bir şekilde bezle bağlanır, sonra tavaf ve sa'yini yapar. Ancak ya beş yaşındaki bir deveyi ya da iki yaşındaki ineği keser. Zira tavaf yapmadan memleketine dönerse başka bir sene gelme imkânı bulamayabilir. Temizlenmeyi beklerse beraberindekiler zarar görür ve onu bırakıp giderler.”³⁴²

³⁴⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-1*, s. 37–42.

³⁴¹ Yüksel, Molla Sadrettin, 20. vaaz s. 4.

³⁴² Yüksel, Molla Sadrettin, 20. vaaz s. 4.

“... Veda tavafı hayızlı iken kadına vacip değildir. Ancak Mekke’den çıkmadan hayızı biterse yapması vacip olur. Mekke’yi terk ettikten sonra temizlenirse veda tavafı yapmak için dönmesine gerek yoktur. Veda tavafı Hanefilere göre hac ibadetinden sonra vaciptir, umreye giden kişiye vacip değildir. Ziyaret tavafından yolculuk vaktine kadar yapılabilir. Tavaftan hemen sonra yola çıkmak şart değildir.”³⁴³

3.18. Çocuğun Hac yapması

“Buluğ yaşına gelmemiş olan çocuğun haccı sahihtir ama farz haccı yerine geçmeyip nafîle olur. Reşit olduktan sonra tekrar farz haccını yapması gerekir.”³⁴⁴

3.19. Mikattan İhramsız Girmek

“Hanefî ve Malikilere göre işi için harem bölgesine giriş yapan birinin mikattan ihramlı giriş yapması ve umre yapması gerekir. Hanefilere göre harem bölgesi içerisinde bulunan birinin Mekke’ye işi için ihramsız girmesi caizdir. Buna göre Mekke’den mesela Cidde’ye herhangi bir iş için giden birinin dönüşte ihramsız Mekke’ye girmesi caizdir.”³⁴⁵

3.20. İhramın Yasakları

“Hanefilere göre ihrama güzel koku sürmek caiz olmadığı gibi daha önce güzel koku sürülmüş ihramı giymek caiz değildir... İhramda iken kokulu sabun kullanmaktan sakınmak gerekir. Yüzük veya kol saati kullanmak, banyo yapmak, kıllarını yolmayacak şekilde bedenini ya da başını kaşımak, kokusuz sürme kullanmak caizdir.”³⁴⁶

3.21. Kıran Haccının Yapılışı

“...Hanefilere göre kıran haccı en faziletli olanıdır. Kırana niyet eden kimse Mekke’ye girince önce umre için tavaf ve sa’yini, ardından kudüm tavafı ve sa’yini yapar. Ancak tıraşını hemen değil, bayram günü yapar. Şafiilere göre ise kırana niyet eden sadece bir tavaf ve bir sa’y yapar.”³⁴⁷

³⁴³ Yüksel, Molla Sadrettin, 19. Vaaz s. 8.

³⁴⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, 19. Vaaz s. 8

³⁴⁵ Yüksel, Molla Sadrettin, age. s. 8.

³⁴⁶ Yüksel, Molla Sadrettin, age. s. 8.

³⁴⁷ Yüksel, Molla Sadrettin, age. s. 8.

3.22. Kurban

“...Kurbanlar dört kısımdır:

1. Nafile kurban, bunun etinden sahibi de yiyebilir.
2. Şükür kurbanı, temettü ya da kıran haccı yapan hacıya vacip olan kurban olup Hanefilere göre sahibi onun etinden yiyebilir. Ancak Şafiilere göre yiyemez. Hanefilere göre bu kurbanın bayram günü Mina’da şeytan taşlamasından sonra, tıraştan önce kesilmesi gerekir. Şafiilere göre ise bayram günü daha faziletli ise de hacca niyet ettikten sonra herhangi bir zaman da kesilebilir.
3. Cibran kurbanı, yapılan bir kusur için kesilen kurbandır. Sahibinin bundan yemesi ittifakla caiz olmayıp tümünün fakirlere dağıtılması gerekir.
4. Adak kurbanı, bunun da etinden sahibinin yemesi caiz değildir.”³⁴⁸

³⁴⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, age. s. 8.

4. MUAMELATLA İLGİLİ FETVALARI

4.1. İslam'da Mülkiyet Hakkı

Bu hususta Molla Sadrettin şu bilgileri verir:

“İslam, ümmetin maslahatına ve hedeflerine uygun ve hem ferdin hem de toplumun maslahatını gözeten İslam'ın ekonomi anlayışına mutabık/muvafık olması şartıyla kişisel mülkiyet hakkını kabul eder. Kur'an-ı Kerimde malı insana nispet eden ayetler olduğu gibi Allah'a nispet eden ayetler de mevcuttur. Mesela:

“Sahip olduğunuz kölelerden “mükâtebe” yapmak isteyenlere gelince, eğer onlarda bir hayır görürseniz onlarla mükâtebe yapın. Allah'ın size verdiği maldan onlara verin.”³⁴⁹

“Allah'a ve Resûlüne iman edin ve sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı maldan, (Allah yolunda) harcayın.”³⁵⁰

“Mallarınız ve çocuklarınız ancak birer imtihandır; Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.”³⁵¹

“Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harcayanlar var ya, onların Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.”³⁵² ayetlerinde olduğu gibi.

Şüphesiz ki malın Allah'a nispet edilmesinden maksat topluma veya toplumun temsilcilerine maldan istifade etmek için gerekli düzenlemeleri yapma hakkını vermek içindir. Ki böylece malda suiistimal veya yanlış tasarruf sebebiyle İslam ümmetinin maslahatının zayi olması önlenibilsin. İslam, insan fitratına uygun olarak ferdi mülkiyet hakkını ikrar etmiştir. Zira insanı çalışmaya sevk eden bir faktör olmadığı sürece insanda çalışma azmi oluşmaz. Şüphesiz ki en önemli faktör insanın işinin semeresini almasıdır. Kur'an, insandaki mülkiyet ve mal sevgisinden şöyle bahsetmektedir:

“Hiç şüphesiz o, mal sevgisi sebebiyle çok katıdır.”³⁵³

“Malı da pek çok seviyorsunuz.”³⁵⁴

³⁴⁹ Nur, 24/33.

³⁵⁰ Hadid, 57/7.

³⁵¹ Teğabün, 64/15.

³⁵² Bakara, 2/274.

³⁵³ Âdiyât, 100/8.

³⁵⁴ Fecr, 89/20.

Malın sadece belli bir zengin zümre arasında dolaşmadığı ve malın hakkı verildiği sürece İslam, ferdî mülkiyette farklılığın olması, yani bazılarının bazılarından daha varlıklı olması, için bir engel görmez. Buna da şu ayetler delalet etmektedir:

“Allah, rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı.”³⁵⁵

“Allah, rızık dilediğine bol verir, (dilediğine de) kısar.”³⁵⁶

Malvarlığında farklılığın, kişinin fiziği, zekâsı, gücü ve çalışkanlığı gibi birçok sebebi vardır. Elbette ki zeki ve bilgili birinin aptal ve cahil biriyle, keza çalışkan birinin tembel biriyle eşit olması düşünülemez. Ancak İslam’ın ferdî mülkiyeti ve mülkiyetteki farklılığı kabul etmesi, aç bir fakir ile tok bir zenginin varlığına müsamaha göstereceği manasına gelmez. İslam genel maslahatlara ters düştüğü anda ferdî mülkiyete müdahale etme hakkını devlete verir. Bu da, ferdi mülkiyeti ilga etme şeklinde değil, ferdi mülkiyet ile İslam teşriinin hedefi olan amme maslahatı arasında uyum sağlama suretinde olur.

İslam ferdi mülkiyeti kabul ettiğine göre, başkasına zarar vermediği sürece, bundan doğacak diğer hakları da kabul eder. Buna göre İslam mal sahibine satış, hibe, kira, vasiyet vs. gibi şekillerde, meşru olması şartıyla, tasarruf etme hakkını da verir. Ferdi mülkiyet direk olarak ferdin, dolaylı olarak da toplumun yararına bir uygulamadır. Eğer fert kendi malını muattal bırakırsa devlet onu malında tasarruf yapmaya zorlama hakkına sahiptir. Nitekim üç sene arazinin işlenmemesinin caiz olmadığına dair nice hadisler mevcuttur.

Ferdi mülkiyetin kabul edilmesi için de bazı şartlar vardır:

1. Mal edinmenin meşru yollardan olması. Mesela aldatma, karaborsa ve faiz gibi yollarla olmaması.
2. Malın tedavülden çekilip stok edilmemesi. Zira bu durumda malın vazifesi olan fert ve toplumun hizmeti iptal edilmiş olur.
3. Makul sınırlar içinde kullanılması, israf veya cimriliğin yapılmaması.
4. Malın belli bir azınlığın tedavülüne mahsur olmaması.
5. Su ve mera gibi maslahatı ammeyi ilgilendiren malların ammenin ortak malı olarak kalması veya devletin denetiminde olması.”³⁵⁷

³⁵⁵ Nahl, 16/71.

³⁵⁶ Ra’d, 13/26.

4.2. Borcun Ödenmesinde Misliyyet

“Tartılan, ölçülen eşya veya altın ve gümüşten ödünç alan kişi aldığıнын aynısını geri öder. Bunların bu arada değerinin artması ya da eksilmesine itibar edilmez. Zira ödünç misliyle tazmin edilir.”³⁵⁸

4.3. Banknot Paraların Hükümü

“Eşyaya makul bir bakışla bakan ve onları naslar ve usulün kaidelerine tatbik eden kimseye apaçık beyan olur ki teşriin hikmeti, günümüzde tedavülde bulunan paraların altın ve gümüşle eşit tutularak alışveriş, diyet, tazminat, cinayet, faiz ve zekât gibi konularda mizan/esas tutulmasını gerektirir. İnsanların altın ve gümüşle yaptıkları gibi bunlardan başka kâğıt, bakır ve kurşun gibi madenlerden para imal etmelerini engelleyecek bir neden yoktur... Bu durumda altın ve gümüşe taalluk eden hükümler bu tür paralara da taalluk eder... Hadisinde Allah Resûlünün sadece altın ve gümüşü zikretmesinin sebebi onun zamanında muamelelerde bu ikisinin esas tutulmuş olmasıdır. Nitekim o vakitte malların kıymeti bunlarla değerlendirilir, telef edilen eşyanın tazminatı, diyet ve bazı kefaretlar bunlarla ödenirdi. Ama bu hüküm altın ve gümüşe has olmayıp parasal fonksiyona sahip başka madenlere de geçebilecek bir hükümdür. Zira altın ve gümüşün birbirleriyle vadeli satışının yasak olmasının hikmeti bu iki madenin değerli olması, kalıba dökülebilir olması, ziynet eşyası olması veya saklanabilir değerli bir nesne olması değildir. Zira bu madenlerin Allah ve resûlü yanında bir kıymeti olmayıp kâğıttan farksızdır. Bunun hikmeti bu ikisinin diğer mallar gibi değeri değişen bir yapıda olmamaları, satın alma gücünün sabit olması, eşyanın değeri için ölçü, telef edilen mallar için tazminat, diyet ve kefaretlar bedel olmaya elverişli olmalarıdır. Bunun için Allah Resûlü Müslümanlar arasında revaçta olan sikkeleri kırmaktan nehiy etmiştir... Altın ve gümüş bu gün kullanılan mallardan cins olarak farklı olsa da hakikatte ve manada aynıdırlar. Zira hepside mallar için değer olup telef edildikleri zaman tazmin ettirilirlar.”³⁵⁹

³⁵⁷ Yüksel, bu konuyu *Me'alim-üs Sekafet-il İslamiyye s. 24'* ten alıntı yaptığına dair bir not düşmüştür. 90 numaralı belge.

³⁵⁸ Yüksel, bu konuyu *el-Mebadii-l İktisadiye fi-l İslam s.56-57'* dan alıntı yaptığına dair not düşmüştür. 89 numaralı belge.

³⁵⁹ Yüksel, bu bahsi, Katar şariat mahkemeleri reisi şeyh Abdullah bin Zeyd Âl-Mahmud'un *Risaleleri Mecmuası s.318-321* den alıntı yapmıştır. Belge no: 89.

4.4. Karaborsacılık

“Fiyatlara hâkim olmak için halkın zaruri ihtiyaç maddelerini ihtikâr etmek de yasaklanmıştır. Bunun için Allah Resûlü şöyle buyuruyor:

“Kim kırk gün bir gıda maddesini ihtikâr ederse, o Allah’tan Allah da ondan uzak olmuş olur.”³⁶⁰

Allah resûlü’nün “zarar vermek de zarara zarar ile karşılık vermek de yoktur”³⁶¹ hadis-i şerifin hükmüyle, ihtikâr edilmesi tüketicilere zarar vermesi durumunda, sanayi veya ticaret malları da gıda maddelerine kıyas edilebilir.³⁶²

4.5. İşçinin Sermayeye Ortaklığı

“İslam’ın, sermaye ve mülkiyeti kabul eden bütün devletlerden önce getirdiği bir ilke de, işçinin kâra ortak edilmesidir. Hatta bazı maliki âlimleri, bütün masraflar sermayenin sahibine ait olması ve amil (parayı çalıştıran kişi) de sadece elin emeği ile ortak olmaları durumunda kârın yarı yarıya olması gerektiğini söylemişler. Yani işçinin el emeğini sermaye ile eşit kabul ettikleri için kârı da bölüştürmüşler”³⁶³

4.6. Müslümanların Geri Kalmasında Faizin Haram Oluşunun Bir Etkisi Var mı? Zarurete binaen faiz alınabilir mi?

El-İhvan ’ül Müslimûn adlı derginin birinci sayısında ekonomi ile ilgili okuduğu bir yazıda çağdaş bir âlimin kitabından bir alıntı yapıldığını, bu âlime göre Müslümanların geri kalmasının sebeplerinden birinin de Müslümanların faizle muamele yapmamaları olduğunu belirttikten sonra Molla Sadrettin, şöyle der:

“Yazarın bu iddiası gerçekle alakası olmayan apaçık bir hatadır. Zira hayrın şer aracılığı ile oluşması muhaldir. Tam tersine eğer Müslümanlar son asırlarda Allah’ın koyduğu sınırlar içerisinde kalmış olsalardı durumları çok daha iyi olacaktı. Ama maalesef onlar temiz olan helali bırakıp faiz vb. pisliklere bulaştılar. Neticesinde de fakirlik, bereketsizlik ve ekonomik krizlerle cezalandırıldılar:

“Eğer, o memleketlerin halkları iman etseler ve Allah’a karşı gelmekten sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereketler(in kapılarını)

³⁶⁰ Ahmed, Müsned İbn- u Ömer bahsi H. Nr: 4648. Ayrıca Bkz. Canan, İbrahim, Hadis Ansiklopedisi, II 28.

³⁶¹ İbn-u Mace, Ahkâm 2340–234.

³⁶² Yüksel, Molla Sadrettin, 41. Vaaz s. 6.

³⁶³ Yüksel, Molla Sadrettin, age, s. 23.

açardık. Fakat onlar yalanladılar, biz de kendilerini işledikleri günahlarından dolayı yakalayiverdik.”³⁶⁴

... Müminler Allah’ın her şeyi bildiğine, her işini hikmetle yaptığına, dolayısıyla da faizi birçok zararından dolayı yasakladığına inanırlar. Allah resûlü, Allah dostlarına eziyet verenlerden başka, faiz yiyenler kadar hiçbir kimseyi tehdit etmeyen bir şeriat üzere vefat etmiştir. Zira onları Allah ve resûlü tarafından kendilerine savaş açılmakla tehdit etmiştir.

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.”³⁶⁵

Eğer faizde bir hayır/menfaat olsaydı Allah, son peygamberine indirdiği şeriatında onu haram kılmazdı. Şimdi kim faizde hayır/menfaatin olduğunu iddia ederse Allah’ı vermiş olduğu bu hükmünde hatalı kabul eder ve yanıldığını iddia eder.

Yazarın bunu “*zaruretler haramları helal kılar*” kuralına bina etmesi vallahi hayret edilecek bir husustur. Evet, zaruretler haramları helal kılar ama Müslümanların malî kaynakları kuruyup fakir kaldılar da faizden başka hayatlarını kurtaracak başka çare mi bulamadılar? Yazar Müslümanların bu gün isyanda, oyun ve eğlencede harcadığı parayı göz önünde bulundursa durumumuzun gerçekten zaruret sınırında olmadığını görecektir... Ayrıca yazara ne oluyor da şerî bir kaidenin bir kısmını zikrediyor da kalan kısmını zikretmiyor. Nitekim “*zaruretler haramı helal kılar*” diyen şeriatın kendisi “*zaruretler gerektiği miktarla sınırlandırılır*” kaidesini koymuştur. Yüce Allah bu iki kaideyi:

“Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah’tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur olur da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur. Şüphesiz, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³⁶⁶ ayetinde bir araya toplamıştır.

Yüce Allah “istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın” demek suretiyle ayetteki ıtlakı takyit etmiştir.

³⁶⁴ A’raf, 7/96.

³⁶⁵ Bakara, 2/278–279.

³⁶⁶ Bakara, 2/173.

Ben faizle borç alma hususunda zarurete düşmekten şunu anlıyorum: bir insan helake gitme endişesi duyacak kadar aç kalır. Ne bedava ne de karşılıksız ödünç verecek birini bulamaz. Bu durumda hayatını kurtaracak kadar faizle borç alabilir. Bu da:

“Kim şiddetli açlık durumunda zorda kalır, günaha meyletmeksizin (haram etlerden) yerse, şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”³⁶⁷
Ayetindeki umuma dâhil olur...

Yazar görüşünü en sonda şöyle özetlemiştir: devlet yöneticisinin (veliyy-ül emr) belirlediği miktarda faiz helal, fazlası haramdır.

Ben de derim ki: Allah ve resûlünden başka helal ve haram kılma yetkisi hiç kimsede yoktur. Nitekim helal ve haram kılma neticede sadece Allah’a aittir. Resûlü de beyan ve tebliğde onun vekilidir. İslam helal ve haram kılma yetkisini hiç kimseye vermemiştir...³⁶⁸

Bir vaazında da Yüksel, faizin zaruret halinde helal olması ile ilgili şu bilgilere yer verir:

“Ancak eğer zarurî bir ihtiyaç kişiyi faiz ödemeye mecbur etmişse bu durumda sadece faizi yiyen günahkâr olur. Zira zaruretler haramları helal yaparlar. Bu da gerçekten zarurî olan durumlar için olup daha güzel bir yaşam için ise caiz olmaz. Bir de zaruret miktarı ile münhasır olması gerekir. Mesela dokuz liraya ihtiyacı olduğu halde on lira faizle borç almak caiz değil. Zira zaruretler miktarıyla takdir edilir, ihtiyaçtan fazlası caiz olmaz. Ayrıca faize bulaşmadan önce bu maddi sıkıntıdan kurtulmak için bütün çarelere başvurması ve Müslüman kardeşlerinin de ona yardım etmesi gerekir. Başka hiçbir çare bulamadığı için faize bulaşırsa Allah gafur ve rahimdir.”³⁶⁹

4.7. Bir Dergide Çıkan Faizle İlgili Bir Yazıya Reddiye

Yüksel’in yaptığı alıntı ve ona yazdığı reddiye şudur:

“*El-Müslimun*” isimli dergi bir yazara ait “Bu Gün İslam Şeriatının Karşılaştığı Problemler” başlıklı bir yazı yayınladı. Yazıda şöyle deniyor: “üçüncü problem ticarî ilişkilerdeki faiz problemidir. İslam faizi kesinlikle haram kılar ve hiç müsamaha göstermeden ona savaş açar. Oysa bu gün bütün ticarî muameleler kanunların belirlediği

³⁶⁷ Maide, 5/3.

³⁶⁸ Yüksel’in kendi el yazısıyla yazdığı müsvedde, 93. Belge.

³⁶⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, 49.Vaaz s. 19.

cüzî bir faiz üzerine kaimdir. Faizi yasaklama hususundaki İslam'ın nazariyesini tatbik etmek zahiren/açıkça bu durumla çelişmektedir. Bunun cevabı şudur: şeriatın ilkeleri dâhilinde bu problemi birkaç şekilde çözmek mümkündür. Bu da:

1) İslam toplumunda insanları faize muhtaç bırakmayacak İslam'a uygun bir düzen oluşturulana kadar geçici bir tedbir olarak "istisnâî tedbirler" kaidesine binaen olabilir.

2) İslam şeriatının gelip faizi yasakladığı dönemdeki Arapların uyguladığı faizin durumuyla sınırlandırmakla olabilir. Zira o dönemde faizciler, ticarî amaçla değil zaruri ihtiyaçlarını görmek ve tüketmek için borçlanan fakirlere diledikleri gibi tahakküm ederlerdi.

3) Bankaların devletin hesabına geçirilmesiyle olur. Zira bu durumda borca karşılık alınan cüzî miktar maslahatı ammede kullanılmak üzere devletin kasasına geçtiği için faiz manasını yitirir. Böylece bazı faizcilerin elinde sermayenin tekelleşmesi tehlikesi de kalmaz..."

Buna karşılık derim ki: yazarın takip ettiği bu yol geçerliliği olmayan ve kabul edilemeyecek bir yoldur. Nitekim her üç çözüm de nassa karşı içtihat yapmaktır. Oysa "*nassın olduğu yerde içtihada mesağ yoktur.*" Az ya da çok olsun faizin haram oluşu hakkında bir değil nice nass vardır...

Birinci çözüm tamamen mesnetsiz bir çözümdür. Nitekim Allah katî ve ebedi olarak faizi haram kılma hükmüne uymaktan başka seçeneği yoktur. Bir de, **"Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık."**³⁷⁰ Ayetinde ifade edildiği gibi daha önceki ümmetlerin hiç birine yüce Allah faizi helal kılmamıştır. Ayrıca o bahsi edilen toplumun ne zaman neşet edeceğini Allah'tan başka kimse bilemez. Yani buna göre o zaman gelene kadar, belki de asırlarca, faizi helal mi kılacağız? Hayır! Bu günün bir saati kadar bile olamaz!..

İkinci çözümde belirtilen ticari faizin haram kılınıp ihtiyaç faizinin helal kılınması da muhassısı olmayan bir tahsis ve "ihtiyaç/tüketme" kaydı olmaksızın mutlak olarak faizi haram kılan ayet ve hadislerdeki katî delillere karşı çıkmaktır...

³⁷⁰ Nisa, 4/160-161.

Keza üçüncü çözümü de kabul edilemez. Zira faizin haramlığı her halükarda ve bütün ihtimallerde katîdir.”³⁷¹

4.8. Faizle İlgili Bazı Soru ve Cevaplar

Konu ile ilgili Yüksel, soru–cevap suretinde şu bilgileri verir:

“Soru–1: Dinen yasak olan faizin sınırı nedir?

Cevap–1: Şerî olarak bir karşılığı olmayan ve akdin taraflarından birine şart koşulan fazlalıktır. Şurası da unutulmasın ki örflle bilinen bir şey şart koşulmuş gibidir.

Soru–2: Kendi zaruri ihtiyaçlarını karşılamakta harcamak üzere alınan faizli borç ile bir iş kurmak veya işini geliştirmek için alınan faizli borç arasında bir fark var mı?

Cevap–2: Aralarında hiçbir fark yoktur. Her ne kadar bazı sapıklar fark koymuşsa da onlara itibar edilmez. Hak budur, hakkın ötesinde sapıklıktan başka ne olabilir ki?

Soru–3: Kâr zarar ortaklığı sistemi üzerine kurulmuş olan birçok şirket var. Bunlar faizli muameleye alternatif olabilir mi?

Cevap–3: Tamamen alternatif olabilir. Zaten Allah’ın helal kıldıklarında haramlarından istiğna vardır. Allah kullarına darlık yapmamıştır. Allah nerede bir şer kapısını kapatmışsa karşılığında birkaç hayır kapısı açmıştır. Biz müminlere şu ayet–i kerime yeterlidir:

“Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar. Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Kim Allah’a tevekkül ederse, O kendisine yeter.”³⁷² Mudarebe şirketi de bunlardan biridir. Nitekim bu şirkette sermaye bir ortağa, sermayeyi işletme de diğer ortağa ait olup kârı aralarında, anlaşmaya göre, bölüşürler. Zarar ise sadece sermaye sahibine aittir.

Soru–4: Yeni türemiş bazı muameleleri haram suretinden çıkarıp helal bir surete dönüştürme imkânı var mı?

Cevap–4: Yeni türemiş muamelat şerî kaidelere arz edilir. Kaidelere uyanlar kabul edilir, uymayanlar da reddedilir. Şeriatın ruhuna ve sırrına aykırı olduğu için gerçekte haram olduğu halde salt nazarî olarak onları helal kılacak çıkışlar aramayız. Onu mubah kılacak bir tevili aramak faydasız olup faizi haddizatında helal kılmaz.

³⁷¹ Yüksel’in kendi el yazısıyla yazdığı müsvedde, 93. Belge.

³⁷² Talak, 65/2–3.

Çünkü Allah bir şeyi haram kılmışsa bu sadece onda mevcut olan zararlardan dolayıdır. Bu gerçek, her zaman aklımızda olmalı ve derinlemesine düşünerek cumartesi yasağını delen Yahudilerin kıssasını okumalıyız. Nitekim onlar Allah'ın haram kıldığı bir şeyi yanlış yamuk yollarla, hileyle, helal edindiler. Allah da onları maymun ve domuzlara dönüştürmek suretiyle mesihle cezalandırdı.

Soru-5: İktisadî kurtuluş mücadelesi veren bir millet için faiz gerçekten bir zaruret midir?

Cevap-5: Elhamdulillah öyle bir zaruret söz konusu değildir ve inşallah söz konusu olmayacaktır. Biz yukarıda zaruret sınırını belirtmiş ve o durumda olan kimsenin sorumlu olmayacağını belirtmiştik.

Soru-6: Faizi haram kılan bazı milletler faize alternatif olarak nasıl bir sistem işliyorlar?

Cevap-6: İktisatçı bazı arkadaşlarımız bizden önce bu soruya cevap vermişler. Cevabın hulasası şudur: Bu milletler faizsiz kredi için bankaların kapılarını açmışlar. Sanayi ve ticaretleri gelişmiş, ekonomik olarak güzel bir düzeye kavuşmuşlar... Buna göre zekâtını verecek olan kişi zekâtının “borçlular” payını faizsiz sisteme göre çalışan bir bankaya, onları kendine vekil yaparak, verir. Banka da o parayı kendi paralarına karıştırmadan ayrı bir yerde muhafaza eder. (Zira banka onu kullanırsa o malı gasp etmiş olup o paraya bir şey olduğu takdirde ondan tazmin ettirilir.) Bazı borçlular gerçekten borçlarını ödemekten aciz oldukları zaman banka, alacağı kadar mezkûr paradan ona zekât olarak verir. Alacaklı ile fakir borçlu meselesinde olduğu gibi ardından da alacağını ondan tahsil eder.”³⁷³

4.9.Faizin Azı Helal mi?

Molla Sadrettin, faizin de içki gibi tedrici bir metotla dört merhalede haram kılındığını, zira faizle ilgili ayetlerin kronolojik sıralamasının aşağıdaki şekilde olduğunu beyan eder:

1. **“İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirsiniz, Allah katında artmaz. Ama Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirsiniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır.”**³⁷⁴

³⁷³ Yüksel'in kendi el yazısıyla yazdığı müsvedde, 93. Belge.

³⁷⁴ Rum, 30/39.

2. “Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.”³⁷⁵

3. “Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.”³⁷⁶

4. “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur. Eğer borçlu darlık içindeyse, ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilerseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır. Öyle bir günden sakının ki, o gün hepiniz Allah’a döndürülüp götürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı amellerin karşılığı verilecek ve onlara asla haksızlık yapılmayacaktır.”³⁷⁷

Devamla Yüksel, şunları söyler:

“Siz de görüyorsunuz ki İslam’ın fahiş faizle az faiz arasına fark koyduğunu iddia eden grup, bütün asırlardaki icma’a muhalefet etmek ve ahlaki güzellikleri tamamlama hususunda yolun sonuna varmış, mantıklı ve makul bir konuma sahip olan İslam’ı, tam tersi, uygunsuz bir konuma geri getirmekle kalmamış, ayetlerin tarihsel nüzul sıralamasını da değiştirmiştir. Zira kendilerine delil getirdikleri yukarıdaki üçüncü sıradaki ayet faiz hususundaki son hüküm değil kesin yasağa geçiş için bir devre ve basamaktır. Bu konuda ne hadisçi ne müfessir ne de fıkıhçıların ihtilafı yoktur. Bir de, şayet farz-ı muhal üçüncü ayeti son hüküm olarak kabul ettik, bu ayetten faizin sermayeden az olanı ile sermaye miktarında ya da fazla olması arasında fark olduğuna dair bir delil bulabilir miyiz? Kesinlikle hayır. Çünkü her şeyden evvel, أضعاف kelimesinin faizin haram olması için bir şart olduğuna dair hiçbir delil yoktur. Zira bu kelime faizin bir çeşidi olan katlama faizinin zemmine vurgu yapmak maksadıyla getirilmiş olup diğer kısımlarının caiz olduğu kastedilmemiş de olabilir.

³⁷⁵ Nisa, 4/160–161.

³⁷⁶ Nisa, 4/130.

³⁷⁷ Bakara, 2/278–281.

Bir başka taraftan şunu da ekleyelim: Arap dili kurallarına göre أضعافا kelimesi ayette ربا'nın vasfıdır, bu araştırmacıların zannettiği gibi sermayenin vasfı değildir. Zira onların iddia ettikleri gibi olsa Kur'an'ın sadece % 600 oranındaki faizi yasaklamış olması gerekirdi. Zira أضعافا kelimesi çoğul olduğu için sermayenin en az üç katı olması gerekir. مضاعفة kelimesiyle de katlanınca altı katı olur. Bu oran ise en kötü faizcilerin bile uygulamadığı ve hiçbir kanunda olmayan bir orandır. Böylece bunlar bu hususta Kur'an'ı bütün kanunlardan geri bırakmış oluyorlar.”³⁷⁸

4.10. Kâfirlerle Faiz Muamelesi

“Ebu Yusuf ve Şafî'nin aksine Müslüman ile harbi kâfir arasında dar-ül harpte (faiz caizdir.) onların delili İslam diyarındaki müste'men kâfire kıyastır. Bizim delilimiz peygamberimizin “ Müslüman ile harbi arasında dar-ül harpte faiz yoktur.” Sözüdür. Bir de onların malı onların diyarında Müslümanlara helaldir. Müslüman onların malını hangi yolla alırsa alsın hıyanet olmadıkça helaldir. Müste'menin durumu böyle değildir. Zira aman verilmesi sebebiyle onun malı haram olmuştur.”³⁷⁹

³⁷⁸ 49.Vaaz s. 13-15.

³⁷⁹ Yüksel, bu konuyu *el-Hidaye*, babu-r Riba.'dan alıntı yapmıştır. 49.Vaaz s. 25.

Not: el-hidaye'nin hadislerini tahrir eden *Nasbu-r Raye* isimli kitapta bu hadisin “ğarip” olduğunu, imam Şafî'nin “bu hadis sabit olmayıp delil olmaz” dediğini yazmaktadır. M.Sadık ELÇİ.

5. MİRASLA İLGİLİ FETVALARI

Mirasta Kadının Erkeğin Yarısı Alması

Bu hususta Molla Sadrettin'in sadece aşağıdaki izahına ulaşma imkânı bulabildik. Yüksel şöyle der:

“Miras hususunda İslam “erkeğe iki kadının payı kadar vardır” der. Bu doğrudur. Ancak İslam nafakayı temin etmekle erkeği sorumlu kılar. Kendi şahsi harcaması ve ziynetinden başka İslam, kadından hiçbir şey talep etmez. Mutlak eşitlik isteyenlerin iddia ettiği zulüm nerede? Mesele hissî ve kuru iddia meselesi değil hesap işidir. Kadın mirastan kalan malın üçte birini ama sadece kendi nefesine harcamak için alırken erkek, servetin üçte ikisini, eşine, ailesine ve evlatlarına harcamak üzere alır. Şimdi rakamlara göre hangisi daha fazla alır? Tabi bu, zahmet çekilmeksizin mirastan elde edilen mal içindir. İslam bunu bu gün beşeriyetin ulaştığı en adaletli kanuna göre “*herkese ihtiyacına göre*” ilkesine göre paylaştırmaktadır. İhtiyacın ölçüsü ise kişiye yüklenen tekâliftir.

Çalışılarak elde edilen malda ise, ister işçilik, ister ticaret ister ziraat vs. olsun İslam kadın ile erkek arasına fark koymaz. Zira burada emek–ücret ölçüsünü esas almaktadır. Demek ki ne zulüm ne de zulmün şüphesi vardır. Yani mesele İslam düşmanlarının iddia ettiği ve bazı avamın da anladığı gibi kadının değerinin erkeğin değerinin yarısı olma meselesi değildir.”³⁸⁰

³⁸⁰ Yüksel, Molla Sadrettin, Belge: 119.

6. AİLE HUKUKU İLE İLGİLİ FETVALARI

6.1. İslam'da Örtünme(Tesettür)

Sadrettin Yüksel, tesettür hususunda şunları söyler:

“Bu mesele birçok garplı yazarların tenkitlerine uğramış bir meseledir. Onlar, örtünmeyi bir türlü kafalarına sığdıramıyorlar. Fakat Kur'an-ı Kerim onu, ancak ahlâk ve namusu korumak maksadıyla emretmiştir. Düşünelim: Tehlike arz eden herhangi bir şeyle savaşmak için hürriyeti tahdit pahasına bile olsa kanunlar vazedilir. Hâlbuki insandaki behimî ve şehvî his birçok tehlikeli şeylerden daha tehlikelidir. O halde bu en büyük tehlikeye karşı niçin bir kanun vazedilmesin? Vazedilmesi gayet normal ve makuldür. Demek ki örtünme şehvetin tehlikesini azaltan İlâhî bir tedbirdir.

Yanlıı düşünen bazı kimseler, ayet ve hadislerle isabetsiz manalar vererek İslâm'da örtünmenin yeri olmadığını iddia ederler. Şimdi İslâm'a iftira edenlerin yalanlarını meydana çıkartmak için, bu mevzuda İslâm'ın açık ve kesin hükmünü bildiren birkaç ayet-i kerimeyi ele almayı faydalı buluyoruz. Birincisi:

“Ey Peygamber! Zevcelerine, Kızlarına ve Müminlerin kadınlarına, geniş ve uzun elbiselerini vücutlarının her tarafına indirmelerini söyle. Bu, onların tanınıp eza edilmemelerine daha uygundur. Allah gafur ve rahimdir.”³⁸¹

Bu ayet-i kerime, Müslüman kadınlardan elbiselerinin uzatılmasını, göğüs, sırt, kol ve bacaklarının kapatılmasını istemektedir. Ayet'e göre bunun hikmeti de namuslu kadınların, fuhuş yapan kadınlardan tanınıp ayrılmaları; fasıklar tarafından gelen eziyetten mahfuz kalmalarıdır. Zira açık-saçıklık, onları da kötü kadınlar gibi gösterir. Böylece fasık kişilerin behimî hislerini tahrik ederek, sözle veyahut fiil ile o zayıf ve nahif mahlûklara sataşmalarına yol açar.

İkincisi:

“Mü'min erkeklere söyle, gözlerini sakınsınlar. Mahrem yerlerini fuhuştan korusunlar. Bu, kendileri için çok temiz bir harekettir. Şüphesiz Allah onların yaptıklarını çok iyi bilendir. Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar. Irzlarını korusunlar ziynetlerini açmasınlar. Bunlardan görünen kısmı (yüzler ve eller) müstesnadır. Başörtülerini, yakalarının üstüne (kapayacak surette) koysunlar. Gizli ziynetleri bilinsin diye, yürürlerken ayak-

³⁸¹ Ahzab, 33/59.

larım da yere vurmasınlar. Hepiniz Allah’a dönün ey Müminler, ta ki umduğunuza nail olasınız.”³⁸²

Bu iki ayet erkeğe de, kadına da birbirine bakmamalarını emrediyor. Ayrıca kadınlara başlarını örtmelerini ve örtüsünün fazlasını da boyun ve yakayı kapamak üzere aşağıya indirmelerini emretmektedir. Ayet-i kerime örtünmenin terkine asla müsaade etmez. Ancak üç grup müstesna. Kadın onların huzurunda örtünmeye mecbur değildir:

Birincisi: Kadına nikâhı olmayan akrabaları.

İkincisi: Rüşd çağına ermemiş çocuklar.

Üçüncüsü, ise kendisinde erkeklik hissi olmayan erkeklerdir.

Ayet, bu İlâhî hükmün doğruluğunda ve hikmetinde şüpheleri bulunanlara şöyle der:

“Allah mahlûklarının huy ve tutumlarını kendilerinden daha iyi bilendir. Onun içindir ki, örtünmeyi emretmiştir.”

Üçüncüsü:

“Ey peygamberin zevceleri! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah’tan korkuyorsanız namahrem erkeklerle yumuşak konuşmayın. Sonra kalbinde nifak bulunan tamaa düşer. Yani kötü bir mana anlar. Sözü maruf vechiyle söyleyin. (Vakar ile) evlerinizde oturun. Eski cahiliyet devri gibi açılmayın. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah ve Resûlüne itaat edin.”³⁸³

Bu ayetlerdeki hitap, doğrudan doğruya Efendimizin zevcelerinedir. Cenab-ı Hak, onlara: “Evlerinize sahip olun, cahiliyet devrinin kadınları gibi olmayın. Hal icabı olarak erkeklerle konuştuğunuz zaman ciddî ve kısa konuşun. Namaz ile zekât gibi İslâmî sembolleri yerine getirin. Ve Allah’ın tayin ettiği hudutları da aşmayın” diye emretmektedir. Çünkü bütün bunlar, manevî temizliğin, töhmetten ve fasıkların kötü niyetlerinden selâmette kalmanın yegâne çaresidir.

Bazı kimseler, bu iki ayetteki hitabın yalnız Peygamberin zevcelerine müteveccih olduğunu, dolayısıyla hitaptaki hükümlerin de Peygamberin zevcelerine has olduğunu tahmin etmektedir. Fakat bu tahmin apaçık bir hatadan ibarettir. Zira Rasûlüllah Efendimiz, Müslümanlar için en güzel bir nümune-i iktida ve en yüce bir örnek olduğu gibi, zevceleri de diğer Müslüman kadınlar için en yüce örneklerdir.

³⁸² Nur, 24/30–31.

³⁸³ Ahzâb, 33/32,33.

Madem Efendimizin tertemiz ve örnek olan zevceleri için en ihtiyatlı ve en sağlam yol budur ve bu hükümlere göre amel etmeleridir; elbette bu hükümler, iffet babında Zevcât-ı Tâhire'den çok geride olan diğer Müslüman kadınlar için de zarurî ve şarttır.

Erkek ve kadınların birbirine karışmaları ya her iki tarafta da şehvanî hissin artmasına ve coşmasına sebebiyet verir veyahut o hissin zayıflamasına ve büyük çapta azalmasına müncer olur. İkinci şık, cinsî ve şehvanî hissin soğumasına, sönmesine yol açar. Bu soğuma ise, bizatihi bir hastalıktır. Ona yakalananlar arazlarından şifa bulmak için doktorlara başvururlar. Bu cinsî soğuma, iki tehlikeli sonuç doğurur:

Birincisi, cılız, cüce ve geri zekâlı bir neslin türemesi,

İkincisi ise, cinsî sapıklığın yayılıp gelişmesidir.

Kendilerine “kadın müdafileri” adını takanların, bir sürü mugalâtalı sözleri vardır. O mugalâtaların başında da şu iddiaları geliyor: “Kadının evine bağlanması, ev kadını olması, cemiyetin yarısını felce uğratmaktır.” Onlar böyle söylerler. İleri sürdükleri bu iddia, ancak kadının evde hiç bir işi olmazsa doğru olur. Hâlbuki ev işlerini nizam ve intizam altına sokması, kocasının ve çocuklarının çeşitli ihtiyaçlarına hakkıyla bakması onun bütün vaktini işgal eden vazifelerdir. Hatta bazen ev içindeki vazifeleri o kadar çoğalır ki, zamanına sığmaz olur. Artık bu durum muvacehesinde, bazı kimselerin kadının eve bağlanması cemiyetin yarısını felce uğratmak demektir, diye iddia etmesinin ne kadar gerçekten uzak olduğunu takdirlerinize havale ediyorum.

İslam nazarında kadının savaşa katılabilmesine gelince o, zaruretin icabı olarak müstesna bir durumdur. Hatta katılma, kadınlıkla mütenasip bir şekilde olur. Mesela: ordunun gerisinde hasta ve yaralılara bakması gibi.

Erkek ve kadınların birbirlerine karışmalarında dinî mahzur görmeyenler hatadadırlar. Hatalarının da esas menşei, istisnayı teşkil eden hallere külli kaideler imiş gibi bakmalarıdır. Ve bazen de fertlerin yaptıklarını dinî bir esas imiş gibi kabul etmeleridir. Hâlbuki her ikisi de yanlıştır.”³⁸⁴

6.2. Kadının Elbisesi

Kadınlara ait elbisenin nasıl olması gerektiğine dair Molla Sadrettin şu bilgileri verir:

³⁸⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 85–90.

“Kadının elbisesinin, İslâm’ın edep ve ahlâkına uygun olması şarttır. Kadının İslâmî giyimi aşağıdaki vasıfları haiz olmalıdır:

1– Kur’an’ın istisna ettiği kısım hariç, onun bütün vücudunu örtmelidir.

2– Saydam, şeffaf olmamalıdır. Çünkü Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Bir bakımdan giyinik, bir bakımdan çıplak, sapmış, başkalarını da saptırmak isteyen kadınlar muhakkak cehennemliktirler. Onlar Cennete girmezler ve kokusunu da duymazlar.”³⁸⁵

Benu Teym kabilesinden şeffaf elbiseler giymiş bir kaç tane kadın Hazreti Aişe’nin yanına gelirler. Aişe validemiz onları görünce şöyle konuşur: **“Eğer Müminler iseniz, bu elbise Müminlerin elbiseleri değildir.”**

Şeffaf ve ince bir başörtüsü giymiş bir gelin Hazreti Aişe’nin odasına getiriliyor. Bunun üzerine Hazreti Aişe şöyle buyurur: **“Bunu giyen bir kadın Nur suresine inanmamıştır.”**³⁸⁶

3– Vücudun çizgilerini belli etmeyecek kadar geniş ve bol olmalıdır. Çünkü vücut çizgilerini belli eden dar elbiseler şüphe yok ki şehveti tahrik eder; cinsî hisleri uyandırır. Bu üçüncü maddenin ispatı da ikinci maddede zikredilen hadis-i şeriftir. Evet, bu çeşit dar elbiseleri giyen bir kadın çıplak gibidir.

4– Erkeklerle has bir elbise cinsinden olmamalıdır. Pantolon gibi... Şu hadis-i şerif de bu maddenin ispatıdır:

İbn-i Abbas diyor: **“Peygamber, kadınlara benzemek isteyen erkeklerle, erkeklere benzemek isteyen kadınlara lanet etti.”**³⁸⁷

5– Gayr-i müslim kadınlara has bir şey olmamalıdır. Çünkü kasten bunlara benzemek de dinen mahzurludur. Zira İslâm’ın gayesi hem dışta ve hem içte Müslümanlara müstakil şahsiyet kazandırmaktır. Bunun içindir ki, Peygamber Efendimiz birçok şeylerde gayri Müslimlere muhalif hareket etmemizi emir buyurmaktadır. Ebu Davud ve Taberanî’den rivayet olunan şu hadis-i şerif de çok düşündürücüdür:

“Bir kavme benzemek için çabalayan benzemek istediği kavimden sayılır.”³⁸⁸

³⁸⁵ Müslim, Libas 125.

³⁸⁶ Bu iki hadisin tespitini yapamadık.

³⁸⁷ Buhari, Libas 5885.

Örtünme mevzuunda faydalandığım kaynak şunlardır:

el-Helalû ve'l Haram Fi'l islâm, Yusufî Kardavî. el-Hicab, Mevdûdî. Dairetu'l Maarif, Ferid Vecdi. Ruhü'd Din el Islâmî, Abdülfettah Tebbare. Şubuhâtûn Havl'el Islâm, Muhammed Kutub.”³⁸⁹

6.3. Kadının Ziyneti

Kadının tesettürü ile yakın alakası olan ziyneti konusunda da Yüksel, şu açıklamayı yapar:

“Kadını süsleyen her şeye kadın ziyneti denir, ister yaratılıştaki ziynet olsun: Yüz saç ve vücut güzelliği gibi, ister suni olsun: Elbise, gerdanlık ve boyalar gibi... Kadın bütün bunları örtmekle mükelleftir. Ancak âdet ve yaratılışın dışarıda kalmasını iktiza ettiği yerler müstesnadır. O da, sade, boyasız, rujsuz yüz ve ellerdir. **“Ziynetlerini açmasınlar, bunlardan görünen kısmı müstesna”**³⁹⁰

Yüz ve eller hakkındaki müsaadenin sırrı şudur: Onları örtmekte kadın için büyük bir zorluk var. Bilhassa çocuklarının nafakalarını temine çalışan dul ve kocasının yardımına koşan fakir kadınlar için. Bunlar dışarı çıkmak mecburiyetindedirler. Hâlbuki peçe ve eldiven hem zorluktur hem de onları işlerinden geri bırakır.

Nur suresinin şu âyet-i kerimesi;

“Mü'min erkeklere söyle, gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar”³⁹¹

Asrı saadette kadınların kendi yüzlerini örtmediklerini açıkça göstermektedir. Zira eğer yüzlerini de örtmüş olsaydılar, “gözlerini sakınsınlar” emrinin hiç bir anlamı kalmazdı. Çünkü o takdirde ortada görülecek ve bakılacak bir şey yoktur.

Bütün bunlara rağmen Müslüman bir kadın için en iyisi süsünü, hatta yüzünü bile mümkün mertebe örtmeye çalışmasıdır. Bilhassa güzel kadınlar için elzemdir. Çünkü onlara meftun olmak ihtimali çok kuvvetlidir.”³⁹²

6.4. Mubah Bakışın Hudutları

Kadınla erkek arasındaki bakışma mevzuunda Yüksel, şu izahatı yapar:

³⁸⁸ Ebu Davud, Libas 3512.

³⁸⁹ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 99–100.

³⁹⁰ Nur, 24/31.

³⁹¹ Nur, 24/31.

³⁹² Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 98–99.

“Malumunuz olsun ki, kadın erkeğin vücudundan avret mahalli sayılmayan yani göbeğinden yukarı ve diz kapağından aşağı olan yerlere bakabilir. Tabii ki şehvet ve meftunluk tehlikesi olmamak şartıyla. Zira Efendimiz, kendi mescidinde mızrak oyunu oynayan Habeşlileri seyretmek için Hazreti Aişe’ye izin verdi. Aişe Validemiz de usanıncaya kadar onları seyreyledi, sonra bırakıp gitti.

Erkek ise ancak kadının yüzüne ve ellerine bakabilir. Tabiidir ki, bu cevazın şartı da şehvet ve meftunluk tehlikesinin olmamasıdır. Hazreti Aişe’den şu rivayet var:

“Hazreti Ebu Bekir’in kızı Esmâ (Aişe’nin kız kardeşi) üzerinde vücudunun çizgilerini belli eden bir elbise olduğu halde Peygamber Aleyhisselâm’ın odasına girdi. Peygamber Efendimiz onun tarafından yüzünü çevirerek buyurdu: Ey Esmâ! Kadın âdet görme çağına gelince onun vücudundan ancak (kendi yüzüne ve ellerine işaret ederek) burası ve burası görülebilir.”³⁹³

Yüz ve ellerin avrete dâhil olmadığını ifade eden birçok sahih hadisler vardır. Bu hadislerin hükmüne göre, “şehvet olmadığı ve meftunluktan korkulmadığı” takdirde kadının yüzüne ve ellerine bakmak caizdir.”³⁹⁴

6.5. Kadınlarla Musafaha Meselesi

Günümüzde hala tartışma konusu olan bu konu hakkında Molla Sadrettin, o dönemde Diyanet İşleri Başkanı olan Tayyar Altıkulaç’a yazdığı reddiyede şunları söyler:

“Sayın Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç’ın, namahrem kadınlarla Musafaha etmekte bir beis görmeyen demecini hiç yadırgamadan 25 Mart 1978 tarihli Hürriyet gazetesinden okuduk. Zira maalesef teamül haline gelmiştir. Şimdiye kadar birkaç tanesi hariç o mevkie getirilen her zat evvelâ İslâm’ın canına okumuş, sonra başkanlık koltuğuna huzur içerisinde yerleşmiştir. Çünkü gizli şer kuvvetleri böyle ister... Bir de devamlı olarak kadınlı erkekli kokteyllere katılan Diyanet İşleri Başkanı’ndan, başka türlü beyanat beklenemez.

Elbette ki böyle şeylere cevaz verecek ki, tenkitlere hedef olmasın.

Şimdi musafaha meselesine gelelim: Evvelâ Sahih-i Buharî ile Sahih-i Müslim’in rivayetlerine göre Hazreti Aişe yeminle diyor ki:

³⁹³ Ebu Davud, Libas 3580. Ayrıca Bkz. Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, c. 14. s. 438.

³⁹⁴ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, 96–97

“Biat zamanında Hazreti Peygamberin eli katiyen kadınların eline değmedi.”³⁹⁵

Sonra siyer bahsinde Nesâî ve Tirmizî'nin de rivayetlerine göre bazı kadınlar:

“Ya Resûlellah elini uzat sana teker teker biat edelim” diye Peygamberimizden iki şey talep etmişlerdir.

Fakat efendimiz

“Ben kadınların elini tutmam ve teker teker sizinle biat etmeye de hacet yok”³⁹⁶ diye cevap vermişlerdir. Hadisin sarahatinden anlaşılıyor ki, Diyanet İşleri Başkanı'nın iddia ettiği gibi, kalabalık sebebiyle değil aslında Peygamberimiz namahrem kadınlara dokunmak istememiştir.

Şimdi acaba Peygamberimizin bu yaptığı bizi de bağlar mı? Evet, namahrem kadınlarla musafaha etmenin yasaklığını ifade eden başka hadisler olmasaydı sadece fiil-i Resûl olduğu için belki bağlayıcı olmazdı. Ona has bir fiil olurdu. Fakat bu babda iki hadis-i şerif daha vardır ki, mutlak manada yasaklığa delalet eder.

1. Şöyledir:

“Birinizin başına ucu sivri bir demir parçasının batırılması, kendisi için namahrem kadına dokunmasından daha hayırlıdır”³⁹⁷

2. Hadis ise şöyledir:

“Kim ki, namahrem bir kadınla musafaha etse kıyamet gününde onun avucuna bir (kor) ateş parçası konulacaktır”

Bu son hadis de bazı İslâm hukukçularının eserlerinde yer almaktadır.

Ben Sayın Altıkulaç'ı bilmiyorum fakat büyük İslâm hukukçularına karşı güven ve itimadımız sonsuzdur. Onların söyledikleri, yazdıkları ve iltizam ettikleri şeyler bizim için sarsılmaz hüccetlerdir. Madem ki, Hidaye sahibi Mergirâni gibi bir fakih ve aynı zamanda bir muhaddis buna hadis demiş biz de onu tereddütsüz olarak hadis kabul ediyoruz.

Muhterem okuyucularım! Böylece Sayın Diyanet İşleri Başkanı'nın namahrem kadınlarla tokalaşma mevzuunda din namına basına verdiği beyanat, yukarıda

³⁹⁵ Buhari, Talak 5288; Müslim, İmaret 88.

³⁹⁶ Taberani, *El-Mu'cem-ul Kebir*, Akile bint Ubeyd bahsi, 20308 nr. Ancak “teker teker sizinle biat etmeye hacet yok” ziyadesini bulamadık. M.Sadık Elçi.

³⁹⁷ Taberani, *El-Mu'cem-ul Kebir*, Ma'kil bin Yesar bahsi, H.nr: 16880; Suyuti *Camiiüs- Sağir*'de bu hadisi rivayet etmiş ancak zayıf olduğuna işaret etmiştir. Ancak *Menavi Feyzü'l Kadir* isimli şerhinde hadisin ravilerinin güvenilir olduğunu nakleder. Bkz. Menavi, Feyzü'l Kadir, 5/258.

zikrettiğimiz hadisler muvacehesinde bütün değer ve kıymetini kaybederek fiilen iflas etmiştir. Gerekirse yine mevzua döneriz.”³⁹⁸

6.6. İslam’da Evlilik Kaideleri

Evlilikle ilgili bazı kuralları Molla Sadrettin şöyle izah eder:

“İslam’da evlilik diğer akitler gibi bir akittir. Birçok başka dinde olduğu gibi din adamlarının hazır olması veya dinî bir merasimin tertip edilmesi gerekmez. İslam evliliği karşılıklı anlayış esası üzerine kurulmuş bir sözleşme olarak kabul etmiş, icap, kabul ve iki şahidin hazır olmasını şart koşturmuştur. Bunun için, aralarında evlenmeyi engelleyen bir sebep olmayan bir erkekle kadın, şerî olarak şahitlikleri geçerli olan iki şahidin huzurunda karşılıklı olarak birbirlerini eşliğe kabul ettiklerini ilan ederlerse aralarında evlilik akdi gerçekleşmiş olur. İster bu, yetkili birinin ya da kadı’nın/hâkimin huzurunda olsun veya olmasın. Mesela evlendirme memurunun huzurunda yapılan evlilik dinen de makbuldür.

Yalnız, evlenme mevzuunda İslamî bakış beşeri nizamlardan tamamen farklıdır. Zira beşeri nizamlar evliliği dinden soyut ve bağımsız değerlendirirken İslam onu dinî meselelerden addediyor. Yani şu anlamda: evlilik, kurallarını dinden alır ve din ona teşvik eder. Öyle ise o hüviyet ondan alınmayacaktır. Demek İslam, Allah’ı her münasebette insanın tefekkür sisteminde yerleştirmek istiyor. Bunun için Allah Resûlü şöyle buyuruyor: **“Ey gençler taifesi! Sizden kim evlenmeye muktedirse evlensin. Çünkü evlilik gözü haramdan en fazla muhafaza eden ve namusu koruyandır. Kimin gücü yetmiyorsa oruç tutsun. Zira oruç onu harama bulaşmaktan muhafaza eder.”**³⁹⁹

Evlilik meselesiyle ilgili birçok hükümler vardır, mesela:

- 1) Müslüman bir kadın Müslüman olamayan bir erkekle evlenemez.⁴⁰⁰
Müslüman bir erkek semavi bir kitabı olmayan, müşrike ile evlenemez.
- 2) Emziren kadın ve kadının yakın akrabaları emzirdiği çocukla evlenemez.⁴⁰¹

³⁹⁸ Yüksel, kaynak olarak: *Mecmau’l Enhur*, c. 2, s. 613, *Fethu’l Kadir*, c. 8, s. 98.’i göstermiştir. Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, s. 265–269.

³⁹⁹ Buhari, Nikah 5066; Müslim, Nikah 3.

⁴⁰⁰ Bakara, 2/221.

⁴⁰¹ Nisa, 4/23.

İslâm'a göre durum böyle iken beşeri kanunlarda böyle bir şey yok, hepsi de evlenebilir.”⁴⁰²

6.7. Dinî Nikâh ve Belediye Nikâhı

Yukarıda da gördüğümüz gibi Sadrettin Yüksel nikâhı dini bir olgu olarak telakki ettiği için belediyenin de dini kurallara riayet etmediğinden kıydığı nikâhın geçerli olmadığını şöyle beyan eder:

“Belediye nikâhı bugünkü haliyle dinî nikâh yerine geçemez. Resmî muamelenin yanı başında dinî şartları haiz bir nikâha behemehâl ihtiyaç vardır. Ve İslâm'a inananlar için zarurîdir. Çünkü evvelâ bütün beşerî nizamlar, evlenme akdini dinî vasıftan tecrit etmektedir. İslâm şeriatı nazarında ise, nikâh akdi, dinî meselelerdendir. Yani bu akide cevaz veren, ona şartlar ve esaslar getiren ve aynı zamanda onu teşvik eden dindir.

Âyet ve hadisler bu hususun cerh edilmez şahitleridir. Sûre-i Nisanın üçüncü âyet-i celilesinde;

“Sizin için helal olan kadınlardan evlenin”⁴⁰³ Buyrulur.

Buhari ve Müslim'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte de:

“Ey gençler hanginizin gücü yetiyorsa evlensin...”⁴⁰⁴ Buyrulur.

Hatta bu akit, İmamı Şafîî Hazretleri nezdinde ibadet manasını taşıyan bir akittir.

Velhasıl nikâhın dinî bir akit olmasında ittifak vardır. Oysaki laik evlendirme müessesesinde hâkim olan beşerî nizam, diğer beşerî nizamlar gibi nikâhı dinî atmosferden tamamen sıyırmaktadır. İlgililer de bunun farkına varmalıdırlar ki, resmî nikâhtan sonra dinî nikâhın icra edilmesini de yasaklamamışlardır.

Bir düşünelim; bu müessese laik bir müessesedir, elbette laik müessese kendi tasarruflarını din namına ve dinî bir hava içersinde yapmaz. Aksi halde laiklik vasfım kaybeder. Hatta anayasanın 19. maddesine de aykırı hareket etmiş olur. Buraya kadar bir...

İkincisi; akdin sıhhati için dinen muteber olan şartlar, bizdeki belediye nikâhında dikkate alınmamıştır. Meselâ İslâm dininde sütkardeşler birbirleriyle evlenemezler. Sûrei Nisâ'nın 23. âyet-i celilesinde:

⁴⁰² 26. vaaz s. 9-10.

⁴⁰³ Nisa, 4/3.

⁴⁰⁴ Buhari, Nikah 5066; Müslim, Nikah 3.

“Sizi emziren sütannelerinizi, süt hemşireleriniz size haram edildi”⁴⁰⁵ buyrulur.

Buhari ve Müslim’deki bir hadis-i şerif ise şöyledir:

“Nesep cihetinden haram olan süt cihetinden de haram olur”⁴⁰⁶

Müslüman bir kadın, gayr-i Müslim bir erkekle evlenemez. Bakara suresinin 221. âyet-i kerimesinde şöyle buyrulur:

“Müşrik erkeklere Mü’min kadınları evlendirmeyin.”⁴⁰⁷

“Mü’min kadınlar, kâfir erkeklere helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar”⁴⁰⁸

Durum, dinî hukukta böyle iken, belediye evlendirme dairesi, hiç bir beis görmeden sütkardeşlerini birbiriyle ve Müslüman bir kadını da kendi rızasıyla gayr-i Müslim bir erkekle evlendirebilir. Çünkü medenî kanun aksi görüşü benimsemektedir... Belediye evlendirme dairesi de medenî kanunun tatbikçisidir.

Dört büyük müçtehidin dinden edindikleri kanaate göre, erkek olmadan sadece kadınlar nikâh şahidi olamazlar. Bin tane kadın olsa bile İslâm’da hüküm böyledir. Evlendirme memuru da bu şartı arar mı? Şüphesiz ki aramaz, salondakiler sadece kadınlar da olsa yine nikâhı kıyar.

Ayrıca İslâm şeriatınca nikâhın diğer bir şartı olan “mazi sigası” da dikkate alınmamıştır.

Evet, ya “ıcap” ve “kabil” her ikisi de mazi olacak veyahut da bunlardan birisi... Oysaki evlendirme memuru “Ben sizi karı-koca ilan ediyorum. Kabul ediyor musunuz?” diye sorunca eşler, “Kabul ediyoruz” diye cevap verirler.

Hâlbuki “Kabul ediyoruz” ile akit kesinleşmiyor ve noktalanmıyor. (Bak, Fethu’l Kadir, İhtiyar, Mülteka ve saire...) ⁴⁰⁹

6.8. Çok Evlilik

“İslam, taaddud-i ezvacı icat etmemiş, bilakis yüzden, ondan, dörde indirmiştir. Taaddüt için verdiği cevaz ve müsaade de bazı zaruri hallere mahsustur. Taaddüdün bir şartı da kişinin kendi adalet anlayışına güvenebilmesidir.”⁴¹⁰

⁴⁰⁵ Nisa, 4/23.

⁴⁰⁶ Buhari, Nikah 5239; Müslim, Rida’ 1-2.

⁴⁰⁷ Bakara, 2/121.

⁴⁰⁸ Mümtetine, 60/10.

⁴⁰⁹ Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, 273-275.

6.9. Muvakkat Nikah (Nikah–ül Mut’a)

Halen şia tarafından kabul edilen ve İran’da uygulaması mevcut olan geçici evlilik hususunda Yüksel şu açıklamayı yapar:

“Kuvvetli görüşe göre her dört mezhepte de mut’a nikâhı ile muvakkat nikâh birdir; aralarında hiçbir fark yoktur. Muvakkat nikâhta belli bir zaman zikredilir. Meselâ, erkeğin kadına “Bir ay kadar benimle evlen” veyahut “Ben seninle bir seneye kadar evlendim” demesi gibi... Bu çeşit akit ise, dört mezhebin ittifakı ile fasittir. Bununla amel eden şahıs, şiddetli bir tekdir cezasını hak eder. Ona had verilmez, çünkü sonradan dönmesine rağmen İbni Abbas bunun cevazına fetva vermiştir. Evet, zayıf bir şüphe bile haddi ta’zire çevirir. Zira:

“Hadleri şüpheler yüzünden kaldırım”⁴¹¹ mealindeki hadis açıktır.

Muvakkat nikâh bir ara meşru olmuş. Bunun hikmeti de şöyledir: İslâm’ın ilk zamanlarında Müslümanlar çok az olduklarından devamlı olarak kendi düşmanlarına karşı savaşmak zorunda idiler. Bu durum muvacehesinde bir aile reisine düşen vazifelerle meşgul olmaları kendileri için büyük bir mesele idi. Üstelik malî vaziyetleri de son derece kötü idi. Bu sebeple hemen baştan kendilerini aile meşgalesine kaptırmaları pek makul bir hareket sayılmazdı. Bilhassa İslâmiyet’ten evvel alıştıkları âdetlerini yeni bırakmışlardı. Evet, İslâmiyet’ten önce şehvetler hususunda gayet başıboş idiler. Hatta bazıları, maiyetinde dilediği kadar kadın bulundururdu. Sonra bir kısmını alıkoyar, bir kısmını da kovardı. Şimdi yukarıdan beri durumlarını izah etmeye çalıştığımız kimseler, bir savaşa girseler halleri ne olacak? Sanki beşerî tabiat onlarda hükmünü icra etmeyecek miydi? Elbette icra edecekti. Binaenaleyh hem fuhşu önleyecek, hem de onları aile meşgalesinden kurtaracak muvakkat bir ruhsata (muvakkat nikâha) ihtiyaç hâsıl oldu.

Demek ki bu muvakkat nikâh, savaş zarureti için mubah kılman hükümlerden birisidir, işte bu sebeptendir ki, muvakkat nikâh için müsaade verilmişti. Müslim’in Sebre’den rivayet ettiği hadis–i şerif buna delâlet etmektedir. Sebre diyor ki:

“Rasûlüllah Efendimiz Mekke fethi senesinde Mekke’ye girdiğimiz zaman nikâh’ül muta için bize müsaade verdi. Sonra Mekke’den daha çıkmamıştık ki Peygamber, bizi o ruhsatla amel etmekten men etti.”⁴¹²

⁴¹⁰ Yüksel, 66. vaaz s. 1.

⁴¹¹ Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, V/248.

Bu hadis açık olarak gösteriyor ki, müsaade muvakkattir. Onu o vakit mubah kılan da o günkü savaş şartlarıdır.

İbn-u Mâce'nin rivayetine göre Peygamber Aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

“Ben muvakkat nikâh için size izin vermişim. Haberinizi olsun, Allah onu kıyamete dek yasak etti.”⁴¹³

Rivayetlere göre Hazreti İbn-i Abbas “muvakkat nikâh caizdir” diye hükmetmiş, fakat gerçek şudur ki, İbni Abbas, Sahabe-i Kiramın ezici çoğunluğuna muhalefet ettiği zaman henüz bu ruhsatın kaldırılış haberini duymamıştı.

Bu mevzuda İbn-i Abbas ile İbn-i Zübeyr arasında sert bir münakaşa cereyan etmiştir. Rivayete göre İbn-i Zübeyr iki gözü kapanmış olan İbn-i Abbas'ı kastederek demiştir ki: “Maddî gözleri gibi basiretleri de körleştirilmiş bazı kimseler, ne diye mut'anın helâl olduğuna fetva veriyorlar?” İbn-i Abbas da ona “Sen kaba bir insansın, ben müttakîlerin Efendisini gördüm ki buna cevaz veriyordu.” demiştir. Bu defa da İbni Zübeyr şöyle konuşur: “Bu akit ile amel edecek olursan ant olsun seni recmedeceğim.”

Bütün bunlardan açıkça anlaşılıyor ki İbn-i Abbas o vakit, daha nesh haberini duymamıştı. Zira duyduğu zaman, hemen görüşünden vazgeçmiştir. Ebu Bekir yoluyla Said bin Cübeyr'den rivayet edildiğine göre Hazreti İbni Abbas minbere çıkarak bu mevzudaki son kanaatini şöyle ilân etmiştir: “Muvakkat nikâh, ölü, kan ve domuz eti gibidir.”

Bu mevzuda birkaç büyük zatı dinlemekte faide mülâhaza ediyorum. Evvelâ birlikte “Mebcut” sahibi allâme Serahsî'yi dinleyelim. Bu zat şöyle yazıyor: “Muhammed bin Hanefiye Hazreti Ali'den rivayet etmiştir ki, Hayber gününde, Peygamber Aleyhisselâm'ın tellak şöyle bağırdı: “Dikkat edin Allah ve Resûlü sizi muvakkat nikâhtan men ediyorlar.” Câbir bin Yezid de diyor ki: “İbni Abbas muvakkat nikâh hakkındaki malum görüşünden rücû etmeden dünyaya gözlerini yummadı. Böylece nesih, Sahabe'i Kiramın ittifakıyla sabit oldu.” (Mebcut, c.5, 8.152).

İkinci olarak *Ezher Üniversitesi* reisi merhum Mustafa El-Merrâği'nin görüşünü nakledelim. Mevzuumuzla ilgili yazısı şöyledir: “Nisa suresinin 24. ayeti, Caferi'lerin sandığı gibi muvakkat nikâh hakkında değil, kadınların mehri hakkındadır. Yalnız İslâmiyet'in bidayetinde İslâm Peygamberi, zevcelerinden uzak kalmış İslâm ordusu zinaya düşmesin diye bazı savaşlarda bir veyahut iki defa nikâh'ul mut'a için müsaade

⁴¹² Müslim, Nikah 22.

⁴¹³ Müslim, Nikah 21; İbn-u Mâce, Nikah 1962.

vermiştir. Demek muvakkat nikâh, o an için ehveni şer kabilinden addedilmiştir. Ondan sonra Peygamber Efendimiz apaçık hadisleriyle onu ebediyen yasaklamıştır. Çünkü artık o nikâhla amel edenin maksadı, evli olmak değil, bilakis fuhuş yapmaktır.

Keza hilâfeti zamanında Hazreti Ömer, minber üstünde bu kesin yasağı ilan ettiği vakit, hazır bulunan sahabeler tarafından hiçbir muhalefet gösterilmedi.”

Hulâsa olarak; Merrâği tefsirinden aldığımız bu parçadan çıkan netice şudur ki: Bu nikâhın yasaklığı, hem hadisle ve hem icma ile sabit olmuştur.

Şimdi aynı mevzuda bir de büyük müfessir İbni Cerir–i Taberî’yi dinleyelim. O tefsirinin birinci cildinde **“Onlardan hangisiyle evlenip temas ettiyseniz ücretlerini (mehirlerini) takdir edildiği vech ile verin”**⁴¹⁴ ayet–i kerimesini tefsir ederken şöyle yazıyor. “Ebu Cafer İbni Cerir demiştir ki âyetin doğru tevili “Onlardan hangisiyle evlenip temas ettiyseniz ücretlerini (mehirlerini) takdir edildiği vecih ile verin” diye yapılan tevildir. Çünkü nikâhü’l mut’a (Muvakkat nikâh) Peygamber Efendimiz’in mübarek ağzı ile ebediyen yasak edilmiştir.

İbni Veki’ babasından, babası da Abdülaziz bin Ömer’den, o da Rebi’den, Rebi de babası Sebre’den rivayet ettiklerine göre, Resûlullah Aleyhisselâm:

“Bu kadınlardan faydalanınız” buyurmuştur. Hadisin ravisi Sebre, hadisin tefsiri mahiyetinde diyor ki: “İstimta” ise o gün aramızda, evlenmek manasında kullanılırdı.”⁴¹⁵

Biz muvakkat nikâhın yasaklığını, çeşitli delillerle birçok yerlerde ispatladık. Artık bir daha tekrar edilmesine hacet kalmadı.

Ka’b oğlu Ubeyy’den ve Abbas oğlu Abdullah’tan:

“Onlardan hangisi ile belli bir vakte kadar faydalandıysanız.” diye rivayet olunan kıraat ise, bütün İslâm dünyasının mushaflarına aykırı bir kıraattir.

Hem şunu da idrak etmek zorundayız ki, Hazret! Peygamber’in kesin bir sözü olmayınca hiç kimse Kur’an–ı Azimü’ş–Şân’a tek bir harfi ilâve etmeye salâhiyetli değildir. Biliyorum, Şîa diyecek ki “âyeti böyle nazil olduğunu bildirmek değil, onun tefsirini yapmaktır.” Fakat bütün gayretleri boşunadır. Çünkü rivayet sahih ise İbn–i Abbas âyetin öyle nazil olduğunu iddia etmiştir. Bakın İbni Cerir tefsirinde ne yazıyor: Ebi Nesire demiştir ki: Ben İbni Abbas yanında âyeti “Onlardan hangisi ile faydalandıysanız.” şeklinde okudum. İbni Abbas da âyeti tamamlıyormuş gibi “belli bir

⁴¹⁴ Nisâ, 4/24.

⁴¹⁵ İbn–u Mace, Nikah 1962.

vakte kadar” kelimesini söyleyiverdi. Bunun üzerine ben, ayeti böyle okumuyorum, dedim. O (İbni Abbas)’da üç kere “and olsun, Allah âyeti öyle indirdi” diye cevap verdi. Şimdi eğer İbn-i Cerir’in Ebi Nesîr’den naklettiği bu rivayet sahih ise demek Hazreti İbn-i Abbas ayetin böyle “belli bir vakte kadar” ile beraber indirdiğini iddia etmiştir. Hâlbuki o iddianın nasıl bir değeri haiz olduğu da, yukarıda İbni Cerir-i Taberî’den naklen beyan edildi.”⁴¹⁶

6.10. Aile Reisi

Aile reisliği görevinin erkeğe ait olduğunu kabul eden Molla Sadrettin bu konuda şu izahatı yapar:

“Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır. Yalnız erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁴¹⁷

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur.”⁴¹⁸

Bu ayetlerde görüldüğü gibi yöneticilik hakkı erkeğin istidadında var olan doğal bir üstünlük ve gerek evin gerekse toplumun sorumluluklarını üstlenmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın akıl ve fiziki güç açısından erkekle aynı olsa da erkek, hayat mücadelesi verme ve zorluklarını göğüslemeye daha muktedirdir. Zira istemese de kadın hamilelik ve emzirme dönemlerinde bu mücadeleden vazgeçmek zorundadır.

Keza erkek, kadının iâşesini temin etmek ve kadına çocukların terbiyesini vermesi ve evinin huzurunu sağlaması için fırsat vermek zorundadır. Yine kadın her ayın bir haftasını mizacında oluşan bir düzensizlikle geçirir.

Şu da var ki, evlilik hayatı sosyal/toplumsal bir hayattır. Her toplumun da bir yöneticiye ihtiyacı vardır. Zira toplumdaki her bir ferdin görüşü ve arzusu farklıdır. Birbirleriyle zıtlaşmamaları için fikir ayrılığı olduğu zaman görüşüne başvuracakları ve problemi çözmesini isteyecekleri bir reisin olması kaçınılmazdır. Aksi takdirde birlik de

⁴¹⁶ Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, 101–106.

⁴¹⁷ Bakara, 2/228.

⁴¹⁸ Nisa, 4/34 Diyanet vakfi meali.

düzen de bozulur. Reislik için de erkek daha elverişlidir. Zira erkek maslahatı daha iyi bilir, gücü ve malıyla da kararını uygulama fırsatına sahiptir.”⁴¹⁹

6.11. Aile Planlaması

Yüksel’in, Mısır eski müftüsü Hasaneyn Muhammed Mahluf’un *Fetava Şer’iyye ve buhusün İslamiyye* isimli eserinin birinci cildi, Ahmet eş-Şerbasî’nin *Yes’eluneki fi’l-dini ve’l-hayati* ve Dr. Abdulaziz el-Hayyat’ın *el-mücteme-ül mütekafil fi’l-İslami (sayfa 154-160)* isimli eserlerinden yaptığı alıntılardan ve kendi el yazısı ile yazdığı müsveddelerinden netice itibarı ile şunlar anlaşılıyor:

- İslam dini çocuk sahibi olmaya teşvik etmiştir.
- Genel itibarı ile programlı bir şekilde aile planlaması Müslümanların çoğalmasından ve güçlenmesinden endişe duyan İslam düşmanları ve sömürgecilerin bir oyunu olup bir politika şeklinde uygulanması caiz değildir.
- Erkek ya da kadının kısırlık ameliyesi veya bir daha çocuk yapamayacak duruma getirecek bir ilaç kullanması caiz değildir.
- Ferdi olarak sağlık veya ekonomik sebeplerden dolayı herhangi bir metotla hamileliğin geciktirilmesi, çocukların doğumu arasındaki sürenin uzatılması, caizdir.
- Kız çocuğunu istememek, rızık endişesi ve kadının hamilelik ve doğumdan tiksinişi gibi nedenlerden dolayı hamilelikten korunması caiz değildir.
- Hamile kalındıktan sonra meşru bir sebep olmadığı sürece kürtaj yapmak caiz değildir.

6.12. Kadın’ın Çalışma Hayatı

Kadının çalışması konusunda Molla Sadrettin şu bilgileri verir:

“Kadın, İslâm nazarında kendi evinin sultanıdır, idarecisidir. Madem kocası kazançla mükelleftir, onun da vazifesi evin işlerini o kazançla yoluna koymaktır.

Kadın dışarı ile ilgili bütün vazifelerden muaf tutulmuştur. O derece ki, Cuma namazı onun üzerine vacip olmaz. Her ne kadar zaruret iktiza ettiği zaman mücahitlere

⁴¹⁹ Yüksel, 91. belge.

hizmet etmek üzere çıkması caizse de, cihada katılmak ona vacip olmaz. Bir de cenaze merasimine katılması kendisine vacip değildir. Bilakis ondan men edilmiştir. Keza cemaate, camiye gitmesi de vacip değildir. Sonra kadın, mahremlerinden birisiyle beraber olsa yolculuğa çıkabilir. Aksi halde, tek başına çıkması doğru değildir.

Hulâsa kadının kendi evini bırakıp, afakî işlerle iştigal etmesi hiç bir zaman tasvip edilmemiştir. İslam nazarında kadın için en hayırlı yol, ev kadını olmasıdır. Yani kendi evinin sultanı olmasıdır. Bunun açık ispatı da, Ahzâb süresindeki İlâhî emirdir.⁴²⁰

Bazıları, ayetin başındaki: **“vakarla evlerinizde oturun”** **“Ey Peygamberin zevceleri”** hitabına bakarak “bu emir (vakarla evlerinizde oturun) Peygamber Aleyhisselâm’ın zevcelerine hastır” diye bir garabet göstermiştir. Biz de soruyoruz: Bu âyet-i kerimede zikredilen tavsiyelerden hangisi yalnız Peygamber Aleyhisselâm’ın zevcelerine hastır, diğer Müslüman kadınlar ondan muaf tutulmuşlar?

İddia sahibi, ayette sıralanan emirleri tek tek inceleyerek söylesin.

Diğer Müslüman kadınların Allah’tan korkmaları gerekmez mi?

Nâmahrem erkekleri tahrik edecek şekilde konuşmaları yahut eski cahiliyet devri gibi açılmaları mubah mı kılınmış?

Sonra, namaz kılmamak, zekât vermemek, Allah ve Resûlünün emirlerine itaat etmemek diğer Müslüman kadınlar için doğru bir hareket mi?

Hâşâ hiçbirisi de öyle değil. Demek anlaşılıyor ki âyet-i kerimede bütün emir ve irşatlar, umum Müslüman kadınlara da şamildir. O halde “vakarla evlerinizde oturun” emri de Peygamber Aleyhisselâm’ın zevcelerine tahsis edilemez. Çünkü tahsisin hiç bir makul sebebi ortada yoktur. Gerçekten bu yanlış görüşü savunanlar, ayetin başındaki **“Ey peygamberin hanımları! Siz diğer herhangi bir kadın gibi değilsiniz”** ayetine bakarak yanılmışlardır. Fakat bu üslup değerli ve necabetli bir gence söylediğin şu sözünden farksızdır: Ey evlâdım! Sen herhangi bir genç gibi değilsin ki, sokaklara çıkıp şanına yakışmayan hareketlerde bulunasın. Senin hakkın, terbiyeli ve makul olmandır. Senin bu sözün, hiç bir zaman “Başka delikanlıların sokaklara çıkarak uygunsuz hareketlerde bulunmaları doğru bir şeydir, onlar için edep ve terbiye

⁴²⁰ “Ey Peygamber’in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah’a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söyleyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin. Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” Ahzab, 33/32–33.

gerekmez” şeklinde yorumlanamaz. Böyle bir manaya da gelmez. Bilakis bu söylediğinden maksadın, o muhatabı güzel ahlâk ve faziletler hususunda bir örnek haline getirmektir. Ta ki, ahlâklı ve faziletli yaşamak isteyenler onu kendilerine örnek ittihaz etsinler.

Kur’an-ı Kerim, kadınları irşat etmek için böyle bir yol seçti. Yani, doğrudan doğruya Peygamber Efendimizin zevcelerine hitap etti. Çünkü cahiliye devrindeki Arap kadınları da bugünkü Avrupa kadınları gibi aşırı bir hürriyete sahip idiler. Gaye onları tedricî olarak İslâm medeniyetine, ahlâk kaidelerine ve içtimaî nizamına alıştırmaktı. İşte böyle bir vasatta İslâm, hususî bir şekilde Zevcât-ı Mutahharenin hayat ve yaşayışları üzerinde durdu. Ta ki, kendileri başka kadınlar için güzel örnek olsunlar.

Fakat bu babta İslâm, fazla şiddet göstermedi. Zira bazı hallerde kadının ev dışına taşması zarurî olur. Meselâ kendisine bakacak bir erkek bulunmazsa yahut kocası büsbütün fakir ise yahut hastalıktan veya kötürümlükten veyahut herhangi bir sebepten ötürü çalışamaz bir durumda ise, o vakit kadın dışarı çıkıp cemiyete karışmazsa ne yapar? Elbette çıkar. Zira bu takdirde hadis-i şerifle ona izin verilmiştir: **“Allah ihtiyaçlarınız için dışarı çıkmanıza müsaade etmiştir.”**⁴²¹

Fakat bu izin ancak zarurî hallere göredir. Bu ise, İslâm’ın içtimaî nizamında yer alan kaideyi (kadının esas iş sahası kendi evidir) değiştiremez.

Dışarı çıkmak için kendisine verilen izin ruhsattır, kolaylıktır. İstismar edilmemeli, yanlış tefsir edilmemeli.

Açık-saçıklık erkeklerin hamiyet ve kıskanma hissini zedeleyen, utanç verici bir hâldir. Kadınlara karşı kıskanma hissini duymayan bir cemiyet, şüphe yok ki, hayatta en yüce bir hasletini ve varlığını koruyan, en bariz bir vasfını kaybetmiştir.

Bu asrın medeniyeti bir faciadır doğrusu. Zira bu medeniyette daima batıl hakkın kisvesine bürünür. Rezalet de fazilet şeklinde ortaya atılır. Nice işler vardır ki, onun içyüzü tamamen behimî şehvetlerden ibarettir. Fakat gel gör ki, medenî bir kemâl ve insanî bir yükselme sayılır. Vicdanlarımız ve insanîyetimiz bizi o gibi işlerin içine düşmekten vazgeçirmeye çalıştığı ve asla ona rıza göstermediği halde; biz yine yaygın olan riyanın tesirine kapılarak kulaklarımızı vicdanlarımızdan gelen sese karşı tıkayıp, o bayağı âdetleri ve düşük gelenekleri alenen işleriz. Ne ahlâk kaideleri ona engel olabilir, ne de efkâr-ı umumiyeden bir itiraz sesi yükselir.

⁴²¹ Buhari, Tefsir 4795 ; Müslim, Selam 17.

Muarızlar, efendim diyorlar, kadının açık-saçıklık ve hafif giyinmiş bir vaziyette cemiyet içine karışması cemiyete yeni bir renk katar, yeni bir neşe ve yeni bir zevk getirir. Herkes pervane gibi onun etrafında döner, gözler ve gönüller ona yönelir.

Doğrudur, bu hal cemiyete bir güzellik katar, bir neşe verir. Şüphesiz ki türlü yemekler, bir tek çeşit yemekten daha fazla iştihaya uygun gelir. Fakat biz her şeyden evvel hayattaki hedeflerimizi tespit etmek zorundayız. Acaba hayattaki vazifemiz, her şeyi bir tarafa bırakarak sadece neşeden ve sevinçten en büyük hisseyi almamız mı? Şehvetin tatlı ve zevkli bir şey olduğunu geçmişte veya şimdi inkâr eden birisi mi var?

Şurası muhakkaktır ki bu, yirminci asırda batının keşfettiği yeni bir buluş değildir. Şüphesiz daha evvel Yunanlılar, İranlılar ve Romalılar o zevk ve şehvetleri tanımış, gırtlaklarına kadar onun içine batmışlardı. Sonra netice ne oldu? Ne olacak, haram olan şehvî arzulara dalıp iş, istihsal ve hayat çehresine ciddî bakmaktan vazgeçtikleri zaman hepsinin şan, şeref ve devletleri inkıraza uğradı. Bu, yeryüzünde ilâhî bir kanundur: **“Sen Allah’ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.”**⁴²²

Batı âlemi, Yeniçağdan beri büyük bir maddî kuvvete (ilim, çalışma ve istihsal kuvvetleri gibi) sahipti. Fakat bu şehvetler, onun bünyesini kemirmeye başladı. Nihayet, Batının bazı milletleri bilfiil gücünü kaybetti; bazıları da kaybetmek üzeredir.

Evet, kadının evini bırakıp çalışmak için cemiyetin arasına karışması bir yandan kadına bir takım bilgiler kazandırmış ve onu bazı hususlarda tecrübe sahibi yapmıştır. Fakat öte yandan da ona birçok önemli şeyler kaybettirmiştir. Bakın Avrupa’da kadın, erkeğin cinsî arzularını karşılayan ve bazı güç işlerde ona yardımcı olan iyi bir arkadaş olmuştur. Lakin iyi bir eş ve iyi bir anne olamamıştır. Bu gerçeği inkâr eden beyinsiz taklitçilerin bağırıp-çağırmaları hiç bir şeyi değiştirmez. Zira söylediklerimizi gerçek rakamlar teyit etmektedir. Amerika’da boşanma oranı %40’a çıkmıştır. Bu oran, utanç verici ve ehemmiyetli şeylere delâlet eden bir orandır. Bu oran Avrupa’da Amerika’ya nazaran biraz daha düşük olabilir. Fakat orada da artık metreslik hayatı, hatta evliler arasında bile yaygın bir vaziyete gelmiştir. Eğer Batıda kadın iyi bir zevce olmuş olsaydı, ne Amerika’da bu kadar oranı yüksek boşanma hâdiseleri olurdu ve ne de boşanma manasını taşıyan metreslik hayatı, Avrupa’da bu derece yaygın bir şekil alırdı.

Anneliğe gelince, kadının dışarıdaki çalışması ona annelik vazifesiyle meşgul olmak için gerekli zamanı ve ruhî imkânı bırakmıyor. Zira işten yorgun ve bitkin düşen

⁴²² Fâtır, 35/43.

kadın, gerçek anneliği yapmak için sınırlarında bir enerji bulamaz... O vakit sevgi unsurundan mahrum bir nesil ortaya çıkar ki, bu da beşeriyet için büyük bir felâket kaynağıdır. Zira insanoğlunun yaratılışında bir mücadele, başkasıyla çatışma ihtirası vardır. Onu da dengeye getiren ancak annesinden aldığı sevgidir.”⁴²³

6.13. Talakın Taaddüdü Meselesi

Fetvalarında dört mezhep dışına çıkmamaya özen gösteren ve çıkanları da eleştiren Yüksel, bu dört mezhebin dışına kimi zaman kendisi çıkmıştır. Mesela dört mezhebe göre bir seferde üç talakla eşini boşayan birinin eşinin üç talakla boşanacağına hükmedilirken, bunların dışında kalan bazı görüşlere göre bu durumda bir talakla eşinin boşandığına hükmedilir. İşte Yüksel, gerektiğinde bu son görüşe göre de fetva verilebileceğini ileri sürer. Bu husustaki bir makalesi şöyledir:

“Koca eşine, “Sen üç talakla boşun” dese, dört mezhebe göre üç talakla boş olur. Bu görüş Cumhur’undur. Fakat Hazreti İbn-i Abbas başta olmak üzere, Tavus, İkrime ve İbn-i İshak gibi bazı müctehidler bu görüşe katılmamışlardır. Onlara göre bu sözle ancak tek bir talak vaki olur. Delilleri de, İmam-ı Müslim’in Hazreti İbn-i Abbas’tan rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir:

“İbn-i Abbas diyor ki, yeminlerde zikrolunan üç talak, Cenabı Peygamber Efendimiz ile Hazreti Ebu Bekir’in zamanlarında ve Hazreti Ömer’in hilafetinin ilk iki senesinde tek bir talak sayılırdı. Hazreti Ömer, “halk, teenniye gerektiren bir şeyde acele ediyor. Biz de ona göre kendilerine muamele etsek daha uygun olur” diye, üç talakı üç talak orak kabul etti.”

Evet, üç talakın tek bir talak sayılması Hazreti İbn-i Abbas ile bazı müctehidler görüşüdür. Ve bu görüş de bizim için öbür görüş kadar muhtemeldir. Zira sadece belli bir müctehidin görüşüne göre amel etmek zarureti yoktur. Aksine, herhangi bir İslâm müctehidini taklit etmek caizdir. Bu husus, Usulü’l Fıkıh’ın mukarrer kaidelerindedir.

O halde bu görüşün İbn-i Abbas’tan geldiği sabit olursa, ona da uymamız caiz olur. Üstelik bu görüş mesnedi bakımından dahi kuvvetlidir. Zira müctehidlerden hiçbirisi İmam-ı Müslim’in rivayet ettiği hadis-i şerife ilişmemiştir. Hadisin malum mefhumu, istisnasız hepsince teslim edilmektedir. Yalnız şöyle bir iddia var: Hazreti

⁴²³ Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, 91-96.

Ömer, verdiği hükümde bu hadisin hükmünü nesih eden başka bir hadise dayanmıştır. Ömer o hadisi zikretmediği halde umum Sahabeleri böyle bir hadisin varlığına inandırmıştır. Böylece bu hususta Sahabenin icmaı hâsıl olmuştur. İddia bu kadardır. Fakat gerçek odur ki, bu mevzuda icma vaki olmamıştır. Zira birçok Müslümanlar bu görüşe katılmamışlardır. Şüphesiz Hazreti İbn-i Abbas, taklit edilmeleri caiz, büyük müctehidlerden birisidir. Ayrıca Hazreti Ömer'in görüşüne uymak da vacip değildir. Ekseriyetin ona muvafakat etmesi hiç bir vakit O'nun görüşüne uymamızın zaruretini intaç etmez. Üstelik Hazreti Ömer'in bu şekildeki hükmü, belki talakın sünnete aykırı bir biçimde cereyan etmesini önlemek içindir. Çünkü talak zarureti hâsıl olsa bile, sünnet olanı yine kadını üç defada ve her defasında birer talakla boşamaktır. Demek Hazreti Ömer, hilafeti zamanında sünnete muhalif olarak, kadını bir defada üç talakla boşayan kimseleri bu şekilde cezalandırmıştır.

Hülasa, "Bir lafızla zikredilen üç talak bir addedilir" diyenlerin elinde kuvvetli bir mesnet var: Peygamber Efendimiz zamanında, büyük halife Hazreti Ebu Bekir devrinde ve Hazreti Ömer'in hilâfetinin ilk iki senesinde gerçek bu idi.

Hazreti Ömer'in daha sonraki içtihadı ise icma'a mazhar olmamıştır. O'na uymak sahih olduğu gibi, muhalifine de uymak sahihtir. Kitab'ul-Fıkhî 'Al'el Mezahib'il Arbaa."⁴²⁴

6.14. Öfke Halinde Talak

Bu konuda Yüksel şu açıklamayı yapar:

"Bazı bilginler, öfke halini üç kısma ayırmışlardır.

Birinci kısım: Öfkenin normal derecede olmasıdır. Şöyle ki; akla, muhakemeye bir tesir yapmıyor, kişi ne söylediğini bilir ve farkındadır. Bu derecede öfkelinin talakı ve bütün söyledikleri, ittifakla muteberdir.

İkinci kısım: Öfkenin son haddine varmasıdır. O derece ki; kişinin aklı üzerine büyük bir tesir meydana getirir ve onu deli gibi yapar. Şüphesiz ki bu çeşit öfkede talak vaki olmaz. Çünkü bu durumda olan bir kimse bir deliden farksızdır.

Üçüncü kısım: Öfkenin normal derecenin fevkinde ve aşırı derecenin de altında bulunmasıdır. Şöyle ki, öfke şiddetlenir, kişi kendi normal durumundan çıkar, fakat deli gibi de olmaz. İşte cumhura göre bu üçüncü halde talak vaki olur. Yalnız öfkede şu

⁴²⁴ Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, 295-297.

tasnifi yapan İbn-i Kayyim-i Hanbelî, talakın düşmemesine kail olmuştur. Bazı Hanefî bilginleri de onun bu görüşüne katılmışlardır.⁴²⁵

6.15. Boşanma Yetkisini Kadına Vermek

Bu konuda Yüksel, şu bilgilere yer verir:

“Bu da bir kaç kısımdır. Birinci kısım, evlenmeden önce kadına boşanma yetkisini vermektir. Sözelimi, bir erkek bir kadına; “Eğer seninle evlenirsem, senin işin senin elinde olsun. Dilediğin zaman kendini boşarsın.” dese. Sonra erkek onunla evlenirse bu kadın istediği zaman kendisini boşayabilir.

İkinci kısım; tam akit (sözleşme) zamanında yetki vermektir. Bunun da iki şekli vardır. Birinci şekli, kadın boşanma yetkisinin kendisine verilmek üzere daha evvel akde başlar, sonra erkek kadının söylediklerini aynen kabul eder. Meselâ: Kadın erkeğe “İstedğim zaman kendimi boşayabilmem üzere seninle evlendim” der. Erkek de kabul eder. İşte bu akit tamamdır ve kadın kendisini boşama yetkisine sahiptir. Çünkü erkeğin bu kabulü evvelâ nikâhı, sonra şartı kabul demektir. Nikâh tamam olduktan sonra koca talaklara sahiptir ve sahip olduğu bir şeyi de başkasına devredebilir.

İkinci şekil, evvelâ koca akde başlar sonra kadın kabul eder. Bu takdirde de akit sahiptir. Fakat o yetki hükümsüzdür. Zira akit daha tamam olmadan kadına verilmiştir.⁴²⁶

6.16. Kadının Boşanma Hakkı

Bu hususta da Yüksel şu izahatı yapar:

“İslam, kocası nafakasını temin edemediği zaman kadına boşanma talebi hakkını vermiştir. İmam Malik ve arkadaşları bu görüştedir. Delileri de Allah Resûlünün “hanımın nafakanın altındakilerdendir. Ya nafakamı temin et ya benden ayrıl der” hadis-i şerifleridir.

Keza, kocada çaresi olmayan ya da tedavisi çok uzun zaman alan delilik, cüzzam ve abraş gibi bir hastalık varsa ve kadın da bu haliyle beraber yaşamayı kabul etmiyorsa kadın boşama talebinde bulunabilir.

Yine koca bir yıl veya daha fazla evinden uzak kalıyorsa, ona ya gelmesi ya hanımını da götürmesi ya da boşanması gerektiği suretinde haber gönderilir. Haber

⁴²⁵ Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, s. 294.

⁴²⁶ Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, s. 304.

kendisine ulaştıktan sonra bunlardan hiç birini yapmazsa ona bir süre verilir. Süre bitince hala yapmamışsa hâkim kadını boşar. Ama eğer ona haber ulaştırılmıyorsa evlilik yaşantısından mahrum kalmak suretiyle zarara uğradığından hâkim kadını boşar. Ancak eğer bütün bunlara rağmen kadın evliliğini devam ettirmek istiyorsa zaten evliliği devam eder.”

“İslam, boşama salahiyetini, kadının istemesi durumu hariç, hâkime değil kocaya vermiştir. Ancak kadının boşama hakkını direk değil hâkim aracılığı ile kadına vermiştir... Boşama salahiyeti verilen kadınlar en basit bir iş kendilerini boşarlar”⁴²⁷

⁴²⁷ Yüksel, 24. Vaaz s. 11–16.

7. MAHKEME VE CEZA İLE İLGİLİ FETVALARI

Molla Sadrettin hemen her fırsatta İslam'ın hem din hem dünya olduğunu dile getirir. Binaenaleyh zaman zaman İslam'ın dünyaya bakan cihetlerinden biri olan yargı ile ilgili konulara da temas etmiştir. Bu bölümde bu hususla ilgili bazı görüşlerine yer vermeye çalışacağız.

7.1. Hâkimin Kararını Bozması

Bu konuda Molla Sadrettin aşağıdaki açıklamayı yapar:

“Mahkeme bazen hata yapıp daha sonra hatasını fark edebilir. Ama artık geri dönüp hatasını düzeltemez. İş onun elinden çıkmıştır artık. İşte beşeri kanunların adaleti! Hakkı görmüş ama artık ona geri dönemiyor...”

Ama İslam adaleti ise “*hakka dönmek fazilettir*” der. Hâkimin, hatasının farkına vardığı an, kendi hükmünü kendi bozmasına engel olmaz. Zira hak uyulmaya daha evladır...

Yeryüzünün adaleti nerde, semanın adaleti nerde? Cahiller biz on dört asır geri götürmeye mi çalışıyorsun? Diyorlar. Bu ne gurur! Bu ne cehalet! Asıl aciz ve yetersiz olan sizin kanunuzdur. Asıl geri ve donmuş olan sizin kanunuzdur... Bizim şeriatımız ne kralın, ne cumhurbaşkanının, ne başbakanın, ne bakanın ne de bir başka büyüğün karşısında aciz değildir. Nerede bir suç varsa şeriatımız, makamı ne olursa olsun, suç işleyene engel olmaya hazırdır. Şeriatımız makam sahibi katili ya da öldürmeye teşvik edeni beslemez ve kanun üstü yapmaz.”⁴²⁸

7.2. İçkinin Cezası ve Azınlıkların Hakları

İslam'ın adalet ve hoşgörüsünü, içki konusu ile ilgili bir vaazında Yüksel şöyle dile getirir:

“İslam, içkiyi haram kılmış ve içenlere de bir ceza belirlemiştir. Ama dinleri kendilerine içkiyi haram kılmadığı azınlıklar içki içerlerse İslam onlara ceza vermez. İslam, içki ve domuzu değerli bir mal kabul etmez, bir Müslüman'a ait bu mallardan biri itlaf edilirse ne ceza ne de tazmin uygulanmazken, kendi dini kendisine bunların ticaretini caiz gören gayr-i Müslim birine ait bu mallar itlaf edilirse telef yapan kişiye tazmin ettirilir. Zimmîyi öldüren Müslüman'a ve bir kişiyi öldüren cemaate de kısas uygulanır.

⁴²⁸ Yüksel, 41.Vaaz s. 30-31.

Keza, zekât, aynı anda hem vergi hem ibadet manasını taşıdığı için, Müslüman olmayan azınlıklar, İslamî bir ibadete zorlanmamaları için zekâtla mükellef kılınmamış, onun yerine ibadet manasına gelmeyen başka bir vergiyle mükellef kılınmışlardır. “⁴²⁹

7.3. Hırsızın Elinin Kesilmesi

Bu konuda yüksel, şu açıklamayı yapar:

“İslam, yeme, içme, giyinme ve barınma gibi bütün zaruri ihtiyaçlarını temin ettiği halde hırsızlık yapanların elini keser. Ama bunlar temin edilmeden önce hırsızlık yaparsa eli kesilmez, mesela hapis gibi ta’zir cezası verilir. Zira burada ihtiyaçtan veya zaruretten yapma şüphesi vardır. Şüphe var olunca da haddi defeder.”⁴³⁰

7.4. Yanlışlıkla Öldürme (Katl-i Hata’nin Cezası

“Bir kişi bilerek bir iş yapar da iradesi dışında o işte öldürme meydana gelirse, mesela bir adam bir hedefe veya avlamak istediği bir hayvana ateş eder de yanlışlıkla bir insana isabet edip onu öldürürse, ya da av zannettiği bir insana ateş edip öldürürse, katilin maktulun ailesine diyet (yüz deve veya bedeli) ödemesi, ayrıca bir köle azat etmesi, bulamadığı takdirde kesintisiz ardı ardına iki ay oruç tutması gerekir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur:

“Bir mü’minin bir mü’mini öldürmesi olacak şey değildir. Ancak yanlışlıkla olması başka. Kim bir mü’mini yanlışlıkla öldürürse, bir mü’min köleyi azat etmesi ve bağışlamadıkları sürece ailesine diyet ödemesi gerekir.”⁴³¹

Kasten öldürmekte olduğu gibi burada da katil, müstahak olması durumunda maktulun mirasından ve vasiyetinden de mahrum bırakılır. “⁴³²

7.5. Yanlış Benzer Öldürme (Katl-i Şibhi Hata’nin Cezası

“ Bu kısım öldürme iki kısımdır.

Birincisi tamamen hataya benzeyen öldürmedir. Bu da adamın hiç iradesi olmadan direk yaptığı bir fiille ölüme sebep olmasıdır. Mesela damdan düşen birinin bir başka şahsın üzerine düşmesi ve ölümüne neden olması... Veya freninin patlaması ya da lastiğinin gümlemesi sonucu kontrolden çıkan arabanın bir insana çarpması ve

⁴²⁹ Yüksel, 41.Vaaz s. 27.

⁴³⁰ Yüksel, 41.Vaaz s. 26.

⁴³¹ Nisa, 4/92.

⁴³² Yüksel, 53. Vaaz s. 10–11.

ölümüne sebep olması örneklerinde olduğu gibi. Bu durumda düşen kişiye ve şoföre diyet ödettilir, kefaret tutturulur ve miras ve vasiyetten de mahrum bırakılır.

İkinci kısmı ise bazı yönlerden hataya benzeyen öldürmedir. Burada ise adamın direk fiiline bağlı olmadan ölüme sebebiyet vermesidir. Mesela ammeye ait bir yolda kazdığı kuyuya düşen birinin ölümüne sebep olmak gibi. Burada kuyuyu kazıyan şahsa sadece diyet ödettilir. Bu ikinci kısma ölüme sebebiyet verme adı verilir. Bir kişinin izdihamda ölmesi de sebebiyet kısmının bir çeşididir. Bazı âlimlere göre bunun diyeti hazır olanların tümüne aittir. Şafî'ye göre ise diyet, maktulün ailesinin yemin ederek ölümüne sebep olarak gösterdikleri kişiye aittir.”⁴³³

7.6. Kısas ve Diyet Hakkı

Bir vaazında konuyla ilgili molla Sadrettin şu açıklamayı yapar:

“İslam, kısasta maktulün erkek veya kadın, baliğ veya çocuk, akıllı veya deli, âlim veya cahil, soylu veya soylu olmayan, Müslüman veya kâfir olması arasına fark koymaz hepsine kısası meşru görür. Zira:

“Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zalimlerin ta kendileridir.”⁴³⁴ ayeti ammdir.

Keza Muhammed bin Hasan kendi senediyle Allah Resûlü'nden şöyle rivayet etmiştir: **“Ben (zimmî) kâfirin intikamını Müslüman'dan alırım.”** Bir başka rivayette de **“Ben herkesten daha fazla ahde riayet etmeliyim”** buyurmuştur. (Kasani, Bedaiü-s Senai' 7/237) Ancak eğer bir Müslüman bir mürtedi öldürürse kısas uygulanmaz. (Fetavayı Ankaraviyye 1/178) İslam hukukçuları buna birde akli bir delil de eklemişler. Şöyle ki: **“sizin için kısasta hayat vardır.”**⁴³⁵ ayetinde işaret edilen hayat hakkını teminat altına almak, zimmî kâfirin kısasını Müslüman'dan almakta daha açık kendini gösteriyor. Zira dini düşmanlık bazen kişiyi öldürmeye sevk edebilir. Onun

⁴³³ 53. Yüksel, Vaaz s. 12–13.

⁴³⁴ Maide, 5/45.

⁴³⁵ El-Bakara, 2/179.

için burada Müslüman'ın Müslüman'ı öldürmesinden daha fazla bir caydırıcılığa ihtiyaç vardır.”⁴³⁶

Aynı vaazının bir başka yerinde de şu izahatı yapar:

“Kıyası gerektiren bir öldürme gerçekleştiği takdirde maktulün varisleri isterlerse kıyası talep ederler, isterlerse kıyastan vazgeçip diyeti talep ederler. Nitekim ayette:

“Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır.”⁴³⁷

...Varisler kıyası istedikler halde mahkeme diyete karar veremez. Ya da varisler diyet istedikleri zaman mahkeme kıyas uygulayamaz.”⁴³⁸

7.7. Bir Grup Katil Bir Maktul İçin Öldürülür

“Kaç kişi olurlarsa olsunlar bir cemaat beraberce bir kişiyi öldürürlerse hepsinden kıyas alınır. İslam fakihleri öldürmeyi önlemek için bunu daha hak olduğunu, zira genellikle katil başkalarının yardımıyla katli işlediğini, bu durumda kıyas uygulanmasa birini öldürmek isteyen kişi yanına bir iki kişi alarak öldürme fiilini yapıp kıyastan kurtulacağını, bununda hayat hakkını ortadan kaldıracağını ve kıyasın bir caydırıcılığının kalmayacağını belirtirler. (Kasani, Bedaiü-s Senai' 7/238) Hz. Ömer bir kişi için bir cemaatı öldürtmüş ve şu meşhur sözünü söylemiştir: Bütün San'a ehli bunu öldürmekte ortak olsalardı hepsini öldürürdüm.(el-Meydani Al-el Kuduri)⁴³⁹

7.8. Katil Mirastan Mahrum Kahr

“Ayrıca İslam, katili, müstahak olması durumunda, maktulün mirasından ve vasiyetinden de mahrum bırakmıştır.”⁴⁴⁰

7.9. Faili Meçhul

“ Bir mahallede öldürülmüş bir kişi bulunup da faili bilinmezse maktulün velilerinin seçeceği elli kişi onu öldürmediğine ve katilinin kim olduğunu bilmediğine

⁴³⁶ Yüksel, 53. Vaaz s. 3-4.

⁴³⁷ Bakara, 2/178.

⁴³⁸ Yüksel, 53. Vaaz s.14.

⁴³⁹ Yüksel, 53. Vaaz s. 6-7.

⁴⁴⁰ 53. Vaaz s. 5.

dair Allah'a yemin ederler. Yemin ettikleri takdirde kısas düşer ancak o mahalle ehli kendi aralarında maktulun diyetini toplayıp vermek zorundadırlar.

İslam hukukunda bu tatbikatın ismi "kasâme"dir. Bunu delili Ziyad bin Ebi Meryem'in rivayet ettiği şu rivayettir: adamın biri Allah Resûlü'ne gelir, ben kardeşimi falancalarda öldürülmüş olarak buldum, der. Allah Resûlü onlardan elli kişiyi toplayıp onlara kardeşini öldürmediklerine ve katilini bilmediklerine dair Allah'a yemin ettirmesini söyleyince adam: ya Resûlallah kardeşimden bana sadece bu mu kalır? Diye sorunca Allah Resûlü: hayır sana bir de yüz deve var dedi.

Keza Hz. Ömer, iki köy arasında faili bilinmeyen öldürülmüş bir kişinin sorumluluğunu yakın olan köyün üzerine atar, onlara kasâme ve diyet uygulamasını ister. Benzeri bir rivayet de Hz. Ali'den Rivayet edilmiştir. Sahabe bunların hiçbirisine itiraz etmediği için de icma' hükmünü almıştır. (Kasani, Bedaiü-s Senai' 7/286)

Bazı İslam hukukçuları faili meçhul hususunda daha ileri gitmişler. Mesela İmam Malik, faili bilinmeyen bir maktulun velileri bir kişiden şüphelenip onun katil olduğunu iddia ederlerse, ellerinde katilin o şahıs olduğuna dair bir alamet veya şüpheli ile maktul arasında açık bir düşmanlık (levs) bulunduğu takdirde veliler, katilin o şahıs olduğuna dair elli yemin edecekler. Bu durumda suçlanan şahıstan kısas alınır.(Maliki mezhebi üzerine yazılmış olan Halil isimli metnin şerhi eş-Şerh-ül Kebir'in haşiyesi Dusûkî' den alıntı yapılmıştır.) Benzer bir rivayet de İmam Şafî'den yapılmıştır."⁴⁴¹

7.10. Açlıktan Ölenin Diyeti

"Başta İbn-i Hazm olmak üzere bazı fakîhler, ahalisi Müslüman olan bir yerleşim birinde bir kişi açlıktan ölürse o ahalinin tümü onun ölümünden sorumlu olup ortaklaşa diyetini ödemek zorundadırlar. Zira İslam, toplum arasında yardımlaşma ve dayanışmayı emreder. Bu ahali de bu ihmalin bir cezası olarak diyeti öder."⁴⁴²

7.11. Mürtedin Öldürülmesi

Konu ile ilgili yazdığı bir reddiyesinde Molla Sadrettin, şunları söyler:

"Yaşar Nuri Öztürk adında bir doçent Hürriyet Gazetesinde çıkan yazılarında nasıl İslâm'a çatıyor, nasıl bütün müçtehitlere ve bütün hadis âlimlerine karşı ağır ifadeler kullanıyor, dil uzatıyor, nasıl? Doğrusu son derece hayret edilecek bir şey.

⁴⁴¹ Yüksel, 53. Vaaz s.7-9.

⁴⁴² 53. Vaaz s.13, 41. Vaaz s. 11.

Onun saçma iddiaları çoktur, fakat ben bu yazımda yalnız bir saçma iddiasına temas edeceğim; o da şöyledir: “Mürted, yani İslâm dışına çıkan bir kimse öldürülmez, yalnız onun ahiret cezasıyla iktifa edilir. Katledilmesine gelince o, yoktur. Bu hüküm (mürtedin katli) ise hadis şeklinde uydurulup Peygamber’e sallallahu aleyhi ve sellem’e atıf edilmiştir. Fakat haddizatında İslâm’da öyle bir şey yoktur” diye bu mealde konuşur. Oysaki İslâm’ın bu hükmü (mürtedin katledilmesi), bütün sahih hadis kitaplarında yer almaktadır. Mesela Sahih-i Buharı, Sahih-i Müslim, Sünen-i Ebu Davud, Cami-i Tirmizî, Nesâî’nin Muctebası gibi. Mürtedin katledilmesi, bütün bu sahih hadis kitaplarında yer almıştır. İşte *et-Tac el-Cami’û li’l Usûl fi Ahadisir-Resûl* adlı hadis kitabı şöyle yazıyor.

Meali şöyledir: “Abdullah Radıyallahü Anh, Hazreti Peygamber Sallallahu Aleyhi ve sellem’den naklediyor. O, buyurmuştur ki:

“Allah’ın birliğine ve benim Resûllüğüme inanan bir Müslüman’ın kanı (katli) helal olmaz, ancak üç şeyden birisiyle helal olur: Bir adamı öldürmüşse; kısas edilir. Ya evli iken zina etmişse, ölünceye kadar taşlarla recmedilir veya kendi dininden ayrılıp İslâm cemaatini terk eden bir kimse –mürted– olursa işte bunlar öldürülürler.”⁴⁴³ Bu hüküm, Sahih-i Buharî başta olmak üzere beş sahih hadis kitabı tarafından rivayet edilmiştir.

İkrime Radıyallahü Anh’den rivayet edildiğine göre Hazreti Ali Radıyallahü Anh, hilafeti zamanında mürted olmuş bir kavmi ateş ile yakmıştı. Bu haber İbn Abbas Radıyallahü Anh’a ulaştınca, İbn Abbas şöyle dedi: “Ben, Onun yerinde olsaydım, onları öldürecektim. Çünkü Hazreti Peygamber şöyle buyurmuştur: “Kim dinini değiştirirse onu öldürün” ben onları yakmazdım. Hazreti Peygamber: “Kimseyi Allah’ın vereceği ceza ile cezalandırmayın” diye buyurmuştur.” Bu haber, Hazreti Ali’ye ulaştınca, Hazreti Ali: “İbn Abbas doğru söylüyor” diye tasdik etmiştir. Bu hadis de Buharî, Tirmizî ve Ebu Davud tarafından rivayet edilmektedir. *et-Tac el-Camiü li’l Usûl c. 3, s. 18*

Demek Yaşar Efendi, İslâm dünyasınca son derece büyük bir takdirle kabul edilen hadis âlimlerimizi hadisleri uydurmakla itham ediyor. Aynı zamanda o hadislere dayanarak içtihadta bulunan dünya çapındaki müçtehitlerimizi de o ithamın altına

⁴⁴³ Buhari, Diyat 6878; Müslim, Kısas 25–26.

sokmaya çalışıyor. Evet, müçtehitlerimiz de mürtedin katli hususunda ittifak halindedirler. Bunun da ispatı için yüzlerce fıkıh kitaplarının ad ve sahifelerini verebilirim. Fakat uzatmaya pek lüzum yoktur. Onun için sadece *'Kitabu'l-Fıkhi Alal Mezahibi'l-Erbaa'*yı örnek olarak göstereceğim. Lütfen adı geçen kitabın 5. cildinin 423. 425. sahifesine bakılsın. Orada müçtehitlerimizin o meselede ittifak halinde olduklarını gözlerinizle göreceksiniz. Demek hadis âlimleri de, müçtehitler de mürtedin katli hakkında ittifak halindedir.

Neticede şu kanaate varıyoruz: Bu garip adam, Hazreti Peygamber'in Sünnetini, yani söz ve tatbikatlarını devreden çıkartmak sevdasındadır. Hâlbuki bu manadaki Sünnet, devreden çıkarıldığı takdirde İslâm'ın kapısı kapanmış olur. Zira Hazreti Peygamber, Sünnetleri ile Kur'ân-ı Kerim'in gerçek müfessiri ve açıklayıcısıdır...⁴⁴⁴

⁴⁴⁴ Makaleler-5, s. 18-22

8. İDARE HUKUKU İLE İLGİLİ FETVALARI

Molla Sadrettin; muhakkik, müdekkik, gerçek bir İslam âlimi olmanın yanında, tebliğ ve irşat sevdalısı, cihada âşık, aktif ve aksiyon şahsiyettir aynı zamanda. Her ne kadar onun iştigal etmek istediği uğraş ilmi çalışmalar olsa da bunun yanında emr-i bil maruf, nehy-i an-il münker ve tebliğ ve irşat görevleri konusunda da boş durmamış, bu konuda elinden gelen çabayı sarf etmiştir. İleride görüleceği gibi Yüksel'in cihad anlayışı bazılarının zannettikleri gibi bir yıkma-yakma anlayışı değil, ıslah etme ve İslamileştirme anlayışıdır. Bu gerçeği hemen her vaazında ve makalelerinde görmek, sezmek mümkündür.

Sadrettin Yüksel'in bütün arzusu ne teokratik, ne laik ne de demokratik değil, Kur'an'ın ilkelerine ve yasalarına dayanan bir İslam devleti oluşturmaktır. Bu anlamda o, Kur'an'ı İslam devletinin anayasası olarak görür. Nitekim bir vaazında şöyle der:

“Kur'an insanlığın saadet kaynağıdır. İnsanlığın dünyası için de ahireti için de ona lazım olan her şeyi, tüm problemlerinin çözümünü onda bulabilmektedir. İnsanlık onun izinden ayrıldığı günden beri, bütün maddi imkânlarına rağmen, mesut olamamıştır ve ona dönmediği sürece de olamayacaktır. Bu evrensel olayı, yani Kur'an'ın inişini, hatırlatmak için Allah'ın Resûlü bu geceyi ihya etmemizi emretmiştir. Zira milletler anayasalarının kabul edildiği günü bayram ilan eder ve o günü her yıl kutlarlar. Biz Müslümanlar da anayasamız olan Kur'an'ın nüzul günü olan kadir gecesini bayram yapmalıyız.”⁴⁴⁵

8.1. Emr-i Bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i 'an'il Münker

Cihadın ilk adımı olarak kabul edilebilecek bu hususta yüksel şu izahı yapar:

“Münkere el ile müdahale, başıboşluğa ve asayişin bozulmasına mahal vermemek için, ne ferdi olarak ne de toplumsal başkaldırı şeklinde yapılamaz. Bu, ancak tevil imkânı olmayan apaçık bir küfür olması durumunda yapılabilir. Bu da bölünme ve iç savaş gibi daha büyük bir felakete sebebiyet vermeyecek bir şekilde bilinen metotlarla ve güç yetiren kişiler tarafından yapılmalıdır...”

Dil ile münker için de iki şart vardır. Birincisi, fiilin muteber hiçbir mezhebe göre kabul edilmeyen, münker olduğu kesin olan bir fiil olması, ikincisi ise münasip bir lisanla kişilerin makamlarını ve akli seviyelerini göz önünde bulundurarak yapılmasıdır.

⁴⁴⁵ Yüksel, 18. vaaz.

Dil ile inkâr, yazar, gazeteci, cuma hatipleri, âlimler ve öğretmenler gibi tüm açıklama(beyan) erbabına vaciptir.”⁴⁴⁶

8.2. İslam Hakikatlerini Anlatmak

“Eğer İslam gereği gibi anlatılırsa şüphesiz müfteriler, İslam’ı hor görenler iflas ederler. Yani iftira bulutları hakikat rüzgârıyla dağılıverir. İslam güneşi o suni bulutlardan sıyrılır. Onun için ben âcizane gücüm yettiği kadarıyla sadece İslamiyet’i anlatmaya çalışırım.”⁴⁴⁷

8.3. Cihad (savaş) Niye ve Ne Zaman Yapılır?

“Müslümanlara karşı fiili olarak düşmanlıkta bulunmadıkları sürece Müslümanlar düşmanlarına şefkat ve acıma nazarıyla bakarlar. İslam medeniyetini inşa edenlerin nazarında muhalifleri cahil ve hastadırlar. Sıhhatli ve bilgili kimselerin (davetçilerin) taşıdığı risaletin ve mesajın amacı ise cahilleri talim, hastaları tedavi etmek, onlara yardımcı olmak, fikri, kalbi, nefsi ve fiziki olarak sıhhat ve selamete kavuşmaları yolunda onların elinden tutmaktır.

Bazen İslam medeniyeti muhaliflerinden bir grup düşmanlıklarını ilan ediyor, Müslümanlara tuzaklar kuruyor veya onlara silah doğrultuyor. Bu durumda maddi ve manevi kuvvetleriyle Müslümanlar da savunmak veya hücum etmek zorunda kalıyorlar. Kaçınılması mümkün olmayan bu durumlar karşısında Müslümanların tam müdafaalarını yapabilmeleri için, rabbanî risaletin şartlarına da bağlı kalmak kaydıyla, savunma mekanizmalarını oluşturmaları gereklidir. Bu da iki şeyi temin etmekle olur:

Birincisi, düşmanınkinden daha fazla bir düzeyde mal, asker, bilgi, istihkâm vs. hazırlamaktır. Zira yüce Allah bu konuda

“Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah’ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah’ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez.”⁴⁴⁸ buyurmaktadır...

⁴⁴⁶ 63.vaaaz s. 6–7.

⁴⁴⁷ 53. Vaaz, sayfa 1.

⁴⁴⁸ Enfâl, 8/60.

İkincisi ise, i'layı kelimetullah için savaşıdır. Savaş, başka yolların fayda vermediği ya da İslam davetçilerinin sürekli tehlike altında bulunduğu durumlarda başvurulacak en son vesiledir.”⁴⁴⁹

8.4. Cihadı Müslümanlar Başlatabilirler mi?

“Cihad, Müslümanlar tarafından başlatılmak üzere farz-ı kifaye olarak farz kılınmıştır. Yani düşmanlar başlatmasa dahi gerektiğinde cihadı başlatmak üzerimize vaciptir. Nitekim Allah Resûlü, İslam’ın ilk yıllarında

“Sen şimdi güzel bir şekilde hoşgörü ile muamele et.”⁴⁵⁰ve:

“Allah’a ortak koşanlardan yüz çevir.”⁴⁵¹ ayetlerinde ifade buyrulduğu gibi hoşgörü ve müşriklerden yüz çevirmekle emr olunmuştu.

Sonra çeşitli güzel yollarla Allah’ın yoluna davet etmekle emr olundu. Zira bu konuda yüce Allah şöyle buyuruyor:

“(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et.”⁴⁵²

Bundan sonra **“Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi.”** ayetiyle onlar tarafından başlatılması durumunda savunma amacıyla savaşmakla emr olundu.

Bundan sonra **“Haram aylar çıkınca bu Allah’a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin.”**⁴⁵³ ayetiyle bazı durumlarda savaşı başlatmakla emr olundu.

En sonda **“Hiçbir zulüm ve baskı kalmayınca ve din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın.”**⁴⁵⁴

“Fakat Allah’a ortak koşanlar sizinle nasıl topyekûn savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekûn savaşın.”⁴⁵⁵

“Kendilerine kitap verilenlerden Allah’a ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah’ın ve Resûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak din İslâm’ı din edinmeyen kimselerle, küçülerek (boyun eğerek) kendi elleriyle cizyeyi verinceye

⁴⁴⁹ Yüksel, 47.vaaaz s. 2–4.

⁴⁵⁰ Hicr,15/85.

⁴⁵¹ Enam, 6/106.

⁴⁵² Nahl, 16/125.

⁴⁵³ Tevbe, 9/5.

⁴⁵⁴ Bakara, 2/193.

⁴⁵⁵ Tevbe, 9/36.

kadar savaşın.”⁴⁵⁶ Ayetleri ve benzeri ayetlerle mutlak surette bütün zaman ve mekânlarda savaşı başlatmakla emr olundu.”⁴⁵⁷

8.5. “Cihad Kıyamete Kadar Geçerlidir” Hadisi ve Cihad’ın Hükümü

“Bu hadiste Allah resûlü: Allah beni peygamber olarak gönderdiği günden kıyamete kadar cihat farzdır demektedir. Cihat, cihattan maksat olan dinin güçlendirilmesi ve müşriklerin mağlup edilmesi ancak bütün Müslümanların katılımıyla gerçekleşebiliyorsa namaz gibi farz-ı ayndır. Değilse, yani bazı Müslümanların cihatları ile maksat hâsıl oluyorsa, farz-ı kifâyedir, selam gibi. Bazı Müslümanların bu görevi ifa etmesiyle tüm Müslümanlar mesuliyetten kurtulurlar. Bütün İslam mezheplerine göre farz-ı kifayet olan cihad düşmanın Müslümanlara ait herhangi toprağına saldırması durumunda bütün Müslümanların üzerine farz-ı ayn olur.

“Gerek yaya olarak, gerek binek üzerinde Allah yolunda sefere çıkın. Mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır.” (Tevbe/41.)⁴⁵⁸

“Kıyamete kadar hükümü geçerli olan cihad, bütün İslam mezheplerine göre farz-ı kifayedir. Ancak eğer, bir İslam toprağına düşman saldırırsa veya dinin güçlendirilmesi ya da düşmanın defedilmesi için bütün Müslümanların desteğine ihtiyaç görülürse bu durumda namaz gibi farz-ı ayn olur.”⁴⁵⁹

8.6. Cihad Zorlama Değildir

“Kendi mensuplarına **“dinde zorlama yoktur”**⁴⁶⁰ diye talimat veren İslam, insanın vicdanını ve inancını her zaman himaye eden yegâne dindir. Bizde cihad, zorlama manasına gelmez. Cihad, engelleri ortadan kaldırdıktan sonra insanları kendi vicdanları ile baş başa bırakmaktır.”⁴⁶¹

8.7. Cihad’ın Terk edilmemesi

Müslümanları cihada davet etme hususunda Yüksel, şu çağırđı yapmaktadır:

⁴⁵⁶ Tevbe, 9/29.

⁴⁵⁷ Yüksel, Belge 123. Yüksel bu konuyu, *el-Ğurer’ in şerhi ed-Durer* c. 1 s. 282 den alıntı yaptığına dair not düşmüştür.

⁴⁵⁸ Yüksel, 9. vaaz sayfa: 21.

⁴⁵⁹ Yüksel, 48.Vaaz s. 15.

⁴⁶⁰ El-Bakara, 2/256.

⁴⁶¹ Yüksel, 44.vaaz s.9.

“Din Kardeşlerim! Geniş anlamı ile mücahit olmalı, hiçbir zaman yalnız şahsî ibadetlerle iktifa etmemeli. Şahsî ibadetlerimizi ifa etmekle İslamî vazifemiz bitmiyor, aksine oradan itibaren başlıyor... Zaten o daireye girmeden ona vazife teveccüh etmez. İnandığımız bu ebedi ve ezeli dava bizden çok şeyler, büyük hem de çok büyük fedakârlıklar ister. İslam uğrunda ne gerekiyorsa onu yapmalıyız. Hz. Ebubekir’in şu mübarek sözü kulaklarımızda çınlasın:

“Sizden kimse cihadı terk etmesin. Zira hangi kavim bunu terk ederse Allah zillet damgasını onun alınına yapıştırır.”

Emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i 'an'il münker'den zalim yöneticinin karşısında hakkı söylemeye, davayı muhafaza etmek ve ümmetin savunmasını yapmak için silahlanmaya varana kadar cihadın her türlüsünü terk eden bir kavmi muhakkak ki Allah zelil eder ve onlara rüsvalık gömleğini giydirir.”⁴⁶²

8.8. İslam'ın Savaşa İzin Vermesi ve Bu Savaşın Şartları

Neden İslam'ın savaşa izin verip yasaklamadığını Yüksel şöyle izah eder:

“Barışçıl yollarla çözülemeyen bazı sosyal problemlerin çözümü için toplumların savaşa başvurmalarının bir zaruret olduğunda şüphe yoktur. Beşeri topluluklar, sadece maddi amaçlar için değil manevi, kültürel, hedefleri için de savaşmak durumunda kalmışlardır. Topluluklar arasındaki savaşlar olmasaydı medeniyet ve gelişme yolundaki ilerleme hızları yavaşlardı.

İslam dini, hakkın yolunu kesen, yayılmasına engel teşkil eden zulmün hâkim olduğu devirlerde içtimai meselelerin halli için bir vesile olur diye savaşı reddetmeyip kabul etti. Biz bu gün, yirminci asırda, Avrupa'yı görüyoruz ki bunca ilim ve medeniyete sahip olmasına rağmen yine ihtilafli meselelerin çözümü için savaşa müracaat eder.

Demek ki yirminci asırda bile savaş lüzumlu olabiliyor. O halde İslam niçin on dört asır evvel savaşı yasaklasın? Sebep nedir? Hâlbuki İslam hem sosyal hem dini sahalarda beşeriyet âleminde büyük bir inkılâp meydana getirmek istiyordu. Böyle bir din böyle bir nizam savaşı nasıl yasaklar? Bütün bunlar İslam'ın savaş dini olduğunu ve kılıçla neşredildiğini iddia edenlerin görüşünü çürütmektedir. Zaten bizi bu konuyu

⁴⁶² Yüksel, 45. Vaaz, sayfa 14–15.

tahlil etmeye sevk eden sebep de budur. Kötülemek maksadıyla aksini söyleyen gayet insafsızdır.”⁴⁶³

Savaş izninin İslam’a has olmadığını belirten Yüksel, Yahudilere, yeryüzünde varlıklarını sürdürmek ve fütuhatını genişletmek amacıyla savaşın farz kılındığını, nitekim *Zebur*’un beşinci kitabında:

“Hâkim olman için Rabbin bir ülkeye girmeni sağladığı zaman, ki senden önce de birçok ümmeti yok etmiştir, onların kökünü kazıyana kadar onlarla savaş. Onlara âmân verme, mütareke anlaşması yapma ve onlara asla şefkatli davranma.” sözleriyle belirtildiği gibi Yahudi öğretisinin fethedilen yerlerde katliam ve topyekûn kılıçtan geçirme üzere kurulduğunu, şefkat ve acımaya yer olmadığını, buna karşın Hristiyanlıkta ise savaşın tamamen yasaklandığını, nitekim *Matta* incilinde Hz. İsa’nın:

“Ama ben derim ki: Kötülüğe kötülük ile karşılık vermeyin. Bilakis kim senin sağ yanağına bir tokat vurursa sen diğer yanağını ona dön” söylediğini, ancak uzun yıllar Hristiyanlar bu öğretilere bağlı kalmaya çalışsa da miladi dördüncü asırda roma imparatoru Kostantin yönetiminde bir devlete sahip olunca ülkelerinde putperestlerin kökünü kazımak için (haram olmasına rağmen) savaşmak durumunda kaldığını, İslam’ın ise savaşın içtimai bir zaruret olduğunu göz önünde bulundurarak bir takım şartlar dâhilinde baştan itibaren cevaz verdiğini söyledikten sonra sözlerine şöyle devam eder:

“İslam’ı ayıplayanlar, önceki dinler başka çare bulamadıkları için savaşmak durumunda kaldıkları halde, İslam’dan savaşı haram kılmasını mı istiyorlar, yoksa diğer dinlerin tebaasının yaptıkları gibi başta haram kılınmasını, sonra hayat şartları onları zorlayınca haram olduğunu umursamadan savaşmalarını mı bekliyorlar.”⁴⁶⁴

Molla Sadrettin, İslam’ın savaşı helal kılmakla beraber yirminci asrın medeniyetinin hala ulaşamadığı bir şekilde etrafını merhametten bir duvarla ördüğünü, savaş konusunda kabul edilen uluslararası savaş kanunlarının aynısını 1400 sene evvel İslam’ın vazettiğini, ancak şu farkla ki İslam’ın kanunları imanın bir gereği olduğu için tatbik edilebiliyorken, yaptırım imkânı olmadığı için bu konudaki beşeri kanunların tatbik şansı pek bulunmadığını belirtir⁴⁶⁵ ve İslam’ın emrettiği savaşta gereken şartları ayetlerden istidlal ederek şöyle sıralar:

⁴⁶³ Yüksel, 48. vaaz, müsvedde.

⁴⁶⁴ Yüksel, 48. vaaz, müsvedde.

⁴⁶⁵ Yüksel, 59.vaaz.

- 1) Hedefin tek olması. Yani Allah'ın dinini ve nizamını hâkim kılma amacıyla olmalı.
- 2) Savaşçılar arasında ihtilaf olmamalı, tek saf ve organizeli olmalı.
- 3) Gurura kapılmayıp zafer hususunda Allah'ın yardımına güvenilmeli.
- 4) Savaşta düşmanın darmadağın edilmesi ve başkalarına da gözdağı vermek için elden gelenin yapılması.
- 5) Sabredip direnç gösterilmesi ve çokça Allah'ın zikrinin yapılması.
- 6) Komutana kesin itaat edilmesi ve münazaa yapılmaması.⁴⁶⁶

8.9. Mal, Namus ve Toprak İçin Yapılan Savaş Cihad Değildir

Sadece Allah'ın dini uğrunda yapılan mücadelenin cihad sayılabileceğine vurgu yapan Yüksel, şu açıklamayı yapar:

“Cihadın temeli ve esası Allah yolunda olmasıdır... Mal, namus, toprak vb. şeylerin savunması için yapılan savaş cihad sayılmaz. Ama her ne kadar cihad sayılmasa da şer'an izin verilmiş bir savaştır.”⁴⁶⁷

8.10. İslamî Hareketlerin Başarısız Olmalarının Sebepleri

İslamî bir hareketin başarıya ulaşması için İslam'ı bütün veçheleriyle kuşatmak durumunda olduğunu belirten Molla Sadrettin, bu konuda şu analizi yapar:

“Biz Kur'an'ın emrettiği İslam'a inanırız. Geniş bir ufka sahip, zinde, canlı ve sürekli hayatla beraber yürüyen İslam'a. Fıkıh ile birlikte tasavvufu da kuşatan, ekonomiyle birlikte siyaseti de kucaklayan, ruhun yanında maddeyi de kabul eden bir İslam'a.

Tarih boyunca İslam âleminde birçok ihya hareketleri yapılmıştır. Fakat maalesef o hareketler, o hamleler daima İslam'ın bir kısmını içine almış diğer kısımlarını büsbütün ihmal etmiştir. İslam'ın bir cihetine odaklanmış diğer cihetleri ihmal etmiş hatta onlarla mücadele etmiş ve gücünü o yönde tüketmiştir. Tarih boyunca Müslümanlar, ıslaha, imana ve bu uğurda mücadeleye çağırın nice haykırışlar, çırpınışlar gördü. Ancak hiçbiri de arzulanan hedefe ulaşamamıştır. Bunun yegâne sebebi bu hareketler o hareketlerin kimisi sadece İslam'ın siyasi kısmını müdafaa

⁴⁶⁶ Yüksel, 47. vaaz. Ayrıca bkz. 69. vaaz.

⁴⁶⁷ Yüksel, 44. vaaz s. 5-7.

ediyor, ibadet kısmını ihmal ediyordu. Kimisi takva üzerinde duruyor, iktisadi kısmını asla tanımak istemiyordu. Kimisi de yalnız ruhanî tarafını tebliğ ediyor başka tarafına hiç yer vermiyordu... İbn-i Teymiyyeler, Muhammed Abduhlar, Cemaleddinler...gibi...

İslam ne sadece tasavvuf, ne sadece siyaset, ne sadece iktisadi meseleler, ne sadece içtimai kaideler ne de sadece ibadettir. İslam bütün bunların tümüdür. Bütün bunlardan en büyük temel teşekkül eder ve en yüce ve en geniş ufuk doğar.”⁴⁶⁸

8.11. İslamî Açıdan Demokrasi

Sadrettin Yüksel, Demokrasinin İslam’da yeri olmadığı hususundaki düşüncesini gayet açık olarak ortaya koymaktadır. Nitekim eserlerinde bunu sarahaten görmek mümkündür. Mesela bir yazısında şunları yazmaktadır:

“Demokrasi aslında ferdin diktatörlüğüne sınıf ya da belli bir ailenin hâkimiyetine set çeken bir yönetim biçimidir. Milleti veyahut da milletin büyük bir çoğunluğunu, idarede, yönetimde ortak kılmaktır. Daha doğrusu idareyi milletin bir grup temsilcisine teslim etmektir. Bu suretle demokrasi, dikta idaresini tasfiye eden bir yönetimdir.

Buraya kadar güzel, Fakat demokrasi Avrupa menşeli bir rejim olduğuna göre İslam’ın kabul etmediği bir felsefeden doğmuştur. Ve o felsefe onun temel taşıdır. Evet, demokrasi rejimine göre devlette fert esastır. Devlet ferdin maslahatı için vardır. Fert bütün tasarruflarında– ister iktisadi olsun, ister ahlaki, ister fikri – mutlak bir hürriyete sahiptir. Devletin yegane vazifesi de fertlerin hürriyetleri çatışmasın diye hürriyetleri düzenlemektir. Bu felsefe İslami görüş ve anlayıştan çok uzaktadır. Zira demokrasiye temel teşkil eden felsefe, fikri sahada iman ile küfrü, ahlaki sahada hiçbir hudut tanımamak ile faziletlere bağlı kalmayı ve iktisadi sahada da aşırı sermayecilik ile cemiyetin maslahatı için hudutlandırılmış sermayeciliği bir görür. Her iki zıdda da aynı müsamahayı gösterir. İslam ise, dinsizliğe, rezalete ve zulme müncer olan mutlak hürriyete kati surette müsaade etmez. Ve bunca zıt temayülleri aynı muameleye tabi tutmaz. Mesela İslam, ne kapitalist düzen gibi toplumun hakkını ferde yedirir ve ne de sosyalist rejim gibi ferdin hakkını topluma peşkeş eder. Her ikisinin de hakkını muhafaza eder. Bu bir...

⁴⁶⁸ Yüksel, 55.vaaz s.9–11.

İkincisi demokrasi denilen rejim temelde, ana fikirde İslam’la çatışır, İslam’a zıt düşer. Çünkü demokrasi diyor ki “ kanunları va’z eden de beşerdir, tatbik eden de..” yani beşer evvela kanunları çıkarır, sonra çıkardığını uygular. Demek demokrasi, rejim (kanun çıkartma) yetkisini insanlara verir. Bu hakkı Allah’a değil insanoğluna tanır. İslam ne diyor? İslam’ın dediği de şudur: kanunun vazıı cenab-ı haktır. Beşer, ancak o mevcut ilahi nizamın tatbikçisidir. Demek İslam’a göre kanun çıkartma yetkisi Allah’a mahsustur...

Görülüyor ki demokrasi Allah’ın hâkimiyetini de ret eder. Evet, kanunların kaynağı olan Allah’ın kitabı hakem ve merci olarak kabul edilmezse Allah’ın hâkimiyeti ret edilmiş olur. Hâkimiyet diye bir şey kalmaz.

Hülasa, demokrasi rejimi kökte, temelde ve sonuçlarda İslam’la çatışır ve İslam’a son derece ters düşer. Müslüman, İslam ile demokrasiden hangisini alırsa öbürünü ret etmiş olur. Kişi Müslüman olarak ikisinin arasında cem edemez. İkisini mezc edemez. Çünkü zıt şeylerdir... Artık her şey buna göre...

Yukarıda temas ettiğimiz gerçek, dost ve düşmanca da malumdur. Mesela Dr. Fetra Cral de diyor ki “İslam sadece ibadet değil aynı zamanda idari bir nizamdır da.” Dr. Şaht “İslam ibadetten ziyade bir takım hukuki ve idari nazariyeleri temsil etmektedir” diye konuşur.

Hulasa-ı kelâm, İslâm son derece ilmi ve mükemmel bir nizamdır, dini de devleti de kucaklamıştır.⁴⁶⁹

Yine bir başka yazısında benzer ifadelerle aynı fikrini şöyle savunmaktadır:

“Demokrasi savunucularının söylediklerine göre demokrasi, ferdî istibdada ve yönetimin bazı aile veya tabakanın tekelinde bulunmasına karşı bir gelişmedir. Gerçekten de Avrupa tarihinde demokrasi bazı müstebit kral, üstünlük tasarlayan tabaka ve nüfuzu ellerinde bulunduran din adamlarına karşı halkın yönetime ortak olmasını, daha doğrusu yöneticilerini kendisi seçmesini savunan/sağlayan bir reaksiyon ve tepki olarak doğmuştur. Hedef bu olmakla beraber bu hedefe ulaşmak için her bir halk/millet farklı bir metot izlemektedir. Durum böyle olunca biz İslam demokrasiye karşıdır diyebilir miyiz? Böyle söylediğimiz takdirde ferdî istibdadı ve halkı hiç önemsemeyen kendini üstün tabaka sayan kimselerin safında yer almış olmaz mıyız? Bu durumda da

⁴⁶⁹ Yüksel, *İslami Açıdan Laiklik*, 25–27.

demokrasi ve istibdattan başka yönetim biçimi bilmeyen insanlara İslam'ı yanlış tanıtmış olmaz mıyız?

Ancak buna karşılık mutlak manada “İslam demokrasidir” de diyemeyiz, buna hakkımız yoktur. Zira bir yönetim biçimi olarak demokrasi insandan, toplumdaki ve İslam'ın kabul etmeyeceği bazı felsefî görüşlerden düşünce ve mefhumlar taşımaktadır. Demokrasi şu temel fikir üzere kuruludur: devletin temeli ferttir. Fert gerek ekonomik gerek ahlakî ve gerekse düşünsel alanda olsun tam bir hürriyete sahiptir. Devletin görevi ise birbirleriyle çatışmasın diye fertlerin hürriyetlerini bir düzen ve intizama koymakla sınırlıdır. Bu düşünce İslam düşüncesine büyük oranda muhaliftir. Zira demokrasi; düşünsel sahada iman ve ateizmi, ahlakî sahada ahlakî kurallara riayet ve serbestliği, ekonomik alanda zalim israfçı kapitalizm ve toplumun maslahatını gözetken kurallara bağlanmayı bir ve eşit kabul etmektedir. İslam ise bu tür eşitliği ve batıla, rezilliğe ve zulme sebebiyet veren mutlak hürriyeti kabul etmez.

İslam bir başka esasî noktada da demokrasiden ayrılır. Şöyle ki: her ne kadar teşriinde İslam'ın hedefi halkın maslahatı ve mutluluğu olsa, bütün halk hakkın önünde eşit kabul edilse ve hükümde şura esas olsa da lakin hepsinin son dayanağı ve kaynağı sadece Allah'tır. Hüküm ve otoritenin kaynağı odur ve hâkimiyet sadece Kur'an'da tecelli eden onun iradesine aittir. Ama demokraside hükmün kaynağı halktır. Onun iradesi mutlak ve son hakem de odur. Evet, eğer hükümden maksat yöneticinin yetkisini veraset yoluyla veya direk Allah'tan değil de halktan alması ise ve bu anlamda halk yönetimin kaynağıdır deniliyorsa bu aynı zamanda İslam'ın da kabul ettiği nazariyedir. Ancak yargıç veya mahkûm olsun, ihtilaf anında hükmü koyacak olan hâkim, sadece, yolumuzu çizen ve işaretlerini belirleyen Kur'an'dır. Zira halkın kendisi doğru da yapar hata da, hidayete gider dalalet de...

Kur'an'ın tefsirini yapacak olan ve ilkelerini açıklayacak olan yargıçlar değil görevli olsun ya da olmasın ihtisas sahibi âlimlerdir.

Sözün hulasası şudur: demokrasiyi kendi başına sosyal bir mezhep/yönetim şekli kabul etmemiz itibariyle “demokrasi İslam'dandır veya İslam onu kabul eder, onu meşru görür ve de tazammun eder” diyemeyiz. Zira İslam ve demokrasi kökleri, felsefeleri ve uygulamalarının neticeleri itibariyle iki ayrı yoldur. Lakin demokrasiye, ferdi istibdada ve ayrıcalığa savaş açan, toplumun menfaati için çabalayan ve onu

yönetime ortak yapan, yöneticileri denetleyen ve gerekirse sorgulayan bir sistem nazarıyla bakarsak şüphesiz ki İslam bu anlamda demokratik bir yapıya sahiptir.”⁴⁷⁰

Her fırsatta Müslümanları Kur’an’la hüküm etmeye davet eden ve yegâne kurtuluş yolunun İslam nizamı olduğunu ifade eden Yüksel, demokrasinin de çare olmayacağını şöyle ifade etmektedir:

“Aziz Müslümanlar! Biz de dâhil olmak üzere İslam dünyasının esas hastalığı budur, gerçek teşhis budur ve tedavisi de topyekûn ve her bakımdan hiç zaman kaybetmeden İslam’a dönmemizdir. Yoksa demokrasi memokrasi İslam dünyasını kurtaramaz. Müslümanları ancak İslam kurtarır. Aksini söyleyenler yanlış konuşurlar.”⁴⁷¹

8.12. İslam’da teokratik devlet düşüncesi yoktur

Her fırsatta İslam Devleti’nin kurulması gerektiğini dile getiren ve bu yolda çaba sarf eden Yüksel, hayalini kurduğu bu devletin bazılarının zannettiği gibi teokratik bir devlet olmadığını, sebebiyle birlikte, şöyle izah eder:

“özetleyelim: teokratik devlette şahsî liyakate bakılmaz, bir. Ruhani ve din adamları tarafından idare edilir, iki. O vakit millet de öyle bir devleti kontrol etme imkânından mahrum kalır. Hâlbuki İslam devletinde bunların hiçbirisi bahis konusu olamaz. Hulasa, İslam devletine teokratik adını takmak korkunç bir zulüm, mesnetsiz bir isnat ve çirkin bir iftiradır. Hem şunu da ilave edeyim ki: şimdi tam Hristiyanlığa dayalı bir devlet kurulursa hemen teokratik bir devlet olur. Zira Hz. İsa’nın getirdiği din sade bir takım ahlakî kaide ve mevzelerden ibarettir. Dünya hayatı ile alakadar tek bir kaidesi yoktur. O din üzerine devlet kuranlar “bizim hâkimiyetimiz ilhamını Allah’tan alır, bizler de Allah’ın temsilcileriyiz.” diye kendi keyiflerine göre kanun çıkaracaklar. Buna mecburdurlar. Çünkü o dinde hükümler yoktur. Nitekim eski devirlerde de durum öyle idi. İslam dinine gelince, esasında o teşriî bir nizamdır. Her vakit beşeri hayatın bütün cephelerini tanzim edebilen külli ve şümüllü kaideleri vardır. Kur’an böyle bir kitaptır. Kur’an devletinde hiç kimse kanun ihdas edemez. Ancak ondaki şümüllü kaideler asrın şartlarına göre tefsir edilir, manevî ihtiyaç o şekilde karşılanır. Keyfe göre

⁴⁷⁰ Yüksel, 111 numaralı belge. Yüksel, bu konuyu Muhammed el-Mubarek’in *el-fikr-ul islamiyyul-hadîs fi muvacehet-il efkâr-il ğarbiyye* isimli kitabından alıntı yaptığına dair not düşmüştür.

⁴⁷¹ Yüksel, 47. Vaaz, sayfa 16. Bu konudaki düşüncesi için ayrıca 50. vaazın özetine bakınız.

kanun çıkarmak yok. İslam nizamını tatbik eden de millettir, din adamları din âlimleri değil. İşte bunun içindir ki İslam devletinde teokratik devletin hiçbir vasfı yoktur.”⁴⁷²

“İslam nizamına karşı kin ve düşmanlık besleyen bedbahtlar bazen zehirli dilleriyle bazen de kiralanmış çirkef saçan kalemleriyle İslam devleti etrafında (ki hali hazırda o devlet tarihe karışmış dünya haritasından bile silinmiştir.) çeşitli iftiralar uydurarak kötölemeye çalışıyorlar. Mazimize hakaret yağıdırıyorlar. Ona teokratik devlet adını veriyorlar. Yani onlar İslam devleti papazların ortaçağda kurmuş oldukları kilise hâkimiyeti gibi bir hâkimiyettir ve devleti yönetenler de kendilerini Allah’ın temsilcileri sanan bazı mutaassıp din adamlarıdır diyorlar. İşte onlar İslam nizamını böyle itham ediyorlar.”⁴⁷³

“İslam hükümeti teokratik değildir. Zira eski dönemlerde diğer dinlere mensup din adamı ve devlet adamları yöneticiliklerinin Allah’tan geldiğini iddia eder ve kendi arzularına göre kanun çıkarırlardı. Nitekim dinlerinde Hz. İsa’nın bazı vaazları dışında devlet yönetimiyle ilgili ilkeler bulunmuyordu. Oysa İslam devleti Kur’an’ın getirdiği yasalara dayanır ve yönetim de din tabakasının istibdadı altında değil halkın seçtiği kimseler tarafından icra edilmektedir.”⁴⁷⁴

8.13. Asrımızda Şeriat

İslam devleti fikrini savunan yüksel, bu devletin şeriat ile yönetileceğini ve şeriatın günümüzde uygulanabilir en mükemmel bir nizam olduğunu şeriat ile beşerî nizamlar arasında mukayese yaparak şöyle izah eder:

“Sadece Avrupa kültürünü alan kimseler, şeriatın bu zamanı idare edecek nitelikte olmadığını iddia ederler. Fakat bu iddiaya dair tek bir delil de göstermiyorlar. Aslında onlar, şeriat mevzuunda insanların en cahili oldukları için haklarında “Bu iddiaları cehalettir, İslâm Şeriatına iftiradır.” diyebiliriz.

Nizamların yeterliliği, nizamların ihtiva ettikleri prensiplerin yeterliliğine bağlıdır. Oysaki İslâm Şeriatında tek bir prensip yoktur ki “bu yeterli değildir” diye tenkit edilebilsin.

⁴⁷² Yüksel, 121. belge.

⁴⁷³ Yüksel, 58. Vaaz s. 1.

⁴⁷⁴ Yüksel, 58. Vaaz s. 16.

Biz eğer İslâm Şeriatının önemli esaslarından bir kaç tanesini hakkıyla buraya sergileyebilsek bazı Müslümanların(!) cehalet ve kuru iddialarının ne dereceye vardığını ortaya koymuş oluruz.

Meselâ İslâm Şeriatı şartsız olarak “Eşitlik” ister:

“Ey İnsanlar! Biz sizi bir babadan, bir anadan yarattık. Sizi birbirinize yardımcı olmanız diye kavim ve kabilelere ayırdık Şüphesiz Allah nezdinde en değerliniz takvaca en ileri olanınızdır.”⁴⁷⁵

Resûlullah da buyuruyorlar ki:

“İnsanlar ilâhi adalet muvacehesinde eşittirler, tıpkı bir tarağın dişleri gibi. Arap, Acem’den üstün olamaz. Üstünlük, ancak takva ile olur.”⁴⁷⁶

İslâm bu eşitlik düsturunu getireli on dört asır gibi bir zaman geçiyor. Beşeri sistemler ise bu düsturu ancak on sekizinci asrın sonlarında tanıyabilmiştir. Yani eşitlik prensibi, bu tarihten önce beşerî rejimlerde yer alamamıştır. Birçok Avrupa devletleri ile Amerika milleti hâlâ da bu prensibi çok sınırlı olarak tatbik ediyorlar, işte sömürgecilik ve işte siyah beyazların meselesi...

İslâm, nazil olduğu günden bu yana “Hürriyet” prensibini en haşmetli ve en parlak bir şekilde sunmaktadır.

Kur’an-ı Kerim, düşünce hürriyetini, inanç hürriyetini ve söz hürriyetini kabul etmiştir. İşte düşünce ve fikir hürriyetine dair ayet:

“De ki göklerde neler var, yerlerde neler var düşünün, öğrenin”⁴⁷⁷

İnanç hürriyetine delâlet eden ayet şudur.

“Dinde zorlama yoktur”⁴⁷⁸

Söz hürriyetine gelince şu ayette onu ispatlamaktadır:

“Sizden hayra çağıran, iyiliği emir edip kötülükten vazgeçirmeye çalışan bir cemaat bulunsun.”⁴⁷⁹

Hürriyetin bu üç kısmına da beşerî sistemler, ancak Fransa’nın büyük ihtilâlinden sonra yer vermiştir.

İslâm Nizamının temel prensiplerinden birisi de mutlak “adalet” prensibidir.

⁴⁷⁵ Hucurat, 49/13.

⁴⁷⁶ Deylemi, Şireveyh bin Şehredar, *El- Firdevs bi Me, ’sûr-il Hitab, Dar-ül Kütüb-il İlmîyye*, Beyrut, c.IV s. 300-301, H. Nr. 6882-6883; Aclunî, İsmail bin Muhammed, *Keşf-ül Hafa, Müesseset-ür Risale*, Beyrut, 1997, c.II, s. 433, H. Nr. 2847.

⁴⁷⁷ Yunus, 10/101.

⁴⁷⁸ Bakara, 2/256.

⁴⁷⁹ Al-i İmran, 3/104.

“Allah, insanlar arasında hüküm ettiğiniz zaman adaletle hüküm etmenizi emreder.”⁴⁸⁰

Bir ayeti Kerime daha verelim:

“Bir kavme olan kininiz, sizi onlara karşı adaletsizliğe sürüklemesin”⁴⁸¹

İslâm’ın bu düsturu birçok düsturları gibi ancak on sekizinci asrın sonlarında beşeri rejimlere girebilmiştir. Yani İslâm’dan on bir asır sonra!...

Şimdi mezkûr esaslar üzerine kurulan beşerî sistemler, asrın ihtiyacına cevap verirse, aynı esasları çok daha evvel ihtiva eden İslâm Nizamı, niçin ihtiyaçlara cevap veremesin?

İslâm devletinin idare şeklini tayin eden şurâ da, İslâm’ın insanlığa sunduğu kaidelerden birisidir.

Beşerî rejimler şûrayı kabul etmekle yeni bir icatta bulunmamıştır. Aksine İslâm’ın daha evvel getirdiği bir şeyi kabul etmiştir.

İslâm Nizamı nazil olduğu günden beri devlet reisinin yetkisini hudutlandırmıştır. Onu, halkın vekili olarak görür. Ve keyfi icraatlarından sorumlu tutar. Şeriat nazarında hiç bir imtiyazı yoktur. Ve bütün bunlar da “Eşitlik” düsturunun bir sonucudur.

Ayrıca İslâm boşanmayı mubah, içkiyi de yasaklamıştır.

“Ey iman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları ancak şeytanın işlerindedir. Bunlardan kaçının”⁴⁸²

“Boşama iki defadır, (ondan sonra) Ya iyilikle tutmak, Ya güzellikle salmaktır.”⁴⁸³

Beşeri kanunlar ise bu iki hükmü ancak 20. Asırda kabul edebilmiştir. Şimdi ilhamını İslâm’dan alan bu rejimler nasıl İslâm’dan üstün olabilirler?

İslam şeriatı, içtimai yardımlaşma ile dayanışmayı insanlığa sunan ilk şeriattir.

“iyilik ve takvada birbirinize yardımcı olun. Kötülük ve zulüm de ise birbirinize yardımcı olmaktan sakının.”⁴⁸⁴

“Mallarında, isteyen ve istemeyen kimseler için hak tanıyanlar.”⁴⁸⁵

⁴⁸⁰ Nisa, 4/58.

⁴⁸¹ Maide, 5/8.

⁴⁸² Maide, 5/90.

⁴⁸³ Bakara, 2/229.

⁴⁸⁴ Maide, 5/2.

⁴⁸⁵ Mearic, 70/24–25.

Bu babda bir hadis-i şerifi de vermemiz yerinde olur:

“Komşusu açken tok yatan kimse, bizden değildir.”⁴⁸⁶

Yüce İslâm Nizamı bu iki düsturu on dört asırdan beri tanımaktadır.

Avrupa ise bunları ancak yirminci asırda bilebilmiştir. Üstelik tam değil bir dereceye kadar uygulamıştır.

Yine İslâm, ihtikârı, nüfuzu kötüye kullanmayı ve rüşvet almayı da şiddetle yasaklamıştır. Resûlullah şöyle buyuruyor:

“İhtikârı, ancak yanlış yolda yürüyen kimse yapar.”⁴⁸⁷

“Kim bir taamı, yani bir zaruri ihtiyaç maddesini kırk gün kadar bekletip, piyasaya sürmezse, onun ile Allah arasında hiç bir münasebet, hiç bir alaka kalmaz.”⁴⁸⁸

Yüce Allah buyuruyor ki:

“Siz aranızda haksız yere birbirinizin malını yemeyin. Halkın bir kısım malını elde etmek için hâkimlere rüşvet vermeyiniz.”⁴⁸⁹

Eğer asrımızın iftihar ettiği insanî, içtimaî ve kanunî prensipleri incelersek; hepsini teker teker en mükemmel şekliyle İslâm'da görebiliriz. Bu mevzu, çok fazla zaman aldığından ötürü bu kadarıyla yetineceğiz.

Nizam ya semavidir, Allah tarafından bir peygamber vasıtasıyla insanlığa gönderilmiştir, veyahutta beşeridir, insanlar tarafından vazedilmiştir

Hiç şüphe yoktur ki İlâhî ve semavî nizam, daha mükemmel, beşerî münasebetleri daha düzenleyici ve fesadı daha önleyicidir. Çünkü semavî nizam, şu iki şeye dayanmaktadır. Birisi: İnsanın kendiliğinden kanunlara, nizamlara bağlanmasına sebebiyet veren takva, diğeri ise Allah'ın emrine itaat etmeyen kimseleri caydıran, korkutan cezalardır. Ayrıca daha mükemmeliyetinin bir sebebi de şöyledir: Allah, insanoğlunun psikolojisini bütün geçmiş ve geleceğini bilen zattır. Elbette onun indirdiği nizam, ilmi ve bilgisi mahdut olan insanın vazettiği sistemlerden çok daha mükemmel olur. İlâhî nizam ile beşerî rejimler arasındaki fark şudur:

⁴⁸⁶ Hakim *Müstedrek*'inde 2162 nr. “Komşusu yanında açken tok yatan mümin değildir” şeklinde; Taberani de *El-Mu'cem-ul Kebir*'inde Enes bin Malik bahsinde “Komşusu yanında açken ve kendisi de bundan haberdar olup tok yatan bana iman etmemiştir.” Şeklinde rivayet etmişler. Yukarıda yüksel'in verdiği ibarenin aynısını tespit edemedik.

⁴⁸⁷ Müslim, Musakat 130.

⁴⁸⁸ Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, II/28.

⁴⁸⁹ Bakara, 2/188.

1. Semavî nizamın uygulanmasında hâkim olan ruh, ibadet ve Allah'a yaklaşmak düşüncesidir. Demek onu uygulayan insanlar, onunla Allah'tan sevap ve mükâfat beklerler. Beşeri sistem ise bütün bunlardan, son derece uzaktadır. Yani onun tatbikinde ne ibadet düşünülür, ne de sevap...

Netice: beşeri rejimlere sadık kalmayı sağlayacak manevi bir sebep yoktur. İşte bu nedenledir ki ilâhî nizam, ibadeti emreder ve Hâlık ile mahlûk arasında kuvvetli bir ilişki kurmaya çalışır. Beşerî rejim ise bu ciheti tamamen ihmal etmektedir.

2. İlâhî düzen, her bakımdan iyi ve toplum için faydeli vatandaşları ortaya çıkarmayı amaç edinir.

Bu sebeptir ki güzel ahlaka; yürek, vicdan ve beden temizliğine yani maddî ve manevî temizliğe, kişi ile nefsi arasındaki münasebetleri düzenlemeye son derece önem verir. Kişiyi helâl ve haram olan bütün şeyleri beyan eder. Tıpkı cemiyet fertleri arasındaki beşeri münasebetleri düzenlediği gibi. Beşeri kanunlara gelince o, sadece şu iki şeyi beyan etmekle yetinir. Birisi fert ile devlet arasındaki ilişki, diğeri fertler arasındaki ilişkidir.

3. Semavî Nizam, gizli suçlardan ötürü de kişiyi sorumlu tutar, muaheze eder. Beşerî rejimse sadece sabit olmuş suçlardan dolayı kişi ile hesaplaşır.

4. Semavî kanun, her şeyi bilen, insanın ve kâinatın bütün hal ve durumlarını ilmiyle kuşatan, tespit eden ve mutlak adalete sahip olan Yüce Allah'ın kanunudur. Onun için mutlak manada maslahatı sağlar ve kötülükleri bertaraf eder. Beşerî kanunlarsa, her türlü eksikliğe sahne olan, kendi hislerinin ve içinde bulunduğu çevrenin tesiri altında kalabilen insanoğlunun eseridir. Bu sebeple beşerî rejim, her bakımdan mükemmel ve bütün beşerî ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olamaz.

5. Beşerî sistem'in vazısı, bazen kendi hissine kapılarak ve nefsine uyarak Allah'ın yasakladığı bir şeyi dahi toplum için mubah kılar. İşte bu suretle kötülükler toplum içinde yayılır ve şehvanî hisler hâkim olur. İlâhî nizam ise toplumun rezalet bataklığından uzak ve fazilet sınırları içinde kalmasını ister. Ta ki toplum tertemiz ve berrak kalsın.

6. İlahi kanun, insanı Allah'a bağlar, bu suretle ferdi ferde, toplumu başka bir topluma kul ve köle olmaktan kurtarır. Beşerî sisteme gelince o, inşam insana yani sulta sahibine bağlar ve böylece kula kul olmak faciası ya bilfiil gerçekleşir ve yahutta beklenecek bir duruma gelir. İşte ilâhî nizamı kendi hayatlarından çıkararak fertlerin de, milletlerin de gerçeği budur. Yani kula kul olmak akıbeti artık onlar için mukadderdir, kaçınılmazdır. Aralarında bu derece korkunç farklar olduktan sonra, artık, ilâhî nizamı, beşerî nizama tercih etmek zarureti hâsıl oluyor. Ta ki toplum, kendi hislerinin tesiri altında dalgalanmaktan ve şahsi çıkarlara kurban olmaktan kurtulsun. Ve ta ki kendisini faydalı işlere sevk eden, rezalet bataklığından koruyan ve bozulmaktan alıkoyan sağlam bir sınır içinde kalabilsin.

Beşerî nizam, sadece akla dayanır ve bütün ilhamını örf, adet ve toplumdan alır. Bu ise son derece kötüdür, berbattır. Zira eğer toplumda kötü adetler ve bozuk gelenekler hâkim olmuşsa o zaman beşerî kanunun kaynağı da bunlar olur ki, bu da beşerî düzenin kendi kaynağı gibi bozuk ve çürük olmasını gerektirir. İslâm nizamı ise iki temel kaynağa dayanmaktadır. Kur'an-ı Kerim ile Efendimizin hadis-i şerifleridir. Bu iki esas temele dayanan, iki İslâmî kaynak daha vardır: icma ile kıyas.

Bütün şer'î kaynakların temeli de İslâmî inançtır. O İslâmî inanç ki Cenab-ı Hakkın varlığını, peygamberimizin risaletini ve Kur'an-ı Kerim'in ilâhî bir kitap olduğunu kesin akli delillerle ispatlıyor. Demek akla büyük değerler veriyor.

Sonra, İslâmî inanç, nakil yoluyla bize gelen İslâm şeriatını, İslâmî hükümleri anlamamız için akli bir araç, bir vasıta olarak kabul ediyor. Ayrıca İslâm Dini, insanlığı içtihat mevzuunda yetkili kılmıştır ki kıyamete kadar karşılaştığı ve karşılaşacağı yeni yeni hadise ve olayların dini hükümlerini, kendisine bahşedilen akıl, bilgi ve vukufiyet sayesinde dini kaynaklardan istihraç etsin.

Kur'an, kesin ve katî bir delildir. Zira hem lafız hem mana itibarıyla mu'ciz olan Kur'an, Allah tarafından Hazreti Peygambere indirilen ilahî bir kitaptır.

Sünnet; peygamberin sözü yahut fiili veyahut ta bir hadise karşısında takındığı tavidir. Hadislerin bir kısmı mütevatir, bir kısmı sahih bir kısmı da hasendir. Bunların her birisiyle amel edilir, şer'î hükümlere kaynak olur. İslâm âlimleri, mütevatir, sahih, zayıf veya uydurma olan hadisleri en ilmî ve en etraflı bir tarzda beyan etmişlerdir.

İcma; aynı asırda yaşayan tüm müçtehitlerin bir şer’i hüküm üzerine ittifak etmeleridir. Meselâ sahabe-i kiram’ın, “zekâtı vermeyenlere karşı savaş açılır” diye ittifak etmeleri; bir de Kur’an-ı Kerim’in cem’i hakkındaki icmalarıdır. Kıyas, bir şeyde mevcut olan hükmü, ortak bir nedenle, bir sebeple başka bir şeye kaydırmaktır, teşmil etmektir. Bu kıyas sayesinde Müslümanlar, daima karşılaşacakları her sorunun ve her meselenin hükmünü çıkarabilirler. Bu suretle İslâm Şeriatı, hiç bir Beşeri temayülün etkisi altında kalmadan gelişir, tekâmül eder. Ve nihayet tüm beşerî ihtiyaçlara cevap verir.

İslâm Şeriatı, beşeri temayüllerle etkilenmiyor. Çünkü İslâmî hükümler, Allah’ın, Kur’an-ı Kerim’inde indirdiği ve peygamberin de hadisleriyle açıkladığı küllî düsturlara dayanır. Temel sabittir. Hiç bir zaman gaip olmaz. Düstur sağlamdır, sarsılmaz.

İçtihat ve kıyas yoluyla bu düsturlara bina edilen hüküm, garantilidir. Ve adaleti sağlayan bir maslahattır.

İslâm, emir ve yasaklarını benimsetmek için iki şeyi gözetmektedir:

1– İnsanı, ilahî murakabeye ve Allah’tan korkmaya zorlayan takva sıfatını yerleştirmek. Takva sıfatı, insanda bir yerleşirse insan kendini devamlı olarak Allah’ın kontrolü altında hisseder. Allah’ın emrinden başka hiç bir şeyi düşünmez olur. Bu sebeple hiç zorluk çekmeden ilahî kanunu kendi nefsine tatbik edebilir.

Meselâ, oruç tuttuğu zaman تنها bir yerde kendi nefsiyle baş başa kalırsa bile, yine orucunu bozamaz. Çünkü kendini Allah’ın huzurunda görür. Böyle bir insan, devletin emirlerine riayet etmekte de sadece Allah’ı düşünür ve kanuni cezalardan önce Allah’tan korkar. Söz konusu olan takvanın asıl değerini ve kanunlara itaat mevzuunda da ne kadar lüzumlu olduğunu ortaya koyan bir örnek verelim:

İslâm, içkiyi merhale merhale yasakladı. Evvelâ **“zararları faidelerinden fazladır”**⁴⁹⁰ diye buyurdu. Kur’an’ı Kerim, bu aşamada bu kadarıyla yetindi.

İkinci aşamada sadece namaz vakitlerinde yasakladı. Nisa/43

Üçüncü aşamada ise Kur’an-ı Kerim içki mevzuunda kesin ve mutlak bir yasak getirdi. Maide: 90–91

Müslümanlar, en son ayetteki:

⁴⁹⁰ Bakara, 2/219.

“...İçkiden sakının, uzak durun” emriyle içkinin küplerini kırıp Medine sokaklarına isteyerek, muti’ olarak döktüler.

Birleşik Amerika da, zararlarından dolayı içkiyi yasaklamak istedi. Ve 1920 de içilmesini, satılmasını ve dış ülkelere ihracını yasaklayan bir kanun maddesini çıkarttı. Fakat Amerika halkı içkiden vazgeçti mi? Bu yasağa uydu mu? Amerika hükümeti bu mezkûr kanunu halka kabul ettirmek, benimsetmek için bütün gereken tedbirleri aldı. Bütün propaganda araçlarını harekete geçirdi, kullandı, (sinema, tiyatro, kitap ve risaleleri neşretmek gibi.) 65 milyon dolar harcadı, içki zararlarına dair dokuz bin sahife yazı yazıldı. Bu yasak uğrunda iki yüz kişi katledildi. Yarım milyon insan hapsedildi. Bir buçuk milyon para cezası kesildi. Dört yüz milyon dinar değerinde mal müsadere edildi.

Bütün bunlara rağmen Amerika hükümeti, 1933 tarihinde içkiyi yasaklayan kanunu kaldırmak zorunda kaldı. Bundan anlaşılıyor ki kanunların başarı ile tatbik edilebilmesi, takva sıfatının insanların ruhunda yerleştirilmesine bağlıdır.

2– İslâmî hükümlere aykırı hareket eden kimselere verilen cezalar. Bu cezalar da, ancak suç kesinlik kazandığı takdirde verilir.

Şunu da ilave edelim ki beşerî kanunlar çoğu zaman nefsin ve şehvetin etkisi altında kaleme alınır.

Evet, beşer tarafından çıkarılan kanunlar, yasalar çıkarmanın rengini alır, onun temayül ve karakterini yansıtır. Meselâ fasık bir kişiden toplum içindeki fısı, fücuru önleyecek kanunların çıkarılması beklenemez, düşünülemez. Ve yine alkolik ve devamlı olarak sarhoş olan bir kimse imkânı yok cemiyetten içki afetini kaldıracak kanunlar vazedemez. Kadınlara aşırı bir hisle bağlı olan bir şahıs, zinayı yok eden kanunları koyamaz.

Bu söylediklerimiz münakaşa ve tartışma götürmez meselelerdir. İşte bu manevî iflas sırrındandır ki beşerî kanunlar, beşerî sistemler faziletli toplulukları meydana getiremezler. Vesselam... İslam Açısından Laiklik, 10–20

8.14. Şura

İslam Devleti organları ve bu devletin işleyişi ile ilgili konulara farklı yazılarında ve vaazlarında zaman zaman temas eden Sadrettin yüksel, İslam Devleti’nin en önemli kurumu olan şura konusunda şu açıklamayı yapar:

“Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar.”⁴⁹¹ şuranın İslam’da ki öneminden dolayıdır ki Kur’an’da bir sure “Şura” adıyla isimlendirilmiştir.

Allah Resûlü sahabesine şurayı öğretmiş ve onları şuraya alıştırmıştır. Ebu Hureyre şöyle der: *“Resûlüllah kadar arkadaşları ile meşveret eden hiç kimse yoktur.”*

Allah Resûlü Uhud gazvesinde olduğu gibi dünyalık işlerde her zaman çoğunluğun görüşüne uyardı. Bedir gazvesinde ise bir kişinin, Habbab bin Münzir’in, görüşüne uymuştu. Allah Resûlü Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer ile bedir esirleri hususunda istişare etmiş ve **“Eğer ikiniz bir karar üzere birleşseniz ben size isyan etmem”**⁴⁹² demiştir.

İbn-i Adiy ve Beyhakî hasen bir senetle İbn-i Abbas’tan şöyle rivayet etmişler: **“iş konusunda onlarla müşavere et”**⁴⁹³ ayeti nazil olunca Allah Resûlü şöyle buyurdu: **“Dikkat edin! Allah ve Resûlü bundan(meşveret yapmaktan) müstağnidir. Ancak Allah bunu ümmetim için bir rahmet kılmıştır. Onlardan kim meşveret ederse rüşten yoksun olmaz. Kim de onu terk ederse batıldan yoksun kalmaz.”**⁴⁹⁴

...Birinci halife Müslümanlara şöyle diyordu: *“Allah Resûlünden bir emir ya da hakkında Kur’an’da bir hüküm bulunmadığı zamanlarda meşveret yapmanız Allah Resûlünün sizlere ahdidir...”*

Taberanî Evsat’ta Hz. Ali’den şöyle rivayet eder. *“Ben Allah Resûlüne “hakkında bir hüküm nazil olmayan ve sünnette de hükmü bulunmayan bir iş önüme çıkarsa ne yapmamı emredersin?” diye sordum. Allah Resûlü şu cevabı verdi: “müminlerden fıkıh ehli ve abidlerle istişare edersin. Sadece kendi görüşünle amel etmeyesin.”*

Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: **“meşveret eden bir kavim yoktur ki en doğru karara varmış olmasınlar”**.⁴⁹⁵

İslam’da şura genel ve külli bir kaidedir... İslam insanların gölgelenecekleri genel kaideler vazeder. Ama buna götürecek yol ve vesileleri halkalara bırakır. Halklar

⁴⁹¹ Şura, 42/38.

⁴⁹² Ahmed, *Müsned*, Abdurrahman bin Ganm bahsi, 17309 nr.

⁴⁹³ Âl-i İmran, 3/159.

⁴⁹⁴ Hadisin tespitini yapamadık.

⁴⁹⁵ Hadisin tespitini yapamadık.

akıllarıyla çözümler arar ve maslahatlarına göre bir karar alırlar. Böylece İslam ilerleme ve içtihat yapma hususunda Müslümanların önünde büyük bir menfez/kapı açar...

Şura konusunda İslam belli bir şekil tayin etmemiştir. Ancak şuraya ehil ve layık olmayanların girmeleri caiz değildir. Bizce şura meclisi üyelerinin hakkında nass bulunmayan hususlarda kanun koyabilecek din ve fıkıh/hukuk ehli insanlardan oluşmasını sağlayacak bir sistemin oluşturulması gerekir... Şura meclisi üyelerinin oluşturulmasının yöntemi hususunda da İslam belli bir yöntem belirtmemiştir. Bazılarına göre yöneticiyi halk seçtiğine göre yönetici de şura meclisi üyelerini seçebilir/atayabilir. Bazılarına göre ise şura meclisinin de seçimle olması gerekir.

Normalde mecliste kararlar genelde oy çokluğu ile alınır. Ancak İslam oy çokluğunu hak ve batıl ölçüsü yapmaz. **“(Ey Muhammed!) De ki: “Pis ile temiz bir olmaz. Pisin çokluğu hoşuna gitse bile.”**⁴⁹⁶

Yöneticinin oylamada çoğunluğun da azınlığın da görüşüne göre karar alma hakkı vardır. Hatta bütün meclis üyelerinin görüşünü bırakıp kendi rey ile de amel edebilir. Bu konu İslam âlimleri arasında ihtilafli bir konudur. Taberi ve Kurtubi'nin de tefsirlerinde katıldıkları bir görüşe göre şura meclisi kararı emir için bağlayıcı değildir. Mesela irtidad savaşlarında olduğu gibi... Diğer bazı Müslüman âlimleri ve fakihlerine göre ise yönetici, şura meclisinin verdiği çoğunluk kararına uymak zorundadır... Bunun en güzel delili ise Allah Resûlünün uhud savaşında çoğunluğun görüşüne uymasıdır...⁴⁹⁷

8.15. Geçinemeyenlere Devletin Desteği

İslam Devleti'nin bir özelliğini Yüksel, şöyle izah eder:

“Resûlullah'ın devlet görevlilerine vermiş olduğu teminat, insanın temel ihtiyaçlarının tümünü kapsamaktadır. Nitekim Ahmet bin Hanbel ve Ebu Davud'un rivayet ettiklerine göre Allah Resûlü şöyle buyurmuştur:

“Kim bizim bir işimizde görev alıp da; evi yoksa ev edinsin, eşi yoksa evlensin, hizmetçisi yoksa hizmetçi edinsin, Hayvanı (merkebi) yoksa hayvan edinsin.”⁴⁹⁸

⁴⁹⁶ Maide, 5/100.

⁴⁹⁷ Yüksel'in kendi yazdığı müsvedde.

⁴⁹⁸ Ahmed, *Müsned*, Müstevrid Bin Şeddad konusu, H. No: 17329; Taberani, *El-Mu'cem-ul Kebir*, Müstevrid Bin Şeddad konusu, H. No: 17111. Ancak her iki kitapta da “kim bundan ötesini alırsa o hırsızdır.” ziyadesi mevcuttur.

Hadis-i şerifi geniş bir şekilde mütalaa edersek, ifade edilen bu teminatlar, sadece devlet görevlisi olan kimselere has olmadığını ve her hangi bir meslekte çalışan bütün işçi sınıfına da şamil olduğunu görebiliriz. Çünkü onların da hizmetleri cemiyetin menfaatinedir. Madem devlet kendi memurlarına böyle bir teminat taahhüt etmiştir, devlet içerisinde çalışan her işçiye de taahhüt etmelidir. Böylece İslam, yirminci asırda hiçbir nizamın daha fazlasını yaptığını iddia edemeyeceği düzeyde vatandaşlarını kötü istismardan himaye etmiş ve onlara hür ve şerefli bir yaşam temin etmiştir.”⁴⁹⁹

8.16. Ekonomik Dengenin Sağlanması ve Geçinemeyenlere Devletin Desteği

Farklı yerlerde Yüksel, bu konu hakkında şu bilgileri verir:

“Çalışmak isteyip de iş bulamayanlara devlet iş bulmak durumundadır. Adamın biri Resûlullah’ın yanına dilenmek için gider. Allah Resûlü ona bir balta ve ip temin eder ve şöyle der: **“Git odun getir sat onunla geçimini yap, daha sonra ne yaptığını gelip bana bilgi ver...”**⁵⁰⁰

Eğer devlet ona iş vermez veya çalışabilecek durumda değilse ya da ücreti ona yetmiyorsa devlet yöneticisine, her Müslüman ve zimmînin hakkı olan yiyecek, içecek, giyecek ve mesken gibi ihtiyaçlarını gidermek, İslam hukukçularının açıkladıkları gibi, vacip olur.”⁵⁰¹

“ Zekât Müslümanların ihtiyaçlarına yetmediği takdirde yönetici, ihtiyaçları karşılayacak miktarda zenginlerden vergi alabilir. “Zekâtta başka malda (amme menfaati adına) haklar vardır.”⁵⁰²

“İslam, devlet başkanına ekonomik tabakalar arasında ekonomik dengeyi korumak için, gerekirse kamuya ait bir malı paylaştırırken, eşit davranmama, gerekirse sadece bazı tabakalara verip bazılarını hiç vermeme yetkisini vermiştir. Bu hikmetli uygulamayı Allah’ın vahyi⁵⁰³ ile Beni Nadir ganimetini muhacirlere ve ensardan da sadece iki fakire vermekle peygamberimiz başlatmıştır.”⁵⁰⁴

“ İslam’a göre çalışamayanın, pir-i faninin ve kadının nafakalarını temin edecek bir zengin akrabaları bulunmadığı zaman, nafakaları beytülmal üzerine vacip olur.

⁴⁹⁹ Yüksel, 41.Vaaz s. 21–22.

⁵⁰⁰ İbn-u Mace, Ticaret 2198.

⁵⁰¹ Yüksel, 41.Vaaz s. 19–20.

⁵⁰² Yüksel, 41.Vaaz s. 19–20.

⁵⁰³ Haşır, 59/7–8.

⁵⁰⁴ Yüksel, 41.Vaaz s. 14.

İslam burada Müslüman ve gayr-i Müslim arasına fark koymaz. Bir gün Hz. Ömer bir kavmin kaplarından geçerken gözleri görmeyen bir yaşlının dilendiğini görür. Ömer omuzuna dokunarak: hangi kitap ehliyindensin? Diye sorar. Adam, Yahudilerdenim, diye cevap verir. Ömer elinden tutup evine götürür. Evde bulabildiği şeylerden verir. Sonra hazine görevlisini çağırıp ona: *“Bu ve benzerlerine bak. Vallahi biz onlara insafli davranmadık. Zira onlar genç iken onlardan cizye aldık, ihtiyar olunca da ona bakmadığımız için dileniyor. Sadaka fakirler ve miskinlerdir, bu da ehl-i kitabın miskinlerindedir.”* der ve ona beytülmalen maaş bağlatır.⁵⁰⁵

8.17. Dar-ül İslam ve Dar-ül Harp

Bu iki kavramın tanımını Sadrettin yüksel şöyle yapar:

“Dar-ül İslam, İslam şeriatı ve Müslüman hâkimin hükmünün altında bulunan ülkedir. Buradaki gayr-i Müslimler de belli şartlar dâhilinde İslam’ın hükmüne uyarlar... Putperest değil de kitap ehli olmaları şartıyla devlet de onların canlarını ve mallarını korur.

Dar-ül harp ise, bazı fukahanın örfüne göre: İslam hâkimiyetine girmemiş ve fethedilene kadar cihada meydan olan ülkelerdir.⁵⁰⁶

8.18. Ordumuz

Cihat anlayışı konusunda değindiğimiz gibi Yüksel’in cihat anlayışı yakmak-yıkarak değil, ıslah etme prensibine dayanır. Ordu hakkında yaptığı şu dua da bunu göstermektedir:

“Cenab-ı Hakk ordumuza ve umum İslam dünyasına o eski İslamî cihad ruhunu bahşetsin. Gerçekten bu ordu asırlarca sadece İslam davası uğrunda çarpışan bir ordudur. Biz bunu inkâr etsek tarih karşımıza çıkar... Altı yüz sene din-i mübin-i İslam’ın şeref bayrağını dalgalandıran bir ordu... Mevla-yı zü’l Celal yine İslam davası uğrunda bu kahraman ordumuzu hadsiz parlak zaferlere mazhar eylesin. Amin”⁵⁰⁷

⁵⁰⁵ Yüksel, 41. Vaaz s. 12-13.

⁵⁰⁶ Yüksel, Belge: 120.

⁵⁰⁷ Yüksel, 47. Vaaz, sayfa 17.

9. MUHTELİF KONULARDAKİ FETVALARI

9.1. Domuz Eti Tedavi Amacıyla Kullanılabilir mi?

“Yüce Allah Kur’an’ı kerimde şöyle buyurur:

“Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah’tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur olur da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur. Şüphesiz, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁵⁰⁸

“Ölmüş hayvan, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına boğazlanan, (henüz canı çıkmamış iken) kestikleriniz hariç; boğulmuş, darbe sonucu ölmüş, yüksekten düşerek ölmüş, boynuzlanarak ölmüş ve yırtıcı hayvan tarafından parçalanmış hayvanlar ile dikili taşlar üzerinde boğazlanan hayvanlar, bir de fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı.”⁵⁰⁹

“De ki: “Bana vahyolunan Kur’an’da bir kimsenin yiyecekleri arasında leş, akıtılmış kan, domuz eti –ki o şüphesiz necistir– ya da Allah’tan başkası adına kesilmiş bir (murdar) hayvandan başka, haram kılınmış bir şey bulamıyorum.”⁵¹⁰

“Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah’tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur olur da istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁵¹¹

Kur’an’ın bütün bu nasslarından domuz etinin kesinlikle haram olduğunu anlıyoruz. Bu ayetler boğazlanmış olsun ya da olmasın domuzun aynının/zatının haram kılındığına delalet eder. Bu da domuzun etine de iç yağına da kemiklerine de şamildir. Ümmet de bu haramlık üzerinde icma etmiştir. Bunu inkâr eden dinde sabit olmuş bir hükmü inkâr eder.

Domuz etiyle tedavi olmak da caiz değildir. Zira ona alternatif olacak ilaçlar vardır... Allah resûlü **“Allah ümmetimin şifasını kendilerine haram kıldığı şeylere koymamıştır.”**⁵¹² Buyurmuştur.

⁵⁰⁸ Bakara, 2/173.

⁵⁰⁹ Maide, 5/3.

⁵¹⁰ En’am, 6/145.

⁵¹¹ Nahl, 16/115.

⁵¹² Taberani, *El-Mu’cem-ul Kebir*, Abdullah bin Mesud bahsi, H. No: 8818.

Domuz etinin birçok hastalığa sebep olduğu da tıp tespit etmiştir. Güvenilir doktorlar bu gün diyorlar ki: içinde İslam dinin haram kıldığı bir katkı maddesi bulunan dünyadaki bütün ilaçların alternatifi mevcut olup onun görevini yerine getirir...⁵¹³

9.2. Eğlencenin Bulunduğu Bir Ortamda Yemeğe Katılmak

“Kim ki bir düğün yemeği veya başka bir yemeğe davet edilip de orada oyun veya şarkı söylendiğini görse oturup yemek yemesinde sakınca yoktur. Ebu Hanife bir seferinde böyle bir şeyle müptela olduğunu ama sabrettiğini söylemiştir.

Bunun sebebi davete icabetin sünnet olmasıdır. Nitekim Allah Resûlü **“Davete icabet etmeyen Ebu’l Kasım’a isyan etmiştir.”**⁵¹⁴

Bu duruma düşen biri oradaki oyun ve şarkıya engel olabiliyorsa engel olur, olamıyorsa sabreder. Tabi bu, eğer o kişi örnek alınan biri değilse durum böyledir. Ama eğer örnek alınan biriye ve engel olamıyorsa orada oturmaz ve orayı terk eder. Zira oturmasında dinin küçük düşürülmesi ve masiyet kapısının Müslümanlara açılması söz konusudur. Ebu Hanife’den rivayet edilen kıssa Ebu Hanife’nin örnek alınacak bir şahsiyet olmasından önce olmalıdır. Ancak eğer söz konusu eğlence sofrası üzerinde uygulanıyorsa, örnek alınan bir kimse olmasa bile oturmamalıdır. Tabi bütün bunlar oraya vardıktan sonra durumdan haberdar olursa böyledir. Eğer gitmeden önce durumdan haberdar olursa oraya gitmemelidir.”⁵¹⁵

9.3. Erkeklerin Altın ve İpek Kullanması

“Erkekler için altın ziynet takınmak ve ipek elbise giyinmek haramdır. Hz. Ali Resûlüllah’ın sağ eline ipek sol eline de altın alarak **“bu ikisi ümmetimin erkeklerine haramdır”**⁵¹⁶ dediğini rivayet eder. (sünen sahipleri rivayet etmiştir.) ... Altın ve gümüşten yapılmış kapları kullanmak mahzurludur.”⁵¹⁷

⁵¹³ Yüksel, bu hususu Dr. Ahmet Şerbasî, *Yeselunke fid-dini vel hayati* c.1 s. 462–463’ten alıntı yaptığına dair not düşmüştür. Kendi eliyle yazdığı müsvedde.

⁵¹⁴ Müslim, Nikah 107; Ahmed, *Müsned*, İbn-u Ömer bahsi, H.No: 5012. Ancak bu kitaplardaki rivayetlerde “ebu-l Kasım’a isyan etmiştir” yerine “Allah ve Resûlü’ne isyan etmiştir” şeklinde rivayet edilmiştir. Yüksel’in verdiği hadisin aynısını tespit edemedik.

⁵¹⁵ Yüksel, Belge, 122

⁵¹⁶ Tirmizi, Libas, 1720; Ebu Davud, Libas, 4057. Ayrıca bkz. Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, XVII/478.

⁵¹⁷ Yüksel, 52. vaaz sayfa: 8–9

9.4. Heykel Yapmak

Heykel ve resim hususunda Molla Sadrettin şu geniş açıklamayı yapar:

Heykel Meselesi

“Gayri Müslim bir toplulukta, heykeltıraşlık, medeniyetin bir parçası olarak addedilir. Çünkü bu sanat, zevkin yüceliği ile inceliğini dile getirmiş!

Heykeltıraşın veyahut ressamın kafasında sabitleşen bir anıyı veya bir güzelliği ebedileştirmiş! Öyle bir toplulukta birisi heykeltıraşlık veyahutta ressamlık vasıtasıyla bir şeyler ortaya koymak istiyorsa hiç bir engelle karşılaşmadan yapar. Ve halktan da büyük bir tasvip ve hüsnü kabul görür. Hatta tek bir heykel bir kaç milyona satılabilir. Hâlbuki bütün bunlardan birçok mahzurlu sonuçlar doğar. Mesela bir cansızın, bir taşın takdir edilmesi gibi. Hiç yere hem sanatkârların, hem seyircilerin vakitleri heba olur gider. Ayrıca bu heykellerin bir kısmı putperestliği teşvik eder. Mesela Hz. Meryem’in, Hz. İsa’nın, havarilerin ve yalancı tanrıların heykelleri gibi. Ve yine bu heykellerin bir kısmı, bozuk mefhumları sapık kafalara yerleştirir. Meselâ üryan bakire bir genç kızın heykeli gibi.

Hem bu saha o kadar genişlemiştir ki bu işin ustası olarak milyonlarca insan bu sahada çalışıyor. Şeytanın aklına gelebilecek çirkin bir suret kalmıyor ki bulup insanların önüne sermesinler. Hatta cinsel münasebetlerin bütün çeşitlerini heykel ve resimlerle sergiliyorlar. Fakat ne yazık ki o gayri Müslim toplulukta yukarıda saydığımız şeylerden hiç birisi de sakıncalı görülüyor. Ama İslâm’la yaşayan bir topluluk ise heykeltıraşlığı da ve onunla ilgili her şeyi de reddeder. Çünkü bu sanat, putperestliğe yol açar lüzumsuz yere vakit öldürür. Milletın servetini zayı ettirir. Sapık düşünceleri zihinlerde yerleştirir. Fuhşu yaygın hale getirir.

“*Yeryüzünde artık putperestlik tehlikesi kalmamıştır*” diyen birisi çıkabilir. Biz de cevaben deriz ki, lütfen Hristiyan kiliselerine girin de orada putperestliği gözünüzle müşahede edin.

Mesele sadece bu da değildir. Bir güzel sanatlar akademisine gir ve orada anadan doğma çirliçiplak vücutların hallerini gör... Hülâsa Yüce Allah, millet malının bu yolda harcanmasına kati surette razı değildir.

İslam’a göre yaşayan bir millette bu gibi şeylerin benzerlerine rastlanamaz. Deniliyor ki “Millet, kendi tarihine şerefli sahifeler ekleyen büyüklerine karşı şükran ödevi ile yükümlüdür. Eğer Millet, o büyüklerin şeref ve meziyetlerini gelecek nesillere

hatırlatacak heykellerini diker ise şüphesiz bazı iyiliklerine karşılık vermiş olur. Bundan iyisi olmaz.”

El-cevap: İslâm dini, rütbeleri, mevkileri ne olursa olsun kişilere karşı duyulan ve gösterilen aşırı derecedeki tazim ve saygıyı şiddetle reddeder. Zira Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Hristiyanların Hz. İsa’yı aşırı derecede büyüttükleri gibi beni büyütmeyin. Benim hakkımda “o, Allah’ın kulu ve elçisidir” deyin.”⁵¹⁸

Bir ara Sahabiler peygamberi gördükleri zaman ayağa kalkıp saygı duruşuna geçmek istediler Fakat bu karar ve teşebbüs karşısında Peygamberimiz kesin bir yasak getirdi. Şöyle ki.

“Acemlerin birbirine karşı saygı duruşunda buldukları gibi bana karşı saygı duruşunda bulunmayın”⁵¹⁹

Ve yine peygamberimiz, vefatından sonra kendisine gösterilecek aşırı derecedeki saygıyı da şu hadisle reddetmiştir:

“Benim kabrimi bayram yerine çevirmeyin”⁵²⁰

Ve nihayet:

“Allah’ım mezarımı tapılacak bir puta çevirme”⁵²¹ diye Allaha yalvarırdı.

Netice; böyle bir din, böyle bir nizam milyonlara mal olup tazim gayesi ile putlar gibi dikilen heykellere asla yer vermez. Çünkü bu durum İslâm’ın bütün prensipleri ile ters düşer.

Heykeller hakkında dini yasağın sebeplerinden biriside tevhit inancını korumak ve elleri ile yaptıkları putların karşısına geçip huşu ile duran putperestlere benzemekten sakındırmaktır.

Tevhit inancını şirkin her türlü şaibesinden korumak hususunda İslâm, hassasiyeti son haddine varmıştır. Ve İslâm bu hassasiyeti göstermekte de haklıdır. Zira tarih ortada. Bazı kavimler evvela “ölen büyüklerimizi unutmayalım” diye heykellerini dikmişlerdir. Üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra başlamışlar yavaş yavaş takdis etmeye ve nihayet o salih kişilerin heykelleri, Allah’tan başka tapılacak mabutlar haline

⁵¹⁸ Buhari, Hudud 6830.

⁵¹⁹ Ebu Davud, Adab 4553.

⁵²⁰ Ebu Davud, Menasik 1746.

⁵²¹ Malik, *Muvatta*, I/172. Bkz. Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, VIII/129

getirilmiştir. Artık onlardan korkulmuş ve her şey onlardan beklenilmiştir. İşte Vedd, Suva', Yeuk ve Nasr adlı heykellere tapan milletlerin halleri...

Fesada, bozulmaya müncer olan her şeyin yasak olduğunu düstur olarak kabul eden bir din, hiç şüphe yoktur ki açık veya kapalı şirke, Putperestliğe giden bütün yolları da kapatır, yasaklar.

Bilhassa İslam nizamı, sadece bir veya iki nesil için ahkâm getiren bir nizam değildir. Aksine bütün beşeriyet için her yerde ve her zamanda kıyamete dek ahkâm getiren ilahi bir nizamdır.

Bu nizam takdim ettiği ahkâmda her zamanı ve her nesli göz önünde bulundurmıştır. Bir çevrede rağbet görmeyen bir şey –mesela putperestlik gibi– başka bir çevrede rağbet görebilir. Bir asırda imkânsız görülen bir şey başka bir asırda bakarsın ki gerçekleşmiş olarak ortaya çıkar.

Heykelle Ebedileşmek – Ölümsüzleşmek Meselesi

İnsan nezdinde ebedileşmek, gerçek bir ebedileşmek değildir. Gerçek ebedileşme, her şeyi bilen, hiçbir şeyi kaybetmeyen ve unutmayan Allah yanında ebedileşmektir. Allah yanında ebediyet defterine kaydedilen fakat halk yanında hiç bilinmeyen nice büyük zatlar vardır. (Çünkü Yüce Allah gizli kalmış takva sahiplerini sever. O takva sahipleri ki, bir yerde hazır buldukları zaman kimse onları tanımaz, orayı terk ettikleri vakit de kimse onları aramaz). Eğer mutlaka insanlar yanında da ebedileşmek lazımsa bunun yolu heykel değildir. Yani İslâm'ın reddettiği bir yol değildir. Bunun yolu, hayatta iken iyi işlerde bulunanları, giderlerken de arkalarında güzel eserler bırakanları kalplerde, düşüncelerde ve dillerde yaşatıp ebedileştirmektir.

Resûlullah, Hulefa-i Raşidîn, İslâm kumandanları ve dinin büyük imamları, maddi resimlerle ve taşlardan yapılmış heykellerle ebedileştirilmemişlerdir.

Onlar ancak, halefin seleften, evlatların atalarından naklettikleri menkıbeleri ile ve onların arkalarında bıraktıkları güzel eserleriyle yâd edilirler. Meclis ve toplantılara renk veren güzel menkıbeleri, hiç bir suret ve heykelin yardımı olmadan sanki kalplere nakşedilmiş gibidir. Küçük, büyük herkes Hz. Ebu Bekir'i ileri görüşlülüğüyle, Hz. Ömer'i adaletiyle ve Hz. Ali'yi de Züht ve kahramanlığıyla hiç bir timsal arada olmadan tanımıştır. Bu zatları kalplerde ebedileştiren, yaptıkları iyi işler ile güzel ahlâklarındır. Ebedileştirmek gayesi ile şahısların heykellerini dikmek hem geriye dönüştür ve hem yüce bir dereceden aşağı bir dereceye düşüştür.

Bu yolda evvela Bizanslılarla Yunanlılar, sonra ise Avrupalılar gitmişlerdir. Çünkü hepside mizaç itibarı ile putperesttirler. Ahlâki seviyeleri düşüktür. Ve aynı zamanda ahlâki değerler hakkındaki ölçüleri de Müslümanlarınkinden ayrıdır. Yukarıda bahsettiğimiz kavimler, insanoğlunun kahramanlık yoluyla yüce örnekleri meydana getireceğini düşünemediklerinden içlerinde yetişen kahramanları ilahlaştırmışlardır. Zaten onlarca tanrılar, kahramanlardan başkası değildir.

Şunu da yazmaktan kendimi alamıyorum:

Türkiye’de bir jeolojik devir değişse yani Kur’an’ı Kerimin bahis ettiği tarihi kavimler ve ülkeler gibi semavi bir afetle toprağın derinliğine Türkiye de gömülürse ve bu olay üzerinden bir kaç bin sene geçtikten sonra devrin arkeologları tarafından Anadolu’da yapılacak kazılar neticesinde şimdiki Türkiye’de mevcut olan Atatürk’ün irili ufaklı bütün heykel ve büstleri her yerde ortaya çıkarılırsa acaba o devrin bilim adamları bugünkü Türkiye halkı için ne diyecekler? Konuşamayan bunca heykel ve büstleri gördükten sonra “tarihe karışmış bu kavim de diğer bazı tarihi kavimler gibi puta tapmıştır” demeyecekler mi? Yüzde yüz diyeceklerdir. O halde hangi hakla bir toplumu tarih nazarında bu kadar küçük düşürüyorsunuz?...⁵²²

9.5. Resim Yapmak

Yüksel, resim konusunu özellikle İran’lı Mehdi Pur tarafından çıkarılan resimli Kur’an’a yapılan eleştirilere cevap niteliğinde ele alır. Bu husustaki bir yazısı şöyledir:

“Resim meselesi aslında İslam âlimleri arasında ihtilafli bir meseledir. Şafî ulemasından İmam Nevevi’ye göre canlının her çeşit resmi dinen yasaktır. Bazılarına göre resim tam değilse veyahut da tazim manasını ihlâl edecek bir tarzda kullanılırsa, meselâ; canlının resimleriyle süslenmiş bir halı üzerinde oturmak gibi, mahzurlu olmaktan çıkar.

Diğer bir görüşe göre de: Dinde yasaklanan sadece gölgeli resimlerdir yani mücessem resimlerdir. Gölgesizler ise (kalemle çizilen veyahut fotoğraf makinesiyle çekilen resimler gibi) yasak değildir. Yani çizilmesi, çekilmesi ve bulundurulması mubahtır.

Bu son görüşü savunanlar başta selefi salihinden Medineli meşhur âlim ve aynı zamanda Hazreti Ebu Bekir’in torunu Kasım İbn Muhammed (*Fethu’l Bari*” Bab-üt

⁵²² Yüksel, *İslam Açısından Laiklik*, s.20–25.

Tesaviri ve Kitabı-ül Libas.) eski Mısır müftüsü Muhammed Bahid (*Elcevabu's Şafi fi Ibahe'ti't- Tesviri*) ve yine eski Mısır müftüsü Hasaneyn Muhammed Mahlufur.⁵²³

İmam Kurtubi ile yarı yarı da olsa Hafız İbn Hacer'de bu bapta cevaz verenler arasında yer almaktadır... Hükümün mesnedi, İmam Buhari'nin rivayet ettiği bir hadis-i şeriftir. O hadiste **“Ancak elbiseler üzerinde çizilen canlı resmi müstesnadır”**⁵²⁴ diye bir kayıt zikredilmektedir. Hadisteki bu istisna, adları geçen âlimler tarafından bütün gölgesiz resimlere teşmil edilmiştir.

Meselenin fikhî veçhesi kısaca temas ettiğimiz gibidir. Şimdi bir kişi taklit etmek suretiyle bu son görüşe göre hareket ederse biz ne diyebiliriz veyahut kim ne diyebilir?

Kimse buna niçin uyuyorsun, şuna uymuyorsun? Diye onu tenkit edemez. Zira bu görüş, oldukça kuvvetli bir görüştür. Bilindiği gibi İslâm'da yeri ve mesnedi vardır. Aynı zamanda mukallit, her hangi bir İslâm âliminin görüşünü seçmekte serbesttir. Bu hakkı, kimse ondan alamaz.

Şunu da bilmek lâzım ki gölgesiz resmin hükmü resmin mevzuuna göre değişir. Meselâ kadınların tam açık veyahut insanların şehvanî hislerini uyandıracak resimleri haramdır, yasaktır. Yani, yapılması bakılması bulundurulması kesinlikle haramdır. Ve hakeza takdis edilen zatların, kâfirlerin, zalimlerin fasıkların ve şirki ifade eden putlar ile haçların resimleri de her bakımdan bizim için yasaktır, memnudur.

Yukarıda saydığımız hususların dışında bariz bir maslahata binaen yapılan gölgesiz resimlerin hükmü de ayrıdır. Yani yazının başında belirttiğimiz gibi ihtilaflıdır. Cevaz verenler arasında Kasım İbn Muhammed gibi büyük bir zat da vardır.

Bazı çevreler, İranlı kardeşimiz Mehdi Pur tarafından iyi bir niyetle hazırlanan “Kur'an-ı Musavver-i (Kur'an-ı Kerim'in resimli meali) bahane ederek Türkiye Müslümanları ile “Kur'an-ı Kerim'in bütün ahkâmını umum dünyaya duyuran İran Müslümanları arasında bir fitne-fesat tohumunu ekmek istiyorlar. Bu fitneciliği başara-bilmek için İslâm'ın yüce sır ve hikmetlerini anlamaktan aciz, dar görüşlü ve aynı zamanda ilmî meselelerde tettebbuları çok az olan bazı hocaları da elde etmeleri lâzım

⁵²³ Yüksel, *Fetava Şeriye ve Buhusiin Islâmiyye*", Hasaneyn Muhammed Mahluf, s.190-191, 3.baskı'dan alıntı yaptığına dair not düşmüştür.

⁵²⁴ Buhari, Libas 5958; Müslim, Libas 85-86. Ancak yukarıda Yüksel'in hadiste verdiği “canlı” kelimesi rivayetlerde geçmemektedir.

idi. Maalesef bu kabilden birkaç hocayı da kendi emelleri doğrultusunda konuşturmuşlardır.

Meselâ, Tebliğ dergisinde isimsiz hocalardan birisi bilhassa (Kur'an-ı Musavverin) ismi üzerinde durmuş ve bütün ağırlığını oraya vermiştir. Hâlbuki isim o kadar önemli olmasa gerek. Neyse... Tebliğin otuz birinci sayısında başka biri de nedense hiç karşı görüşe (gölgesiz resimleri caiz gören görüşe) yer vermeden, tutmuş sadece Şafî mezhebinin genel görüşünü yani İmam Nevevi'nin görüşünü (ki biz onu yazımızın başına almışızdır. Ve aynı zamandan İmam-ı Nevevi'ye karşı saygımız sonsuzdur) aksettirmeye çalışmıştır. O hoca, İslâm'ı sadece İmam Nevevi'nin görüşünde mi görüyor? Eğer İslâm, sadece İmamı Nevevi'nin görüşünden ibaret ise onun aksiyale amel etmek dalâlet oluyor. Böyle bir iddiada bulunmak da katmerli bir cehalettir. Ayrıca bu gibi ihtilâflı meselelerde tek bir görüşe itibar edip diğerlerini dalâlet saymak **“Ümmetimin din âlimlerinin ihtilâfı ümmet için genişliktir, rahmettir, kolaylıktır”**⁵²⁵ şeklindeki hadis-i şerifin hikmetine karşı çıkmak olmaz mı?

...Halbuki Şafî mezhebinin aksine, Maliki mezhebinde gölgesiz resimler için cevaz (*Kitabu'l Fıkhı al'el Mezahib'il-Erbaa, c. 2, 8.40.*) verilmektedir. İsimsiz yazarımızsa tek bir kelime ile buna dokunmamıştır.

Canlının gölgesiz resimleri hususunda sanki cevaz veren sadece Malikî mezhebi mi? Değil, Medine'nin meşhur ulemasından “Kasım İbn Muhammed, kısmen de olsa Şafîî bilginlerinden Hafız İbn Haceri'l Askalani, İmam-ı Kurtubi ve nihayet iki Mısır müftüsü de fetva vermişlerdir. Yazar, bunların hepsini nereye saklayacaktır? Saklayamaz ki!. Müslüman araştırır, bulur ve taklit eder, yazar istemese bile.

Bir de isimsiz hoca, resimler mevzuunda Buharî'den, Müslim'den ve Ahmed İbn Hanbel'den iki üç hadis-i şerif nakletmiştir.

Birinci hadis İmam Ahmed'den alınan hadistir. **“Kıyamet günü Allah'ın en şiddetli azabına maruz kalanlar, Allah'ın yaratıklarını taklit edenlerdir.”**⁵²⁶ Hadis bu kadardır. Fakat gölgesiz resimler hakkında cevaz yeren âlimler ise **“Allah'ın yaratıkları”** ifadesinden bu tehdidin sadece cisimli resimler hakkında varit olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Zira Allah'ın yaratıkları bir satıh üzerine çizilen resimler değildir. Aksine cisimlerdir. Onun için, İmam Ahmed'in hadisinde şiddetli azapla tehdit

⁵²⁵ Suytî, *el-Cami-us Sağîr*, 288 nr. Münavî'nin *Feyz-ul Kadîr* şerhi, I/209. Hadis olarak bilinen bu sözün farklı rivayetleri olmakla beraber sahih bir senedi bulunmamaktadır.

⁵²⁶ Müslim, Libas 92; Ahmed, *Müsned*, Aişe bahsi 22952 nr.

edilenler; ancak cisimlileri taklit edenlerdir. Yoksa gölgesiz, cisimsiz resimleri çizenler değildir, diyorlar. (Fethü'l Bâri c. 12, s. 509, Halep baskısı.)

Sathî yazar, âlimlerin hadis tefsirinde beyan ettikleri bu inceliğe hiç bakmadan sanki tek ihtimalli kesin bir delil imiş gibi söyleyip geçmektedir, Gerçekten Buhari'nin "Babü'l Libas" isimli kitabında âlimlerin bu görüşlerini teyit eden bir hadis-i kudsi de zikredilmektedir: (Benim halkettiğim gibi halkedenlerden, yani yapanlardan daha zalim kimse olamaz. Haydi bir zerreyi yoktan varetsinler görelim) evet, Allah'ın bir şeyi halk etmesi, kâğıt üzerine resim çizmesi demek değildir...

Resimli yastık hadisesiyle ilgili olarak Sahih-i Müslim'de Hazreti Aişe'den rivayet olunan hadise gelince. Bu hadis, Buhari ve Müslim'in ittifakla naklettikleri Ensarlı Ebu Talha'nın hadisiyle zahiren tam tezat teşkil etmektedir. Evet, Ebu Talha'nın hadisi şöyledir: "Busr İbn Said, Zeyd İbn Halid'ten, o da sahabe olan Ebu Talha'dan o da Peygamber Efendimizden naklediyor: Buyurmuştur ki:

"Melekler, içinde suret bulunan eve girmezler." Ravi Busr dedi ki, bir zaman sonra hadisi Ebu Talha'dan bize nakleden Zeyd hastalandı. Biz de kendisini sormaya gittik. Bir de baktık ki onun kapısı üzerine resimli bir perde asılıdır. Ben Peygamber Aleyhisselâm'ın zevcesi Meymune'nin büyütmeliği olan Ubeydullah Havlani'ye; *"Bize geçen gün Zeyd, resimlerden haber vermemiş miydi?"* dedim. Ubeydullah *"Sen Zeyd'in konuşması esnasında. "Ancak elbiseler üzerinde yapılan resimler müstesnadır." ⁵²⁷ diye söylediğini duymadın mı?"* dedi. ⁵²⁸

Ve yine resimli yastık hadisesiyle alâkalı olan hadis-i şerif, Sahih-i Müslim'de Hazreti Aişe'den rivayet olunan başka bir hadis-i şerifle zahirî tezat halindedir. İsterseniz hemen o hadisi de aşağıya alalım: Hazreti Aişe dedi ki; *"Üzerinde kuş resmi bulunan bir perdemiz vardı. Biri içeri girdiği vakit onu tam karşısında bulurdu. Resûlullah, bana; "Bunun yerini değiştir. Çünkü ben her içeri girdiğimde onu görüyor, dünyayı hatırlıyorum."* ⁵²⁹ Buyurdu.

Evet, canlıların gölgesiz resimleri için cevaz bulunmasaydı, Hazreti Peygamber sadece evin içinde yerinin değiştirilmesiyle yetinmez. Hazreti Aişe'ye, "Bunu kes

⁵²⁷ Bu istisnadan elbiseler üzerinde çizilen hayvan resimlerinin caizliği ortaya çıkıyor. Tabî ki fotoğraf makinesiyle çekilen resimler de buna kıyaslanır. Tacu'l Usul, c.3, s. 185. M.Sadrettin Yüksel.

⁵²⁸ Buhari, Libas 5958; Müslim, Libas 85.

⁵²⁹ Müslim, Libas 88.

veyahut boz” emrini verirdi. Demek caizdir ki, Resûlullah Aleyhisselâm, üzerinde kuş resmi bulunan bir perdenin evinde kalmasına müsaade etmiştir.

Şimdi, gölgesiz resimlerin caizliğini ifade eden bir iki hadis (Ebu Talha’nın hadisiyle, kuş resmini taşıyan perdeye dair varit olan hadis) şu resimli yastıkla alakalı olarak rivayet olunan hadis-i şerifle nasıl telif edilebilir?

İmam Kurtubi, tezatlı gibi görünen şu hadisler arasında şöyle bir telif yapmıştır: Resimli yastığa dair olan hadis, sadece kerahete ve Ebu Talha hadisi ise mutlak cevaz’a hamledilir. Cevaz da kerahete aykırı değildir.

Ayrıca İmam Kurtubi tarafından mezkûr hadisler arasında yapılan telif şekli, Hafız İbn Hacer el Askalani’nin tasvibine de mazhar olmuştur. Çünkü hakkında “güzeldir” diyor.

Hemen şunu da ilâve edelim ki Medine-i Münevvere’nin meşhur âlimi Kasım İbn Muhammed, gölgesiz resimlerin bulundurulmasını caiz görüyordu; İbn Avn, adındaki ravi diyor ki “*Mekke’nin yukarı mahallesinde oturmakta olan Kasımın evine girdim. Baktım ki evinin içinde bir oda ve odanın içinde de kunduz ve Anka resimleri vardır*” Demek Kasım İbn Muhammed hadis-i şerifte geçen (illa rakmen fi sevbini), “ancak elbiseler üzerine çizilen resimler müstesnadır” şeklindeki ifadeyi canlıların resimlerine de teşmil etmiştir.⁵³⁰

Kasım, anı zamanda resimli yastık hakkında varit olan hadisin ravidir. Eğer bu istisnadan, canlıların gölgesiz resimlerinin caizliğini anlamamış olsaydı, hiç şüphe yok ki kendi evinde canlıların gölgesiz resimlerini bulundurmazdı. Çünkü kendisi, yaşadığı devrin en faziletli kimselerinden birisiydi.⁵³¹

Bazı âlimlere göre mesele şöyle de izah edilebilir: (Resûlullah Efendimiz, cisimli resimleri her bakımdan yasaklamakla, şirkin bu vesilesine bir set çekmek istiyordu. Zira cahiliyet devrinde tapılan putların hepsi evvelce bir hatıra olsun diye dikilen, salih kişilerin heykelleri idi. Sonra zamanla halk başladı onlara tapmaya. Oysaki İslâm dini, halis tevhit akidesini sunmak, şirk ve putperestliğin bütün çeşitlerini kaldırmak için gelmiştir. Gölgesiz resimler ise, cahiliyet devrinde bile mabut

⁵³⁰ Ebu Zur’anın rivayetine bakılırsa Ebu Hureyre Hazretleri (illa fi sevbini) istisnasından cansızların resimlerini anlamış ve istisnayı onun üzerine hamletmiştir. Sahabe olan Zeyd İbn Halid ise istisnayı şümulendirmiştir. Sahabe, Sahabe’ye uymak zorunda değildir. Ve hatta bir görüşe göre, müçtehit de her şeyi Sahabe’nin anladığı tarzda anlamak zorunda değildir. Bu mesele Usulü’l Fıkıh ilminde Sahabe’nin mezhebi bahsinde tafsilatıyla geçmektedir. Yerinde bakılsın. M.S.Yüksel.

⁵³¹ Bkz: Babussuvar ve onu takip eden Kitab-ı libas bahsinde *Fethü’l Bari*, c.12, s.512, Halep baskısı. M.Sadrettin Yüksel.

edinilmemiştir. Ancak eski cisimli mabutları hatırlatıyordu bu sebeple, şeriat vaznı Hazreti Peygamber, “Şirk’in kökü kesilsin ve ona vesile olacak her şeye tam manasıyla set çekilsin” diye başlangıçta bu gölgesiz resimleri de yasakladı. Bunları yapanları veyahut edinenleri şiddetli bir azapla tehdit etti. Çünkü o günkü toplum, putperestliği yeni bırakmıştı. Daha tam unutmamıştı. Fakat vaktaki İslâmiyet toplumun ruhuna yerleşti, putperestlik silindi, putların saltanatı yıkıldı ve akıllar da Kur’an-ı Kerim’in ışığı altında hidâyete erdi artık şeriat vaznı (illa rakmen fi sevbin) “elbiseler üzerinde yapılan resimler müstesnadır.” –Ki buna kâğıt veya herhangi bir satıh üzerine çizilen veyahut fotoğraf makinesiyle çekilen resimler kıyaslanmıştır– diye gölgesiz resimler için cevaz verdi. Demek böylece şer’î bir hüküm, hikmetin icabı olarak tedricen rayına oturdu.)

Bundan sonra selefi salihden bazıları hadisteki istisna ile istidlal ederek bütün gölgesiz resimleri caiz kabul etti. Kimi âlimler de, canlının gölgesiz resmi tam olmadığı zaman fetva verdiler. Ulemanın bir kısmı da “Bir daha putperestliğe yol açılmasın” diye bu baddaki hadislerin mutlaklığına bakarak canlının her çeşit resimlerini, ister gölgeli olsun, ister gölgesiz olsun yasakladılar.

Şimdi zaruret halinde veyahut maslahat icabında birinci görüşle amel etmek, İslâm’ın ruhuna daha uygun düşer. Zira İslâm kolaylık dinidir, zorluk dini değildir. Aynı zamanda “nass’la çatışmamak şartıyla, umumî maslahata yer veren İlâhî bir nizamdır...

Bu mevzuu vuzuha kavuşturan yazımı bitirdikten sonra, tesadüfen Beyrut menşe’li “Şihab” dergisini karıştırıyordum, baktım ki Şihab adlı dergi resimler hakkında sual soran bir okuyucusuna “Kuveyt”de çıkmakta olan “el- Müctema”nın 6 Şubat – fibrayir– 1979 tarihli sayışma havale ederek diyor ki: (Müctema’nın o sayısında resimlere dair geniş ve istifadeli bir yazı vardır. Zannedersem, seni tereddütten kurtarır. Hemen oraya müracaat et). Ben de o sözü geçen sayıya baktım, gerçekten çok ilmî ve faydeli buldum. Allah razı olsun. Hemen şunu da arz edeyim ki makale sahibi, resimler hakkında bizimle aynı görüşü paylaşmaktadır.

Köşe ve başlık şöyledir: “İslâm şeriatinin ışığı altında asrın çözüm bekleyen meseleleri”⁵³²

⁵³² Yüksel, *İslamî Araştırmalar*, s. 219–227.

“Adamın biri İbn-i Abbas’a gelip ben suret(fotoğraf ve heykel) yapıyorum, bu hususta bana fetva ver dedi. İbn-i Abbas adama yaklaş dedi, adam yaklaştı. Bir daha yaklaş dedi, adam yaklaştı. Ta ki İbn-i Abbas elini adamın başına koyarak şöyle dedi: Resûlullah’tan duyduğum şeyi sana haber veriyorum. O’nun şöyle söylediğini duydum: **“Yaptığı her bir surete karşılık sureti çizen, yapan kişiye azap edecek bir kişi (nefs) yaratılır. İlla da yapacaksın ağaç ve ruh sahibi olmayan şeyleri yap”**⁵³³

Bir başka hadisten kıyamet gününde sureti yapan kişiye yaptığı surete ruh üfürülmesi emredileceği ifade edildiği gibi bu hadiste de suret, sureti yapan kişiye azap edeceği ifade edilmiştir. Tasvirin bu denli şiddetle yasaklanması tapınılacak suretleri ya da Allah’ın yaratılışına benzeme şeklinde yapılan suretler içindir. Zira bu şekilde bir sureti yapan kişi kâfir olur, bu şekilde değilse günahkâr olur. Hadiste ağaç, dağ ve nehirler gibi cansız varlıkların suretini yapmanın caiz olduğu sarahaten zikredilmiştir.”⁵³⁴

9.6. Hile-i Şeriyeye

Hile-i şeriyeye’nin caiz olmadığını savunan Yüksel, bu konuda şu alıntıyı yapar:

“Hanefî fukahası ve muteahhirin şafiî ulemasına göre hile-i şeriyeye cevaz verilmiştir. Muhammed bin Hasan’a göre mekruh, İmam Şafiî’ye göre haram, imam Malik, imam Ahmet bin Hanbel ve onlara tabi olanlara göre de haramdır.

Allah Resûlü, sahabe ve tabiinden de haram olduğunu destekleyen rivayetler vardır. Mesela: **“Sizden biriniz bir kardeşine borç verirken o da ona bir tabak verirse kabul etmesin, hayvanına bindirmek isterse binmesin. Ama önceden aralarında böyle şeyler varsa olabilir.”**⁵³⁵ hadisi şerifi örnek gösterilebilir.

Keza fukaha, tabiin ve Buhari gibi hadis imamları da ahkâmda hileyi menetmiş ve terk etmenin vacip olduğunu söylemişler. Buna, mezhepler arasındaki ihtilafa değinmeden, mutlak bir surette İslam şeriatının kanunlara karşı hile yapmaya cevaz verdiğini söylemek hatadır. İslami bir iki mezhepte cevaz verilmişse de şerî delillere dayanan diğer mezheplere göre ise batıldır.”⁵³⁶

⁵³³ Müslim, Libas 99.

⁵³⁴ Yüksel,36. Vaaz s. 10

⁵³⁵ İbn-u Mace, Sadakat 2432, VI/557.

⁵³⁶ Yüksel, bu konuyu *Felsefe-tü Teşri* kitabından alıntı. 49.Vaaz s. 23-24’ten alıntı yaptığına dair not düşmüştür.

9.7. Kur'an-ı Kerim'deki Lafz-ı Celalleri Kırmızı Mürekkeple yazmak

“Soru: Kur'an-ı Kerim'deki Lafz-ı Celalleri Kırmızı Mürekkeple yazmak bidat mi? Dinen bunun hükmü nedir?

Cevap: Bidattir fakat büyük bir maslahata dayandığı için bidat-ı hasenedir, mahzuru yoktur. Kur'an-ı Kerim hakkında illa falanca mürekkeple yazılacak diye bir kayıt yoktur. Herhangi renkteki bir mürekkeple yazılması ne bir nalsa çatışır ne de icma'la. Zira bu konuda herhangi bir nass varit olmamıştır. Aslına bakılırsa Kur'an-ı Kerimdeki noktalar, harekeler, ayet rakamları, cüzlere ve hiziplere ayrılışı, surelerin isimlerinin yazılışı, hepsi bidattir. Hz. Osman'ın yazdırdığı Kur'an'da bunların hiçbirisi yoktu. Noktalar ancak Emevî halifesi Abdülmelik devrinde icat edilmiştir...⁵³⁷

9.8. Miladî Yılbaşı

“Miladî yılbaşı münasebetiyle şu hadis-i şerifi nakletmem yerinde olur:

“Siz karış karış, arşın arşın onların izini takip edeceksiniz, hatta onlar bir kelerin deliğine bile girseler siz de onları takip edeceksiniz. Ya resûlellah Yahudi ve Hristiyanları mı? Diye sorduk. Ya kim? diye cevap verdi.”⁵³⁸

Cenab-ı Peygamber bu hadis-i şerifi ile bize teessüflerini bildirmek istiyor. Demek ki biz onlara uymakla Hz. Muhammed'i üzmüş ve onun düşmanlarını sevindirmiş oluyoruz. Bunun da Müslüman'ım diyen kimse için ne büyük bir kayıp olduğu izahıtan müstağnidir. Cenab-ı Hak biz Müslümanları gayr-ı Müslümanların taklitçisi olmamız için değil, tam tersine, tüm insanlık âlemine en güzel örnekler olmamız için yaratmıştır. Bizim esas ortaya çıkarılışımızın hikmeti de budur:

“Siz insanlar içine çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyar ve Allah'a iman edersiniz.”⁵³⁹ ⁵⁴⁰

9.9. Sinema ve Televizyon

“Evet, kadınlarla erkeklerin birbirine karışması, cinsel filmlerin gösterime konması, çıplak kadınların filmlerde çıkması vs. sebebiyle ahlaka verdiği zarardan dolayı hâlihazırda sinema haramdır.

⁵³⁷ Yüksel'in kendi notları.

⁵³⁸ Buhari, Kitap ve Sünnete İ'tisam 7320; Müslim, İlim 6.

⁵³⁹ Al-i İmran, 3/110.

⁵⁴⁰ 40.vaaz s.15-16.

Sinema haramdır, zira insan vücuduna ve göz sağlığına zararlıdır. Malın zayi olması, gençlerin ahlakının bozulması, çocukların suç işlemeye alıştırmamasından daha büyük zarar ne olabilir ki.

Sinema haramdır, zira oralara verdiğimiz paralar film şirketi sahibi Yahudi ve sömürgecilere gitmektedir...

Televizyonların zararları da sinemalarınkinden daha az değildir. Binaenaleyh sinemanın hükmü tamamen ona da intibak eder. Arada bir dini filmlerin oynatılması hükmü değiştirmez. Zira büyük zararlardan sakınmak için küçük menfaatlardan vazgeçilmelidir. Aslında dini film izlemek için sinemaya gitmek sinema alışkanlığı yapacağı ve diğer filmlerin de izlemesine sebep olacağı için dini filmlere dahi temkinli yaklaşmak gerekir...

Ama gün olurda filmler tamamen faydalı olursa sadece ilmî, tarihî, edebî vs. gibi filmler oynatılırsa, o zaman talim ve terbiye aracı olacağı için hükmü de değişir.”⁵⁴¹

9.10. Şarkı ve Çalgı Aletleri

“Çalgı aletlerinden sadece savaş davulu, çoban kavalı ve sevinçlerde/eğlencelerde tef için bazı fakihler ruhsat vermişler. Müziksiz şarkıya ise ruhsat veren daha çoktur. Ancak şarkı tef ile birlikte olursa sadece sevinçlerde ruhsat verilmiştir.

Şüphesiz ki tebaası mücadele ve cihada her zaman hazırlıklı olması gereken İslam ümmetine şarkı ve müziğin meşgale olması yakışmaz. Bu gün görmekte olduğumuz şarkı ve müziğe olan düşkünlük mücahit bir ümmete değil ancak eğlenceye dalmış kâfirlere layıktır.

Buhari efendimizden şöyle bir hadis rivayet etmiştir:

“Ümmetimden ipeği, içkiyi ve çalgıyı helal kılacak bazıları olacaktır.”⁵⁴² Bu hadis çalgı aletlerinin haram olduğuna delalet etmektedir.

Müziksiz şarkı ise dar bir hudut içinde, sınırlı vakitlerde ve belli bazı münasebetlerde olmak kaydıyla ona vüsat vardır. Buna göre erkek veya kadınların dinlediği erkek şarkıcının söylediği şarkıda ve sadece kadınların dinlediği kadın şarkıcının söylediği şarkıda, her iki durumda da şarkının nezih olması kaydıyla, beis yoktur.

⁵⁴¹ Yüksel, Sinema ve televizyon konulu müsvedde. Belge no, 105.

⁵⁴² Buhari, Eşribe 5590.

Musikiden ise savaş, hac ve sevinç/eğlence için davul ve tef caizdir. Fasık ve kâfirlere ait olmayan ve harama teşvik etmeyenler, çoban kavalı gibi, caizdir. Ama şehveti kamçılayan veya fasık ve kâfirlerin âdeti olan, ya da sadece eğlence için olan ud vb. her türlü telli ve diğer çalgı aletleri caiz değil.

Bir İslam toplumunda musiki öğretmek için okul ve fakülte olamaz. Okullarımızda bu tür bir ders olamaz. Bu tür işler için para tahsis edilemez. Bu şarkıcı ve müzisyenlerin bir şanı/değeri olamaz. Onlar günahdayken hakir, mubahta iken de sıradan kimselerdir. Ancak güzel sesli olup güzel duyguları dile getiren bir şarkıcı olsa olabilir. Bu durumda da yemekteki tuz misali azı yeterli olup fazla olursa bozar. Şarkının da mubah olması için riayet edilmesi gereken bazı şartlar vardır:

1. Şarkının konusu İslam'ın ilke ve adabına uyması gerekir. Mesela içkiyi öven bir şarkı olmamalıdır.
2. İçeriğinin veya söyleme şeklinin şehvi duyguları kamçılayan türden olmamalıdır.
3. Zamanın israf edilmesine sebep olmamalıdır. Nitekim İslam her şeyde olduğu gibi zamanın da israf edilmesine savaş açmıştır. Hele de bu israf müzik ve eğlenceyle olursa.
4. Şarkının mesela içki meclisi gibi haram bir şeye eşlik etmemelidir.”

9.11. Uzayda Canlı Varlıkların Bulunması ve Oraya Yerleşmenin İmkânı

Yüksel, “Allah’ın gökteki ve yerdeki her şeyi sizin hizmetinize verdiğini ve **açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi?**”⁵⁴³ Ayetini tefsir ederken bu ayetin fezaya açılmanın mümkün olduğuna açıkça delalet ettiğini, gün gelir dünya dışına çıkıp yerleşmenin mümkün olabileceğini öne sürmekte⁵⁴⁴ dünya dışındaki gök cisimlerinde melekler dışında canlı varlıkların var olduğunu bir ayet-i kerimeden şöyle istinbat etmektedir:

“Biz Kur’an-ı Kerim’e başvurduğumuz zaman bazı yıldızlarda canlı varlıkların bulunduğu işaret ettiğini görürüz; Meselâ: **“Göklerin ve yerin ve bunların içinde yaydığı canlıların yaratılışı, O’nun kudretinin delillerindedir.”**⁵⁴⁵ Ayeti gibi.

⁵⁴³ Lokman, 31/20.

⁵⁴⁴ Yüksel, 70. vaaz.

⁵⁴⁵ Şûra, 42/29.

Gökte, yıldızda yarattığı “Dabbe” meleklerden kinaye olamaz. Zira “Dabbe” kelimesi Arap lügatinde ayakları üzerinde yürüyen canlı varlıktır. Oysaki melekler uçarak giderler. Netice olarak anlaşılıyor ki, bazı yıldızlarda ayaklarıyla yürüyen mahlûklar var. Fakat bu mahlûkların mahiyetleri bugün için bizce meçhuldür. Bilinmemektedir.”⁵⁴⁶

9.12. Sigorta Meselesi

Bu hususta Yüksel sadece hayat sigortasına değinir ve bu konuda şunları kaydeder:

“Esasında İslâmiyet sigortacılık fikrine muarız değil, ancak sigortanın bugünkü tatbikat şekline ve onun keyfiyetine muarızdır.

Sebebine gelince, şart koşulan müddet bittiği zaman, sigortalı kimse ödediği bütün taksitlerle birlikte bir miktar para da fazladan alır. Bu fazla olan miktar faizdir. Bu bir.

İkincisi; sigorta şirketi sürekli faizli muamele yapar, hâlbuki Müslüman faizli muamelelere katılmaktan şiddetle men edilmiştir.

Üçüncüsü; sigorta akdine giren bir kimse caydığı takdirde, ödediği taksitlerden büyük bir kısmını geri alamaz. Oysaki İslâm şeriatında bunu tecviz edecek hiçbir kaide yoktur. Daha neler...

Hem sigortalı, sigorta şirketinde ortak da değildir, zira ortak olsaydı, İslâmî hükümlere göre, kâr ve zarara ortak olurdu. Heyhat, ne gezer?.

İslâmiyet sigortacılık fikrine karşı değildir dedik, zira İslâm nizamındaki beytü-l mal (devlet hazinesi) mensupları için İslâmî manada en büyük bir sigorta şirketidir.

Ayriyeten İslâm dini, mensuplarından felâkete uğrayan kimseleri himayesi altına alır. Şöyle ki, İslâm’da dilenmek yasak edilmiştir, fakat bir afet neticesinde malını kaybeden kimse, bu hükümden müstesnadır. O, uğradığı zararı telafi etmek üzere devlet reisine gidip ondan isteyebilir. Evet, bu mealde Müslim, Ebu Davud ve Nesâî’nin Ebi Bişir Kebise’den rivayet ettikleri bir hadis-i şerif vardır. Müracaat buyrulsun.

Hayatla ilgili İslâmî sigortanın ifadesi de Rasûlüllah Aleyhisselâm’ın şu mübarek sözlerinde müşahede edilebilir.

⁵⁴⁶ Yüksel, *İslâmî Araştırmalar*, s. 164–165.

“Her Müslüman’a öz nefsinden evlayım, kim ki ölüp de bir mal bırakırsa, o mal varislerindir. Kim ki borçlu ölse veyahut arkasında bir kaç tane küçük çocuk bırakırsa, o borcu ödemek ve o çocuklara bakmak bana aittir ve benim üzerime farzdır.”⁵⁴⁷

Kuvvetli olan görüşe göre, bu husus, Peygamber Aleyhisselâm’dan sonra gelen bütün İslâm devlet reislerine de vaciptir. Yalnız, mesalih–i umumî için ayrılan maldan çıkarılacaktır. Yerinde hadis şerhine bakılsın.

Ayrıca zekâtın sarf edilecek yerlerinden birisi de ayet–i kerimedeki “gârimin”dir. Gârim ise, seleften bazı müfessirlere göre evi yanmış kimsedir.

Hulâsa İslâmiyet sigortacılık fikrine yer vermektedir. Yeter ki onun ruhuna aykırı düşmeyen şartlar dairesinde tahakkuk etsin.

Hanefî ulemasından allâme İbn–il Abidin, cihad bahsinde bu mevzuyu oldukça geniş bir şekilde ele almıştır. Gerçekten şayanı tavsiyedir. Şimdilik bu kadar.”⁵⁴⁸

⁵⁴⁷ Buhari, Havale 2289; Müslim, Feraiz 14.

⁵⁴⁸ Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Araştırmalar*, s. 265–266.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaptığımız bu çalışmamız neticesinde Molla Sadrettin Yüksel hakkında şu sonuçlara vardık:

- Molla Sadrettin, medreselerde okutulan ilimlerin tamamını bitirmiş ve icazetini almış bir medrese âlimidir. Medresede öğrendiği Arapçasına ek olarak güncel Arapçayı da öğrenmiş ve sürekli kendini yenileme azmi içerisinde olmuştur. Arapçasının yanında ileri düzeyde Farsça bilmektedir.
- İtikatta Eş'arî, amelde Şafiî olmakla beraber ehl-i sünnetin diğer mezheplerini de incelemiş özellikle Hanefî ve Maturidî mezheplerini iyice öğrenmiş, her zaman ehl-i sünnet çizgisini savunmuştur.
- Tasavvuftan özellikle Norşin şeyhlerinden etkilenmiş ama bir sûfi gibi evratla meşgul olmamıştır. Said-i Nursî ve risale-i nur'dan oldukça etkilenmiş ve istifade etmiştir.
- Yaşadığı dönemde Müslümanların problemleriyle yakından ilgilenmiş, çözüm olarak her zaman İslam birliği ve İslam devleti fikrini savunmuştur. İlmî çalışmalarının yanında İslam'ı hâkim kılma davası ve bu uğurda mücadele etme sevdası her zaman eserlerinde kendini hissettirmektedir.
- Bildiği doğruları her şeye rağmen söyleme cesareti, yanlış bulduğu fikir ve düşüncelere karşı koyma ve yerine göre reddiye yazma alışkanlığı, İslam'ın aleyhine olabilecek her türlü çabaya karşı koyma hususunda kendini sorumlu tutma ve vazife çıkarma hassasiyeti onun öne çıkan karakterlerindedir.
- Kendi çağında elde edebildiği kadarıyla gerek yerli Türk basınını gerek uluslar arası Arap basınını takip etmiş, çeşitli dergi ve gazetelerde makaleler yayımlamıştır.
- 12 tanesi Arapça 21 tanesi Türkçe olmak üzere irili ufaklı muhtelif konularda eser yazmış, bunların bir kısmı yayımlanmış bir kısmı halen müsvedde halindedir.
- Müstakil bir fetva kitabı telif etmemekle beraber İslam hukukunun hemen her alanı ile ilgili fetvaları kitaplarında ve notlarında dağınık bir surette mevcuttur. Fetvalarında kendi reyini beyan etmek yerine hep başkalarından nakil yapmayı tercih etmiş olup kendine özgü bir fetvasına rastlamak hemen hemen mümkün değildir. Fetvalarının tamamına yakını dört mezhep ulemasının içtihiadı ile sınırlı

olup, bir seferde üç talakla boşamanın bir talak sayılması gibi onların görüşüne muhalif fetvaları desteklemesi az da olsa mevcuttur.

- İstanbul'da resmi olarak vaizlik görevi ifa ettiği yıllarda verdiği vaazlarını not almıştır. Bu vaazlardan elde edebildiğimiz 71 vaazında görüldüğü gibi Yüksel, çok önemli konuları kendine has bir üslupla hazırlamıştır. Bu vaazlarının derlenip tercüme edilerek kitap haline getirilmesinin yerinde bir hizmet olacağına inanıyoruz.
- Okuduğu ilimleri ömrünün sonuna kadar ders vermeyi sürdürmüştür. İstanbul'daki ders halkalarına katılan öğrencileri ve sevenleri verdiği derslerin çoğunu teyp kasetine çekmiş olup bazı öğrencilerinde binden fazla kasetleri mahfuzdur. Bu kasetlerin CD'lere çekilip Müslümanların istifadesine sunulmasının faydalı bir hizmet olacağı kanaatindeyiz. Keza, ahiretin ispatı hususunda “şeytan ve melek senaryosu” ismini verdiği (7. vaaz) çalışmasının biraz daha zenginleştirilerek bir film ya da çizgi filme uyarlanmasının da yerinde bir hizmet olacağını düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

1. Aclunî, İsmail bin Muhammed, *Keşf-ül Hafa*, Müesseset-ür Risale, Beyrut, 1997.
2. Buhari, Muhammed bin İsmail, *el-Cami-us Sahih*, 2. Bsk. el-Mektebet-ul Asriyye, Beyrut, 1997.
3. Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi, (Kütüb-i Sitte)* Akçağ Yayınevi, İstanbul.
4. Deylemi, Şireveyh bin Şehredar, *El- Firdevs bi Me, 'sûr-il Hitab*, Dar-ül Kütüb-il İlmiyye, Beyrut.
5. İbn-u Mace, Muhammed bin Yezid el-Kazvinî, *Sünen*, Haydar Hatipoğlu terceme ve şerhi ile birlikte, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1982.
6. *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2008.
7. Mansur Ali Nasıf, *et-Tac el-Cami 'û li'l Usûl fi Ahadisir-Resûl*, Dar'ül Kütüb'il İlmiyye, Beyrut, 2006.
8. Menavi, Muhammed Abdur-Rauf, *Feyzü'l Kadir*, Dar-ul Ma'rife, Beyrut.
9. Müslim, *el-Cami-us Sahih*, Müslim b. Hiccac, el-Mektebet-ul Asriyye, Beyrut, 2003.
10. Nevevî, Yahya bin Şeref, *el-Mecmû' Şerh 'ül- Mühezzeb*, Dar'ül-Fikr.
11. Paçacı, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
12. Suyutî, Abdurrahman Celal-ud Din, el- Cami-us Sağir Min Ehadis-il Beşir-in Nezir, Münavî'nin Feyz-ul Kadir şerhi ile birlikte, Dar-ul Ma'rife, Beyrut.
13. Yüksel, Molla Sadrettin, *Dini ve İlmi İncelemeler*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1965.
14. Yüksel, Molla Sadrettin, *Asrî Kâmus Arapça-Türkçe Lügat*, Hilâl Yayınları, İstanbul, 1973.
15. Yüksel, Molla Sadrettin, *Mevlana Halid-i Bağdadi'nin Divanı ve Şerhi*, Sabah Kültür Yayınları, İstanbul, 1977.
16. Yüksel, Molla Sadrettin, *İslamî Açından Laiklik*, Tahran, 1981.
17. Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-1*, Madve Yayınları, İstanbul, 1985.
18. Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-2*, Madve Yayınları, İstanbul, 1986.

19. Yüksel, Molla Sadrettin, *Günümüz Meselelerine Kur'an'dan Cevaplar Makaleler-3*, Madve Yayınları, İstanbul, 1988.
20. Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-4*, Madve Yayınları, İstanbul, 1990.
21. Yüksel, Molla Sadrettin, *İslami Araştırmalar*, Madve Yayınları, İstanbul, 1992.
22. Yüksel, Molla Sadrettin, *Makaleler-5*, Madve Yayınları, İstanbul, 1993
23. Yüksel, Molla Sadrettin, *Bir Kitap Hakkında İnceleme-1*, Basılmış ama bilgi yok.
24. Yüksel, Molla Sadrettin, *Bir Kitap Hakkında İnceleme-2*, Basılmamış.
25. Yüksel, Molla Sadrettin, *Şerh-ül Elğaz*, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1983.
26. Yüksel, Molla Sadrettin, *Cuma Risalesi*, Yayınevi yok, İstanbul, 1983.
27. Yüksel, Molla Sadrettin, *Vaazları*, müsvedde halinde.
28. Yüksel, Molla Sadrettin, *Müsvedde Halindeki Notları*.

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Sadık ELÇİ 1973 yılında Diyarbakır'a bağlı Beybulak köyünde doğdu. İlkokulu kendi köyünde okudu. 1989–1993 yıllarında Ortaokul ve liseyi Şanlıurfa İmam-Hatip Lisesi'nde dışarıdan bitirdi. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni kazandıysa da okuma imkânı bulamadı. Bu arada bölgenin önde gelen âlimlerinden olan babasından Arapça ve temel İslam ilimlerini ders alarak icazet aldı. Yaklaşık on sene aynı ilimlerde özel dersler verdi. 2001 yılında başladığı Açık Öğretim Fakültesi İlahiyat Ön Lisans bölümünü 2003 yılında onur belgesiyle bitirdi. 2005 yılında başladığı Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesini 2008 yılında ikincilikle bitirdi. Aynı yıl aynı üniversitede Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalında yüksek lisans tahsiline başladı. 2001 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İmam-Hatiplik görevine başladı. Halen Diyarbakır ili Yenişehir ilçesinde aynı görevinin yanı sıra 2006 yılından beri Ma'suk Camii Erkek Yatılı Kur'an Kursu'nda öğretici ve yönetici olarak hizmet etmeye devam etmektedir. Normal düzeyde farsça ve ileri düzeyde Arapça bilen yazar evli ve altı çocuk babasıdır.